Henri de Régnier

Şarpele cu două capete

Traducere de
Andreea Dobrescu-Warodin

Editura Eminescu

PARTEA ÎNTÂI

POIMÂINE ESTE 1 IANUARIE ŞI AM împlinit ieri treizeci şi trei de ani.

Aş fi lăsat să treacă neobservat acest dublu eveniment dacă nu m-ar fi vizitat, azi de dimineaţă, prietenul meu Pompeo Neroli, originar din Siena şi de meserie legător de cărţi. Da, fără sosirea neprevăzută a lui Pompeo Neroli, aş fi uitat că anul cel nou trebuie să înceapă şi că voi asista, pentru a treizeci şi patra oară, la scurgerea lui, afară de cazul că cerul o să mă întrerupă din această ocupaţie, ceea ce, de fapt, mi-ar fi destul de indiferent, deşi, în felul meu, iubesc viaţa. De altfel, dispariţia mea de pe această lume nu ar pricinui mari regrete. Afară de mama, nu am rude şi doar puţini prieteni, inclusiv cinstitul Pompeo Neroli.

Nici mama, nici eu nu suntem prea atenţi la aniversări şi nu recurgem la asemenea pretexte. Duioasa noastră comuniune sufletească nu are nevoie de aşa ceva, astfel încât 1 ianuarie nu ni se pare o dată deosebit de însemnată, începutul anului nu justifică între noi nicio manifestare ieşită din comun. Astfel că el nu mă preocupă în mod deosebit şi las pe seama întâmplării să aflu că se apropie momentul fatidic în care oamenii simt nevoia să se felicite pentru dăinuirea lor şi să schimbe între ei urări şi daruri. De cele mai dese ori, o anume animaţie a străzilor, împodobirea vitrinelor, graba trecătorilor ajung spre a mă anunţa că a sosit vremea când trebuie să mă înarmez cu obiectele şi cuvintele ocazionale. În lipsa acestor semne,

grija mai atentă a valetului meu sau zâmbetul mai afectuos al portarului mă ajută să înţeleg ce aşteaptă de la mine. Atunci, ascult docil de somaţiile lor şi mă pregătesc să mă supun fără de crâcnire la ceremonia anuală. Vreo zece pacheţele, un dialog cu cofetarul, câteva cărţi de vizită mă pun de acord cu cerinţele politeţei şi ale prieteniei.

Totuşi, sunt ani – şi este cazul celui care începe mâine – când apare marele risc să rămân insensibil la sugestiile obişnuite şi când aş nesocoti cu mare plăcere convenienţele cele mai elementare. Fără o intervenţie mai explicită a hazardului, aş fi în stare să-mi uit toate obligaţiile şi aş regreta acest lucru pentru că simt că nu am dreptul să mă eliberez de ele. Nu sunt decât un om oarecare ce, prin urmare, trebuie să se conformeze disciplinei obişnuite şi să mulţumească zeilor că totuşi nu l-au împovărat prea tare. Da, nu sunt oare pur şi simplu un băiat de treabă ca mulţi alţii şi chiar aproape un bătrân holtei, din moment ce am împlinit deja treizeci şi trei de ani? De altfel, nu mă plâng de această situaţie. Dacă mă obligă la câteva corvezi, ea mă scuteşte de altele şi dacă implică anumite vizite pe care trebuie să le fac, cel puţin mă scuteşte să primesc vizite. Prima zi a anului este o zi liniştită în modesta mea locuinţă din Rue de la Baume. O zi când clopoţelul nu zbârnâie sub degetele naiv înmănuşate ale unor nepoţei sau verişori, care să vină să-mi prezinte urări indiferente sau mulţumiri ipocrite pentru o sănătate de care nu se sinchisesc sau pentru un cadou care nu e pe gustul lor.

Şi, totuşi, să nu bârfim prea tare vizitele! Dacă nu era Pompeo Neroli, bibelourile de rigoare ar fi rămas în vitrina negustorului şi bomboanele reglementare sub tejghelele cofetarului. Cărţile de vizită nu şi-ar fi luat zborul din portvizit şi destinatarii lor n-ar fi avut plăcerea să citească, odată mai mult, pe hârtia de bristol îndoită la capăt, numele lui Julien Delbray. Şi, dacă ar fi uitat acest lucru, Julien Delbray nu ar fi avut nicio scuză valabilă, nicio

îndeletnicire serioasă nescutindu-l de cerinţele unui obicei secular. Căci el nu poate invoca o afacere care l-a absorbit sau o lucrare urgentă. Mai mult; în acest moment Julien Delbray, neavând vreo iubită, nu ar putea invoca, pentru a se apăra de neglijenţa lui, pretextul oricând onorabil – uitarea – pe care o aduce dragostea faţă, de tot ceea ce nu este ea însăşi. Aşadar, Julien Delbray ar fi fost singur răspunzător de o astfel de trădare a legilor amiciţiei şi a celor sociale şi, ceea ce este mai grav, nici nu ar fi putut mărturisi adevăratul ei motiv. Într-adevăr, cum ar fi cu putinţă, atunci când nu mai ai douăzeci de ani, să mărturiseşti că suferi de un gol la inimă, de singurătate, de plictis?

Totuşi, într-una din acele meditaţii cenuşii, cărora le cad pradă tot mai des de câteva luni, m-a surprins, azi de dimineaţă, valetul meu Marcellin. Marcellin este un servitor inteligent. Are o calitate rară care-l face de nepreţuit. Îşi dă seama că nu este amuzant să scotoceşti într-o bibliotecă, să răsfoieşti o carte, să priveşti o gravură, să muţi din loc şi să aşezi bibelouri decât dacă eşti sigur că nu vei fi deranjat; ştie că, pentru a fuma cu plăcere un pachet de ţigări, trebuie să ai certitudinea unui răgaz; aşa se face că atunci când vede că mă dedau vreuneia dintre aceste îndeletniciri sau chiar dacă constată pur şi simplu că stau întins pe divan şi-mi ofer privirii imaginile unor visări, este plin de respect faţă de felul meu de a fi şi nu ar îngădui pentru nimic în lume să fiu tulburat.

Pe de altă parte, Marcellin detestă spectacolul demoralizant al melancoliei, al gândurilor sumbre şi al regretelor deşarte. Faţă de aceste himere întunecate se arată necruţător şi caută cu îndârjire o diversiune. Nu tolerează să te laşi pradă lor şi face uz de toate mijloacele pentru a le risipi. În această privinţă este de-o ingeniozitate, de-o iscusinţă demne de admiraţie. Felurimea mijloacelor pe care le născoceşte este de necrezut. Pune în joc deopotrivă şiretenia şi naivitatea. Expedientele sale se

înscriu între a flecări ca o moară neferecată sau a se îndârji să deretice răpindu-ţi orice linişte. El care, de obicei, este tăcut, trăncăneşte, în astfel de momente, fără măsură şi fără încetare. Trânteşte uşile, deschide ferestrele, mută mobilele din loc, vine să aştepte porunci de prisos şi să aducă răspunsuri la întrebări imaginare. O dată, când tristeţea ce mă cuprinsese îi devenise de nesuportat, a mers chiar până la a-mi sparge un vas chinezesc. Şi asta nu este totul. Marcellin, în serviabila sa ură împotriva melancoliei, ar face lucruri de nebănuit. Astfel, ajunge să-şi uite principiile cele mai sacre. Nu şovăie să introducă în prezenţa mea pe cei mai plictisitori oameni cu putinţă şi cerşetorii cei mai neruşinaţi. Mânia mea i se pare o deviere binevenită. Este necruţător faţă de înclinaţiile mele sumbre.

Dar, de data aceasta, n-am avut temei să mă plâng de el. A reuşit să mă distreze fără să mă scoată din fire. L-am privit totuşi cu neîncredere, azi de dimineaţă, când l-am văzut în uşa bibliotecii cu o mutră mucalită şi satisfăcută. Din fericire, mă înşelasem în bănuielile mele. Marcellin venea doar să mă anunţe că domnul Pompeo Neroli dorea să mă vadă câteva clipe iar vestea m-a surprins plăcut. Acest băiat cumsecade din Siena îmi este simpatic. Îl asociez mereu în amintirea mea cu imaginile frumoase pe care le păstrez din oraşul său războinic şi feudal, din acel oraş cu palate semeţe şi fântâni răcoritoare unde odinioară am fost aproape fericit.

Şi Pompeo Neroli beneficiază de aceste împrejurări care s-au îndepărtat. Lor le datorează micile servicii pe care am avut plăcerea să i le fac, când a venit să caute de lucru la Paris. De altfel, Pompeo Neroli merită atenţia pe care i-o acord. Este priceput în meseria lui şi nu lipsit de un anumit gust. Desigur, n-aş avea poate toată încrederea în el pentru ceea ce se numeşte acum „legătorie artistică”, dar nimeni nu se pricepe ca dânsul să lege frumos o carte cu un pergament suplu sau să o broşeze cu acele hârtii viu colorate, cu desene amuzante, care îmbracă bine cărţile pe

care vrei să le legi, fără să cheltuieşti prea mult. Pompeo Neroli execută foarte bine aceste lucrări nepretenţioase; aşa încât mi-a fost uşor să-i găsesc câţiva clienţi, şi bietul băiat mă consideră un fel de binefăcător şi de protector al lui. Acest sentiment, dealtfel, nu se manifestă la el fără o oarecare familiaritate astfel că Neroli nu şovăie, atunci când nu are de lucru, să vină să mă întrebe dacă nu am ceva pentru el, ceea ce nu-l împiedică să lase baltă ceea ce i-am comandat cu o nepăsare surâzătoare şi să se apuce de o lucrare nouă şi mai urgentă.

Acesta e Pompeo Neroli şi trebuie luat aşa cum este. Astăzi credeam că a venit la mine să-i dau ceva de lucru şi, când Marcellin m-a anunţat că dorea să-mi vorbească, mi-am întors maşinal privirea spre raftul cu cărţi broşate ca să văd ce aş putea să-i dau. Pompeo Neroli are privilegiile lui şi am o slăbiciune pentru sienezul meu!

Mă înşelasem. Neroli nu venea să solicite o comandă. Dealtfel, nu purta hainele de muncă şi era îmbrăcat cu mai multă grijă ca de obicei. Hotărât lucru, de mai bine de un an de când Neroli a plecat de la Siena, a devenit un adevărat parizian. Tot ce mai are italienesc sunt ochii lui inimoşi, negri, mângâietori şi un chip inteligent. Fără cravata caraghioasă din jurul gâtului şi care-mi aminteşte de cele pe care le poţi admira în vitrinele milaneze, florentine sau veneţiene, Neroli nu ar mai avea nimic transalpin. Căci Pompeo Neroli vorbeşte foarte bine franceza. Parcă ar fi învăţat-o oarecum prin contagiune şi conţinutul cărţilor pe care le leagă ar fi fost transmis creierului său. Cuvintele franţuzeşti au fost găzduite în el ca albinele într-un stup.

Aşa încât Neroli mi-a expus scopul vizitei lui, după ce Marcellin l-a introdus în biblioteca mea, în termenii cei mai corecţi. Se folosea de prilejul sfârşitului de an ca să-şi exprime recunoştinţa şi să-mi prezinte urările şi mulţumirile sale. Datorită clienţilor cărora îl recomandasem, afacerile lui prosperau. După începuturi mai grele, câştiga acum

binişor şi ţinea să-şi exprime întreaga recunoştinţă, împreună cu urări de fericire şi de sănătate. Tot vorbind, Pompeo Neroli încerca să dezlege sfoara unui pachet destul de mare, cum nu reuşea, o tăie între dinţii lui de pui de lup, apoi scoase obiectul din hârtiile care-l înfăşurau. Îl priveam cu interes, pentru că înţelesesem că Neroli vroia să-şi însoţească vorbele cu un mic dar şi mărturisesc că această atenţie mă emoţiona. Dar cadoul lui nu era unul oarecare şi îl văzui cum îmi întinde, cu un gest graţios, o carte măricică, legată în pergament.

Văzând acestea, am exclamat cu o surpriză pe jumătate prefăcută: „Cum, Neroli, pentru mine ai adus cartea asta frumoasă? O! ce drăguţ din partea dumitale!” Neroli începuse să râdă. „Permiteţi-mi, domnule Delbray, să vă ofer această modestă amintire. Este adevărat că m-am gândit să leg pentru dumneavoastră un exemplar din Dante sau Petrarca, dar mi-am spus: «Domnului Delbray îi place prea mult să citească ca să nu-i placă să şi scrie». Aşa că am socotit că e mai bine să nu pun între coperţi decât foi albe. O să puteţi deci scrie ce vreţi înăuntru, vă urez multă fericire şi bucurie.”

I-am strâns cu putere mâna şi am discutat câtva timp foarte amical, după care el s-a retras. Datorită lui am aflat că anul nou începea peste două zile şi că, în ajun, împlinisem treizeci şi trei de ani. Am devenit, în plus, posesorul unui caiet cu hârtie albă foarte bună, legat în pergament, închizându-se cu şireturi de mătase şi ale cărui coperţi aveau gravate în negru pe pielea maron-roşcat - una din ele Lupoaica, care este emblema oraşului Siena, cealaltă un ciudat şarpe cu două capete, înaripat, foarte ornamental şi pe care ingeniosul Neroli trebuie să-l fi luat dintre desenele unui bestiar antic.

Ei bine, lucru ciudat, mi se pare că acest caiet alb nu va fi poate pentru mine unul din acele lucruri de prisos pe care le uiţi într-un colţ şi de care nu te mai atingi niciodată. Găsesc, dimpotrivă, că este un lucru, nu ştiu de ce,

oportun. Există, într-adevăr, în viaţă, momente de singurătate şi de meditaţie în care ai nevoie să-ţi lămureşti propriile tale gânduri.

De ce caietul lui Neroli nu mi-ar face serviciul de a mă ajuta să depăşesc această perioadă de frământare, de plictiseală, de gol sentimental, de depresiune morală de care sufăr în momentul acesta? Desigur, nu vreau să spun că cele trei sute de pagini ale lui Neroli vor face din mine un scriitor şi un autor! Nu, nu am intenţia să storc sânul lupoaicei literare. Ea îi sfâşie pe imprudenţi. Nici nu am poftă să mă las purtat de zborul şarpelui înaripat şi bicefal care împodobeşte coperta sienezului meu şi care poate simboliza, la rigoare, poezia. Îmi plac prea mult cărţile ca să nu mă simt incapabil să scriu eu însumi una. Şi totuşi, există, în faptul de a scrie, o satisfacţie şi o uşurare pe care nu le neg şi pe care le-am simţit ca şi alţii. Mi-am mai încredinţat, uneori, gândurile hârtiei; am încercat să le formulez în cuvinte. Dacă aş scotoci prin sertare, cred că aş descoperi ceva smângăleli de demult, care poartă pe foile îngălbenite date îndepărtate. De ce n-aş încerca să reiau acest obicei? Caietul gros al lui Neroli era o invitaţie... I-am dat curs...

3 ianuarie 19... De trei zile mi-am consacrat cea mai mare parte a timpului vizitelor absolut necesare. Iată-mă deci în regulă cu ceilalţi, Printr-o întâmplare de care nu mă plâng, nu am găsit pe niciuna din persoanele la care m-am prezentat. Totuşi, mi-ar fi părut bine să-i strâng mâna lui Jacques de Bergy. Absurda melancolie căreia mă las pradă de două luni m-a făcut să neglijez acest prieten, un prieten fermecător. De aceea am fost decepţionat când servitorul mi-a spus că domnul de Bergy nu era acasă; dar, o clipă mai târziu, această decepţie s-a transformat în satisfacţie. Jacques de Bergy nu-şi părăseşte atelierul şi nu pleacă din Paris decât atunci când are ceea ce numeşte el „o nouă

pasiune”. Căci, de îndată ce Jacques îşi schimbă iubita, prima lui grijă este să încuie tot şi să se înfunde pe undeva, pentru mai mult sau mai puţin timp, cu idolul clipei. Aceasta subînţelege faptul că Jacques de Bergy nu-şi alege iubitele decât într-o lume în care femeile se bucură de o totală libertate şi pot urma fără să fie stingherite capriciile cele mai spontane. Într-adevăr, nu ştiu ca Jacques să fi avut legături cu femei de lume. Nu-i plac decât ceea ce numeşte el „independentele”. Este, la dânsul, mai mult decât o înclinaţie, este un principiu pe care îl susţine cu temeiuri care nu sunt de dispreţuit.

Dragostea are nevoie de comodităţile ei. Tot ceea ce i se opune, o întrerupe, o obligă să se furişeze şi o face intermitentă, este împotriva adevăratei sale substanţe. Dragostea este egoistă. Nu suportă nicio împrejurare care s-o contracareze. Această convingere profundă a lui Jacques, de Bergy îl îndepărtează de toate femeile al căror fel de viaţă nu le permite să iubească după placul inimii şi care-şi subordonează pasiunea unor raţiuni exterioare ei. Oricât de dibace ar fi de în înlăturarea piedicilor familiale şi mondene, Bergy nu le dă ocazia să-şi manifeste abilitatea. El înlătură sistematic din viaţa lui sentimentală sau senzuală pe toate acele care nu se află în situaţia de a satisface ceea ce aşteaptă de la ele. Se adresează în altă parte şi se felicită de acest lucru. Nu l-am văzut niciodată făcând curte unei femei măritate. Bergy n-are înclinaţia să desfacă căsătorii, nici măcar să profite de dezbinări şi i s-a întâmplat să se sustragă unor avantaje din cele mai ademenitoare. El spune oricui că nu are nevoie de o iubită care e obligată să-şi combine existenţa în partidă dublă, când sunt atâtea fete plăcute, stăpâne pe timpul şi pe faptele lor, şi care sunt încântate să se supună obiceiurilor la care el este hotărât să nu renunţe.

De obicei, el întâlneşte cu prisosinţă acele femei independente pe care le preţuieşte atât şi care i se par a realiza perfecţiunea în dragoste. Dar, oricărei categorii i-ar

aparţine persoana asupra căreia Jacques de Bergy şi-a oprit privirile, el procedează întotdeauna în acelaşi fel. După câteva înţelegeri preliminarii, într-o bună zi îşi lasă lutul şi scalpelul[1] şi dispare din Paris pentru mai multă sau mai puţină vreme, luând cu sine noua lui cucerire. În general, această dispariţie nu durează mai mult de o lună, o lună şi jumătate, timp în care nimeni nu mai aude vorbindu-se de el; după care, poate fi întâlnit, într-o seară, la teatru sau la cabaret, lăudând, farmecele pădurii de la Fontainebleau, ale micilor porturi normande sau bretone, sau ale vreunui punct deosebit de pitoresc al Coastei de Azur. Cât despre însoţitoarea lui, nu mai vorbeşte de ea, de parcă nici un ar fi existat vreodată.

Şi totuşi fermecătorul Jacques de Bergy este departe de a face un secret din metoda lui, chiar dacă nu risipeşte vorbe multe despre persoana care i-a prilejuit aplicarea ei. Ba dimpotrivă, el discută cu plăcere despre aceste lucruri, când îl vizitezi în atelierul lui din Avenue des Ternes, unde, în fumul ţigărilor, micile figurine pe care le modelează cu o artă fermecătoare grăiesc despre înclinaţia lui voluptuoasă şi plină de răbdare pentru femei. Atunci, el nu elogiază numai partea plăcută a sistemului său, ci îl proclamă ca fiind cel mai sigur.

După el, într-adevăr, ceea ce favorizează legăturile primejdioase pentru libertatea pe care un bărbat trebuie cu orice preţ să încerce să şi-o menţină sunt piedicile pe care aceste legături le întâmpină, sau la început, sau în cursul desfăşurării lor. Constrângerile şi piedicile ne pun la ambiţie vanitatea. Rezultatul este că riscăm să facem o pasiune pentru lucruri imaginate de noi şi să rămânem legaţi, chiar atunci când această pasiune a pălit şi când ar trebui s-o recunoaştem. Astfel se întâmplă să ne înverşunăm, când la mijloc este de fapt o neînţelegere care deseori se lămureşte foarte greu şi în urma căreia suferim, fără să ne dăm seama exact.

[1] Cuţitul sculptorului (N.tr.)

Aceste inconveniente sunt remediate, după Jacques de Bergy, de posesiunea, liberă în orice moment şi în orice clipă, a persoanei pe care o dorim. Datorită acestui procedeu, nimic nu falsifică noţiunea valorii ei în materie de dragoste. Apreciind-o la justa ei valoare, în acelaşi timp nu o supralicităm. Evităm să ne înşelăm noi înşine în mod supărător, aşa cum au tendinţa prea mulţi îndrăgostiţi, ceea ce îi duce la un echivoc mutual, deseori prelungit cu discuţii penibile, niciunul nevrând să-şi recunoască greşeala. Deci abordând dragostea fără înconjur şi tratând-o cu realism, ai şanse să eviţi neplăceri, în afară de faptul că o apreciere sănătoasă a dragostei nu te împiedică să te bucuri de ceea ce este plăcut şi intens în ea. Cu atât mai mult, adaugă Jacques de Bergy, cu cât această plăcere şi această intensitate nu sunt sortite să dăinuie.

Dragostea nu poate fi o stare continuă. Ea nu reprezintă în viaţa noastră decât o serie de crize momentane cărora se cuvine să le acordăm în existenţa noastră locul pe care îl merită…

Aceste mărturisiri ale lui Jacques de Bergy îmi reveneau în minte în timp ce ieşeam de la el. Poate că sunt paradoxuri, dar până acum Bergy le-a urmat în purtările sale în mod scrupulos, atât de scrupulos chiar, încât a plecat, acum câteva zile, într-una din escapadele lui obişnuite. Desigur, îi sunt destul de bun prieten ca să-i doresc, în această deplasare galantă, cât mai multă plăcere şi, totuşi, mărturisesc că am fost contrariat găsind uşa lui închisă. Mi-ar fi plăcut să petrec astăzi o oră, două în atelierul lui. Deseori este taciturn şi distrat, dar chiar tăcerile lui au farmecul lor. Ştiu, de altfel, că prin ele nu trebuie înţeles că este stânjenit. Mi-a spus-o de nenumărate ori. Prezenţa mea nu-i tulbură nici munca, nici visarea. Stăm unul în faţa altuia şi fumăm; el, ghemuit pe divanul lui, eu lungit într-un fotoliu-leagăn. Când lucrează, sosirea mea nu-l întrerupe, căci ştie că îmi place să-l văd lucrând. Când umple cu schiţe foi mari de hârtie gri, când

modelează în lut sau ceară vreo figurină. Îl privesc lucrând şi nu scot o vorbă. Atelierul alb, cu zidurile văruite, geamul lui imens care umple încăperea de lumină îmi dau o impresie odihnitoare pe care nu o am la mine, în casa prea plină cu gândurile mele obişnuite. Atelierul lui Jacques de Bergy este un loc calm, retras, unde mi se pare că uit puţin de mine însumi. Şi apoi, mai prezintă pentru mine şi altă atracţie. Acolo s-au născut, nu-i aşa?, sub degetele îndemânatice ale fermecătorului modelator care este Bergy, nenumăratele mici figurine înveşmântate sau nu, elegante sau maliţioase, naive sau misterioase, în care reînnoieşte arta vechilor coroplaşti, acele statuete frumoase, acele delicate basoreliefuri făcute cu o artă atât de gingaşă, atât de personală. Desigur, multe au părăsit atelierul unde s-au născut, dar mai sunt încă unele care aşteaptă, sub pânza umedă ce le acoperă, ultimul retuş care le va da perfecţiunea definitivă şi va desăvârşi suflul tainic care le dă viaţă.

Ei bine, da, astăzi, mi-ar fi plăcut să ridic vălul uneia din aceste mici necunoscute şi, pe una dintre ele să o fac părtaşa visărilor mele. Dezbrăcată, i-aş fi admirat trupul fragil şi suplu. Apoi aş fi îmbrăcat-o după gustul meu. I-aş fi înfăşurat coapsele şi pieptul cu stofe unduioase, aşezate în falduri armonioase. I-aş fi petrecut în jurul gâtului şi al coapselor şiraguri şi brăţări şi aş fi pieptănat-o cu toate artificiile la care se pretează părul unei femei. Blândă şi savantă, s-ar fi supus tuturor jocurilor fanteziei mele. I-aş fi mângâiat umerii, i-aş fi atins piciorul delicat, sânul rotund. Am fi râs împreună. Şi apoi mi-ar fi încredinţat gândurile, mi-ar fi spus povestea vieţii ei, sau mi-aş fi închipuit-o după voia mea. Ce plăcere să-i atribui sentimente, să-i invent pasiuni, regrete, necazuri şi bucurii, în timp ce ne-am fi plimbat pe o câmpie singuratică, cu un caracter mai degrabă atic, însoţiţi de freamătul plopilor şi de murmurul platanilor! Am fi citit ceasul după umbra rotitoare a chiparoşilor. Ne-am fi aşezat lângă morminte şi am fi băut

din fântâni. Cioburi de marmură i s-ar fi rostogolit sub tălpile sandalelor. Paşii noştri ar fi însemnat pe nisipul plajelor amprentele lor alternativ egale. Ne-am fi oprit să privim apusul soarelui şi ne-am fi întors în oraş, în clipa când se aprind primele stele. Încetişor, ar fi deschis uşa casei ei şi ne-am fi aşezat unul lângă celălalt, apoi mi-ar fi arătat inelele, pieptenii, oglinzile ei, şi în ele aş fi încercat să-i citesc soarta…

Dar, din păcate, uşa de la atelierul prietenului meu Jacques de Bergy era închisa şi niciuna din micile figurine de argilă care trăiesc în mlădioasa lor frumuseţe nu a venit să-mi deschidă. Niciuna nu s-a strecurat pe uşă ca sa mă însoţească. Era de altfel prea frig ca să se aventureze pe străzi şi m-am întors singur acasă unde scriu aceste rânduri. În timp ce vântul de iarnă şuieră, intermitent şi zeflemitor, ca şi cum ar vrea să mă ia peste picior pentru visurile mele.

5 ianuarie. Azi de dimineaţă a fost o vreme splendidă de iarnă. Când m-am deşteptat, cerul era atât de limpede, atât de albastru, lumina atât de nouă, soarele atât de tânăr, încât instinctiv am deschis fereastra. Deodată, frigul aspru m-a respins. Frigul, chiar şi cel mai frumos, are ceva ostil. Te îndepărtează, în timp ce căldura te atrage. Căldura se apropie de noi într-un contact intim; frigul ne înconjură doar! Cea mai însorită zi de iarnă are totuşi în ea ceva distant, îndepărtat. Mai târziu, ea trăieşte în amintirea noastră sub un fel de email translucid. Chipul cel mai senin al iernii este mereu orb şi mut: el ne priveşte fără a ne vedea şi nu ne vorbeşte; totuşi înfăţişarea lui transmite un fel de voioşie.

Această voioşie s-a tradus la mine printr-un fel de nevoie de mişcare. Pentru nimic în lume nu aş fi rămas acasă, chiar dacă o ocupaţie importantă m-ar fi reţinut, în zile ca cea de azi, simt un brusc imbold pentru activitatea fizică.

Dacă, în loc să fiu orăşean, aş locui la ţară, mi se pare că aş înşeua un cal şi aş porni în galop să respir din plin aerul luminos şi îngheţat. Ideea unor exerciţii violente îmi străbate mintea. Mi-ar plăcea să mă înhait într-o vânătoare zgomotoasă şi brutală, sau, pe un lac mare, îngheţat, să desenez volute rapide de patinator. Dar, vai! de la modestele mele isprăvi de licean în manej, n-am mai ţinut frâul în mână, nici n-am mai pus piciorul în scară şi aş fi în mare încurcătură dacă m-aş trezi cocoţat pe un cal. De asemenea, n-aş fi prea ţanţoş pe suprafaţa îngheţată a unei ape şi aş risca să mă dau în spectacol făcând vreo tumbă. Patinele mele sunt agăţate în cuierul trecutului alături de cravaşa de călăreţ şi este mai prudent să ignorez această panoplie şi să mă mulţumesc cu o plimbare bună pe jos, de-a lungul străzilor.

Chiar aşa am şi hotărât. L-am anunţat pe Marcellin că nu voi lua prânzul acasă şi că după masă este liber. A primit vestea cu satisfacţie. De câteva luni, Marcellin este de părere că am devenit prea casnic. Libertatea lui este afectată de acest obicei, nu pentru că s-ar folosi prea mult de această libertate, căci, atunci când nu sunt acasă, nu pleacă nicăieri, dar ideea că sunt plecat îi place. Nu mai trebuie să fie atent când îl sun. Este liniştit. Cu ce îşi umple liniştea? Habar n-am. Fără îndoială că urmăreşte un vis modest. Cine nu-şi face vise?

De îndată ce m-am aflat pe stradă, m-am întrebat ce să fac. Deodată, mi-a venit ideea să-mi petrec ziua la Versailles. Să iau trenul din gara Alma, să mănânc la Rezervoare şi, apoi, o plimbare lungă în parc! Vremea asta senină şi friguroasă, aerul uşor şi elastic îţi creează probabil o senzaţie fermecătoare pe terasa de la Orangerie şi de-a lungul lui Grand Canal. Fără îndoială, toamna mai cu seamă, îmi place la Versailles, atunci când luna noiembrie aureşte frunzişurile şi împleteşte deasupra bazinelor ghirlande plutitoare. Şi cum mai respiri acel miros de pământ umed, de ape nemişcate, de frunze uscate, care

trezeşte atâta melancolie, atunci când pasul pe care-l auzi în spatele aleilor de carpeni pare însuşi pasul Amintirii sau al Destinului! Dar şi iarna, Versailles-ul are frumuseţile lui. Grădinile despuiate relevă o anumită simetrie. Descoperi raţiunile arhitecturale ale celor ce le-au amenajat. Sumbra rigiditate a copacilor bătrâni reliefează mai bine măreţia lor atât de ordonată. Pe frig, statuile de bronz par să adopte o emfază decorativă; statuile de marmură, friguroase, iau forme mai clare şi mai precise. Dacă murmurul paşilor pe frunzele uscate este o muzică îmbătătoare de melancolie, tocul pantofului izbindu-se de pământul tare face şi el să se audă ecouri semeţe. Şi apoi, nimic nu se compară cu singurătatea parcului iarna, atunci când ultimele raze de soare mângâie statuile îngheţate. Şi palatul, ce uşor devine cu piatra lui frigidă şi parcă casantă! Geamurile mari emit lumină îngheţată.

Aşa încât m-am gândit să-mi împrospătez imaginea Versaillesului iarna şi cu această intenţie, am început să cobor pe bulevardul Antin. La răspântie am zăbovit o clipă. Cele patru bazine erau îngheţate. Deodată, priveliştea mi-a amintit de o anume plimbare la Versailles, într-o zi frumoasă de ianuarie, ca şi aceasta. Era foarte frig în anul acela şi, cum frigul dura de o săptămână, Grand Canal îngheţase. Mi-am amintit că observasem acest lucru încă din tren şi-am revăzut în minte tinerele care se urcaseră în compartimentul în care mă instalasem. Erau fermecătoare. De optsprezece sau douăzeci de ani şi îmbrăcate cochet. Purtau nişte căciuliţe drăguţe de blană. Mergeau la Versailles să patineze. Vorbeau între ele despre plăcerea care le aştepta, despre prietenii cu care urmau să se întâlnească. Mama lor, o doamnă în vârstă cu părul alb ca zăpada, zâmbea în timp ce, din când în când, pe covoraşul compartimentului se agitau picioruşele lor nerăbdătoare. Uneori patinele pe care le legănau răsunau cu un zgomot limpede, cristalin, ascuţit, un zgomot tânăr şi vesel. Aş fi vrut să le urmez pe gheaţa argintie, să alunec ca ele în

aerul rece. Şi-mi spuneam în sinea mea: „Pe care din ele aş îndrăgi-o? Cea mare e mai frumoasă, dar câtă graţie are cea mai mică!”. Păream şovăitor şi nehotărât când trenul se opri în gară. Cele două călătoare săriseră în grabă pe chei. Trei tineri le aşteptau. Îşi strânseră mâinile, râseră scurt şi proaspăt. Patinele răsunară din nou şi banda veselă dispăru.

Ce frumos era Versailles-ul în ziua aceea şi, totuşi, nu degaja nobleţea marii lui singurătăţi melancolice! Patinajul atrăsese o mulţime de oameni. Versailles-ul nu mai era un loc pustiu şi majestuos ca de obicei. Prea multă lume se plimba pe alei, prea mulţi curioşi pe malul lui Grand Canal. Locuitorii sătucului se adunaseră în număr mare ca să admire mişcările patinatorilor care evoluau pe întinsa oglindă a gheţii. Şi totuşi nu făceau o impresie bună. Semănau cu un roi de muşte negre, fără aripi. Ar fi fost de efect acolo costume în tonuri aprinse. Veşmintele noastre moderne, în tonuri închise, nu au pitoresc şi culoare. Trista lor uniformitate era şi mai izbitoare în acest decor frumos, bogat şi liniştit. Şi apoi, dacă printre aceşti patinatori unii demonstrau eleganţă şi graţie, mulţi nu erau decât începători greoi. Lipsa de experienţă şi stângăcia lor provocau râsetele spectatorilor, care se distrau de căzăturile groteşti şi de poziţiile caraghioase. Priveliştea m-a cam indispus. În zadar căutam pe tinerele mele şi pe tovarăşii lor. Se risipiseră, desigur, şi patinau ceva mai departe. Aşa încât, curând, m-am plictisit de spectacolul lipsit de interes. Din fericire, îmi rămânea prospeţimea aerului şi a cerului şi m-am îndreptat către locuri mai pustii.

Dacă parcul mare era prea plin de lume, pe gustul meu, dimpotrivă, cel al Trianonului era aproape pustiu. Simţeai această singurătate de la început şi m-a impresionat de îndată ce am trecut de poarta ce duce în grădini. Erau în ziua aceea ciudat de liniştite. Împrejmuiau cu golul lor palatul tăcut. Iarna avea aici ceva definitiv. Copacii păreau despuiaţi pentru totdeauna, bazinele îngheţate pe veci.

Niciun om, niciun paznic. Eram singurul trecător rătăcit pe aici. Doar un câine bătrân dădea târcoale. Văzându-mă, s-a speriat şi-a fugit. Devenisem cu adevărat stăpânul Trianonului. Deja soarele se îndrepta spre asfinţit. Frigul devenea parcă solid. Aerul părea că îngheaţă în jurul lucrurilor.

Pe când bătrânul orologiu al palatului suna ora patru, paşii mă purtară înapoi, pe terasa care domină încrucişarea lui Grand Canal. Soarele dispăruse. Amurgul cobora cu paşi repezi. Pe vasta întindere de apă îngheţată, un ultim patinator stăruia. Ceasul târziu părea să-l facă mai îndărătnic. Era, de altfel, foarte priceput şi patina cu o remarcabilă dexteritate. La un moment dat se apropie îndeajuns ca să recunosc pe unul din cei trei tineri care aşteptaseră la gară pe frumoasele pariziene. Singur acum, se lăsa cu frenezie în voia suplei lui îndeletniciri. De unul singur gusta cu deliciu viteza şi mişcarea şi profita cu disperare de ultimele minute de lumină. Şi înainta vertiginos şi sigur, tot mereu, aproape fără să se deosebească de umbrele serii, peste care se aşeza ca o pată rătăcitoare şi pasionată.

Ai fi spus că dibuia pe pistă o urmă rătăcită, pe care vroia cu orice preţ s-o regăsească. Încerca parcă să descopere, pe această gheaţă perfidă şi lustruită, cheia dificilă a vreunei probleme, al cărei răspuns enigmatic îl înscria în arabescuri şi volute. Îl înconjura cu curbele sale suple. Deodată, părea că îl găsise şi se năpustea în linie dreaptă spre un punct închipuit. Apoi se oprea decepţionat şi pornea din nou în mari, disperate elanuri. Şi iar i se părea că a aflat, dar presupunerea îl ducea acolo, de unde pornise cu avânt şi auzeam, în liniştea desăvârşită geamătul de argint al patinelor sale. Şi clipele zburau. Încă mai avea pe tălpi acel talisman divin, dar curând, când se va înnopta de tot. Nu va mai fi decât un pieton infirm. Euridice, Euridice, cum se poate avânta cineva spre tine pe malul celălalt al acestui Strymon îngheţat?

Aplecat pe balustradă, asistam la o dramă veşnică şi misterioasă. Acest umil patinator nu era el simbolul sufletului omenesc care se caută cu disperare în alt suflet, nu înfăţişa el ochilor mei chinul veşnic al dragostei?

6 ianuarie... “Domnul ia masa în dimineaţa aceasta acasă?”

Era limpede că Marcellin vroia să fie liber azi. Nu am avut curajul să-l decepţionez. Ce-mi pasă? Oriunde aş fi sufăr de aceeaşi nelinişte şi de aceeaşi melancolie. Plimbarea mea de ieri la Versailles a fost o dovadă şi nu mi-a lăsat decât visuri amare. Când eşti într-o astfel de stare, la ce bun să-ţi mai transcrii gândurile, când nu realizezi altceva decât să le sporeşti amărăciunea? Să fi fost prea singur în ultimele câteva luni? Mi-a venit ideea să mă duc să-l caut la restaurantul. *Foyot* pe dl. Feller, care ia masa acolo aproape în fiecare zi, de patruzeci de ani încoace. Tovărăşia acestui bătrânel pitoresc mă distrează, îmi place conversaţia lui şăgalnică, plină de anecdote caustice, surâsul lui sceptic, accentul lui german. L-am îndrăgit foarte mult din ziua în care Jacques de Bergy mi l-a prezentat. Tatăl lui Jacques de Bergy este unul din cei mai vechi prieteni ai lui Feller şi Feller a făcut catalogul colecţiei sale de medalii greceşti.

Când am ajuns la *Foyot,* l-am căutat zadarnic pe Feller la locul lui obişnuit. Era ocupat de o femeie tânără care tăia cu dibăcie o felie de jambon. Era clar că Feller nu va veni azi. Băiatul m-a informat. Dl. Feller era la înmormântarea baronului Dumont, membru al Academiei Inscripţiilor. Absenţa lui nu m-a mai mirat. Îl cunoşteam destul de bine şi ştiam că nimic nu l-ar fi. Putut face să lipsească de la această ceremonie. Nu-l putuse suferi pe baronul Dumont şi, în timp ce mă aşezam la o masă. Îmi aminteam câteva povestioare, mai degrabă picante, pe care Feller le spunea uneori despre cel pe care-l poreclise „Paronul”. „Paronul”,

infatuarea, furiile, naivităţile aceluia erau un subiect pe care Feller nu reuşea niciodată să-l epuizeze. Înţelegeam, deci de ce se abătuse de la tabiet.

Tabieturile dădeau, ceva ciudat vieţii lui şi mă gândeam la existenţa bizară a acestui bătrân care nu avea familie, nu ieşea decât pentru lucrările lui, lucrări pe care, în majoritatea cazurilor, nu se obosea să le publice. În ciuda acestei neglijenţe dispreţuitoare, Feller se bucură, în lumea savanţilor, de o consideraţie unanimă şi plină de teamă. Strălucitoarea lui erudiţie reprezintă o autoritate. De pe urma acestei autorităţi Feller nu a vrut să se aleagă nici cu onoruri, nici cu profituri. Dedicat exclusiv pasiunii sale tiranice, a eliminat din viaţa lui orice preocupare străină de studiile pe care le întreprinde. Ele îi oferă satisfacţii deosebite şi el pare a fi insensibil atât la bucuriile cât şi la necazurile şi grijile noastre. Şi totuşi, înainte de a ajunge la această detaşare absolută, a cunoscut, fără îndoială, anxietăţile, frământările noastre. Ciudatul bătrânel, a suferit el oare, a dorit, a regretat, a iubit ca şi noi?

În timp ce reflectam, priveam la tânăra aşezată pe locul d-lui Feller. Nu-i deosebeam trăsăturile, dar înfăţişarea ei elegantă m-a izbit. Terminase masa şi, încet, îşi punea mănuşile. După o mişcare pe care o făcu mi-am dat seama că era pe punctul să se scoale. Apoi s-a răzgândit şi a băut o înghiţitură de apă din paharul pe jumătate plin aşezat în faţa ei. Am privit-o cu mai multă atenţie. Părea că şovăie. Deodată, se decise. Întreaga ei fiinţă exprima o hotărâre precisă. Ce era în joc? Spre ce îndeletnicire se va îndrepta părăsind restaurantul? Ce se petrecea în viaţa acestei necunoscute, a cărei figură nici nu o văzusem dar sub voaleta groasă care i-o ascundea şi sub pălăria mare sub care se adăpostea? În ce evenimente era amestecată? O preocupa ambiţia, interesul, dragostea?

De câte ori nu m-am lăsat în voia acestei plăceri de a-mi închipui unele existenţe şi de a le împleti cu a mea? De câte ori nu am jucat acest joc decepţionant şi totodată

pasionant al ipotezelor! De câte ori nu m-au interesat figuri întrevăzute şi n-am încercat să interpretez soarta lor ascunsă! Deseori chiar mi se părea că aceste întâlniri nu trebuiau să ia sfârşit astfel, şi că între mine şi aceste trecătoare sau aceşti trecători nu avea loc decât un prim contact al întâmplării.

Şi totuşi niciodată încă până acum aceste presentimente nu s-au verificat. Niciodată una din aceste persoane întâlnite nu a reapărut în viaţa mea. Ceea ce se petrece în romane nu mi s-a întâmplat niciodată, dar predilecţia mea pentru aceste presupuneri imaginative nu m-a părăsit. Oricum, rămân sensibil la asemenea chemări. Şi care oraş este mai prielnic unui astfel de joc decât Parisul? Nu există zi în care să nu întâlneşti pe stradă câteva figuri captivante. Este chiar pentru mine una din cele mai noi atracţii pe care mi le oferă Parisul. Nu-mi place nici arhitectura, nici culorile lui, dar sunt mereu sensibil la mulţimea pasionantă a figurilor, la acest val de destine care circulă în permanenţă în Paris.

Când am terminat masa, mi-am dat seama că se făcuse aproape unu şi jumătate. Sala restaurantului era aproape goală. În loc să stau acolo să mă pierd în visări, nu era mai bine să profit de soarele frumos de iarnă? Am chemat chelnărul, am plătit şi am plecat. Vremea geroasă şi senină mă îmbia să fac o plimbare prin grădina Luxembourg, dar înainte de asta vroiam să hoinăresc o clipă sub galeria teatrului *Odéon.* Trecând prin faţa afişului teatrului, mi-am aruncat maşinal privirea spre programul săptămânii; nu anunţa nimic prea atrăgător, dar la matineu se juca *Distratul* de Molière, şi *Atrizii* de Maxence de Gordes, precedate de o conferinţă a lui Lucien Gernon.

Am citit lucrările lui Gernon şi l-am auzit deseori vorbind despre el pe Feller, care-l admiră deşi nu-l iubeşte deloc. Cum dracu acceptase Gernon să ţină această conferinţă şi prin ce vrăjitorie ingeniosul Antoine[1] reuşise să-l scoată din

[1] Mare regizor de la începutul secolului (N. tr.)

cuibul lui de bufniţă ca să-l înfăţişeze publicului în spatele lumânărilor? Dacă Feller ar fi fost la *Foyot* mi-ar fi explicat acest mister. În orice caz, recunoşteam în asta una din ideile tipice ale lui Antoine. Nu anunţase ei că reprezentaţiile cu *Turcaret*[1] vor fi însoţite de o cozerie a lui Meyersen, cunoscutul om de afaceri; că *Polyeucte*[2] va fi comentat de abatele Gery, recent condamnat de curtea din Roma, şi că *Cidul*[3] va fi precedat de o alocuţiune competentă a generalului Renon? Acesta este felul lui de a reînvia interesul pentru clasici! Şi poate că are dreptate, pentru că eu, care merg rar la teatru, am intrat la *Odéon.*

Nu ştiu dacă din cauza timpului frumos, dar sala nu gemea de lume. Publicul era chiar foarte răspândit prin sală. Însă mi s-a părut excelent acest public atent, binevoitor, docil. Se aflau acolo multe tinere şi mulţi tineri, soţi burghezi cumpătaţi, doamne singure dar respectabile, domni bătrâni. Tot acest public s-a distrat foarte mult de intriga încurcată a lui Molière. Înclin să cred că Molière este comic prin el însuşi, căci artiştii nu puneau deloc în valoare textul. Erau plini de bunăvoinţă, dar cea mai mare parte dintre ei total lipsiţi de talent. Era mişcător să vezi cât de puţin posedau arta de a recita versuri. Totuşi nu m-am plictisit la această paradă comică. Îţi face întotdeauna o oarecare plăcere, cel puţin în ceea ce mă priveşte, să vezi oameni îmbrăcaţi în costume pestriţe, purtând perucă şi haine de epocă care sunt păcăliţi şi înghit ciomăgeli.

Un spectacol care compensează în mod agreabil viaţa noastră modernă, atât de monotonă, atât de îngustă, şi spectatorii păreau că se distrează foarte mult; auzeam râsete în sală care nu erau un preludiu prea potrivit pentru *Atrizii* lui Maxence de Gordes şi conferinţa lui Gernon.

Nu-l văzusem niciodată pe Gernon şi nu-l cunoşteam decât din fotografii. Ele nu redau câtuşi de puţin imaginea celui din realitate. Nimic mai nostim decât să-l vezi la

[1] Piesă de Le Sage (1668 – 1747) (N. tr.)
[2] Tragedie de Corneille (1606 - 1684) (N. tr.)
[3] Tragedie de Corneille (1606 - 1684) (N. tr.)

măsuţa lui de conferenţiar, între cana şi paharul de apă. Părea cu adevărat minuscul cu faţa lui zbârcită ca un măr, ochii prea şterşi, obrazul roz. Avea o haină de o croială cu adevărat nemaipomenită şi purta la gât un fel de fular făcut dintr-o fâşie de şaten negru dublată pe dinăuntru cu o blană subţire. Stofa fracului era atât de roasă şi subţiată, încât te temeai să nu se sfâşie la cele mai mici mişcări.

Gernon nu părea deloc stânjenit de această costumaţie, nici de publicul nou pentru el, căci este o distanţă de la sala *Odéon*-ului la Şcoala de Studii Greceşti, unde Gernon a ţinut multă vreme cursul lui de mitologie elină, în faţa unui auditoriu restrâns. De câţiva ani, ce-i drept, lecţiile lui sunt mai frecventate. Astăzi, Gernon cunoaşte acea celebritate tardivă pe care Parisul o acordă uneori spre bătrâneţe celor pe care i-a ignorat pe nedrept. Gernon primeşte cu voie bună darul acestei glorii neaşteptate. Asta nu l-a făcut să-şi schimbe modul de viaţă. Locuieşte tot în cocioaba din strada Descartes, unde trăieşte închis iarna, cu blana lui la gât, şi unde primeşte reporterii între canişul Leo şi papagalul Babylas. Poartă mereu aceleaşi haine uzate şi, în orice anotimp, eterna pălărie de paie. Şi-o lăsase probabil la vestiar împreună cu macferlanul.

Cu toată ciudăţenia înfăţişării sale, publicul i-a făcut o primire călduroasă. El a răspuns bălăbănind din capul mic cu figura zbârcită şi morocănoasă, pentru că se spune că nu are o fire plăcută. Acest lucru s-a văzut de altfel în conferinţa pe care a ţinut-o. După ce a explicat pe scurt subiectul *Atrizilar* lui Maxence de Gordes, a ajuns repede la autor. Maxence de Gordes şi Gernon erau cunoştinţe vechi, dar acest lucru a lăsat probabil multe rancune în sufletul lui Gernon, judecând după felul cum l-a descris pe prietenul său.

Dacă Gernon nu a aruncat o broască ţestoasă pe craniul eschilian al lui Maxence de Gordes, a picurat totuşi o ploaie de pietricele epigramatice. Gernon părea că se amuză în acest joc, ale cărui poante nu prea erau înţelese de public.

Cea mai mare parte a săgeţilor răutăcioase îi scăpau. Totuşi el aplaudă conferenţiarul şi cortina s-a ridicat anunţând începutul admirabilei tragedii.

Încă de la primele versuri, prin culoarea şi sonoritatea lor, te simţi transportat în antica barbarie a vremurilor îndepărtate. Încetul cu încetul, brutala frescă tragică se desfăşoară sub ochii noştri. Acropolele se umplu de strigăte şi auzi cum rag leii de marmură care păzesc intrarea. Armele care se încrucişează zăngăne. Voci şirete şi aspre schimbă replici subtile şi bruşte. Deodată spada izbeşte. Un strigăt paricid schimonoseşte o gură mânioasă. Dintr-o rană deschisă curge un sânge negru şi, din băltoaca ce fumegă, se nasc Eriniile răzbunătoare, larve funeste ale fatalităţii, miasme infectate ale Destinului!...

Când am ieşit de la teatru se înnoptase. Felinarele erau aprinse. Nu ştiu de ce, m-am gândit din nou la tânăra care lua prânzul la *Foyot.* Unde se afla oare acum? Ce expresie avea, în clipa aceasta, figura ei de-abia întrevăzută? Îmi ridicasem gulerul pardesiului şi am aprins o ţigară. În timp ce coboram treptele peristilului, l-am recunoscut pe Gernon care se strecura cu paşi mărunţi, ascuns sub macferlan, cu fularul lui de blană şi veşnica sa pălărie de paie. Părea s-o şteargă de la *Odéon* pe furiş, ca un şobolan, mulţumit că ciopârţise o figură distinsă.

9 ianuarie. Îl aştept mâine, să luăm cina împreună pe prietenul meu Yves de Kerambel. Marcellin, care îl ştie pofticios, se laudă că o să ne alcătuiască o masă mulţumitoare, că o s-o pregătească, s-o aşeze şi s-o servească singur. N-am niciun motiv să mă îndoiesc de talentele lui. De trei ani de când este în serviciul meu, Marcellin s-a arătat întotdeauna la înălţimea împrejurărilor. Este un băiat bun; sunt mulţumit de el şi nu cred să fie nemulţumit de mine. Mi se pare că el consideră şederea la mine ca sfârşitul aventurilor lui. Acestea au fost felurite. Îmi

povesteşte uneori câte ceva. Ştiu, de pildă, că în slujba pe care o avusese înainte de a se angaja la mine, servea singur o familie întreagă compusă din tată, mamă şi fiică. Familia Vervigneul. Erau mai mult decât pe jumătate ruinaţi şi salvau aparenţele înfrângând dificultăţi de tot felul. Marcellin ajunsese să se intereseze de salvarea acestor aparenţe şi să intre în jocul lor. Devenise un adevărat valet de comedie. Întreţinea apartamentul, gătea, deschidea uşa, parlamenta cu debitorii, spăla rufele şi cârpea găurile mai mari. Mai mult, îl îmbrăca pe dl. De Vervigneul şi o ajuta pe doamna să-şi strângă corsetul. Cât despre d-ra de Vervigneul, avea onoarea să-i pună ciorapii. Era, după cum povestea Marcellin, un fel de persoană ciudată, vopsită şi fardată, şi care-şi petrecea o bună parte din zi, iarna, sub plapumă şi vara, sub cearşaf, pe jumătate goală, citind romane. Avea rochii elegante şi deseori, era fără cămaşă pe dânsa. Marcellin îi păstrează admiraţia cea mai vie; el mai declară că dl. De Vervigneul e un erou şi d-na de Vervigneul, o sfântă. Cât despre domnişoara: „Cel mai drăguţ trup de femeie şi, pe deasupra, cinstea întruchipată! Vă închipuiţi că i se făceau propuneri! Ei bine, domnule, nici gând, înţelegeţi, nici gând!” Şi Marcellin făcu un gest de cea mai mişcătoare convingere. El îşi aminteşte cu înduioşare de aceşti de treabă Vervigneul, atât de strâmtoraţi, atât de prezentabili, şi expedientele la care erau obligaţi să recurgă. După această slujbă agitată, casa mea i se pare într-adevăr puţin prea calmă, dar Marcellin îmbătrâneşte, ceea ce nu-l împiedică să-şi păstreze mutra cea mai nostimă cu putinţă, mutră de Scapin[1] cu judecată.

11 ianuarie. M-am dus să mă interesez de dl. Feller. Este bolnav din ziua înmormântării baronului Dumont. Are bronşită şi trebuie să stea în casă câtva timp. Am aflat asta printr-un bileţel pe care mi l-a scris. Deşi tuşea, m-a primit.

[1] Valet din comediile lui Molière – 1622 – 1673 (N. tr.)

Să mărturisesc că nu pătrund niciodată în apartamentul d-lui Feller fără o veşnic nouă senzaţie de surpriză? Are o locuinţă atât de puţin corespunzătoare cu cea pe care am presupune-o pentru un savant de calitatea lui! Înainte de a mă fi dus la el, mi-o închipuiam plină de cărţi, împodobită cu obiecte vechi, adăpostind o colecţie de medalii, aşa cum se cuvine pentru casa unui numismat sau mobilată cu o mobilă respectabilă de acaju. Mi l-aş fi închipuit cu uşurinţă pe Feller în mijlocul unor mobile vechi şi pestriţe, ca în povestirile lui Hoffmann. Cât de surprins am fost la prima mea vizită în strada Conde, când Feller m-a întâmpinat în cel mai cochet apartament pe care şi l-ar fi putut dori o întreţinută sau o femeie care fusese cândva seducătoare!

În această casă gravă, cu aspect sever şi cam dărăpănată, dl. Feller ocupă o serie de camere la mezanin, camere cu tavanul jos, toate tapisate cu mătase de culoare deschisă şi mobilate într-un stil rococo trăsnit şi fermecător. Ai crede că dinadins a adunat acolo tot ce a produs mai înzorzonat acest stil. Era plin de oglinzi cu rame încovoiate, de aplice baroce, de fotolii cu volute extravagante, de console, de vitrine, de etajere supraîncărcate de grupuri şi de personaje de porţelan de Saxa, de Meissen şi de Frankenihak cea mai mare parte a acestor obiecte provin din Germania. Parcă Feller ar fi moştenit o contesă pitică, deoarece aproape toate aceste mobile sunt de dimensiuni minuscule. Este mobila piticului Bebe şi ceea ce face ca această alăturare să fie mai eteroclită este înălţimea şi corpolenţa lui Feller. Nimic pe măsura prestanţei lui şi este cu adevărat comic să vezi acest om mare şi voinic sub un tavan prea scund, în camere prea înguste, aşezându-se pe fotolii de păpuşă sau manipulând cu mâinile lui puternice figurinele pictate bălţat şi păstoriţele pastelate.

În acest decor spălăcit, Feller îşi plimbă pulpanele lungi ale redingotei, în timp ce ai vrea să-l vezi cu un halat bogat, bordat cu blană şi acoperind nişte pantaloni scurţi, cu ciorapi sumeşi şi pantofi cu paftale, de felul celor pe care le

descoperă amatorii în stampele din secolul al XVIII-lea. În plus, în locul unor ochelari mari de os care i-ar sta aşa de bine, Feller poartă o ramă fină care, cu imperceptibilul lor oţel, par nişte instrumente de precizie.

Astăzi, Feller m-a primit în micul lui salon roz, – pe jumătate întins pe o canapea otomană, care părea făcută pentru vreo sultană a unui Crebillon[1] de la Sans-Souci. Îmbrăcat cu imuabila lui redingotă, purta, în plus, o calotă de catifea neagră. În loc de pantofii lui solizi, avea papuci confortabili. Era singura concesie pe care o făcuse bolii. Încă destul de suferind, nu pierduse nimic din felul lui caustic. S-a dezlănţuit, mai întâi, pe seama baronului Dumont. Nu-i ierta guturaiul pe care-l făcuse la înmormântarea lui. Apoi de la Dumont a trecut la Gernon. I-am povestit despre conferinţa la care asistasem şi cum îl scărmănase pe prietenul lui Maxence de Gordes. Cum eu blamam felul în care procedase, Feller a început să râdă, frecându-şi mâinile cu un gest care-i este familiar.

Se pare că mă consumam degeaba. Maxence de Gordes ar fi găsit totul foarte firesc şi, la primul prilej, ar fi făcut la fel. De altfel, pe când trăia, nu se sfia să-şi bată joc de Gernon, de fularul, de pălăria lui de paie, de maniile lui de om zgârcit. În realitate, Maxence de Gordes şi Gernon nu se puteau suferi. Gernon era mai cu seamă gelos pe succesele lui Maxence de Gordes care a plăcut foarte mult doamnelor. Îi reproşa că este un desfrânat josnic şi că-şi pierde timpul cu intrigi feminine. El, care-şi înfrânase pasiunile şi nu-şi înşelase niciodată soţia, deşi era foarte urâtă, nu se putea compara cu Maxence de Gordes.

La cuvântul femei, ochii bătrânului Feller străluciseră sub lentilele ochelarilor. Cine ştie, în fond, dacă Feller nu a fost pe timpul lui un amator al sexului frumos? Această înclinaţie ar explica budoarul tapisat cu mătase, canapeaua otomană, aerul de casă de mâna a doua pe care-l are locuinţa lui. Poate că, pentru el, ea este populată de

[1] Dramaturg francez – 1674 – 1762 (N. tr.)

fantome îmbietoare? Nu era oare indiciul unui trecut galant, ale cărui obiceiuri de curăţenie meticuloasă le-a păstrat? Feller are foarte multă grijă de persoana lui. Poartă întotdeauna rufărie foarte fină şi albă.

La despărţire, a vrut să mă însoţească până la uşă. Traversând unul din saloane, am observat un flaut aşezat cu grijă într-o vitrină, pe o perniţă de mătase. Văzând că priveam instrumentul, Feller s-a oprit şi mi-a spus cu accentul lui inimitabil: „Asta, tânărul meu prieten, este o amintire de odinioară, este flautul meu de student, pentru că am fost un foarte bun flautist şi, la Universitate, nu aveam rival. Mă duceam să dau mici concerte pe clar de lună sub ferestrele frumoasei contese Janiska". Şi adăugă: „Căci am fost foarte îndrăgostit de contesă, tinere, foarte îndrăgostit!" Un acces de tuse l-a întrerupt şi, râzând, mi-a închis uşa în nas.

12 ianuarie. Iată ce am visat. Era o sală într-un vechi castel. Nu prea ştiu unde este situat acest castel, dar am impresia că se află într-o regiune îndepărtată din Germania. Este înconjurat de un parc mare, pe care-l văd de pe fereastra lângă care sunt aşezat. Prin geamurile atât de vechi încât par descojite, deosebesc nişte tufişuri de arbori, straturi de flori, bazine cu apă. Pe nişte peluze întinse pasc animale obişnuite. Sunt vaci, oi, capre, cerbi şi, în mijlocul lor, se lăfăie un elefant mare şi alb care are în spinare o husă stacojie; dar toate aceste animale stau nemişcate, căci sunt din porţelan şi se aseamănă, deşi au proporţii mult mai mari, cu cele care împodobesc etajerele din încăperea în care sunt închis. Această încăpere seamănă, exceptând dimensiunile, cu salonul d-lui Feller; este enormă, într-atât încât eu nu-i văd capătul iar plafonul atât de înalt, încât se pierde într-un fel de ceaţă. În jurul acestei încăperi, am senzaţia că se află multe altele, tot aşa de mari. Lângă fotoliul meu este o masă de mozaic şi, pe

dânsa, un flaut de cristal. Îl privesc. Mi se pare că aşteaptă pe cineva. Nu m-am înşelat. Curând aud zgomotul unei uşi care se deschide şi printr-însa intră dl. Feller. Ţine în mână o cheie mare şi-mi face semn să tac. Se află acum foarte aproape de mine şi iată-l că introduce cheia în spătarul fotoliului meu unde învârteşte un mecanism al cărui resort scârţâie jalnic. De îndată, flautul de cristal se ridică şi se aşază între degetele mele care îl duc la buze.

Nu am ştiut niciodată să cânt la flaut şi totuşi cânt cu o uşurinţă surprinzătoare. El nu scoate, de altfel, niciun sunet, dar deodată, privind pe fereastră, descopăr că melodia mea mută are efecte miraculoase. Brusc, din bazine se ridică fântâni arteziene. Animalele din porţelan încep să se mişte. Mieii se strâng în jurul berbecului, caprele dansează, cerbii se plimbă cu nobleţe, elefantul cel mare îşi agită trompa. Întreg castelul, în acelaşi timp, pare că se deşteaptă din somnul lui secular. Aud trăsuri care intră în curte, paşi care urcă scările şi parcurg coridoarele. Sunete şi râsete ajung până la mine. Uşi se închid şi se deschid. Oamenii se strigă unii pe alţii şi mă strigă. Aş vrea să mă ridic din fotoliul meu, să arunc acest flaut infernal, dar nu pot face decât mişcările dictate de mecanismul care mă conduce.

Nu mai sunt decât un automat, da, dar un automat conştient de ceea ce se petrece în jurul lui. Ştiu foarte bine că toţi mă caută pe mine, dar, în acelaşi timp că nu mă vor găsi. Sunt prizonierul unei vrăji absurde. Dl. Feller a plecat şi a luat cheia. La un moment dat, mişcarea care mă însufleţeşte se domoleşte încetul cu încetul. Notele flautului meu se distanţează şi se şterg. De la sine, instrumentul se depărtează de buzele mele şi se aşază pe masa de mozaic. De îndată castelul se scufundă din nou în tăcere.

În parc, animalele de porţelan se opresc. Trompa elefantului cel mare se lasă în jos. Fântânile arteziene din bazine se opresc. Acum, aş putea să mă ridic, să fug, să mă întorc acasă, dar rămân pe loc şi simt că voi rămâne veşnic

acolo; că, mâine, voi sta tot acolo, pe acelaşi fotoliu; că voi fi la fel de înspăimântat şi că pe vecie, cu acelaşi flaut de cristal voi face, în acest castel vrăjit, să renască o viaţă trecătoare, în timp ce afară, printre fântânile arteziene din parc, elefantul cel mare cu husă stacojie îşi va agita trompa în zeflemea.

13 ianuarie. Am recitit ce-am scris ieri seară pe caietul legat în pergament pe care mi l-a dat Pompeo Neroli. Când am luat hotărârea să mă servesc de el ca să scriu un fel de jurnal, nu-mi închipuiam că n-am să am de notat decât evenimente atât de palide. Fără îndoială, ştiam că n-am să relatez mari aventuri, dar nu credeam că existenţa mea este atât de lipsită de interes, încât un vis absurd să-mi fi părut că merită să fie transcris minuţios. Da, speram mai mult de la caietul lui Neroli, speram că mă va ajuta să mă clarific asupra mea. Din păcate, este foarte greu să cunoşti străfundul propriilor tale dorinţe; şi, la urma urmei, ce am câştiga dacă am face-o? Este mai bine, poate, să trăieşti fără să ştii exact ce doreşti, ce aştepţi. Există totuşi oameni care ştiu şi care nu suferă din această pricină. Aşa gândeşte prietenul meu Yves de Kerambel, care a luat masa cu mine alaltăieri seara.

De două ori pe an vine la Paris să-şi viziteze una din rude, d-na de Guillidic, al cărei singur moştenitor este, şi petrece trei-patru zile la ea, după care se întoarce la Guérande unde locuieşte tot timpul anului într-o căsuţă lipită de zidul bătrânului orăşel. De altfel, este un Guérandez convins. Nimic nu i se pare mai frumos ca acest orăşel şi m-aş mira să-l părăsească, chiar după ce o va moşteni pe mătuşa Guillidic. Va continua, după toate probabilităţile, să ducă aceeaşi viaţă ca azi. Renta de patru sau cinci mii de franci pe care i-au lăsat părinţii lui îi va ajunge, dar va avea atunci plăcerea să-i adauge veniturile moştenirii. Şi asta nu pentru că Yves de Kerambel ar fi

zgârcit. Este pur şi simplu un provincial şi, dacă va proceda astfel, nu va face decât să se conformeze obiceiurilor provinciei.

Când aduc vorba despre asta, râde şi nu mă contrazice: „Ce vrei, îmi spune, este adevărat, aşa sunt!”

Yves de Kerambel şi cu mine ne tutuim. Un obicei din copilărie. Ne-am despărţit la vârsta de doisprezece ani şi nu ne-am mai văzut vreo zece ani. De atunci, când dubla lui călătorie anuală corespunde cu prezenţa mea la Paris, nu pierdem ocazia să ne întâlnim o dată, pentru a cina împreună. Aşa s-a întâmplat alaltăieri şi în vederea acestei ceremonii amicale l-am auzit sunând la uşa mea încă înainte de ora şapte. Lui Yves îi place să vină puţin mai devreme, ca să aibă, cum spune el, „timp să stea de vorbă”.

La masă, într-adevăr, nu se arată deloc vorbăreţ. Este mâncăcios. Mănâncă cu seriozitate şi conştiinciozitate. Îţi dai seama că, în viaţa lui, momentul mesei este actul cel mai important şi cel mai plăcut. Dă dovadă de o remarcabilă poftă de mâncare, dar nu se îngraşă, căci este şi acum lung şi slab, aşa cum l-am revăzut după cei zece ani de despărţire. De atunci nu s-a mai schimbat şi îl regăsesc mereu acelaşi.

Conversaţia noastră, când ne revedem, începe prin asemenea constatări de rigoare. Îmi răspunde asigurându-mă că şi eu mă menţin. După epuizarea acestui preambul, ajungem la subiectul „mătuşa Guillidic”. Yves este un succesor prezumtiv foarte cumsecade. El lasă să se înţeleagă, că, fără îndoială, i-ar face multă plăcere să palpeze bănuţii acestei doamne cumsecade, dar, în fond, nu-i doreşte moartea. Dimpotrivă, starea perfectă a sănătăţii ei, în ciuda vârstei pe care o are, îl măguleşte. Vede în asta, pentru propria lui durată, un precedent fericit şi un pronostic favorabil care contrabalansează ceea ce a fost supărător, în această privinţă, în decesul prematur al părinţilor săi. Aşteaptă deci, fără prea multă nerăbdare,

clipa obştesculuí sfârşit al mătuşii Guillidic. De altfel, stimabila doamnă îi pregăteşte, prin buna ei chiverniseală, serioase economii pe care el le va spori, la rândul lui.

După ce epuizăm cazul mătuşii Guillidic, ajungem la capitolul măruntelor evenimente personale din cursul anului. În această privinţă, aduc o contribuţie mai abundentă, decât cea a lui Yves de Kerambel. Deşi trăiesc destul de retras, viaţa la Paris este totuşi mai variată decât la Guérande; totuşi, nu mă abţin să-l întreb pe Yves despre traiul Guérandez. Întrebările mele sunt chiar provocate de o oarecare curiozitate. Balzac a făcut din Guérande un oraş romanesc şi nu pot să-mi închipui că nu continuă să se urzească poveşti pasionante; dar Yves nu-mi satisface aşteptările. Oare din discreţie sau, pur şi simplu, nu are spirit de observaţie? Se arată zgârcit în a împărtăşi particularităţi ale concetăţenilor lui. Adevărul este că, foarte probabil, nu ştie nimic despre ei. Viaţa profundă a provinciei este ciudat de tainică şi, ca să o pătrunzi, trebuie să ai o perspicacitate care îi lipseşte prietenului meu.

De pildă, dacă nu prea este la curent cu moravurile familiilor Guérandeze, el este foarte informat asupra originii, căsătoriilor, rudeniilor lor. Yves de Kerambel se pricepe la genealogii. Are în acest domeniu o memorie uimitoare. Aceeaşi înclinaţie o vădeşte şi în ceea ce priveşte desfăşurarea vremii. Ştie în mod detaliat felul în care s-au comportat anotimpurile. Notează în calendarul lui starea zilnică a atmosferei.

De la Guérande, Yves şi cu mine trecem, în cele din urmă, pe nesimţite, la amintiri din copilărie. Aceste amintiri nu au nimic prea special, de altfel. Eram invitat uneori, după-masa, la o gustare la familia Kerambel, şi Yves venea, din când în când, să se joace cu mine pe plaja Pouliguen. Nu simţeam o satisfacţie extraordinară unul în tovărăşia celuilalt, dar ne acceptam bucuroşi compania reciprocă, din moment ce părinţii noştri hotărâseră astfel. Din aceste întâlniri, nimic deosebit nu ne-a rămas în memorie. Totuşi,

îmi amintesc, nu fără plăcere, un anume joc cu un butoi şi o broască verde-cenuşie care, blajină, căsca gura într-un colţ al grădinii Kerambel şi Yves n-a uitat nici el o anume cutie cu soldaţi de plumb, în faţa cărora se extazia când venea la noi. Cu toată bunăvoinţa noastră, amintirile comune nu ne ofereau ceva mai mult, şi totuşi aceste amintiri ne permit să ne tutuim şi să ne atribuim titlul de prieteni din copilărie.

Yves preţuieşte acest drept şi eu însumi intru cu plăcere în joc. Fără să ştiu prea bine de ce, am o anumită afecţiune pentru dânsul. Fără îndoială, această afecţiune nu este prea vie şi nu mă aştept la manifestări extraordinare, dar ea are în acelaşi timp avantajul că nu mi-a pricinuit decepţii. Nu mi s-a întâmplat întotdeauna aşa. Am avut şi alţi prieteni. Unul din ei chiar mi-a fost deosebit de drag, dar anumite împrejurări ne-au despărţit şi, mă tem, pentru totdeauna.

În definitiv, oricum ar fi Yves, nu pot să zic că mi-e indiferent. Dovadă că mi-a făcut plăcere văzând că apreciază arta culinară a lui Marcellin. Cina noastră a fost foarte reuşită şi am ajuns, fără prea multă greutate, la momentul cafelei şi al ţigărilor. Acest moment este cel când el trece la subiectul femei.

Yves le apreciază foarte mult şi o mărturiseşte deschis. De altfel, iubirile acestui băiat cumsecade nu au nimic sentimental şi romanesc. Cred că nu a cunoscut niciodată în dragoste altceva decât satisfacţiile fizice, pe care le culege unde poate, adică în jurul lui. A iubit în viaţa lui multe micuţe bretone, multe lucrătoare la bălţile sărate de la Bourg de Batz sau Croisic. Totuşi, nu are câtuşi de puţin gusturi desfrânate. Cred mai degrabă că este un timid care preferă plăcerile uşoare unor intrigi mai pretenţioase, pentru că astfel timiditatea lui se află în largul ei. Când vine la Paris, principiile lui prudente îl conduc, în fiecare din cele trei seri pe care le petrece în Capitală, spre o anume casă din cartierul Gaillon. Pentru nimic în lume nu ar omite această vizită tradiţională. Distracţiile pe care le găseşte în

aceste locuri discrete, deşi publice, îi ajung şi locatarele casei primesc fără greş triplul lui omagiu. Astfel ora nu era prea târzie când mi-a cerut permisiunea să se retragă, fără să-mi ascundă unde se ducea. Mi-a oferit chiar să-l însoţesc. Am refuzat şi l-am lăsat să plece fără regret. Fiecare cu plăcerea lui şi să-i fie de bine prietenului dacă-i convine să folosească în ofrande aduse zeiţei Venus din Paris cei cinci napoleoni de aur cu care îl gratifică, în semn de bun venit la sosirea lui la Paris, buna mătuşă Guillidic care nici un bănuieşte drumul pe care-l iau cele cinci monede noi şi strălucitoare pe care le scoate, pentru nepotul ei, din antica ei punguţă!

15 ianuarie. Astăzi este o vreme îngrozitoare, un timp cenuşiu şi mohorât, care aşterne tristeţe asupra Parisului şi te îndeamnă să fugi departe de ceţurile lui, să te îndrepţi spre o climă mai blândă, spre soare şi lumină, căci tristeţea de afară pătrunde în apartamente şi nu reuşeşti să te izolezi de influenţa ei. Obiectele care ne înconjoară o suferă ca şi noi. Mohoreala se aşterne pe tapeturi, întunecă oglinzile, cerneşte statuetele de bronz, decolorează tablourile. Îmi dau seama de asta privind obiectele familiare care mă înconjoară. Zadarnic caut în ele un sprijin împotriva melancoliei apăsătoare. Zadarnic fac apel la amintirile pe care le reprezintă şi care le însufleţesc de obicei. Într-adevăr, pe fiecare le-am cumpărat ca rezultat al unei dorinţe de o clipă. Pe niciuna nu am găsit-o şi nu am obţinut-o fără o mică bucurie. Acesta este avantajul când îţi mobilezi încăperile ca mine, adăugând cu răbdare bucată cu bucată. Totul se leagă direct cu viaţa mea şi face parte intimă din mine însumi. Fiecare obiect îmi aminteşte o călătorie, o hoinăreală. Dar astăzi nu înţeleg limbajul acestor martori familiari. Ei par să se ferească de mine şi sunt zgârciţi în confidenţe.

Totuşi, încerc să le provoc efuziunile, dar ei nu răspund

cum s-ar cădea avansurilor mele şi, cum simt că mă resping, mă îndepărtez. Până şi fermecătoarea statuetă pe care mi-a dat-o anul trecut Jacques de Bergy şi care, de obicei, îmi întinde atât de drăguţ mâinile, pare să-mi evite privirea. Unde este oare acum, dragul meu Bergy? Fără îndoială, într-un punct al litoralului mediteranean. Fără îndoială, locuieşte într-un confortabil hotel al Coastei. Fereastra lui se deschide spre soare-răsare, pentru că acolo este sigur soare! Aerul neîndoielnic e răcoros şi uşor. Crăcile pinilor trebuie să murmure blând. Printre trunchiurile lor roşietice, se zăreşte marea. Este de-un albastru dur şi masiv, presărată cu pânze. Bergy i le arată cu degetul prietenei lui improvizate. Îmbrăcată în culori deschise, ea poartă o pălărie mare cu flori. Se adăposteşte sub o umbrelă de mătase pictată. Bergy şi cu ea se plimbă printre peisaje frumoase. Sub rochia cu care este învăluită tânăra femeie, Bergy îi ghiceşte trupul şi se gândeşte fermecat la viitoarea lui noapte de dragoste…

Privesc, pe soclul ei, statueta pe cave mi-a dăruit-o Jacques de Bergy. Este goală şi mă gândesc că este posibil să semene cu actuala iubită a sculptorului. Are, poate ca şi figurina, picioare lungi, pântecul lin, braţe graţioase, sâni mici şi rotunzi. Şi Bergy se bucură de aceste frumuseţi trecătoare. I se par de nepreţuit. Apoi zilele vor trece, va gusta mai puţin graţia lor, se va desprinde încetul cu încetul de ele; până la urmă le va uita. Şi frumoasa în carne şi oase va deveni, la rândul ei, una din acele figurine modelate în care Jacques îşi exprimă amintirile voluptoase. Dragostea nu este pentru el decât artă sub formă de voluptate. De-ar putea fi mereu aşa! Cine ştie dacă nu va veni o zi când, din toate puterile, dorinţa lui se va îndrepta către un surâs indispensabil, când va cunoaşte dragostea nu ca un capriciu, ci ca pasiunea cea mai exclusivistă şi cea mai imperioasă? Poate că aşa stau lucrurile pentru oricare dintre noi şi, după cum împrejurările ne sunt favorabile sau nu, ele devin un prilej de bucurii nesfârşite sau cauza unor

crunte frământări.

17 ianuarie. Am stat toată ziua de ieri cu nasul între cărţi. Oare din cauza recentei vizite a lui Yves de Kerambel, am răsfoit îndelung *Adevărata şi perfecta ştiinţă a armoariilor,* a domnului Paillot, de fel din Burgundia?

Este o carte amuzantă acest gros in-folio, cu planşele lui pline de blazoane, foarte bine gravate, care fac să defileze sub ochii noştri tot felul de embleme bizare, de figuri eteroclite şi de animale năstruşnice. Fantezia heraldiştilor este cu adevărat inepuizabilă şi domnul Paillot consemnează toate ciudăţeniile ei.

În cursul acestui amuzament inofensiv, am dat de armoariile lui Antoine Potier de Sceaux, grefier al ordinelor lui Ludovic al XIII-lea. Or, domnul Potier are în armoariile sale un şarpe înaripat cu două capete care seamănă destul de bine cu cel pe care Pompeo Neroli, legătorul din Siena, l-a gravat pe coperta volumului pe care mi l-a dăruit. Iată-mă deci în măsură acum, datorită comentariilor savante ale lui Paillot, să ştiu că acest monstru, cu un aspect de altfel foarte decorativ, se numeşte „Amfisben”, ceea ce înseamnă, etimologic, că merge atât înainte cât şi înapoi. Genealogistul nostru îl defineşte după Pliniu şi Aelian. Amfisbenul este, deci, după aceste autorităţi, un şarpe monstruos, având un cap la fiecare extremitate a corpului, şi care merge atât înainte cât şi înapoi. Să adăugăm că dicţionarul lui Trevoux spune că aceşti Amfisbeni se întâlnesc în deşertările Libiei şi că au fost găsite desene cu dânşii în mormântul regelui Chilperie la Tournai, atunci când a fost deschis!

S-ar părea de asemenea, după sfinţii părinţi din Trevoux şi după doctul Paillot, că Amfisbenul este simbolul trădării şi spiritul satirei. Prefer să nu cred şi să atribui emblemei pe care a ales-o scumpul meu Pompeo Neroli o altă semnificaţie. De ce să n-o consider pur şi simplu ca o

imagine a incertitudinii?

18 ianuarie. Citesc în ziar că o barcă de pescuit din Pouliguen s-a pierdut pe mare, pe vremea proastă care domneşte pe coastă.

Ce ciudat: din copilăria mea petrecută în acest colţ breton, nu am păstrat nicio impresie de iarnă. Când revăd în minte orăşelul maritim şi regiunea din jurul lui, îmi apar mereu sub aspectul lor de primăvară, de vară sau de toamnă. Şi, totuşi, acest Pouliguen, cu numele lui cam caraghios, nu este un loc deosebit de privilegiat. Acolo înduri zile de frig, zile de ploaie, zile de vânt. Desigur, clima acestui mic golf este temperată, dar el nu are nimic deosebit. Elementele se dezlănţuie, ca şi aiurea, cu violenţă. Dovadă furtuna de acum câteva zile şi barca ce s-a scufundat.

Sărmana barcă, mi-o închipui atât de bine cu forma ei plinuţă şi împestriţată de desene, pânzele maro sau albastre, cu corzile şi plasele ei! Se asemăna cu toate cele pe care le vedeam încrucişându-se în larg, când mergeam cu mama să ne plimbăm, pe limba de pământ de la Pen-Château, pe marea coastă Croisic sau pe dunele Baule. Îmi plăcea să le privesc, fie că erau aproape sau departe, strânse la un loc sau răsfirate, ieşind din port sau intrând în el odată cu mareea. Îmi plăcea să asist la descărcatul peştelui. Aveam o admiraţie nemărginită pentru pescari şi nutream invidie faţă de ucenici. Ca şi ei, aş fi dorit să călătoresc pe mare. Tot ce avea legătură cu marina mi se părea extraordinar de amuzant.

De altfel, şi astăzi gândesc la fel şi păstrez, din copilărie, o intensă dragoste pentru mare. În cursul anilor petrecuţi la Pouliguen, mă acapara tiranic jocul cu vaporaşele. Primele mele lecturi, cele pe care le-am preferat, au fost lecturi de călătorii maritime. M-am întrebat deseori de ce oare n-am râvnit niciodată să mă fac marinar? Dar nu am găsit niciun

răspuns. În această privinţă s-a întâmplat ca şi în multe împrejurări din viaţa mea. Au scăpat controlului meu. M-am lăsat dirijat de fapte imperceptibile, de influenţe insesizabile care mi-au determinat soarta în surdină, fără zgomot, fără să lase urme. Viaţa mea s-a alcătuit astfel în mod secret, încetul cu încetul, fără ca să-mi dau seama, în alt fel decât printr-o vagă nelinişte, de direcţia pe care o urma. Totuşi, această necunoaştere de sine nu provine dintr-o lipsă de meditaţie. Dimpotrivă, mi-am scrutat mereu îndelung sentimentele şi gândurile. Cu toate acestea, nu am avut ocazia să-mi aleg calea. Poate, dacă s-au deschis mai multe drumuri în faţa mea, nu mi-am dat suficient de bine seama, poate mi-au scăpat dintr-un fel de nehotărâre care-mi este proprie.

Nici nu ştiu care este originea acestei nehotărâri. Mi-a transmis-o tatăl meu, tatăl meu pe care nu l-am cunoscut aproape deloc, din moment ce a murit când aveam doisprezece ani, dar despre care mama mi-a vorbit mult mai târziu. Mama este înzestrată cu o pătrundere psihologică excepţională, sporită de viaţa singuratică şi meditativă pe care a dus-o. Ea analizează în mod desăvârşit oamenii şi sunt sigur că portretul moral pe care l-a făcut deseori tatălui meu este exact.

Tatăl meu era un nehotărât cu iniţiative bruşte şi un încăpăţânat. Încăpăţânarea este o consecinţă frecventă a nehotărârii: ea o suprimă, şi omul nehotărât se încăpăţânează ca să nu mai trebuie să se hotărască. La adăpostul încăpăţânării lui, el savurează o odihnă preţioasă. Astfel este scutit să ia hotărâri. Tatăl meu aşadar, după lungi perioade de şovăială, lua decizii bruşte şi chiar nechibzuite, pe care după ce le lua le menţinea cu o energie plină de teamă. După ce acţiona, rămânea pentru un timp parcă epuizat. Suferea o adevărată prostrare a voinţei şi se anchiloza în această stare. Fenomenul se producea nu numai în împrejurările importante, ci şi în faptele mărunte ale vieţii.

Mama, pe care o iubea mult, nu a putut să înfrâneze aceste înclinaţii neplăcute. Dacă s-ar fi căsătorit cu el mai de tânăr, poate că ar fi reuşit să-l schimbe, dar el avea aproape patruzeci de ani când s-au luat. Era prea târziu. Mama şi-a dat seama de acest lucru după multe indicii. Şi ea râdea când îmi povestea cum am ajuns la Pouliguen, dacă nu de la naştere, cel puţin în prima copilărie.

Părinţii mei, când m-am născut, locuiau la Paris şi aveam trei ani când împrejurările despre care am vorbit au avut loc... Mama, originară din Nantes, avea acolo un văr îndepărtat. Acest văr, mult mai în vârstă decât ea şi care nu manifestase niciodată vreun interes faţă de dânsa, a murit lăsând-o moştenitoare. Averea pe care i-o lăsa nu era prea mare şi partea cea mai însemnată consta într-o mică proprietate numită „Lambarde”, aşezată în comuna Escoublac, la câţiva kilometri de Pouliguen. Această moştenire i-a hotărât pe părinţii mei să facă o călătorie la Nantes. Cum era primăvară, m-au luat cu ei. De la Nantes s-au dus până la Pouliguen şi s-au instalat la hotel cu intenţia să stea câteva săptămâni.

Atunci s-a dezvăluit firea ciudată a tatălui meu. El, de obicei atât de nehotărât, a îndrăgit subit acest colţ al coastei bretone şi micul domeniu al Lambardei. Într-o bună zi i-a comunicat mamei hotărârea lui de a nu se mai întoarce la Paris. Mama nu a făcut obiecţii. Era fericită văzând că tata doreşte atât de aprig ceva. Fu luată deci hotărârea că vom locui la Lambarda; numai că, mai întâi, trebuia amenajată astfel ca să poată fi locuită. Era foarte părăginită şi trebuiau făcute reparaţii serioase. Tatăl meu se arătă decis să le termine repede. Mama, încântată de zelul lui, de interesul pe care tata îl manifesta pentru acest proiect, participa şi dânsa cu plăcere, cu atât mai mult cu cât Lambarda putea să devină, fără prea multă cheltuială, o locuinţă fermecătoare.

Era, într-adevăr, una din acele locuinţe nobiliare cum există multe în Bretania. Ea se compunea dintr-o clădire cu

ferestre sculptate şi cu un turn mare rotund. De aci, privirea îmbrăţişa o vastă întindere de mlaştini sărate şi de dune, dincolo de care se zărea marea. Lambarda era înconjurată de o frumoasă grădină de zarzavat, plantată şi cu pomi fructiferi, în prelungirea căreia se afla o pădurice de stejari pitici. Aspectul domeniului era rural şi bătrânesc în acest ţinut de o graţie tristă, situat în apropierea bălţilor şi a mării, înverzit şi nisipos.

Dar mama nu prevăzuse ciudăţeniile firii tatălui meu. Când s-a văzut obligat să-şi aplice proiectul de a pune pe picioare Lambarda, a început să întârzie şi să amâne cu şovăieli de tot felul... Totuşi, vorbea în fiecare zi de Lambarda, afirmând că-i va „pune la lucru” pe muncitori. Dacă mama îi amintea, el lua un aer nefericit sau vexat. În cele din urmă, mama acceptă situaţia şi încercă să se mulţumească cum putea cu căsuţa pe care o închinaserăm la
Pouliguen, aşteptând să se termine lucrările proiectate la Lambarda. Din provizorie, această reşedinţă devenea definitivă, căci tatei părea să-i placă din ce în ce mai mult la Pouliguen. El îşi organizase viaţa. Mama şi-o aranjă pe a ei fără să protesteze, Eram un copil destul de firav şi clima acestei coaste saline îmi pria. Fugind toată ziua prin nisip şi respirând aerul din larg, mă fortificam. Am atins astfel vârsta de şapte ani.

Începând cu acest moment, amintirile mele se conturează şi, în aceste amintiri, Lambarda ocupă un loc important. Devenise ţinta cea mai statornică a plimbărilor mele. Eram trimis foarte des să iau acolo gustarea de după-masă cu guvernanta; uneori mă însoţea şi mama.

Mi se pare acum că privea cu un zâmbet melancolic şi răbdător ferestrele, mereu închise, ale casei, domeniul părăsit, în ciuda excelentelor intenţii ale tatei. În ceea ce mă priveşte, fără doar şi poate, nu simţeam nimic asemănător, ba dimpotrivă. Această grădină necultivată mă încânta. Descopeream mii de colţişoare minunate. Casa cu

scara ei mare de piatră, semiobscuritatea camerelor fără mobile, mirosul de singurătate şi de închis îmi stârnea imaginaţia de copil. Îmi plăcea să o străbat şi să mă ascund în ea. Luam cheia de la paznic, bătrânul Bouvry, şi mi-l asociam pe micul Bouvry în expediţiile lambardeşti. Umpleam vechea hardughie cu jocurile şi cu râsetele noastre. Apoi, coboram în grădină sau mergeam în păduricea de stejari pitici. Un lucru ne era interzis: să ne aventurăm în mlaştinile sărate.

Timp de ani de zile mergeam de mai multe ori pe săptămână la Lambarda, dar creşteam şi curiozitatea mea avea cerinţe noi. Începeam să mă plictisesc cu micul Bouvry. În perioada aceea, mama, ca să-mi găsească o ocupaţie, făcea cu mine excursii lungi în regiune. Cumpărase o trăsurică şi un căluţ pe care-l conducea singură, şi mergeam astfel la Croisic, la Turballe, la Piriac, la Sainte-Marguerite sau la Saint-Mars. Uneori chiar ne aventuram până la Saint-Nazaire. Marile pacheboturi ale portului exercitau asupra mea o adevărată fascinaţie. De câte ori n-am rugat-o pe mama să ne oprim îndelung pe cheiul bazinului! Tata nu ne însoţea niciodată în aceste plimbări. Era deseori bolnav şi starea sănătăţii sale se înrăutăţea. Mama nu-mi împărtăşea îngrijorarea ei, dar de multe ori m-a izbit figura ei neliniştită. Cu ce grabă zorea căluţul ca să fim mai repede înapoi acasă!

Îl găseam de obicei pe tata în salon, cu o carte pe genunchi sau cu un ziar pe care nu-l citea. Uneori, când ne întorceam, lua mâinile mamei şi i le săruta îndelung. Alteori, întoarcerea noastră părea să-l lase cu totul indiferent. Rămânea absorbit de gândurile lui… Într-o seară, când ne-am întors destul de târziu, l-am auzit pentru ultima oară vorbind despre Lambarda. De obicei, nu-i plăcea să pronunţe acest cuvânt, dar bătrânul Bouvry venise să-l anunţe, în lipsa noastră, că o porţiune mare din zidul grădinii se prăbuşise. Tata părea foarte agitat de acest accident. Devenise din ce în ce mai nervos. Lucrul cel mai

neînsemnat îl emoţiona. Mama a încercat să-l liniştească. Trebuia fără întârziere să se înceapă lucrările necesare. Tata a dat din cap cu tristeţe. În noaptea aceea, s-a simţit prost şi a trebuit chemat doctorul.

Câteva zile mai târziu, tata s-a simţit mai bine. Într-o după-amiază a vrut chiar să iasă cu noi. Îmi amintesc că trebuia să mergem la Guérande. Eram invitat să iau gustarea la familia Kerambel. M-au lăsat să mă duc. Când părinţii au venit să mă ia, am observat că mama avea ochii roşii. Plânsese. În trăsurică, nu a scos nicio vorbă. Tata, dimpotrivă, părea aproape vesel. Cum ne apropiam de Pouliguen, îi spuse mamei: „Nu trebuie, Berthe, să te necăjeşti. Sunt foarte mulţumit că am pus în ordine treburile noastre. Maestrul Derzat a fost la înălţime”. Tata se dusese să-şi facă testamentul… Opt zile mai târziu a murit aproape subit, răpus de boala de inimă de care suferea. L-am văzut întins pe patul lui, foarte palid. Apoi a urmat funebra ceremonie. Aveam doisprezece ani.

Aşa s-au petrecut primii ani ai vieţii mele, pe care mi i-a amintit deodată anunţul, pe care l-am citit într-un ziar, despre barca din Pouliguen care s-a pierdut pe mare. Ei îmi revin destul de rar în minte. După moartea tatei, mama şi cu mine ne-am stabilit la Paris. Doar acum patru ani, din întâmplare, într-o călătorie cu maşina, m-am întors pe coastă. Călătoream cu Antoine Hurtin, fiecare însoţit cu cine se întâmplase. El cu Louise d’Evry, de la Vaudeville[1]; eu cu Etiennette Sirville. La scurt timp după aceea, m-am certat cu Antoine. Dar să lăsăm aceste amintiri neplăcute… Am zărit în trecere acoperişurile Lambardei şi păduricea de stejari pitici. Inima nu şi-a accelerat bătăile când le-am privit; alte sentimente o stăpâneau. Maşina noastră zbura pe drumul însorit. Pătratele de apă ale mlaştinilor sărate reflectau un cer limpede în oglinzile lor netede. N-am cerut ca maşina să oprească. De ce aş fi făcut-o? Lambarda nu ar mai fi fost cea de altădată. Mama a vândut-o unui negustor

[1] Teatru de revistă (N. tr.)

bogat din Nantes şi n-aş mai fi găsit, cu siguranţă, zidurile ei vetuste şi grădina părăsită, grădina de odinioară.

20 ianuarie. Marcellin deschide uşa şi-mi spune, cu o nuanţă de respect: „Domnule, a venit doctorul”. Apoi se retrage în faţa impunătoarei prestanţe a doctorului Tullier.

Sunt în pat, de-abia m-am deşteptat, pentru că doctorul este matinal. La şaizeci şi cinci de ani, a rămas admirabil de activ. S-a aşezat pe marginea patului şi mă priveşte cu ochiul lui pătrunzător de cunoscător al oamenilor.

— Cărui fapt îi datorez onoarea vizitei dumneavoastră, dragă doctore?

Iată întrebarea mea. Tullier mă măsoară prieteneşte:

— Plăcerea de a te vedea, mai întâi, din moment ce ai dispărut cu totul. Pentru că nu eşti prea asiduu la ziua de primire a doamnei Tullier, fie spus fără reproş, şi nu faci bine. Te socoteşte fermecător. Apoi, o scrisoare de la mama ta mă conjură să te examinez foarte amănunţit. Îmi scrie că, de câtva timp, îi pari melancolic, că trebuie să ai vreun necaz. Spune, dragă Julien, ce este adevărat în toate astea?

Îi răspund că mă simt destul de bine, că nu am niciun necaz deosebit şi că mama se alarmează fără motiv. De altfel, am să mă duc s-o văd în curând şi să stau câteva zile cu dânsa. Dar tonul vocii mele nu-l convinge pe doctor:

— La-la-la! Mama dumitale nu greşeşte cu mult şi n-am impresia că arăţi prea faimos. Pariez că o să te cuprindă o criză de melancolie, şi asta pentru că nu ieşi în aer liber şi-ţi petreci zilele despicând firul în patru. Cel puţin, ai o metresă?

Văzând că mă strâmb, Tullier se opreşte:

— Hai să nu vorbim de asta! Doctorii nu sunt atât de indiscreţi şi nu am venit să te plictisesc… Ştiu foarte bine, femeile pricinuiesc şi momente neplăcute. Ah! ticăloasele! Dar n-am să-i scriu nimic din toate astea mamei tale. Am s-

o liniştesc. În ceea ce te priveşte, să-mi faci plăcerea să te scuturi puţin, să laşi deoparte toate visările astea fără noimă şi, ca un prim pas, să vii poimâine seară la petrecerea doamnei Tullier. Nu ai să te plictiseşti. Vor veni şi nişte dansatoare spaniole. Pe urmă, să faci o plimbare până la mama ta. Două săptămâni în aer liber…

Doctorul Tullier se sculase:

— Dar m-am luat cu vorba. Mai am încă vizite de făcut până să ajung la Tenon.

S-a dus până la uşă, apoi s-a întors brusc

— Apropo de vizite, mă duc acum la fostul tău prieten Antoine Hurtin. Sunteţi tot certaţi, presupun, dar asta nu mă priveşte… E vreo femeie la mijloc, sunt convins. Îi cam plăceau, băiatului, şi asta i-a dat de furcă. Nu-i merge strălucit acum şi voinicul Antoine începe să se resimtă de viaţa pe care a dus-o. Da, prea multe chefuri, prea multe nopţi pierdute – şi prea de multe ori, – şi prea mult sport… Pe scurt, este surmenat şi trebuie să pună punct cât de curând… Nu i-am ascuns ce gândesc. Credeam că va protesta, dar a luat-o binişor. Parcă are plumb în aripi, bietul de el! Nu-i nimic! O să-l scoatem din încurcătură. Am liniştit-o pe biata mătuşă Bruvannes…

În timp ce vorbea, doctorul Tullier urmărea efectul vorbelor sale asupra mea apoi, văzând că rămân imperturbabil, mi-a întins mâna lui mare, a ridicat din umeri şi a deschis uşa strigându-mi:

— Hai, la revedere, şi poimâine seară negreşit, nu?

După ce doctorul Tullier a plecat, am stat destul timp să mă gândesc. Faptul că mi-a amintit deodată de Antoine Hurtin m-a tulburat. De ce mi-a vorbit de el aşa cum a făcut-o? Este din partea lui Antoine o tentativă de apropiere? Nu ar fi prima. Şi d-na Bruvannes a mai încercat prin mama… Dar Hurtin se înşală amarnic dacă crede că mă va înduioşa cu vestea neurasteniei lui. Dimpotrivă, simt un fel de satisfacţie răutăcioasă. Da, am un fel de plăcere când mă gândesc că nu va mai putea duce viaţa care-i

plăcea. Nu este foarte frumos din partea mea, dar asta-i situaţia.

22 ianuarie. Pompeo Neroli locuieşte pe strada Princesse, într-o casă veche care nu este lipsită de pitoresc. La parterul acestei antice locuinţe stă un negustor de vopsele şi, în curte, sunt nişte căzi pline cu felurite vopsele, alături de butoaie stricate din care se prelinge pământ multicolor. Stâlpii vestibulului îi servesc negustorului drept cartelă de eşantioane şi sunt smângăliţi cu diferitele lui produse. Casa seamănă foarte bine cu locuinţa lui Arlechin[1].

Cele două cămăruţe în care Pompeo Neroli îşi are atelierul şi prăvălia se află la etajul patru. Ele sunt încărcate cu cărţi fără coperte. Se văd îngrămădite bucăţi de piele şi hârtii. Neroli, în halat cenuşiu, stând în picioare lângă masa lui mare, dă impresia că se complace în această dezordine.

În aceeaşi poziţie şi cu un costum asemănător am făcut cunoştinţă cu el la Siena. Doar că acolo, dugheana lui era la parter şi pe o stradă îngustă, cu trepte, în spatele Domului. În vitrină erau plasate câteva din acele volume legate în pergament, asemănătoare cu cele pe care Neroli mi le-a dat şi pe care îmi fac însemnările. Acele cărţi legate mi-au reţinut atenţia şi, pentru că începea să plouă, am intrat la el. În timp ce-i explicam oarecum ceea ce doream, ploaia se înteţise. Mi se pare că aud şi acum zgomotul pe care îl făcea. O aversă îngrozitoare se abătuse asupra oraşului. Strada devenise deodată un torent năvalnic. În faţă se înălţa un vechi palat morocănos şi pântecos, pe pereţii căruia se scurgeau şuvoaie de apă. Pe scări se forma o adevărată cascadă. Legătorul nu dădea atenţie acestui potop, care nu părea să-l surprindă şi-şi mânuia zâmbitor pergamentele. Siena este un oraş de tăbăcari; unul din cartierele ei, acolo unde se află casa Sfintei Ecaterina mai este încă îmbâcsit de aceeaşi duhoare de piei, în care

[1] Personaj comic din farsele italiene (N. tr.)

cuvioasa fiică a muncitorului pielar putea să-şi închipuie odinioară că respiră miasmele ladului.

Între timp, furtuna încetase. Mă înţelesesem cu Pompeo Neroli. Când mă voi întoarce la Paris, urma să-i trimit un balot cu cărţi de legat. M-a condus până-n pragul prăvăliei. Tot oraşul şiroia, acoperişurile îşi scurgeau picăturile cu un mic zgomot ciudat. Soarele făcea să strălucească lespezile pătrate, să sclipească picăturile de apă şi împodobea oraşul întunecat cu reflexe irizate. Deasupra pielii Domului, un nor negru se strângea din nou pe cer…

A trecut un an. Pompeo Neroli îmi restituise la timp volumele şi nu mă mai gândeam la el, când, într-o zi, Marcellin a venit să-mi spună că un italian dorea să vorbească cu mine. I-am spus să-l introducă şi, spre marea mea surprindere, l-am văzut intrând pe Pompeo Neroli, legător din Siena, în persoană. Mi-a destăinuit imediat că se afla într-o situaţie precară şi că venise să se informeze dacă nu cumva am ceva de lucru pentru el. În timp ce-i vorbeam, căutam să ghicesc de ce naiba venise băiatul ăsta la Paris, unde nu cunoştea absolut pe nimeni şi unde îi va fi foarte greu să se descurce? Nu mi-a ascuns că fusese obligat să părăsească Siena pentru motive de familie. Foarte bine, dar atunci de ce nu se dusese la Florenţa, la Milano sau la Roma? Nu te expatriezi fără un motiv serios. Mai întâi Neroli îmi dădu câteva răspunsuri evazive şi prudente, apoi, deodată, se hotărî să vorbească.

Ca toţi italienii, Neroli este un povestitor minunat. Îmi mai amintesc şi acum cu câtă pasiune şi cu câtă artă s-a desfăşurat. Povestea lui m-a interesat. Semăna cu o nuvelă de Stendhal sau cu un episod de Casanova. Era, de altfel, foarte simplă.

În cartierul unde locuia Neroli, se afla o fată foarte frumoasă, pe nume Antonina. Tatăl Ninei era negustor de fierărie. Văduv, nu avea decât această fată pe care o adora şi pe care o crescuse cu o deosebită slăbiciune, lăsând-o să facă tot ce dorea şi îngăduindu-i toate capriciile. Nina era

fermecătoare, leneşă, semeaţă şi, încă de la cincisprezece ani, manifestase o cochetărie diabolică. Cu toate acestea, mai mulţi sienezi onorabili, prieteni ai negustorului, o ceruseră în căsătorie. Nina i-a refuzat. Nici nu-i trecea prin minte să se căsătorească. Ei îi plăcea să i se facă curte. Nu se mai sătura de adulaţii. Printre pretendenţi, Neroli era unul pe care tatăl Ninei l-ar fi acceptat cu cea mai mare plăcere. A început deci să-i facă fetei curte. Dar şi-a dat seama destul de repede că nu avea nicio şansă. I se păru deci că Nina nu vroia să se căsătorească şi nu se va mulţumi niciodată cu dragostea temeinică a unui singur bărbat.

Or, Neroli făcuse o mare pasiune pentru Nina. Refuzul de a se căsători cu el nu i-a înăbuşit dorinţele, dar l-a eliberat de toate scrupulele şi a jurat că dacă Nina nu vroia să fie soţia lui, îi va fi cel puţin amantă. Aşa încât a făcut astfel ca să-şi atingă scopul. După câtva timp, putea să creadă, fără să se împăuneze, că lucrurile mergeau pe calea cea bună. Acum că nu mai era un pretendent la mâna ei, Nina îl trata cu o familiaritate binevoitoare. Rezultatul acestei manevre era însă că Neroli se înflăcăra şi mai tare. Pasiunea foarte reală pe care o nutrea devenea din zi în zi mai puternică. Nina îşi dădea seama şi părea mândră că inspiră un sentiment atât de arzător. În sfârşit, s-a ajuns la un punct în care Neroli a vrut să treacă de la vorbe la fapte. El se aşteptase la o oarecare rezistenţă, dar primirea care i s-a făcut depăşi orice limită. Nina îi comunică limpede că nu va obţine niciodată nimic de la dânsa. Mai întâi, crezu că nu era decât un fel de a vorbi, dar curând înţelese că fata vorbise serios. Alţii s-ar fi resemnat, dar acest drăcuşor de sienez nu înţelegea să piardă astfel partida… Era nebun de dragoste şi de dorinţi. Vroia s-o aibă pe Nina, cu voie sau fără voie. „N-aş mai fi putut sa dorm o noapte liniştit, îmi spunea el, şi i-aş fi văzut mereu ochii în mormânt!”

Într-o zi, când Nina plecase singură în vizită la o rudă la San Gemignano, Neroli profită de lipsa pentru o clipă a

vânzătorului de fier şi intră în prăvălie. Urcă scara repede şi se ascunse într-o cămăruţă, alături de camera Ninei. Fata nu se întoarse decât destul de târziu seara. Neroli aşteptă ca tatăl Ninei să adoarmă şi ca ea însăşi să se fi culcat, apoi, brusc intră în odaie. Văzându-l, Nina începu să râdă. El a crezut, în clipa aceea, că stratagema lui o dezarmase, dar şi-a dat repede seama că se înşelase în mod ciudat. Primelor tentative ale lui Neroli, Nina li se împotrivi cu o rezistenţă energică. Atunci începu între ei o luptă violentă şi mută. Fata ar fi putut să ţipe, să strige ajutor – tatăl ei dormea de cealaltă parte a peretelui - dar ea nu o făcu şi Neroli o posedă în întuneric, într-o îmbrăţişare mută şi mânioasă, din care ieşi cu faţa zgâriată şi mâinile muşcate până la sânge, dar fără ca niciunul nici celălalt să fi scos vreun ţipăt.

După acest asalt cu forţa, Neroli era convins că o supusese pe răzvrătită. Ea va accepta, fără îndoială, faptul împlinit. Dar şi de data aceasta se înşela. Nina nu făcu nicio aluzie lui Neroli despre cele petrecute între ei. Dar, din ziua aceea, ea se dărui pe faţă oricui o dorea, şi făcea în aşa fel ca el să fie la curent cu toate aceste capricii. Spera astfel să-l facă să sufere de gelozie, oferind, altora ceea ce îi refuza din nou, cu un dispreţ evident. Neroli ajunsese de râsul cartierului, într-atât era de ridicol să pari că eşti singurul băiat care nu ai avut-o pe Nina! Din acea clipă Neroli începu să fie ţinta batjocurilor şi se iviră certuri. Neroli recunoscu în ele instigaţiile Ninei. Înţelesese că la capătul acestei poveşti urmau să intre în joc cuţitele şi că cel mai bun lucru era să se retragă, şi astfel se hotărî să-şi încerce norocul la Paris…

În fond, Pompeo Neroli nu este de plâns. A vrut-o pe Nina şi a avut-o…

23 ianuarie. „Ce rar vă vedem, domnule Delbray.”

Vocea blândă a Germainei Tullier, în faţa căreia mă

înclin, îmi adresa aceste cuvinte primitoare. D-ra Tullier este o persoană fermecătoare. Are douăzeci şi cinci de ani. Este mică, are un chip frumos şi o talie elegantă, cu un aer sincer şi bun. Doctorul adoră pe această fiică a fratelui său, pe care a crescut-o, pentru că acest frate, Ernest Tullier, explorator, şi-a petrecut cea mai mare parte a vieţii în fundul Africii, înainte de a muri într-o ambuscadă a negrilor. Germaine a crescut, aşadar, lângă unchiul şi mătuşa ei. D-na Tullier i-a ţinut loc de mamă, căci ea nu a cunoscut-o pe a ei. Ernest Tullier având acest copil dintr-o legătură trecătoare, fără confirmare legală. Moartea tatălui ei a fost desigur dureroasă pentru Germaine, dar nu a schimbat cu nimic condiţiile vieţii ei. Acest om ciudat care lipsea timp de ani de zile, aproape fără să trimită veşti, şi ale cărui itinerare fetiţa lui le urmărea pe hartă, i-a apărut mereu ca un personaj fantastic şi ca un fel de erou de roman. Când se întorcea din călătorii, Ernest o lua pe Germaine în braţe, o săruta pe amândoi obrajii şi nu se mai gândea decât să-şi despacheteze lăzile cu colecţii, eşantioane, insecte, trofee de vânătoare, toate obiecte ciudate.

Moartea acestuia a făcut din Germaine adevărata fiică a doctorului şi a soţiei sale. Aşa încât ei ar dori tare mult s-o căsătorească, dar nu se vor putea hotărî niciodată. Ei vor pentru ea un soţ perfect şi, de îndată ce un pretendent se prezintă, el trebuie să suporte un dublu şi teribil examen din partea soţilor Tullier, pe care dragostea lor pentru Germaine îi face de-o perspicacitate de temut. Doctorul Tullier se ocupă de fizic, d-na Tullier de moral şi niciodată nu au căzut de acord ca să găsească, reunite, într-un singur om, calităţile pe care le pretind de la cutezători. Germaine se amuză cea dintâi de pretenţiile unchiului şi mătuşii ei şi le este recunoscătoare pentru afecţiunea pe care o dovedesc perplexităţile lor. De altfel, ea nu ţine în mod deosebit să se căsătorească. Îi plac cărţile şi florile şi are un talent feminin de pictoriţă. Tullier i-a cumpărat la Boulogne, la Parc des Princes, un teren mare pe care ea a plantat

trandafiri şi i-a construit, în locuinţa lui din strada Henri-Martin, un minunat atelier. Când îşi ia câteodată vacanţă, pleacă împreună cu Germaine să viziteze Olanda, Germania, Anglia sau Italia. Înconjurată de unchiul şi mătuşa ei, crescută în puf şi petale de roze, Germaine se simte fericită. Prietenii doctorului Tullier o răsfaţă şi ea este fermecătoare cu ei. În ceea ce mă priveşte, binevoieşte să-mi arate puţină prietenie. Stăm cu plăcere de vorbă despre cărţi sau tablouri. Dar, în seara aceasta, este o recepţie mare şi m-am mulţumit să schimb doar câteva cuvinte cu ea.

După ce am părăsit-o pe Germaine, i-am strâns mâna doctorului şi am salutat-o pe stăpâna casei, m-am simţit pierdut în această mulţime în care nu cunoşteam aproape pe nimeni. Întâlneşti, aci, lume din toate mediile. Tullier îngrijeşte întreaga societate înaltă a Parisului; el este dintre medicii care se împrietenesc cu bolnavii lor, având într-o foarte mare măsură înţelegere pentru oameni. De aceea şi saloanele lui oferă în zilele de recepţie un aspect destul de disparat. Astă-seară, această particularitate mă izbeşte…

Cum, sprijinit de o uşă deschisă, examinez pe oaspeţi, cineva mă loveşte cu cotul în trecere. Mă întorc, puţin agasat, şi-l recunosc pe Gernon.

Ia te uită, Tullier îl cunoaşte, aşadar, pe Gernon! Omuleţul, după ce s-a scuzat, rămâne lângă mine. Îl privesc. Îl văd mai bine, aici, decât pe scena de la Odéon. Are, într-adevăr, o figură curioasă, şireată şi naivă în acelaşi timp. Nu bănuiam că părăseşte aşa de uşor mansarda lui din strada Descartes. Desigur, de când este celebru, iese în lume ca să-şi dea seama dacă gloria lui s-a răspândit prin saloane. La urma urmei, această curiozitate e foarte firească. Are şi el dreptul să guste, chiar sub această formă, notorietatea tardivă care i-a revenit şi de care pare mândru, căci se umflă în pene şi se arcuieşte în fracul lui extraordinar de ros. Se vede că aproape i-ar veni să spună: „Dar admiraţi-mă, eu sunt Gernon.” A observat că-l

pândesc şi nu e deloc jenat. Pare mulţumit de clacul lui, şi îi exhibă satisfăcut forma extravagant de demodată. Cravata lui albă e la fel de nemaipomenită. E cenuşie şi ai zice că e făcută din pânze de păianjen. Deodată, ochii i se aprind. Germaine Tullier vine să-i prezinte un tânăr slab cu un măr al lui Adam enorm, cu siguranţă un admirator.

Îi las împreună şi mă duc să dau o raită prin saloane. Un lucru e sigur: mă plictisesc. Am strâns câteva mâini, mâinile unor oameni cu care nu ai ce vorbi. Aş pleca, dar vreau totuşi să asist la dansurile ţigăneşti. Aşa că mă întorc în hol unde este podiumul. Tocmai observ, într-un colţ, câteva scaune libere. O să fie un loc foarte bun ca să observ dansatoarele. Până atunci, privesc femeile care umplu încăperea mare. Cele mai multe nu prezintă interes, dar văd, ici şi colo, câte un cap sau câte un umăr frumos.

Aspectul acestei adunări este, în mare, bogat şi vesel. Datorită luminii stofele îşi arată reflexele, pietrele preţioase şi paietele sclipesc. Doctorul trebuie să fie mulţumit. Îi plac aceste seri de gală, deşi protestează şi pretinde că nu le organizează decât ca s-o distreze pe Germaine. De altfel, este o gazdă excelentă şi le însoţeşte chiar el pe doamne când sosesc. Cea căreia îi oferă un loc în faţa mea este foarte drăguţă. Cu atât mai bine!

Chiar mai mult decât drăguţă – frumoasă, foarte elegantă, foarte ciudată. Înaltă, cu o ţinută plină de nobleţe şi o siluetă armonioasă, are în ea ceva viguros şi suplu. Poartă o rochie extrem de decoltată, datorită căreia i se văd umerii minunaţi. Când a întors capul, i-am zărit profilul cu linii regulate, cu un nas delicat şi rotunjor, o gură puţin cărnoasă, fie lacomă, fie voluptoasă, o bărbie încăpăţânată. Iat-o, acum mă priveşte cu ochii ei căprui, uşor oblici. Privirea ei este îndrăzneaţă şi liniştită, se îndepărtează repede de mine, spre a se opri asupra unui tânăr care stă în picioare lângă o plantă verde şi căruia vecina mea, făcând un semn cu evantaiul, îi arată scaunul liber de lângă ea. În spatele meu, doi domni îi şoptesc numele: este d-na de

Jersainville.

Am privit-o cu mai multă atenţie. L-am auzit, de mai multe ori pe Jacques de Bergy vorbind de d-na de Jersainville. Soţul ei este rudă îndepărtată cu familia Bergy şi Jacques mi-a relatat câteva anecdote care se povestesc despre vara lui îndepărtată. Ele sunt mai degrabă în favoarea temperamentului decât a virtuţii ei. Dacă te iei după bârfe, d-na de Jersainville ar fi o femeie uşoară. Dar cât poţi să crezi din cele ce se spun pe seama unei femei tinere şi drăguţe, mai cu seamă, dacă are o oarecare libertate în mişcări şi conversaţie? Fapt este, totuşi, că d-na de Jersainville îl lasă pe vecinul ei de scaun să-i vorbească de foarte aproape, ceea ce nu pot spune că nu mă agasează puţin.

Din fericire un murmur al asistenţei întrerupe conversaţiile. Cortina se ridică pentru numărul de dansuri. Decorul reprezintă sala palatului unui guvernator la Sevilla sau Cadix. Deodată, chitarele zumzăie, castanietele pocnesc. Pe estradă, dansatoare învăluite în şaluri lungi cu franjuri mătăsoase. Sunt în număr de patru, foarte închise la culoare. Aceste chipuri şi atitudini nu au nimic prea nou pentru mine. O călătorie în Spania, acum câţiva ani, m-a familiarizat cu ele. Acolo am văzut dansând madrilene, andaluze, murciene. Le-am văzut dansând îmbrăcate, aşa cum sunt aici; le-am văzut dansând goale şi ştiu ce impresie se degajă din aceste făpturi suple şi negricioase. Ştiu ce străvechi instincte sălbatice şi lubrice trezeşte mimica lor şi cum fac să tresară, în străfundurile cărnii, antica şi pătimaşa dorinţă, cea care ne îngenunche sau ne dezlănţuie, care ne face să înaintăm cu o floare sau un cuţit.

Mă gândesc la toate acestea în timp ce privesc cum fetele brune ale Spaniei mimează dansul pătimaş şi îndrăzneţ în care evocă, într-o alegorie mişcătoare, apriga înflăcărare a dorinţei. Pe frumoasa mea vecină pare s-o intereseze foarte mult. Şi-a îndoit braţul pe spătarul

scaunului. Urmăreşte cu atenţie figurile expresive ale dansului. Acum se află pe estradă un dansator, un om scund şi frenetic, care se agită cu o extraordinară energie. Este îmbrăcat cu o vestă neagră scurtă şi cu un pantalon de catifea verde de culoarea scarabeului, dar îşi execută rolul cu o pasiune atât de intensă, încât uiţi ce chip urât are şi cât de pestriţ îi este costumul. Când a terminat şi s-a oprit brusc, într-o piruetă ameţitoare, izbindu-şi sec călcâiele, vecina mea a aplaudat. Fără să zăbovesc am aplaudat şi eu. D-na de Jersainville s-a întors să vadă persoana care-i împărtăşea entuziasmul. Privirile noastre s-au încrucişat din nou. Am plecat ochii în faţa îndrăznelii din ochii ei.

După terminarea spectacolului, mă îndrept spre bufet. Drăguţa de Germaine Tullier îmi surâde amabil în treacăt, în aceeaşi clipă, d-na de Jersainville mi-o ia înainte şi-mi surâde şi ea. Ce deosebire între aceste două femei şi cât de diferit au trebuit să guste dansurile de adineauri! Iar Gernon, pe care-l regăsesc la bufet cu o cupă de şampanie în mână şi urmat de acelaşi admirator care-l serveşte cu dulciuri, pare foarte vesel, bine dispus şi o priveşte ştrengăreşte pe frumoasa d-nă de Jersainville care-şi ridică umărul rochiei foarte decoltate.

30 ianuarie. Am primit o scrisoare de la mama. Veştile doctorului Tullier despre starea mea au liniştit-o şi, totuşi, printre rânduri citesc o oarecare îngrijorare. Mi se pare că se degajă şi puţină tristeţe. Poate datorită extremei monotonii a vieţii pe care o duce mama în acel orăşel de provincie în care a vrut să se retragă? Lunile de iarnă nu sunt vesele la Clessy-le-Grandval. Şi pe urmă, inteligentă şi fină cum este, mama, fără să-şi dea seama, simte lipsa societăţii în văgăuna aceea părăsită. Ştiu că o iubeşte mult pe bătrâna ei prietenă, d-na de Préjary, pe care o îngrijeşte cu devotamentul cel mai afectuos. Mai cunosc şi faptul că Clessy-le-Grandval este oraşul ei natal şi că mama îşi

regăseşte acolo toate amintirile din copilărie şi din tinereţe, că are o viaţă interioară care o preocupă, că se distrează brodând foarte frumos de altfel, dar zilele trebuie să i să pară uneori lungi în această casă sumbră şi, pustie pe care o ştie dintotdeauna şi în care s-a întors să-şi găsească un adăpost.

Totuşi, nu acolo s-a născut, ci în altă casă care-i aparţinea bunicului şi care a fost vândută iar apoi dărâmată. În locul ei s-a ridicat o clădire oribilă şi pretenţioasă, în stil modern, care aparţine d-lui Le Bazureur, om al progresului şi primar al oraşului Clessy-le-Grandval. Dimpotrivă, locuinţa d-nei Préjary a rămas aşa cum era pe timpul când mama petrecea acolo cea mai mare parte a timpului ei, pe vremea când era nemăritată, în compania Cecilei Préjary, cea mai bună prietenă a ei, care a murit la douăzeci de ani şi despre care mama mi-a vorbit foarte des arătându-mi pe când eram copil fotografii fermecătoare. Aceste amintiri din trecut au readus-o pe mama la Clessy-le-Grandval. Ea şi-a consacrat d-nei de Préjary afecţiunea pe care o avea pentru Cecile. De altfel, la moartea părinţilor mamei, d-na de Préjary a fost aceea care a luat-o la ea, orfană, până în momentul când s-a căsătorit cu tata. Mai pe urmă, mama nu a lipsit de acasă decât pentru a merge la Clessy s-o sărute pe bătrâna ei prietenă. Când, mai târziu, a aflat că d-na de Préjary e pe jumătate paralizată, nu a şovăit să se ducă s-o îngrijească. Câteva luni mai târziu, medicii au declarat că nu se va însănătoşi niciodată şi mama m-a anunţat de la Clessy că s-a hotărât să părăsească Parisul, pentru a se dedica îngrijirilor pe care le necesita starea bolnavei.

Auzind proiectul mamei de a se stabili la Clessy-le-Grandval spre a îndeplini, departe de mine, misiunea pe care şi-o asumase, am fost foarte surprins şi îndurerat. Aveam pe atunci douăzeci şi cinci de ani şi locuiam împreună cu mama. Nu ne despărţisem niciodată. Îi lăsam întreaga libertate în conducerea vieţii noastre comune. Nu

mi-ar fi venit în gând să iau o hotărâre singur. Aveam toată încrederea în ea. Intenţiile ei de a se retrage la Clessy-le-Grandval mi-au apărut ca o adevărată părăsire. Ce făcusem ca să merit un asemenea tratament?

Or, tocmai această dependenţă faţă de ea o îngrijora pe mama de câţiva ani. Ceea ce, încă din adolescenţă i se părea a fi la mine o natură fericită, docilă, i-a apărut în cele din urmă ca un grav defect de caracter. Regăsea în firea mea anumite asemănări supărătoare cu firea tatei. Deplângea lipsa mea de iniţiativă. Încetul cu încetul, simţea că se dezvoltă în mine acea incertitudine, acea nehotărâre care, atingând un punct maladiv la tatăl meu, îi făcuseră viaţa imposibilă. Zadarnic încercase mama să mă scuture din această apatie; nu reuşise; era deja un obicei dobândit şi, după sincere eforturi de a mă corecta, recădeam cu o uşurinţă descurajatoare în vechea stare. Zadarnic îmi dădea toată libertatea de a mă conduce după voia mea; nu aveam nici cea mai mică înclinaţie să profit de ea.

Boala d-nei Préjary adusese deodată o soluţie la acea stare de lucruri la care mama nu întrevedea nicio ieşire. Deşi sufleteşte o costa, raţiunea o făcu să se hotărască. Pentru ea, ceea ce era în interesul meu trecea înaintea tuturor lucrurilor. Renunţând să locuiască la Paris şi stabilindu-se la Clessy-le-Grandval, îndepărtându-se de mine cu bună ştiinţă, ea îndeplinea o datorie dureroasă, dar de la care aştepta cele mai bune rezultate. Rupea astfel legăturile prea strânse care făceau ca voinţa mea să depindă de a ei. Mă obliga să trăiesc pentru mine şi prin mine. Trebuia, de aci înainte, să acţionez fără ca să pot recurge imediat la sfatul ei. Trebuia să-mi organizez existenţa, să fac faţă micilor greutăţi zilnice. Această exersare a independenţei mele nu putea să-mi fie decât salutară. În ochii mamei, era o încercare indispensabilă.

Din grija delicată de a-mi menaja susceptibilităţile, mama nu-mi arătă la început motivele care o îndemnaseră la hotărârea pe care o luase, aşa încât nu am înţeles eroica ei

înţelepciune. Ideea că nu va mai fi lângă mine, în fiecare zi şi în fiecare clipă, îmi era insuportabilă. Am ajuns s-o acuz de egoism, să-i reproşez că nu mă mai iubeşte ca înainte. Primul meu impuls a fost să mă urc în tren, să mă duc la Clessy şi să mă întorc cu ea, cu orice preţ. Nehotărârea mea obişnuită m-a reţinut. În loc să acţionez, am scris. Mama mi-a răspuns printr-o scrisoare lungă, plină de afecţiune şi de bunătate. O corespondenţă zilnică s-a stabilit între noi. Încetul cu încetul, cu multă blândeţe, cu multă fineţe, m-a făcut să ghicesc motivele care-i dictaseră purtarea. Am simţit dragostea profundă care o inspira. Iritarea făcu loc unui sentiment de emoţie şi recunoştinţă. Mi-am dat seama de sacrificiul pe care-l pricinuisem.

Scrisorile sunt un mijloc preţios de a te explica: ele îţi permit să stabileşti nuanţe pe care ar fi greu să le exprimi prin viu grai. Când eşti faţă-n faţă cu cineva, cuvintele, ca să spun aşa, falsifică gândurile, în timp ce la distanţă ele îşi păstrează claritatea. În felul acesta mama m-a adus să văd lucrurile ca ea. În plus, scrisorile ei au avut un alt folos. Ele m-au făcut să aflu multe lucruri despre mine însumi. Un tânăr îşi cunoaşte destul de prost caracterul. Are nevoie ca altcineva să i-l dezvăluie. Mama a profitat de ocazia care se oferea ca să mă ajute să mi-l desluşesc mai bine pe al meu. A realizat acest lucru cu fineţea şi spiritul de observaţie care îi sunt proprii. Mi-a făcut portretul în modul cel mai exact şi cel mai just. M-a convins cât era de necesar să mă opun anumitor înclinaţii ale firii mele.

Odată ce a avut asentimentul meu asupra proiectului pe care-l acceptasem cu atâta greutate, mama m-a pus la curent cu anumite avantaje suplimentare care i se părea că reies pentru mine. Stabilindu-se la Clessy-le-Grandval, îmi oferea la Paris o viaţă mai îmbelşugată decât cea pe care o duceam în doi. Pe viitor, lăsa la dispoziţia mea toată averea pe care o moştenise de la tata, nevrând să păstreze nimic pentru dânsa. Se mulţumea, pentru a face faţă cheltuielilor personale, cu puţinul care îi aparţinea în mod exclusiv,

principalul constând în mica moştenire a bătrânei ei rude din Nantes. Putea astfel să-i ofere d-nei Préjary o modestă rentă, ceea ce constituia pentru bătrâna ei prietenă un ajutor pecuniar apreciabil. Lucrurile astfel aranjate îmi asigurau o totală independenţă.

Cu toate acestea, nu eram deloc mulţumit cu noua mea situaţie. Pentru prima dată în viaţă trebuia să mă ocup de anumite chestiuni practice. Aceasta făcea parte din ucenicia de la care mama aştepta rezultate atât de fericite. A trebuit să părăsesc apartamentul în care locuiam împreună şi să aleg altul mai potrivit cu noul meu mod de viaţă. În perioada aceea m-am instalat în Rue de la Baume. După ce-am rezolvat aceste griji felurite, ce tristeţe apăsătoare a început să mă apese! După câteva luni, am implorat-o pe mama să se întoarcă. Nu puteam să mă obişnuiesc cu singurătatea; nu ştiam ce să fac cu libertatea mea. Mama nu a cedat şi m-a sfătuit să călătoresc.

Am ascultat-o. Atunci se situează prima mea călătorie în Italia şi trebuie să recunosc că mi-a făcut foarte bine. Desigur, pe drum am avut ore de plictiseală şi de descurajare, dar efectul celor două luni pe care le-am petrecut la Milano, la Veneţia, la Florenţa, la Roma a fost salutar. La întoarcere, mă simţeam destul de bine ca să nu mă tem, ducându-mă s-o sărut pe mama la Clessy, că-mi voi împrospăta prea tare tristeţea pe care mi-o pricinuise hotărârea ei. Ne-am revăzut cu bucurie. Când i-am povestit peripeţiile călătoriei mele, mi-a mărturisit şi ea felul în care îşi organizase noua viaţă şi cum îşi petrecea timpul. Cea mai mare parte era consacrată grijii permanente cu care o înconjura pe d-na de Préjary. Aceasta îi răpea o mare parte a zilei, în aşa fel încât nu avea timp să se plictisească la Clessy. De altfel, orăşelul îi plăcea cu calmul şi liniştea lui şi vechea casă dărăpănată şi paşnică a d-nei de Préjary se potrivea cu gusturile ei. Mama nu regreta deloc Parisul. Nu îi plăcuse niciodată prea mult aici, nici când locuia cu tata, nici când se stabilise în Capitală pentru educaţia mea. În

fond, regăsise la Clessy, cu satisfacţie, obiceiuri provinciale la care nu renunţase decât de nevoie.

De altfel, acum sunt oarecum de părerea mamei. De când merg la Clessy-le-Grandval de câteva ori în fiecare an, au început să-mi placă străduţele, pieţele lui micuţe, casele vechi. Îmi place antica hardughie a d-nei Préjary, curtea, coteţele, camerele mari după moda veche, mobilele disparate. Deseori am venit să-mi adăpostesc aici gânduri melancolice. Ea a fost întotdeauna primitoare şi binefăcătoare.

31 ianuarie. M-am întâlnit cu Jacques de Bergy. I se spusese de vizita mea. Cum mergeam în aceeaşi direcţie, am străbătut împreună Champ-Elysées, Jacques mi-a spus: „Ei bine! da, dragul meu, când ai venit tocmai plecasem într-o mică escapadă în sud. Îmi cunoşti obiceiurile. Am luat cu mine o fată drăguţă şi, pe cuvântul meu, am străbătut în mod foarte plăcut o parte a Coastei. Ne-am oprit mai întâi la Toulon. Îmi place acest port de război, cu rada adăpostind mari cuirasate, cheiul frumos, vechea primărie şi-mi face întotdeauna plăcere să dau bineţe Cariatidelor lui Puget[1]. Muşchiuloase şi umflate, parcă au aspirat prea îndelung vântul mării şi acum sunt sufocate. Şi pe urmă, există, la Toulon, vechi străduţe întunecoase care mă încântă, pieţe cu platani şi fântâni, mai cu seamă una, care mă farmecă. Nu ştiu cum se numeşte, dar este la un capăt al oraşului, lângă metereze. Acolo staţionează diligenţele care mai deservesc anumite localităţi din împrejurimi. Seamănă cu un tablou de Boilly[2], retuşat de Tartarin! Nimic nu e mai amuzant şi mai pitoresc decât aceste droage, pe jumătate dislocate şi mai mult sau mai puţin demodate, cu coviltirele prăfuite şi roţile mari înconjurate de noroi… Am stat acolo câteva zile. Există un hotel curăţel, florărese bine

[1] Sculptor francez – 1620 – 1694 (N. tr.)
[2] Pictor și litograf francez – 1761 – 1845 (N. tr.)

aprovizionate şi un plăcintar grozav. Am făcut din nou prin împrejurimi plimbări care-mi plac, cele pe care le numesc raita la cele trei capuri: capul Cepet, capul Sicie, capul Brun. De altfel, toate împrejurimile Toulonului au un caracter foarte original, chiar în laturile lor lamentabile, cu cocioabe mizerabile, străzi cu bolovani şi cu cârciumi. Sunt locuri secetoase, aride, jalnice, înfrumuseţate ici şi colo de silueta nobilă a vreunui chiparos ascuţit. Chiparoşii, în aceste peisaje, dragul meu, sunt ca un pumnal oriental la cingătoarea unui vagabond!…”

Am mai vorbit de diverse lucruri: de Antibes, de Nisa care nu e bine cunoscută, de Monte-Carlo, pe care Bergy îl detestă ca şi mine şi unde a pierdut câteva fişicuri de ludovici. Şi a adăugat: „Şi acum, va trebui să-i pun la loc, dar din fericire mă simt în pasă bună de lucru. Vezi, întreruperile astea sunt excelente. Atunci când, timp de câteva săptămâni, am trăit astfel în intimitatea unei femei, când i-am mângâiat părul, i-am atins trupul, am văzut jocul liniilor, mi se pare că-mi rămâne în mâini ceva din voluptatea pe care am simţit-o. Simt că am o dexteritate deosebită. Mâinile mele sunt mai îndemânatice în modelarea lutului, în a da viaţă mişcărilor şi formelor. Figurinele mele câştigă naturaleţe şi supleţe”.

În timp ce vorbea, Jacques de Bergy părea să sculpteze în aer, cu gesturile degetelor sale fine, imagini impalpabile.

2 februarie. Astăzi, întorcându-mă de la croitor, l-am zărit, pe Rue de Rivoli, pe doctorul Tullier, în maşina lui. Eram pe refugiu, în faţa ghişeelor de la Carrousel şi, nu ştiu de ce, văzându-l pe Tullier, am făcut un gest spre a-i atrage atenţia. Aş fi vrut să-mi vadă pantomima şi să-i spună şoferului să oprească o clipă, dar doctorul se îndeletnicea cu lectura unei broşuri. După ce a dispărut, m-am întrebat de ce dorisem să-i vorbesc. Ca să-l felicit pentru serbarea lui spaniolă? Nu; ştiu bine ce întrebare i-aş fi pus. Aş fi vrut

să aflu de la el veşti despre Antoine Hurtin. Ceea ce mi-a spus atunci despre sănătatea lui mi-a revenit în minte de mai multe ori. Gândul că este bolnav, poate foarte bolnav, mă tulbură şi mă preocupă.

Desigur, am avut motive să mă plâng de Antoine. Felul cum a procedat faţă de mine a fost urât şi aproape neloial, dar timpul s-a aşternut asupra acestor amintiri şi nu pot uita că a fost prietenul meu, că eram aproape copii când ne-am cunoscut, că au existat legături de afecţiune între noi. Şi apoi, nu pot să nu mă gândesc că a fost un petrecăreţ şi un chefliu vesel. Hurtin bolnav, aceste două cuvinte nu se potrivesc între ele, el care lăsa în aşa măsură impresia de nepăsare şi de viaţă, care părea atât de convins că lucrurile plăcute ale existenţei erau făcute special pentru dânsul: banii, plăcerile, mâncarea, femeile! Mi se pare foarte curios gândul că acum este îngrijorat şi că suferă. De altfel, doctorul Tullier era necăjit, zilele trecute, când mi-a vorbit despre el, în ciuda obiceiului său de a nu lăsa să se vadă nimic din pronosticul bolii. Este convins că Antoine a abuzat de toate peste măsură. Niciodată nu a ştiut să-şi înfrâneze instinctele, să-şi stăpânească pasiunile. Niciodată nu s-a gândit să-şi menajeze forţele. Aşa încât a făcut multe prostii şi probabil că le plăteşte astăzi.

Tot mergând şi meditând la aceste lucruri, am intrat în grădina Tuileries. Era o vreme cenuşie şi destul de blândă; totuşi aleile păreau pustii. Cam ca şi Palais-Royal, vecinul lor, Tuileriile sunt un loc de promenadă care începe să fie părăsit. Nu mai sunt vizitate ca odinioară, chiar vara, în timpul când pomii dau atâta umbră şi când portocalii, în lădiţele lor verzi, parfumează aerul plin de praf. Mica lume a copiilor care însufleţea aleile, mamele, guvernantele, doicile, care pe vremuri, în anotimpul cald, ocupau sute de scaune, toată această mulţime a emigrat aiurea. Acum, populaţia infantilă care umplea Tuileriile s-a mutat spre Champs-Elysées şi s-a îndreptat spre Bois de Boulogne.

Pe vremea mea, adică atunci când aveam doisprezece,

treisprezece ani, era cu totul altfel. Tuileriile erau încă în mare vogă. La porţile lor se auzeau soneriile negustorului de nuci de cocos, purtând în spate fântâna lui ambulantă şi ceştile prinse de toartă într-o centură de catifea. Vânzătoarea de brioşi şi de zaharicale colorate circula, purtând pe cap o bonetă albă. Ţâncii făceau cozonaci din nisip; fetiţele săreau coarda sau se jucau cu cercul; băieţii se întreceau cu bilele sau la bare. Fetele şi băieţii mai măricei se adunau ca să se joace de-a hoţii şi gardiştii. Îmi amintesc de dispute minunate în care se atacau diligenţe, se eliberau prizonieri, sub privirea prietenoasă a păzitorului şi a femeii care închiria scaune. Dar acum grupurile vesele şi turbulente s-au împrăştiat. Tuileriile de azi nu mai sunt cele de odinioară. Şi mai cu seamă, au pierdut ceea ce, pe vremea când mă duceam acolo, constituia pentru mine principala atracţie – flotila de vaporaşe care se încrucişa în bazin. Copilăria franceză nu mai are marină!

Îmi amintesc cu delicii prima dată când mi-a apărut această flotilă a Tuileriilor. Sosisem, mama şi cu mine, de câteva săptămâni la Paris. Primele zile fuseseră ocupate cu grijile instalării. Mama, grăbită să plecăm de la hotelul la care trăsesem venind de la Pouliguen, închiriase un apartament pe strada Bonaparte. Apartamentul era aşezat în fundul unei curţi destul de mari, dar triste. Singurul ei avantaj era că ne dădea dreptul să ne bucurăm de o bucăţică de grădină. În timp ce mama desfăcea bagajele şi aranja, eu îmi petreceam în această grădiniţă cea mai mare parte a zilei. Nu mă distram deloc şi mă simţeam dezorientat. Regretam Pouliguenul, plaja, bărcile pe care, de la fereastra mea, le vedeam întorcându-se în port. Regretam şi Lambarda cu scara ei veche, podurile întinse, camerele întunecoase, coridoarele, grădina de zarzavat şi păduricea de stejari pitici! Îmi venea greu să mă obişnuiesc cu schimbarea felului meu de trai. Mi-era dor chiar şi de Yves de Kerambel, de care acolo puteam să mă lipsesc destul de uşor. Totuşi, cum lucrurile începeau să se aşeze,

mama, ca să mă distreze, mă lua cu ea şi făceam plimbări lungi prin Paris. M-a dus pe Champs-Elysées şi pe bulevarde. Dar bulevardele nu mă interesau aşa de mult. Într-o zi mi-a spus: „Am putea să mergem la Tuileries”.

Era o după-amiază de primăvară. Timpul era frumos. Am traversat podul Saints-Pères şi am înaintat pe chei. Când am ajuns în grădină, am început să fug. Deodată m-am oprit, plin de bucurie şi de admiraţie. În faţa mea, bazinul îşi arăta rotunjimile, înconjurat de mulţi copii şi înţesat de vaporaşe. Erau de toate felurile, simple luntrişoare sau elegante vaporaşe. Mai erau goelete şi ambarcaţiuni cu catarg, bărci de pescuit şi şlepuri. Chiar şi un vapor cu aburi pe care-l întorceai cu o cheie şi care bătea apa cu paletele roţilor sale. Un vânt uşor sufla şi umfla pânzele minuscule. Vapoarele plecau de la un mal şi ajungeau la celălalt, unele în mod fericit, altele după ce fuseseră stropite de fântâna arteziană. Câteva rămâneau în pană sau se agăţau de cuşca lebedelor şi, pentru a fi readuse la mal, erau prinse cu ancore de plumb legate cu sfoară şi reţinute de parâme.

Acest spectacol m-a fermecat. Deodată, Parisul nu mi s-a mai părut un oraş lipsit de interes. Acum mă interesa ceva în el. Toată ziua mama nu m-a putut smulge acelor locuri încântătoare. Doar când ultimul vaporaş a părăsit apa, a reuşit să mă ia de acolo. Toată seara m-am ocupat să repar o barcă veche de pescar, pe care o adusesem de la Pouliguen. Noaptea am visat flotila de la Tuileries. A doua zi mama a trebuit să mă ducă din nou la bazin. La fel şi în ziua următoare. Mă însoţea, resemnată şi mulţumită că mă distram. Se aşeza, cu un lucru de mână, pe un scaun şi supraveghea de departe zbenguiala mea nautică.

Desigur, vechea mea barcă de pescuit se comporta foarte bine şi mai mulţi tineri armatori ar fi dat bucuroşi jucăriile lor de bazar pe a mea, care era mai bine făcută; dar unii aveau adevărate mici corăbii cu pânze, construite foarte artistic, garnisite cu mare grijă şi care atingeau viteze remarcabile în întrecerile pe care le organizam.

Aceste vaporaşe erau opera aceluiaşi fabricant şi-i purtau emblema. Fabricantul se numea Thomas, moş Thomas cum i se spunea. Curând, am făcut cunoştinţă cu el, căci venea deseori la bazin pentru a face proba rapidelor sale goelete sau ambarcaţiuni cu catarg. Moş Thomas era celebru la Tuileries. Îl vedeai cum soseşte şchiopătând, cu câte un nou eşantion al priceperii sale. Fusese marinar. Era îmbrăcat cu un fel de bluzon şi pe cap purta o pălărie de muşama. Această ţinută ne impunea foarte mult şi nu mai puţin tutunul pe care-l mesteca fără încetare, plimbându-l când într-o falcă, când în cealaltă.

Ambiţia mea era, firește, să am un vapor de la moş Thomas. Mama nu s-a opus mult timp dorinţii mele şi, într-o dimineaţă, ne-am îndreptat spre strada 29 iulie, unde locuia bătrânul. Ce amintire delicioasă mi-a lăsat această vizită! Scara era abruptă şi întunecoasă. Moş Thomas locuia la etajul al patrulea, unde avea o cameră mare, teribil de încărcată. Stăruia un miros ciudat de talaş, lipici, vopsea, lac şi gudron. Pe podea stăteau înşirate carcase de toate mărimile, unele încă albe, altele deja vopsite. Unele aveau deja catarge şi odgoane. Altele nu erau decât începute. Moş Thomas construia singur această flotilă de cameră. El era în acelaşi timp inginerul, dulgherul, călăfătuitorul şi vopsitorul. Singur ajusta planşetele, întindea odgoanele, croia şi cosea velele. Mâinile lui dibace alcătuiau aceste fermecătoare vaporaşe, pe care de altfel le vindea foarte scump. Cu toate acestea, moş Thomas avea la Tuileries o excelentă clientelă. Îmi amintesc ce emoţionat eram când mi-am făcut comanda. Cum eram grăbit, am ales un vaporaş deja vopsit şi la care lipseau numai odgoanele. Moş Thomas mi-a promis că ambarcaţiunea mea cu vele va fi straşnică.

A fost o zi frumoasă când l-am văzut pe moş Thomas venind la Tuileries cu ea în braţe. Bătrânul se ţinuse de cuvânt. Cum i-am dat drumul în apă, *Lambarda,* aşa se numea vaporaşul meu, se lăsă purtat de vânt cu uşurinţă. Ce bucurie simţeam văzându-l cum alunecă repede şi

elegant, şi cum m-am repezit să-l primesc la celălalt mal. Dar bucuria mea avea şi alt motiv. Posedând un „vapor Thomas” ieşeam din rândurile obişnuite şi intram în cele ale privilegiaţilor. Posesorii acestor vaporaşe formau, printre tinerii vizitatori ai bazinului, un clan aparte. Erai tratat de la egal la egal şi aproape dispus să-i dispreţuieşti pe colegii de joacă mai puţin fericiţi. Or, *Lambarda* era una din frumoasele ambarcaţiuni cu pânze ieşite din mâna lui moş Thomas. Aveam dreptul să fiu mândru de ea şi am fost şi mai mult când un băiat grăsuţ şi bucălat s-a apropiat de mine, m-a complimentat pentru achiziţia mea, invitându-mă să fac parte din escadra lui şi să arborez pavoazul ei albastru deschis cu cruce roşie.

Acest băiat grăsuţ, de care-mi amintesc, cu figura lui deschisă, cu pistrui, cu părul zburlit, cu pulpele lui imense goale şi cu costumul de marinar cu guler mare, avea un rol important în jocurile mele nautice. Îl chema Antoine şi era desemnat de cele mai multe ori sub numele de „Amiralul”. El se bucura de foarte mare respect printre noi. Avea mai multe vaporaşe superbe, care umpleau de admiraţie trupa de copii şi care-i dădeau asupra noastră o incontestabilă autoritate. Antoine Hurtin lua de altfel în serios situaţia şi el impunea statului său major o disciplină severă. Totuşi, „Amiralul”, trebuie să recunosc, nu abuza prea mult de puterea lui. Deşi violent şi impetuos la nevoie, se dovedise, în fond, băiat de treabă. Şi apoi, era neîntrecut în a organiza jocurile noastre şi a le da mişcare şi antren. Nimeni nu ştia mai bine decât el să ducă la bun sfârşit o întrecere sau o luptă navală.

Au fost teribile şi înverşunate cele pe care le-a comandat. Ne împărţeam în două tabere şi ne aruncam vaporaşele unele asupra celorlalte. Să fi văzut ce abordaje frumoase, ce minunate încâlceli de bomprese şi de verge! Uneori se provocau stricăciuni, care năşteau certuri, pe care „Amiralul” le arbitra. După aceste zile clocotitoare, era un spectacol impunător să-l vezi pe Antoine Hurtin cum

părăseşte bazinul, escortat de un imens valet în livrea, purtând vaporaşele şi bastoanele d-lui „Amiral”, în timp ce mătuşa lui, minunata d-nă Bruvannes, care venea, în fiecare zi, la Tuileries, să-l ia pe nepotul ei, asculta cu admiraţie povestirea entuziastă a faptelor măreţe săvârşite în timpul după-amiezii. Uneori, Antoine pretindea mătuşii să fie martora victoriilor sale. Buna doamnă nu putea să reziste dorinţelor acestui copil răsfăţat şi onora cu prezenţa ei regatele, luptele cu lancea şi bătăliile în care triumfa întotdeauna escadra amirală, pavoazul albastru deschis cu cruce roşie.

Mama şi d-na Bruvannes au făcut cunoştinţă ca spectatoare ale peripeţiilor noastre navale. Doliul mamei, tristeţea, singurătatea ei au interesat-o pe d-na Bruvannes. Cele două femei au stat de vorbă. D-na Bruvannes, văduvă încă de tânără, îl crescuse pe nepotul ei Antoine, ai cărui părinţi muriseră în mod tragic într-un accident de tren. Sărmana rămăsese marcată pentru totdeauna de acest eveniment funest. O ducea tot într-o spaimă cu privire la nepotul ei. Antoine era supravegheat îndeaproape. Dacă se încălzea, dacă fugea, ea îl vedea deja contractând o răceală gravă; aşa încât valetul de încredere care-l însoţea pe Antoine aducea după el un maldăr de haine şi de şaluri. Avea ordin să nu-l piardă o clipă din vedere. Trăsura care-l aducea pe Antoine la Tuileries şi care-l aştepta toată ziua spre a-l aduce înapoi conţinea în portbagaj o farmacie completă şi haine de schimb pentru eventualitatea că tânărul ar cădea în bazin. Pe scurt, d-na Bruvannes lua o mulţime de precauţii de tot felul. Desigur, mama mă răsfăţa, dar d-na Bruvannes o depăşea cu mult. Nu trăia decât pentru acest copil, care trebuia să moştenească într-o zi marea avere a mătuşii şi casa frumoasă şi luxoasă pe care o locuia pe cheiul Malaquais. Astfel tratat, Antoine Hurtin ar fi putut să devină insuportabil; el se mulţumea numai să fie voluntar şi leneş. Mătuşa Bruvannes era incapabilă să reziste în mod serios vreuneia din fanteziile

lui.

Acest frumos sistem de educaţie a continuat, când într-o bună zi Antoine a fost trimis semi-intern la colegiul Saint-Hippolyte. Aceeaşi trăsură cu doi cai care-l ducea până la grilajul grădinii Tuileries îl conducea la uşa colegiului şi venea să-l aştepte la ieşire. Buna d-nă Bruvannes nu înceta, de altfel, să intervină în viaţa şcolară a nepotului ei. Era nelipsită de la director, cenzor, directorul de studii. Era prezentă spre a aplana toate dificultăţile. Tot timpul învoiri, favoruri, dispense. Venea să-l scuze pe lângă profesori pentru o temă nescrisă sau o lecţie neştiută. Îl scutea de pedepsele sau de aresturile pe care le-ar fi meritat. Veghea ca să fie aşezat în clasă într-un anume loc, la adăpost de curent. Orice mamă de copil care şi-ar fi permis să se amestece astfel în ceea ce nu o privea ar fi fost cu siguranţă trimisă la plimbare, dar, trebuie s-o spun, d-na Bruvannes era bogată, era generoasă. Dădea mult la chete, oferea vitralii şi podoabe pentru capelă. La Saint-Hippolyte, toţi erau mândri de d-na Bruvannes şi de averea ei.

Pe de altă parte, dacă Antoine nu era un elev bun, cel puţin nu era băiat rău. În ciuda situaţiei speciale pe care o avea şi a privilegiilor de care se bucura, colegii îl iubeau foarte mult. Profesorii îi recunoşteau şi ei calităţile, regretând în acelaşi timp că activitatea şi strădania lui nu erau la înălţimea însuşirilor sale. Îndopat cu meditaţii, supravegheat acasă de un profesor particular, Antoine nu învăţa nimic. În schimb, era la curent cu totul. La cincisprezece ani citea ziarele, se ducea la curse, mergea să vadă toate piesele la modă, era un obişnuit a şantanurilor. D-na Bruvannes nu-l împiedica, declarând că aceste distracţii erau, de fapt, inofensive.

La Saint-Hippolyte, unde aveam toţi o ţinută destul de neglijentă, Antoine se îmbrăca elegant şi cu şic. Interiorul pupitrului său, când ne făceam lecţiile, ne umplea de admiraţie. Conţinea un pulverizator, un binoclu de teatru şi de curse, o colecţie de bilete de intrare la curse şi un

pachet de fotografii de actriţe. În plus, mai avea un revolver şi un teanc de obligaţii la căile ferate. Nimeni nu era străin, la Saint-Hippolyte, de aceste infracţiuni ale regulamentului, dar pupitrul lui Antoine Hurtin era sacrosanct. Niciun supraveghetor nu s-ar fi hazardat să-şi bage nasul acolo.

Nu pot niciodată să mă gândesc fără să râd la Antoine Hurtin ca elev, şi totuşi această educaţie absurdă a făcut din el ceea ce este. Fără slăbiciunea mătuşii lui şi fără îngăduinţa profesorilor, Antoine nu ar fi ajunge chefliul zgomotos şi inutil care, nepedepsit şi fără o îndrumare bună, şi-a dezvoltat instincte supărătoare. Când s-a intervenit, era prea târziu. În zadar dl. Lechaume, directorul liceului, a prevenit-o pe d-na Bruvannes că distracţiile la curse şi teatru, care îi plăceau nepotului ei, erau mai puţin nevinovate decât credea ea. Antoine, încă din clasa de retorică, făcuse cunoştinţă cu o mică actriţă de la Palais-Royal, d-ra Large, care venea să-l aştepte la ieşirea de la colegiu, chiar în trăsura d-nei Bruvannes. Câtva timp mai târziu, în timpul procesiunii de la Fête-Dieu, care avea loc cu mare ceremonie în grădina şi în curţile colegiului, d-ra Large a apărut îmbrăcată în bărbat. Scandalul a fost prea mare şi Antoine a trebuit să fie eliminat.

Am regretat foarte mult. Îl iubeam nespus pe Antoine Hurtin. Mama, aflând din confidenţele dezolate ale d-nei Bruvannes de purtarea nepotului ei, mă mai lăsa să-l frecventez doar cât era strict necesar şi nu am reluat relaţiile decât mai târziu. Mama avea destulă încredere în raţiunea şi bunul meu simţ ca să nu se teamă că voi imita purtarea tânărului Hurtin. De altfel, nici nu aveam aceleaşi resurse. Averea noastră ne aşeza pe trepte prea diferite, ca să-l pot urma în viaţa pe care o ducea. Antoine devenise pe vremea aceea baronul Hurtin prin moartea unei rude bătrâne şi-şi petrecea timpul cu femei de teatru şi cocote şic. Vâna şi hăituia. Baronul Hurtin era una din figurile chefurilor din înalta societate pariziană. Făcea parte dintr-o „bandă”, al cărei animator era. Se petrecea grozav în

banda Hurtin. Uneori toată banda se urca pe o imperială şi arunca ouă clocite în trecători. Într-o zi, ca urmare a unui pariu, unul din aceşti indivizi a pălmuit în plină stradă un bătrânel inofensiv, care era întâmplător un fost ministru al justiţiei.

Nu aveam poftă deloc să particip la aceste nebunii stupide. Totuşi, mă întâlneam cu Antoine Hurtin din când în când. Era foarte drăguţ cu mine şi aveam chiar o oarecare influenţă asupra lui. D-na Bruvannes, care ştia acest lucru, mă ruga deseori să intervin pe lângă Antoine. Eu făceam tot ce puteam, dar m-am întrebat dacă acesta nu a fost unul din motivele care l-au făcut să procedeze cu mine aşa cum a procedat. Era supărat de această influenţă pe care o exersam asupra lui ca o calitate pe care o considera inadmisibilă din partea cuiva pe care-l depăşea din alte puncte de vedere. Mi-am dat seama de mai multe ori că îi era neplăcut să am sentimente, gusturi diferite de ale sale. Era vexat că nu adopt felul lui de viaţă. El care detesta să citească, era furios când mă găsea cu o carte în mână. Preocupările care îi erau inaccesibile îl agasau la alţii. Vanitatea lui suferea fără să-şi dea seama. Căci, în fond, cu aerul lui prietenos, Antoine este vanitos. Din pricina averii, din pricina fizicului, a puterii, a vigoarei lui. Ca un biet om ca mine, care nu eram nici bogat, nici herculean, nici sportiv, nici monden să poată place prin el însuşi unei femei fermecătoare şi elegante ca micuţa Etiennette Sirville, aceasta i s-a părut de neadmis. Socotea, desigur, că impietam asupra prerogativelor marilor cheflii de felul lui. Oare nu lor le aparţin de drept femeile de genul lui Louise d’Evry şi al lui Etiennette Sirville? Atunci a vrut să-mi dea o lecţie. Mi-a smuls-o pe Etiennette cu răutate, cu brutalitate, în mod grosolan; a făcut-o în aşa fel, încât să-mi strice amintirea ce aş fi putut să i-o păstrez chiar ştiind-o necredincioasă. A corupt-o prin forţa banilor lui, arătându-mi astfel că nu era nici mai puţin josnică, nici mai puţin venală decât semenele ei.

Când mă gândesc la această poveste veche, încep din nou să-l urăsc pe Antoine Hurtin. Apoi, fără să vreau, gândul că suferă, că este bolnav, mă înduioşează şi mă gândesc ce înspăimântată trebuie să fie d-na Bruvannes. O revăd însoţind la bazin un băiat grăsuţ şi bucălat, cu costum marinar, purtând în braţe un vaporaş Thomas şi simt cum ranchiuna mea se şterge. Ar fi trebuit să-l opresc pe doctorul Tullier şi să vorbesc serios cu el...

5 februarie. Am primit o scrisoare lungă de la mama. D-na Bruvannes i-a scris despre sănătatea lui Antoine Hurtin. De două, trei luni se stingea. Slăbise. Se simţea obosit. Răcise la cursele din toamnă. Acest lucru nu ar fi fost grav, dacă nu ar fi fost obosit de viaţa pe care o duce de cincisprezece ani, de excesele de tot felul la care s-a dedat. Mai întâi, nu a vrut să se îngrijească. A continuat să facă toate prostiile cu care era obişnuit. Părea doar puţin preocupat. Într-o zi, d-na Bruvannes a intrat în apartamentul pe care Antoine îl ocupă pe cheiul Malaquais, într-o aripă a clădirii. Acesta nu o aştepta. Era aşezat la masă şi scria. Să scrie era un lucru grav pentru Antoine. D-na Bruvannes era să se retragă discret, când Antoine şi-a dat seama de prezenţa ei. Văzând-o, a fost cuprins de un adevărat acces de disperare. Plângea, gemea. D-na Bruvannes, înspăimântată, s-a repezit la el. Antoine îşi redacta tocmai testamentul.

Seara, doctorul Tullier a fost chemat. L-a palpat, l-a ascultat, l-a examinat din cap până-n picioare. Prima lui indicaţie a fost un repaus absolut, o schimbare totală a felului de viaţă. Cu această condiţie putea să-i evite bolnavului internarea în sanatoriu; îi permisese să rămână la Paris, dar Antoine se obliga să urmeze un regim foarte sever. Băiatul s-a resemnat destul de uşor şi, deja se simte ceva mai bine, dar starea de neurastenie în care se află va cere îngrijiri destul de îndelungate.

Acestea sunt ştirile pe care mi le dă scrisoarea mamei, dar ea conţine şi altceva. În singurătatea lui, Antoine se plictiseşte teribil. Biata d-nă Bruvannes încearcă zadarnic să-l dispună. Nu este întotdeauna uşor. Antoine nu vrea să primească pe niciunul din prietenii lui actuali. Dimpotrivă, dintr-un capriciu de om bolnav, ar dori foarte mult să mă revadă şi să se împace cu mine. Oare nu voi consimţi să şterg totul cu buretele şi să mă duc să-i fac o vizită? Mama îmi transmite dorinţa d-nei Bruvannes fără alt comentariu. Ea ţine mereu să mă lase să acţionez cum vreau, dar simt că participă din tot sufletul la îngrijorarea d-nei Bruvannes. Totuşi, nu-i voi face lui Antoine această vizită aşa cum doreşte d-na Bruvannes. Desigur, l-am iertat de trădarea lui, doresc sincer să se însănătoşească, dar de aici şi până a relua relaţiile amicale cu el...!

7 februarie. Nu, hotărât lucru, nu mă voi duce să-l văd pe Antoine Hurtin, dar mă voi duce să aflu veşti despre el de la d-na Bruvannes.

11 februarie. Portarul de la locuinţa de pe cheiul Malaquais m-a recunoscut: „Cum, dumneavoastră sunteţi, domnule Delbray?... Cum să nu, doamna e acasă. Nici nu mai iese de când dl. Baron Antoine este bolnav". Bătrânul Luc, cu şapca în mână, mai vorbeşte încă, în timp ce eu traversez curtea şi se aude ţârâitul soneriei.

Ah! Acest vestibul, cu coloanele lui şi marea tapiserie de pe peretele din fund, ce des l-am traversat îndreptându-mă spre scăriţa care duce direct la apartamentul lui Antoine! Păşind pe urma valetului care mă conduce, constat că nimic nu s-a schimbat. Străbat galeria cea mare. Ştiu că voi fi introdus în salonul în formă de rotondă, unde stă de obicei d-na Bruvannes. Iată că uşa se deschide. D-na Bruvannes e acolo. Singură. Auzindu-mi pasul, ridică

privirea de pe lucrul de mână. Se arată uimită. Iar eu mă simt puţin încurcat. Ce-mi va spune d-na Bruvannes? Ea ar fi în drept să-mi reproşeze că m-am îndepărtat de dânsa, căci de ce s-o fi făcut oarecum răspunzătoare de greşelile lui Antoine faţă de persoana mea? Cu atât mai mult cu cât d-na Bruvannes a fost întotdeauna foarte prietenoasă cu mine. Care vor fi primele ei cuvinte? M-am apropiat şi i-am sărutat mâna.

Tace şi mă priveşte cu ochii ei buni, în care citesc o tristeţe preocupată şi ceva ca un reproş timid, în timp ce îi explic că deoarece voi pleca în curând la Clessy-le-Grandval, am venit ca să-i pot duce mamei veşti de pe cheiul Malaquais. La aceste cuvinte, biata femeie m-a luat de mâini. Am înţeles pe loc că subterfugiul meu era zadarnic şi că nu am să pot rezista la insistenţele ei. Venisem ferm hotărât să nu pronunţ numele lui Antoine şi am vorbit de el timp de două ore.

12 februarie. Camera lui Antoine! În zilele libere la colegiu, după ce luam prânzul la d-na Bruvannes, Antoine, în timp ce mama şi mătuşa lui stăteau de vorbă, mă ducea în camera lui ca să mă iniţieze în misterul curselor sau spre a-mi arăta, ca să le admir, fotografiile de actriţe. O regăsesc aşa cum îmi apărea mai târziu, când veneam să stabilesc cu Antoine o raită la teatru sau la restaurant. Aproape totul este neschimbat. Iată, pe pereţi, gravurile englezeşti pe tapetul persan de culoare deschisă. Numai că astăzi nu mai aud din prag, vocea groasă şi veselă a lui Antoine. Perdelele sunt pe jumătate trase. Este acum camera unui bolnav, cu liniştea şi semiîntunericul ei.

D-na Bruvannes mă prevenise că-l voi găsi pe Antoine foarte schimbat. Să mărturisesc oare? Dar gândul că nu mai era acelaşi mi-era mai degrabă plăcut, să spun drept. Mi-ar fi fost dezagreabil să-l regăsesc pe acel Antoine de pe vremea călătoriei noastre în Bretania, pe Antoine de pe

vremea când ne-am certat. D-na Bruvannes avea întru totul dreptate. Antoine Hurtin este de nerecunoscut. Când am intrat, era întins pe divan. Trupul lui voinic pare dezumflat. Gesturile, vocea par să aparţină altcuiva. Această impresie m-a îmblânzit de tot şi i-am strâns fără ranchiună mâna grea şi moale.

14 februarie. Transformarea lui Antoine este într-adevăr ciudată şi neproporţională cu gravitatea stării lui care, în fond, aşa cum doctorul Tullier îi spune tot timpul d-nei Bruvannes, nu are nimic cu adevărat îngrijorător. Antoine este ceva mai mult decât un bolnav, este un om care s-a înşelat asupra lui însuşi. El care, de la vârsta la care a scăpat de grija excesivă a d-nei Bruvannes, nu se îngrijise niciodată de sănătatea lui, el care nu se gândise niciodată să-şi menajeze forţele, simte o surpriză amestecată cu mânie şi ruşine văzând că această sănătate îl trădează deodată şi că puterile îl părăsesc. În fond resimte o decepţie de amor propriu. E într-o stare de faliment fizic. Aceasta îl determină să se întoarcă spre amintirile din anii copilăriei, către vremea când era intact faţă de viaţă şi totodată să urască profund tot ce-i aminteşte cum a abuzat de el însuşi. Nimic din ceea ce îl preocupa atât de exclusiv până mai ieri nu mai pare să-l intereseze. Este un fel de retrogradare a întregii sale fiinţe şi, dacă a dorit prezenţa mea, aceasta se explică prin faptul că ea este legată, din punctul lui de vedere, mai puţin de viaţa lui de om matur, cât de trecutul lui de adolescent.

16 februarie. Am stat mult timp de vorbă despre Antoine cu d-na Bruvannes. Remarcile ei concordă destul de exact cu ale mele. Am vorbit mai întâi despre situaţia medicală a lui Antoine. Tullier îşi ia răspunderea să-l vindece de criza de neurastenie de care suferă şi în care moralul este mai

afectat decât fizicul. D-na Bruvannes şi-a dat seama, ca şi mine, de transformarea lui. Ea a constatat aversiunea pe care o nutreşte faţă de persoanele şi lucrurile aparţinând existenţei sale trecute. Faţă de ceea ce îl pasiona cel mai mult, acum trei luni, este, în momentul de faţă, complet indiferent. Nici nu mai deschide scrisorile care îi parvin de la amicii lui de sport şi de chef şi nu a vrut să primească pe niciunul dintre ei. În privinţa asta, ordinul este categoric. Ideea de a revedea figuri cunoscute îi este insuportabilă. În această respingere intră un sentiment de vanitate. Nu vrea să aibă martori ai decăderii lui trupeşti. Trăieşte ca un pustnic. În fond, se ruşinează că e bolnav. Are impresia că a „căzut”.

21 februarie. Mă duc aproape în fiecare zi la Antoine Hurtin. Pare să-i facă plăcere. Vorbim deseori de amintirile noastre de la colegiu. El care, odinioară, nu mai tăcea povestind despre femei, acum nici nu mai pomeneşte de ele. Nu mai istoriseşte niciuna din acele anecdote cinice şi pe şleau care, altădată, îl delectau şi o dezolau pe d-na Bruvannes. Biata de ea, tare ar vrea să facă ceva ca să-l dispună pe Antoine, dar nu ştie ce! Aşa încât este plină de recunoştinţă faţă de mine pentru că Antoine pare că se simte bine în tovărăşia mea. Minunată femeie! Ce milă îmi e de ea?! Se plimbă ca un suflet rătăcitor în imensa clădire. A renunţat la ocupaţia ei preferată. Nu mai deschide cărţile bătrânilor autori latini şi greci, pentru că d-na Bruvannes este o savantă latinistă şi ştie foarte bine greaca. S-a apucat să înveţe aceste două limbi sperând să-l urmeze pe Antoine în „studiile lui”. „Studiile” lui Antoine nu ar fi dus-o departe, căci baronul Hurtin nu este un umanist, dar ea a continuat doar pentru dânsa ceea ce începuse spre a-i fi de folos nepotului. Timp de ani de zile, d-na Bruvannes şi-a luat în fiecare dimineaţă lecţia de greacă şi latină, ceea ce îl distra grozav pe Antoine. Dar ea a avut mare dreptate

perseverând. Această ocupaţie a fost pentru dânsa o distracţie intelectuală. De altfel, d-na Bruvannes nu are nimic dintr-o femeie pedantă. Niciodată nu face caz de cunoştinţele ei, care sunt reale. Este una din femeile cele mai naturale şi mai bune, fiinţa cea mai blândă şi mai devotată, în ciuda fizicului imperios şi masculin. Odată cu vârsta, umbra de mustaţă care-i umbrea buza de sus s-a accentuat. Antoine se arăta ireverenţios faţă de acest atribut: „Ştii, mătuşă, am să te iubesc mai mult cu toată barba ta”, îi spunea uneori d-nei Bruvannes care, râdea, prima, de gluma lui.

23 februarie. L-am găsit ieri pe Antoine uitându-se la nişte fotografii. Ele reprezentau un iaht foarte frumos, numit *Nereide* şi care aparţinea prinţului de Venasque. Antoine mi-a arătat fotografiile spunându-mi: „Mătuşii mele i-a intrat în cap să închirieze această barcă şi să mă ia cu ea, la vară, într-o croazieră de două luni pe Mediterana. Se pare că mă voi face bine de tot respirând aerul marin. Este o idee a lui Tullier, bineînţeles, dar eu am să crăp cu siguranţă până la vară”. Vorbindu-mi astfel îmi întindea o cursă. Dar eu am rămas imperturbabil. M-am mulţumit doar să-l felicit pe fostul nostru „amiral” de viitoarea lui comandă pe mare.

24 februarie. Am primit o scrisoare de la mama, care îmi aminteşte cu blândeţe promisiunea că voi veni să petrec o săptămână cu ea la Clessy. Are dreptate; ce treabă am la Paris? Duc o viaţă din cele mai inutile şi lipsite de scop. Mi-e ruşine de ceea ce scriu în fiecare seară pe caietul lui Neroli. El se umple cu înşiruirea unor fapte nesemnificative. Vai dacă mi-aş transcrie visele, câte melancolii disperate s-ar acumula! Niciodată nu mi-am simţit sufletul mai gol; dar în acest gol, ce dorinţă arzătoare de dragoste mai dăinuie! Şi,

totuşi, de la ruptura mea cu Juliette, jurasem că mă voi resemna să trăiesc singur.

27 februarie. Biata Juliette! ce am în fond să-i reproşez! Ea nu-mi jurase nici dragoste veşnică, nici veşnică credinţă. Mi s-a dăruit cu naturaleţe şi s-a retras cu candoare. Devenind iubita mea, ştia că îmi face plăcere; nemaifiind, nu-şi închipuia că putea să-mi pricinuiască o reală amărăciune. În ambele împrejurări i se părea că acţionează conform cu viaţa. Atunci ce am să-i reproşez? Dimpotrivă, nu-i datorez oare câteva amintiri fermecătoare? Caietul lui Neroli are dreptul să reţină câteva, din moment ce am întâlnit-o pe Juliette P. la Siena…

Într-adevăr, la Siena, prietenul meu Robert Neral m-a prezentat. Mi-a plăcut de la început. Era veselă, naturală, frumoasă. Trebuia să plece de la Sienne a doua zi şi ne-am înţeles să ne întâlnim la Verona, unde urma să petreacă o săptămână, poate mai mult. Am lăsat-o să creadă că Verona se afla pe itinerariul meu. În realitate, mi-am schimbat proiectele iniţiale. D-na P… nu putea să bănuie acest lucru, dar nu s-a arătat deloc surprinsă şi părea încântată de întâmplarea fericită care ne va permite să ne revedem curând.

De la Verona am plecat, d-na P… şi cu mine, să petrecem o zi la Vicenţa. Vroiam să vizităm Villa Valmarana. Îmi amintesc că, în ziua aceea, era o vreme cenuşie, blândă, călduţă. Trăsura urca drumul care duce la Madona del Monte şi la vilă. Bătrâna Sophie, care ne servea drept însoţitoare, stătea pe bancheta dinaintea noastră. Ne privea cu indulgenţă, pentru că i se părea o nebunie ciudată să te deranjezi ca să vezi pietroaie vechi şi case în care nu cunoşteam pe nimeni. Prezenţa ei, de altfel, nu ne stânjenea deloc. Nu ne comportam, d-na P… şi cu mine, ca doi îndrăgostiţi. Încă de la prima noastră întâlnire, un ton de camaraderie foarte liber şi foarte firesc se stabilise între

noi. Robert Neral mă prevenise, la Siena, că nu se putea face nicio tentativă pe lângă d-na P... afară de aceea de a obţine prietenia ei. Reţinusem acest lucru şi relaţiile dintre noi erau cele a doi francezi care se întâlnesc în străinătate, cărora le face plăcere să-şi împărtăşească impresiile şi curiozităţile şi care nu sunt nemulţumiţi să scurteze serile de hotel cu puţină conversaţie. Acceptasem deci, în aceste condiţii, tovărăşia d-nei P... şi călătoream alături de ea către Villa Valmarana cu inima uşoară.

Plimbarea noastră, de altfel, risca foarte mult să fie „botezată". Pe măsură ce urcam, cerul se întuneca şi, când sosirăm la Villa, picăturile de ploaie începeau să cadă pe piticii de piatră, ale căror figuri groteşti împodobesc zidul grădinii şi sunt aşezate în vârful coloanelor porţii. Aceşti pitici, caraghios de gheboşi sau ridicol de îndesaţi, comic îmbrăcaţi după moda secolului al XVIII-lea, au amuzat-o mult pe d-na P... şi l-am urmat, tot râzând, pe portar. Villa nu era locuită şi portarul nu s-a împotrivit să pătrundem în apartamente. Fermecătoarele fresce ale lui Tiepolo, atât de proaspete şi de vii, împodobesc aceste săli mobilate în stil modern. După ce am arătat destul interes aventurilor lui Renaud şi Armide, am coborât în grădină şi era să ne îndreptăm spre trăsură, când paznicul ne-a deschis uşa unei clădiri joase, care se afla nu departe de ieşire.

Această clădire este un fel de seră de portocali, compunându-se dintr-un coridor lung din care se intră în mai multe camere mai mult sau mai puţin mobilate şi care, toate, sunt decorate cu fresce de Tiepolo. În mijlocul coridorului, pe o vergea ale cărei extremităţi erau aşezate pe spătarele a două scaune, erau agăţaţi nişte ciorchini minunaţi de struguri. Bătrâna Sophie se extazia de această recoltă şi rămăsese să o contemple în tovărăşia paznicului, cu care intrase în vorbă. În timpul acesta, d-na P... şi cu mine ne continuasem vizita prin camere. Ele nu aveau nimic foarte remarcabil şi frescele care le împodobeau nu aparţineau, în majoritatea lor, lui Tiepolo. Una, totuşi, ne-a

reţinut atenţia. Ea reprezenta o grădină în care se zbenguiau personaje de carnaval. În mijlocul lor, o veneţiană stătea în picioare, îmbrăcată complet în satin alb şi cu *bauta* de satin negru pe umeri. Această doamnă, care purta masca albă a Veneţiei, avea un nu ştiu ce fermecător şi enigmatic. Ce chip se ascundea sub acel carton subţire? Nu vom şti niciodată? Era oare frumoasă sau urâtă, doamna cu masca?

În timp ce discutam, ne sprijinisem cu coatele de pervazul ferestrei care era deschisă. Ea domina un peisaj de toamnă umed şi blând. Norii de pe cer, de mult ameninţători, îşi revărsau acum din belşug încărcătura. Se auzea ploaia şiroind pe frunzele moi cu zgomotul ei melancolic. Bătrâna Sophie şi paznicul continuau, în coridor, un colocviu însufleţit. Din când în când, se făcea o clipă de linişte şi un miros de fructe şi de frunziş umplea aerul călduţ şi umed. Deodată, cu o mişcare involuntară, cotul meu îl atinse pe cel al d-nei P... Ne-am privit. Am avut impresia subită, limpede şi mişcătoare, că o mască, în clipa aceea, căzuse de pe chipul Juliettei. Acest chip îmi apărea ca cel al unei fiinţe noi şi diferite. Am priceput atunci că Juliette nu era aceea pe care mi-o descrisese prietenul meu Neral şi, pe loc, am ştiut că buzele noastre se vor uni o dată!... Dar bătrâna Sophie ne căuta şi am trecut din nou pe lângă doamna mascată de pe frescă. Când am ieşit în grădină, mi s-a părut că piticii şi piticele de piatră ţopăiau ironic sub ploaia torenţială care le biciuia spatele gârbovit.

28 februarie. Ducându-mă astăzi să-l văd pe Antoine, care nu mi-a fost surprinderea când m-am întâlnit, în curtea locuinţei de pe cheiul Malaquais, faţă-n faţă cu Gernon, da Gernon, cu fularul lui de blană şi pălăria de paie, pe care bătrânul Luc, portarul, îl saluta cu respect ca pe un musafir obişnuit al casei. Explicaţia acestei întâlniri mi-a dat-o însăşi d-na Bruvannes. Ea îl vede destul de des pe Gernon, pe

care l-a cunoscut la vechii ei prieteni, familia Subagny, şi pentru care ea avea de mult cea mai vie admiraţie. Dl. Subagny este unul din promotorii transformării mondene a lui Gernon. El l-a convins să frecventeze anumite saloane şi să iasă din singurătatea în care a trăit mult timp. Gernon i-a urmat sfaturile. Dar dl. Subagny nu a putut să-l hotărască să renunţe la pălăria de paie şi la blană. Gernon s-a împotrivit cu înverşunare. Poate are dreptate! Oamenilor le plac originalii şi faptul că eşti puţin ridicol face ca meritele să-ţi fie asezonate cu puţină picanterie. Chiar şi d-na Bruvannes l-ar admira mai puţin pe Gernon dacă ar fi mereu spălat pe mâini.

3 martie. Sunt, de o săptămână, la mama, la Clessy-le-Grandval. Am reluat şi de data aceasta viaţa pe care o duc de obicei.

La Clessy locuiesc întotdeauna în aceeaşi cameră. Este destul de mare şi situată la etajul al doilea al casei. O grindă mare, ascunsă sub un strat de ipsos, străbate tavanul în relief. Pereţii sunt tapetaţi cu o hârtie cu flori pe fond alb. Acest fond, de altfel, nu mai este foarte alb şi florile au pălit puţin. Iar podeaua este pardosită şi dalele sunt de un roşu stins, al cărui efect nu e deloc neplăcut ochiului. Patul, aşezat, după moda veche, într-un alcov, este în stil Empire, dar un Empire rustic, fără statuete de bronz. Singurele ornamente plasate în vârful celor patru colonete din colţuri, sunt patru mici urne în gen antic, din lemn de acaju. Aşternuturile excelente şi moi. Perna plinuţă şi penele moi. Pânza cearceafurilor foarte fină, foarte uzată, miroase plăcut a spălat proaspăt. Astfel de cearceafuri nu se mai găsesc decât în provincie, la oamenii în vârstă. La fel cum nu se mai văd decât în provincie pendule ca aceea de deasupra şemineului. Este de alabastru, în formă de bornă kilometrică, cu un cadran aurit. Pare din zahăr, dar, în sărbezeala dulceagă, sunetul se aude slab şi piţigăiat.

Este cu adevărat o pendulă de fată bătrână.

Ceea ce îmi place cel mai mult în această cameră sunt ferestrele. Spre ele mă întorc când m-am plictisit de reproducerile după Poussin şi de pendula de zahăr. De la aceste ferestre, pot privi o curticică ce duce la o alee. Această alee este plantată cu tei foarte frumoşi şi foarte bătrâni. Primăvara, mireasma florilor este delicioasă. Vara, frunzişul umbreşte bănci vechi de piatră. Toamna, el are un nobil colorit auriu. Iarna, trunchiurile şi crăcile alcătuiesc o elegantă dantelă vegetală. Dincolo de alee, descoperi grădinile şi, dincolo de grădini, pajişti mărginite de râu şi de şirul lui de plopi. Dincolo de aceşti plopi apune soarele şi am asistat uneori, din cameră, la spectacole mirifice. În serile acelea, camera mea devine un domeniu regal.

În fiecare dimineaţă, mama urcă să-mi spună bună-dimineaţa şi să mă întrebe dacă am dormit bine. Este trează de mult când mă trezesc eu şi se întoarce de la vreo slujbă matinală. Ea spune, înainte de a urca, să mi se aducă micul dejun. Este ora la care stăm de vorbă cel mai bine şi cel mai intim. Vorbim despre trecut şi despre prezent, uneori despre viitor. În acele clipe îmi vine uneori s-o întreb pe mama dacă nu regretă viaţa pe care a ales-o. În acele clipe am fost deseori tentat să-i spun că sacrificiul ei a fost inutil, că eu sunt tot acelaşi, cu aceleaşi dorinţi, aceleaşi incertitudini, aceleaşi melancolii. Biata mama, care visa să mă transform! Ea vroia poate să fiu pregătit pentru destinele cele mai arzătoare. Aştepta de la mine mărturisirea vreunui mare eveniment; dar, din păcate! nu spuneam nimic. Nimeni încă un i-a luat locul în inima şi în viaţa mea.

După ce am discutat astfel câtva timp. Mama mă lasă şi coboară lângă d-na de Préjary. Îngrijirile pe care i le dă bătrânei ei prietene o reţin până la momentul prânzului. Aşteptând ca masa să fie servită, stau de obicei în mica bibliotecă care se află la parterul casei. Vara, această cameră este încântător de răcoroasă; iarna, se aprinde, în

cinstea mea, un foc mare de lemne. El mă încălzeşte în timp ce citesc sau scriu. Biblioteca d-nei de Préjary nu este foarte bine înzestrată, dar dulapul care conţine volumele, de cele mai multe ori disparate, care o compun este fermecător. Un dulap mare, stil Ludovic al XVI-lea, vopsit în cenuşiu şi încununat de coşuri de fructe sculptate. În spatele grilajului uşilor, se înşiră câteva cărţi vechi şi bune, legate în piele. Se află acolo o colecţie de piese de teatru. Cum au ajuns acolo acele antice cărţulii, nu prea ştiu, dar lor le datorez faptul că am făcut cunoştinţă cu repertoriul secolului al XVIII-lea. Când m-am plictisit de Dancourt[1] sau de Dorat[2], răsfoiesc un jurnal de călătorie sau altă lucrare demodată. Astfel, astăzi, am consultat o lucrare de hidraulică datorată d-lui de Belidor, dar simt că nu voi aborda niciodată operele complete ale cardinalului de la Luzerne care mi se oferă în mod generos sub forma celor cinci volume broşate în hârtie marmorată.

Luăm prânzul în *tête-à-tête,* mama şi cu mine, în marea sufragerie cu pereţii marmoraţi ca broşurile lui la Luzerne. D-na de Préjary nu apare la masă şi este servită în camera ei. Când nu sunt la Clessy, mama ia masa cu dânsa. Sufrageria nu se deschide decât pentru mine. Chiar iarna, ea păstrează un miros de fructe. Mama are lângă ea o servantă pe care sunt aşezate farfuriile.

După ce mi-am fumat trabucul în bibliotecă, mă urc să-i dau bună ziua d-nei de Préjary. Îmi place foarte mult acest salon. Are două ferestre care dau în piaţă şi de la care se vede clopotniţa mare şi pătrată a bisericii Saint-Etienne. Tapetul este alb cu desene aurii. Pe perete, două portrete stau faţă-n faţă. Unul este o pânză foarte frumoasă, în maniera lui Largillière, şi înfăţişează un magistrat cu perucă mare, cu toca în mână. Este încadrat într-o ramă oribilă, cumpărată de la negustorul de oglinzi. Celălalt este opera unui smângălici oarecare şi înfăţişează efigia unui militar,

[1] Autor de comedii (secolul al XVIII-lea) (N. tr.)
[2] Autor de comedii (secolul al XVIII-lea) (N. tr.)

cu perucă şi platoşă, dar este înconjurat de o admirabilă ramă preţios sculptată. În afară de o frumoasă consolă veche, mobilierul nu are nimic demn de semnalat. Numeroasele fotolii sunt acoperite cu catifea galbenă de Utrecht.

D-na de Préjary stă într-unul din aceste fotolii, aşezat în orice anotimp în colţul şemineului. De braţul fotoliului este sprijinit bastonul de care se serveşte pentru a umbla. Lângă ea, o măsuţă pentru lucrul ei de mână. D-na de Préjary, aşa în vârstă şi bolnavă, este încă fermecătoare. Are o figură prietenoasă şi ridată. Pare veselă şi bună. N-ai crede că această femeie suferă de atâta amar de ani de o tristeţe care o roade. Plânge încă, la fel ca în prima zi, moartea fiicei pe care a pierdut-o, acea Cecile ale cărei portrete atât de înduioşătoare le-am văzut. Camera d-nei de Préjary, unde, în afara mamei, nu pătrunde nimeni, este plină de amintiri de la acest copil. Jucăriile, rochiile, micile bijuterii de fată sunt păstrate ca lucruri preţioase.

D-na de Préjary îşi întreţine cu aviditate durerea, dar, din această durere, ea nu lasă nimic să se întrevadă. Mama este singura ei confidentă şi singurul martor. O dată în salon şi aşezată pe fotoliul ei de Utrecht, d-na de Préjary este o amabilă doamnă în vârstă. Râde şi glumeşte cu plăcere. Viaţa altora pare să o mai intereseze. Este, de altfel, foarte spirituală. Aş zăbovi cu plăcere în preajma ei, dar d-na de Préjary se teme mereu să nu plictisească şi să nu oblige lumea; mă invită să mă duc să iau aer şi să încerc să mă distrez puţin. Nu vrea mai cu seamă să mă cred obligat a suporta vizitele pe care le primeşte în fiecare zi, după-amiază.

Aşa încât, dacă timpul este suportabil, mama şi cu mine plecăm să ne plimbăm. La Clessy-le-Grandval nu se pot face decât două plimbări şi trebuie aleasă una din de. Nici mama nici eu nu avem vreo preferinţă şi ne hotărâm la întâmplare pentru „la Grande Cote” sau „le Canal”. „La Grande Cote” este un drum frumos, care iese din Clessy pe

o minunată alee de platani şi care duce la un urcuş destul de greu, din vârful căruia se vede panorama oraşului pe care o reproduc cel mai ades cărţile poştale. Cât despre „Canal”, el seamănă cu toate canalele. Plantat cu pomi pe margini, are punţi de piatră în formă de spate de măgar. La unul din maluri trag trăsurile, celălalt nu-i decât un drum de remorcare. Este destul de plăcut să mergi de-a lungul acestei ape sclipitoare şi plate. Uneori, un şlep mare, tras cu edecul de oameni aplecaţi sau de un cal bătrân, înaintează încet. Pântecele lui umflat atinge iarba de pe mal. Când trece, lasă în urmă un miros de bucătărie şi de catran. Acestea sunt plimbările noastre zilnice, ale mamei şi ale mele. Uneori ne aşezăm câteva clipe pe câte un povârniş de drum sau pe parapetul unui pod. Stăm astfel fără să vorbim. Plăcerea de a fi împreună ne ajunge. Apoi, după ce ne-am odihnit, ne întoarcem pe drumul spre Clessy şi mama se retrage în camera ei până la cină.

Uneori, înainte de cină, ies să mă plimb prin Clessy. Îmi place acest ceas al micilor oraşe de provincie. Puţinele felinare sunt aprinse. Trecătorii se grăbesc pe străzile aproape pustii. Se aude zgomotul obloanelor care se închid. Vitrinele câtorva magazine sunt luminate. Borcanul roşu şi cel verde al farmacistului strălucesc. La ora aceasta îmi place să hoinăresc pe străduţele din Clessy. Îmi închipui cum ar fi viaţa mea dacă m-aş stabili aici pentru totdeauna…

Nu există lampă, în sufragerie, la d-na de Préjary. Se aşază, la fiecare capăt al mesei, două antice candelabre de argint. Fiecare are trei lumânări, dar nu se aprind niciodată decât două. Mama s-a făcut frumoasă în cinstea mea. Bătrâna Justine, chiar dacă a preparat o mâncare extraordinar de reuşită, nu ar apărea pentru nimic în lume, seara, în sufragerie. Cina pentru ea este un moment important. O dirijează de departe şi nu se clinteşte de lângă maşina de gătit. Serviciul îl face Eugenie, jupâneasa. Luminată, sufrageria pare altfel decât într-o dimineaţă

melancolică.

După masă, mergem în bibliotecă. Mama mă priveşte cum fumez. Nu s-a putut niciodată obişnui cu ţigara sau cu trabucul meu. Parcă ar vrea în orice clipă să-mi spună: „Dar aruncă-le odată”, ca şi cum aş mai fi un licean. Şi contemplă volutele fumului meu cu o privire atât de dezaprobatoare, încât izbucnesc în râs. Înţelege şi râde şi ea. La ora nouă se duce să-i spună noapte-bună d-nei de Préjary şi s-o întrebe dacă nu are nevoie de ceva, apoi nu mai apare. Iar eu, am de ales între a rămâne să citesc în bibliotecă sau să mă duc să-mi petrec seara la cerc, pentru că există un cerc la Clessy, unde se întrunesc „domnii”. Se bea bere în timpul unei partide de whist sau de ecarte şi se povestesc cancanurile zilei. Cum nu găsesc prea interesante aceste reuniuni, prefer să mă duc în camera mea şi să mă bag în pat.

Aceasta este viaţa la Clessy şi astfel o duc de o săptămână de când sunt aici. Uneori această viaţă mi se pare prea lipsită de ocupaţii. De data asta, însă, nu. Timpul nu mai contează pentru mine. Orele zboară cu repeziciune. Mama îmi vorbeşte; stau de vorbă cu d-na de Préjary, mă plimb de-a lungul canalului sau pe drumul mare, citesc sau fumez în bibliotecă, fără să-mi dau seama în ce clipă a zilei mă aflu.

Toate aceste gesturi obişnuite le fac într-un fel de inconştienţă. Tot ceea ce ştiu este că ceva s-a schimbat în mine, că un gând nou le-a distrus pe toate celelalte, că un singur vis le-a înlocuit pe toate celelalte. Mi se pare că am intrat într-o existenţă neaşteptată, că viaţa mea a început numai de câteva zile, şi anume din ziua în care am văzut-o şi în care, încă de la prima privire, am iubit-o.

Căci o iubesc!

Ce ciudat este că cele mai mari şi cele mai grave evenimente ale vieţii se produc în mod atât de simplu! Ai visa pentru ele nişte pregătiri misterioase. Ar trebui să fie anunţate de fulgere prevestitoare, de senine prealabile.

Percepţii uimitoare ar trebui să le vestească. De ce nu apariţia unei stele pe cer, de ce nu o mişcare a pământului şi a apelor? În lipsa acestor manifestări, cel puţin câte o presimţire puternică şi tainică, care dă tuturor lucrurilor o culoare specială! Ei bine nu, înainte de această întâlnire, care va fi fost ceasul hotărâtor al vieţii mele, nimic nu putea să mă facă să ghicesc că va sosi. Ce simţeam mai înainte? De câteva luni, un sentiment de melancolie şi de îngrijorare, o anumită impresie de anxietate şi de aşteptare. Şi viaţa continua monotonă şi regulată, şi notam, din lipsă de altă ocupaţie, micile evenimente lipsite de interes pe caietul lui Pompeo Neroli. Nimic anormal nu se petrecea în mine şi în jurul meu şi, totuşi, ceva extraordinar urma să se împlinească.

Da, cum a fost oare cu putinţă ca, în ziua în care destinul meu urma să-mi fie dezvăluit, să fiu acelaşi ca în ajun? Mă trezisem aşa cum mă trezesc în fiecare dimineaţă; purtam aceleaşi haine; aveam aceleaşi gânduri şi, totuşi, eram pe punctul de a fi dăruit cu o fericire minunată. Ajunsesem în acea clipă a oricărei vieţi în care i se oferă şansa unică de a-şi realiza dorinţa cea mai profundă. Aşteptăm cu toţii această clipă în care chipul Dragostei se întoarce către noi. Şi, perfect inconştient de ceea ce era să se întâmple, am plecat de acasă. Am mers pe o stradă apoi pe alta, am hoinărit, fără un gând precis. Astfel m-am îndreptat spre cheiul Malaquais ca să-mi iau rămas bun de la Antoine Hurtin. Şi totul se înfăţişa sub rânduiala obişnuită. Apa curgea ca de obicei între maluri. Vechile ziduri sculptate ale Luvrului se înălţau. Luc, portarul d-nei Bruvannes, avea şapca lui dintotdeauna. Curtea reşedinţei avea înfăţişarea ei obişnuită. Soneria mi-a anunţat sosirea. Cum venisem puţin mai devreme, am cerut să o văd întâi pe d-na Bruvannes.

Când am intrat în salon, nu am simţit nimic deosebit. Pe canapea, alături de d-na Bruvannes stătea o femeie tânără cu care aceasta discuta cu însufleţire. Evident, prezenţa

mea le deranja puţin. D-na Bruvannes mi-a întins mâna şi m-a prezentat necunoscutei. D-na de Lérins m-a salutat cu amabilitate. Aspectul ei nu mi-a pricinuit nicio emoţie. Nu prea luam parte la conversaţie şi căutam o ocazie să mă retrag şi să urc la Antoine. Totuşi, am înţeles vag că d-na Bruvannes n-o văzuse pe această persoană de mai mulţi ani, căci stătuse timp destul de îndelungat în America şi acum se întorsese în Franţa definitiv. Vroia să se instaleze la Paris, să închirieze un apartament şi să-l mobileze. Îi plăceau bibelourile şi obiectele vechi. În momentul acela, d-na Bruvannes m-a interpelat. Fiind foarte la curent cu aceste lucruri, nu voi refuza desigur s-o conduc pe tânăra ei prietenă şi s-o sfătuiesc cu experienţa mea. Mă ridicasem şi, în timp ce-i răspundeam d-nei Bruvannes că sunt la dispoziţia d-nei de Lérins, mă înclinam în faţa ei. Privind-o, nu m-am simţit tulburat.

Doar în timp ce urcam scara care duce la apartamentul lui Antoine am avut impresia că în viaţa mea survenise ceva extraordinar. Brusc, un chip mi-a reapărut. Am tresărit. Da, erau ochii ei îndrăzneţi, gura puţin cam cărnoasă şi surâzând moale, nasul ei delicat şi fin; da, era chipul d-nei de Lérins, dar parcă subit transfigurat. Era acelaşi şi totuşi diferit. El dobândea în ochii mei un sens nou. Mă oprisem pe scară şi m-am sprijinit de rampă. Inima începuse să-mi bată puternic. Acesta e deci chipul pe care îl voi iubi!

De când sunt la Clessy, convingerea mea s-a confirmat. Cu fiecare clipă sunt mai sigur de dragostea mea. Niciun moment imaginea Laurei de Lérins nu mă părăseşte. Toate şovăielile inimii mele au dispărut, toate dorinţele au acum un scop şi încerc în acelaşi timp o mare spaimă şi o mare bucurie, Laure de Lérins, Laure de Lérins, mă vei iubi vreodată? Chipul tău arzător şi frumos se va apleca oare asupra chipului meu? Voi realiza oare dorul anilor lungi de aşteptare şi de singurătate sau vei rămâne o umbră inaccesibilă şi amăgitoare, dureroasă şi îndepărtată, care

va ţine tovărăşie celor care îmi populează visele? Oare bucuria sau suferinţa se îndreaptă spre mine odată cu tine? Ce voi avea de scris, în fiecare seară, în caietul lui Neroli? Ce pagină va întoarce pentru mine Soarta, asemenea acelui enigmatic monstru bicefal, acelui simbolic Amfisben, al cărui mers invers şi dublu este în acelaşi timp o ameninţare şi o promisiune şi care, pe suplul pergament, îşi prezintă semnul augural presupunerilor sufletului meu îngrijorat şi inimii mele superstiţioase?

PARTEA A DOUA

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

Les Guérets prin Amboise
(Indre et Loire)

15 octombrie 19…

„Dragul meu Jérôme,

Eşti un personaj ciudat din moment ce te miri că ţi-am scris. De ce nu poţi să presupui că sunt mulţumită, în schimb, să-mi scrii şi tu? Ceea ce s-a petrecut între noi ar putea oare să ne împiedice să păstrăm unul faţă de celălalt o afecţiune mutuală şi sinceră? Să fie oare un motiv, dacă nu mai port numele tău, să nu mai îmi facă plăcere să-l scriu pe un plic? Dacă ai gândi altfel, ar însemna să-mi atribui sentimente pe care nu le am, ar însemna să mă cunoşti foarte puţin şi nu voi aduce această insultă, dragul meu Jérôme, remarcabilei tale inteligenţe.

Da, mi se pare foarte firesc ca să continuăm relaţii cel puţin epistolare. Ele constituie pentru mine o plăcere de care nu m-aş hotărî uşor să mă lipsesc şi te asigur că nu privesc adresa scrisorii mele fără sentimente prieteneşti. Gândul că această hârtie va ajunge la tine, cu pachebotul sau prin *railway,* în ţara îndepărtată unde ai rămas, îmi pricinuieşte, de câte ori îmi amintesc, o mică emoţie, amestecată cu o oarecare melancolie. Nu îmi pun misiva la

cutie fără ca, odată cu ea, să traversez din nou, într-o oarecare măsură, Atlanticul. O însoţesc prin şesurile americane, o văd parcurgând întinsele singurătăţi ale continentului vostru, trecând Munţii Stâncoşi şi platourile lor de zăpadă, străbătând Sierra unde cresc pinii înalţi, unde ţâşnesc gheizerii şi coborând spre acea frumoasă Californie care mi-a lăsat o amintire atât de luminoasă şi de înflorită. Iată acum că scrisoarea mea ajunge la Berkeley. Se îmbarcă pe *feribot.* Dincolo de golf, ea este la San Francisco, apoi pleacă din nou din gara Town’s End spre fermecătorul Burlingame. Acolo te va găsi, dragul meu Jérôme, şi îmi închipui că, odată cu ea, mă aflu şi eu acolo.

Mi-a plăcut mult *cottage*-ul nostru din Burlingame. Te asigur că rămâne în memoria mea ca un loc fermecător. Printre toate casele care se ascund în verdeaţă, există desigur mai luxoase decât a ta, dar nu cunosc alta mai plăcută, mai bine amenajată şi mai prietenos confortabilă. Vechiul tău gust francez a corectat de minune ceea ce este prea pozitiv în modele americane. Astfel se face că locuinţa ta este în acelaşi timp elegantă şi bine aranjată. Şi apoi, după părerea mea, ea este cel mai bine situată din tot Burlingamul. Amplasarea a fost admirabil aleasă şi face cinste discernământului tău. De la tine ai, în acelaşi timp, o vedere asupra golfului şi asupra Pacificului. Pomii care împiejmuiesc locuinţa sunt minunaţi. Îmi mai place mult marea pajişte cu garduri albe, unde se zbenguie poneii şi râpa mare de-a lungul drumului dinainte de aleea de eucalipţi care duce la *cottage.* Mergeam deseori să mă plimb când îţi ieşeam în întâmpinare, la ora la care te întorceai de la San Francisco. Într-un cuvânt, dragul meu Jérôme, Burlingamul tău mi-e drag şi am sentimente afectuoase pentru tine. Sper că n-ai să te opui la niciuna din aceste concluzii şi la niciunul din aceste sentimente.

Cel pe care-l am pentru casa ta mă îndeamnă, acum, să-ţi dau un sfat, în cazul în care ai intenţia să te instalezi acolo cu Miss Hardington, nu căuta, te conjur, să măreşti şi

să înfrumuseţezi *cottage*-ul. Lasă-l aşa cum este.

Nu mă îndoiesc, dragul meu Jérôme, că Miss Hardington este o femeie desăvârşită şi că te va face fericit. Ai, de altfel, toate atuurile în acest joc. Alicia te adoră şi te va aproba în tot ce vei dori, ceea ce îţi va fi destul de plăcut, pentru că, între noi fie vorba, eşti puţin cam egoist. Nu mi-o lua în nume de rău. Am făcut o simplă observaţie şi nu am vrut să te blamez. Aşa eşti şi fiecare suntem cum putem. Aşa cum eşti, te simt aproape de sufletul meu. Şi, totuşi, ai părut că te îndoieşti de acest lucru în scrisoarea pe care mi-ai scris-o după plecarea mea.

Ei bine! greşeai. Lasă-mă mai degrabă să cred că ceea ce spuneai era consecinţa unei false modestii. Ştii foarte bine cât preţuieşti şi mă cunoşti destul ca să fi sigur că îţi recunosc meritele. Nu aveai, deci, dreptul să-mi suspectezi sentimentele. Ai fost întotdeauna foarte bun cu mine şi-ţi păstrez o vie recunoştinţă. Dar, dacă te arăţi atât de susceptibil, vrei să recapitulăm împreună ceea ce îţi datorez? Aceasta te va încredinţa că afirmaţiile mele sunt adevărate.

Într-adevăr, am fost întotdeauna foarte mulţumită de tine, dragă Jérôme. Când te-am cunoscut, eram la pension. Am să adaug că aveam o vârstă la care începe să fie ridicol să te mai afli acolo: nouăsprezece ani bătuţi pe muchie. Cea mai mare parte din tovarăşele mele îşi luaseră deja zborul. Ele se întorseseră în familiile lor ca să-şi facă intrarea în lume. Mai multe se măritaseră.

În timp ce colegele mele intraseră deja în viaţă, eu eram încă după gratii. Maicile mă ţineau oarecum din complezenţă, din pricina rudei mele bătrâne, maica Véronique. Situaţia mea de orfană inspira o oarecare milă comunităţii. De altfel, mama fusese odinioară, crescută la călugăriţele de la Sainte-Dorothée şi în amintirea acestui lucru eram tratată ca elevă privilegiată. Totuşi, în afară de cazul că mă călugăream, şi nu aveam nicio poftă, nu puteam să stau acolo la infinit. Viitorul meu mă preocupa.

Nu era prea roz, acest viitor! Mama mă lăsase, la moartea ei, aproape fără avere. Biata mama nu a fost niciodată un contabil prea bun şi moştenirea tatei se topise între mâinile ei frumoase şi leneşe. Când voi ieşi de la pension, ce-am să mă fac? Nu posedam nicio meserie, eram „instruită” şi atâta tot. Puteam să predau pianul, să dau lecţii de desen şi, la rigoare, să mă plasez în străinătate ca învăţătoare sau domnişoară de companie. Îmi rămânea încă o cale: să mă fac cocotă. Nu eram oare fiica unui ofiţer superior? Dar nu mă atrăgea niciuna din aceste soluţii. Cu toată superficialitatea mea de fată tânără, această chestiune a viitorului nu înceta să mă frământe. Mă gândeam uneori cu teamă, noaptea, în pătuţul meu de pension, în timp ce priveam cum lampa care ardea face, pe tavan, cercuri de lumină ce ar fi fost mai bine monede de cinci franci. Deşi drăguţă, persoana mea mă încurca tare mult.

Exista soluţia să recurg la prietenele mamei. Se aflau printre ele câteva doamne cumsecade, care nu ar fi refuzat să-mi dea un sfat, sau chiar o recomandare. Ele veneau cu destulă plăcere să mă viziteze la vorbitor, să-mi aducă prăjituri şi bomboane, să se înduioşeze o clipă de situaţia mea de orfană săracă. Dar care dintre ele ar fi vrut să facă pentru mine mai mult, care m-ar fi ajutat cu adevărat şi în mod eficace să mă descurc? Care ar fi acceptat să-şi ia răspunderea mea? Niciuna nu ar fi avut acest curaj şi această caritate, nici chiar minunata d-nă Bruvannes. Şi apoi, să-ţi asumi o asemenea răspundere! Bineînţeles, o domnişoară mare ca mine, ce povară şi ce bucluc!

Totuşi, d-na Bruvannes s-ar fi aventurat poate, dar îl avea pe nepotul ei, Antoine Hurtin, şi gândul că poate o să încerc să-l fac să mă ia de nevastă paraliza intenţiile ei cele mai bune la adresa mea. Deşi cu multe calităţi şi un gram de nebunie, d-na Bruvannes este o burgheză şi ca nepotul ei să contracteze o căsătorie cu o persoană fără avere i s-ar fi părut o adevărată calamitate. Ca şi cum asta nu ar fi fost

preferabil, pentru grăsunul ăsta, decât să-şi petreacă nopţile la tripou, decât să se abrutizeze făcând sport şi umblând după fuste! Dar asta e, d-na Bruvannes este o burgheză. Petrecerile o impresionează şi are un anumit respect pentru petrecăreţi. În timp ce gândul că banii ei ar putea să încapă pe mâna unei fete fără avere îi răstoarnă toate principiile.

Într-adevăr, căsătoria era pentru mine singura ieşire şi maicile de la Sainte-Dorothée o ştiau. Căsătoria elevelor lor este încununarea operei de educaţie pe care o întreprind. Aşa încât ele patronează o adevărată agenţie matrimonială întru Domnul. Excelează în a-şi plasa şi uni oiţele. În acest joc al fericirii modeste, ele sunt cu adevărat emerite, dar le trebuie totuşi, ca să reuşească, un suport care îmi lipsea. Dacă, fără să fiu bogată, aş fi avut o zestre oarecare, nu mă îndoiesc că ar fi folosit situaţia în modul cel mai avantajos pentru mine. Posedă numeroase relaţii, spirit al combinaţiilor şi intrigilor. Meditează timp îndelungat şi cu răbdare asupra proiectelor lor şi folosesc, ca să le ducă la bun sfârşit, pioasele arme ale mănăstirii. Dar ce vreţi să facă, atunci când nu au drept miză în joc decât un chip frumos şi o talie bine făcută? Toate acestea nu se pot negocia. Acest gen de căsătorii, întemeiate doar pe tentaţiile naturii, doar dracu le face. Măicuţele noastre nu se amestecă în aşa ceva. Ah! daţi-le pe mână mai bine o urâţică, chiar cu zestre mică! Tot o să reuşească să-i găsească ceva potrivit. Eu nu prezentam condiţiile cerute. Eram inutilizabilă. Îmi dădeam seama. Atunci ai intervenit tu, dragul meu Jérôme.

Am să-mi amintesc întotdeauna de prima oară când te-am zărit la vorbitor. Fusesem chemată de bătrâna contesă de Felletin şi trebuisem să îndur contactul prea afectuos al bărbiei sale ţepoase. Tu veniseşi la Sainte-Dorothée s-o vezi pe fiica prietenului tău dl. Hinland, de la San Francisco, care se perfecţiona printre noi în cunoaşterea limbii franceze. Trebuia să-i duci tatălui ei veşti de la mica noastră colegă.

Această misiune nu avea nimic primejdios şi totuşi ţi-a pricinuit o ciudată aventură. Nu te aşteptai ca, venind fără vreo suspiciune la Sainte-Dorothée, să duci înapoi în America o fată mare ca mine. Asta este o păcăleală pe care numai diavolul ţi-a tras-o!

Da, tu, un băiat serios, foarte serios chiar, din moment ce nu te-ai temut să te duci să faci avere în lumea nouă, ai luat cu tine o mică franţuzoaică fără niciun franc. Şi era cu atât mai curios, cu cât juraseşi să nu te căsătoreşti niciodată! Îţi plăcea libertatea, viaţa ta de lucru. După ani grei de decepţii şi de încercări, ajunseseşi să dobândeşti o frumoasă independenţă pecuniară. A! nu erai ceea ce se numeşte bogat în America, dar erai ceea ce numim în Franţa o „partidă bună”. În sfârşit, venise momentul când te gândeai să te bucuri de libertatea şi de averea ta. După zece ani de şedere în străinătate, te întorceai la Paris ca să guşti plăcerile situaţiei pe care o dobândiseşi cu greu şi pe care erai ferm hotărât să o duci sus şi departe. Momentul ţi se părea prielnic să te stabileşti din nou la Paris, să reînnozi relaţiile, să frecventezi teatrele de mâna a doua, să te distrezi cu demimondenele şi să-ţi rămână după ce te vei întoarce câteva amintiri plăcute. Ei bine, nu, bietul meu Jérôme, soarta hotărâse altfel. La o săptămână după sosirea ta, când de abia îţi desfăcuseşi cuferele, când depuseseşi primele cărţi de vizită la prietenii tăi de altădată, întâmplarea a vrut ca să vii la vorbitorul de la Sainte-Dorothée şi să găseşti, în acelaşi timp cu d-na de Felletin, o drăcoaică de elevă care ţi-a atras atenţia. Şi lucrul cel mai cu haz, pentru un inginer electrician ca tine, este că a fost ca o lovitură de trăsnet!

Pentru că a fost o lovitură de trăsnet, Jérôme. „Nu uita”, cum spune cântecul. Zece minute după ce m-ai văzut, o puneai pe d-na de Felletin să-şi amintească de tine şi îmi erai prezentat. Eu te-am salutat cu gravitate la rândul meu şi, deşi uniforma pensionului nu era chiar de natură să mă avantajeze, soarta ta era pecetluită. Săptămână următoare,

d-na de Felletin, aiurită, uimită, cu perii bărbiei răzvrătiţi de mirare, alerga din partea ta ca să-mi ceară mâna, mâna mea goală. Ce nebunie! Dar şi Parisul era de vină. Te credeai americanizat şi rămăseseşi foarte francez, adică în stare de fapta cea mai nebunească şi cea mai necugetată, de o faptă dezinteresată, ceea ce este culmea absurdităţii! Da, dragul meu, aerul Parisului, aerul Franţei ţi se urcase la cap. Mă luai „fără zestre”, ca în comedii. Erai unul din ultimii reprezentanţi ai căsătoriei cavalereşti. Pentru acest gest frumos am să-ţi fiu întotdeauna recunoscătoare.

Totuşi nu trebuie să ne înşelăm noi înşine. Fără îndoială, fapta ta era din punct de vedere social generoasă şi nebună. Din punct de vedere sentimental lucrurile stăteau puţin altfel. Cavalerismul tău avea mobilele lui şi conţinea, fără ca tu să ştii, o anumită doză de egoism. Adevărul, trebuie totuşi spus, era că, fizic, îţi plăceam foarte mult. Te legau de mine nişte impulsuri senzuale din cele mai violente şi din cele mai imperioase. Păreai că te comporţi ca un gentilom, dar, în fond, procedai ca un vânător care îşi atribuie, cu orice sacrificiu, prada dorită. Nu aş putea să te blamez, căci aceste răpiri legale sunt întotdeauna măgulitoare pentru o femeie; dar constat faptul, din moment ce, aşa cum îţi spuneam adineauri, recapitulăm.

Aşadar, nu îţi reproşez nimic, dragul meu Jérôme. Ţin numai să definesc cât mai bine natura legăturii care s-a stabilit între noi. Nu oare tocmai datorită naturii ei ea s-a putut, de altfel, dezlega mai târziu fără durere şi fără violenţă? O dragoste ca a noastră este sortită, prin condiţiile ei, să nu dureze o veşnicie şi însăşi satisfacerea este cauza fragilităţii. Or, poţi să recunoşti că nu ţi-am interzis intimităţile la care aveai dreptul. Dar timpul a trecut şi ai constatat că, încetul cu încetul, le acordai mai puţin preţ. Deseori o căsătorie rezistă la o depreciere de acest fel. Similitudini de caracter creează o nouă înţelegere care se substituie pe nesimţite primei. Nu a fost cazul nostru şi am fi putut fi foarte nefericiţi, dacă nu mi-aş fi dat seama la

timp de neînţelegerea care se strecura între noi.

Căci eu mi-am dat seama prima. Desigur, nu încetasem de a mai fi pentru tine o femeie „posibilă”, dar nu mai eram „indispensabilă”. Eram o soluţie în lipsă de ceva mai bun şi pe care obişnuinţa te ajuta s-o suporţi, dar nu ocupam în viaţa ta locul pe care l-ai fi acordat cu plăcere unei persoane mai apte decât mine să ia o parte activă şi eficace în viaţa ta. Poate că nu ţi-ai fi dat niciodată seama de această situaţie dacă nu aş fi avut curajul să te fac atent. Ceea ce m-a ajutat să iau această hotărâre a fost sosirea lui Miss Hardington. De îndată ce Miss Hardington s-a instalat la Burlingame şi după ce am început s-o cunosc puţin, am înţeles imediat avertismentul pe care mi-l dădea prezenţa ei. Soţia care ţi s-ar fi potrivit, dragul meu Jérôme, nu eram eu, ci Miss Hardington. O Miss Hardington ar fi fost în stare să se intereseze de afacerile tale, să te sfătuiască, să te secondeze. Mai mult: enorma ei avere ţi-ar fi oferit ocazia să-ţi dezvolţi toate aptitudinile. Ce sprijin admirabil, ce pârghie minunată pentru efortul tău inteligent! Un adevăr indiscutabil mă izbea. Doar printr-o căsătorie cu Miss Hardington se deschidea adevăratul drum al sorţii tale. M-aş fi considerat vinovată dacă ratai din pricina mea această minunată ocazie. De atunci, hotărârea mea a fost luată. Vroiam cu orice preţ să-ţi ofer această şansă unică. Am reuşit. Căsătoria ta cu Miss Hardington este acum, vreau să sper, un lucru împlinit.

Dacă sunt sigură că acum îmi eşti recunoscător, trebuie să spun, dragul meu Jérôme, că nu te-ai lăsat convins fără să opui rezistenţă. Această atitudine a contribuit, de altfel, la stima şi admiraţia pe care ţi le păstrez. Primele mele iniţiative au fost foarte prost primite. La gândul despărţirii noastre, a divorţului, în mod foarte drăguţ, foarte galant, foarte sincer, te-ai revoltat. Acest impuls a fost chiar atât de sincer, încât ai redobândit faţă de mine vechea atracţie fizică pe care o pierduseşi într-o oarecare măsură. Am acceptat fără împotrivire această supremă experienţă şi am

avut o nouă lună de miere, care nu a fost deloc neplăcută pentru mine. La rândul ei, Miss Alicia se opunea cu generozitate la ceea ce credea ea că este din partea mea un groaznic sacrificiu. Toate acestea au făcut să-mi fie destul de greu să vă fac să apreciaţi just situaţia, atât pe unul cât şi pe celălalt, şi să vă fac să acceptaţi în cele din urmă fericirea mutuală pe care vi-o ofeream. Vă făceaţi şi unul şi celălalt un fel de punct de onoare în a nu vrea să recunoaşteţi adevărul afirmaţiilor mele. În sfârşit, am reuşit să vă fac să deveniţi raţionali. V-am făcut astfel amândurora un real serviciu. Aşa trebuie să se comporte nişte oameni practici şi ne-am dovedit că nici unuia din noi nu-i lipsea această calitate.

Pentru că în numele chiar a acestui simţ practic am putut accepta din partea ta recompensa gestului meu. Ştiu că procedând în acest fel am renunţat să-ţi las amintirea unei eroine de roman. Dar ce vrei, dragul meu Jérôme, sunt o femeie căreia îi place viaţa şi care doreşte să o trăiască în modul cel mai plăcut cu putinţă. Aşa încât am acceptat, fără fasoane, să pot, datorită ţie, să duc de aci înainte oarecum viaţa care îmi va place. Ar fi fost poate mai frumos, desigur, să plec de la tine aşa cum venisem, dar este de mirare că o şedere de cinci ani în America m-a americanizat puţin?

Păstrez şi-mi place să-ţi repet acest lucru, dragul meu Jérôme, o amintire foarte plăcută a acestor cinci ani. Nu am coborât, niciunul nici celălalt, reciproc în ochii noştri. De aceea, aşa cum îţi spuneam la începutul acestei scrisori prea lungi, îmi face multă plăcere să-ţi scriu şi să mă gândesc la tine. De aceea îmi amintesc cu multă prietenie de Burlingame-ul tău, de pajiştile, de copacii, de frumoasa lui privelişte.

Între noi fie vorba, prefer chiar *cottage*-ul tău californian acestei proprietăţi din Touraine, Guérets, unde am venit să petrec câteva săptămâni la prietena mea Madeleine de Jersainville, înainte de a mă întoarce la Paris, unde voi

încerca să mă instalez cât pot mai bine în vreun colţişor drăguţ. Sper că ai să vii să mă vezi cu Miss Hardington, când va fi deja a doua doamnă Cartier şi că o să onoraţi cu o vizită bătrâna noastră Europă. Ai să găseşti o prietenă fidelă, dragul meu Jérôme, în devotata ta

LAURE DE LÉRINS.”

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
Hotel Manfred 56, str. Lord-Byron

Paris, 20 noiembrie

„Dragul meu Jérôme,

Iată-mă la Paris şi îţi mărturisesc că-mi pare foarte bine. Nu petrecusem aici decât câteva zile, la debarcarea din pachebot, şi aceste câteva zile a trebuit să le petrec în compania minunatei familii Duckworth, care fusese fermecătoare cu mine în timpul traversării de la New-York la Le Havre. Sunt cei mai buni oameni din lume, dar cumplit de plictisitori. Totuşi ar fi urât din partea mea să-i vorbesc de rău, pentru că au fost plini de atenţii faţă de mine. D-na Duckworth m-a aprovizionat cu pastile contra răului de mare; Dl. Duckworth a vegheat asupra securităţii şi sănătăţii mele. El îmi aşeza şezlongul la locul cel mai bun şi-mi aducea pledul de îndată ce se răcorea. Într-un cuvânt, a fost desăvârşit. Este adevărat că mi-a cerut de două, trei ori să fiu puţin metresa lui, adăugând că o metresă franţuzoaică aşa frumoasă ca mine ar face cu totul de neuitat şederea lui la Paris, dar, văzând că propunerile lui nu mă tentau deloc şi nu-mi pricinuiau un entuziasm excesiv, nu a insistat peste măsură, şi-a scăzut pretenţiile, îndreptându-şi cu modestie dorinţele asupra unei tinere doamne din Würtemberg, care călătorea cu noi şi care n-a rezistat prea mult avansurilor bunului Duckworth, căci mi s-

a întâmplat de mai multe ori, în timpul călătoriei, să-i zăresc aplecaţi cu tandreţe pe balustradă.

Mi s-a părut chiar că Duckworth îşi atinsese scopul înainte de a aborda la Le Havre. La debarcare, drăgălaşa nemţoaică purta pe deget un inel foarte frumos, a cărui provenienţă părea să fie atenţia recunoscătoare a prietenului nostru...

După ce am acordat timpul cuvenit soţilor Duckworth, am simţit nevoia să mă odihnesc puţin. Ocazia s-a prezentat. Îi telegrafiasem la sosire prietenei mele Madeleine de Guergis, care a devenit, după cum ştii, contesă de Jersainville. Madeleine nu era la Paris şi trebuia să şeadă până la sfârşitul lui decembrie la proprietatea familiei, Guérets. Bineînţeles că mă invita să vin şi eu şi să stau cu ea cât voi dori. Soţul ei adăuga acestei invitaţii câteva cuvinte din cele mai amabile. M-am hotărât foarte repede. Dacă nu eram deloc ispitită să-l cunosc mai bine pe dl. De Jersainville, pe care îl întrezărisem doar la căsătoria prietenei mele, în schimb eram nerăbdătoare s-o revăd pe Madeleine de Guergis. În plus, toamna în Touraine mă tenta destul de mult. Este foarte frumoasă, foarte blândă, foarte lină şi ştii, dragul meu Jérôme, că-mi plac copacii cu frunzele galbene, frunzele uscate pe poteci, mirosul de eter pe care îl împrăştie pădurile înainte de a muri. Am acceptat, deci, propunerea soţilor Jersainville şi am plecat la Guérets, lăsându-i pe acei de treabă Duckworth să epuizeze singuri bucuriile Parisului.

Nu am să-ţi fac o descriere detaliată a proprietăţii Guérets. Ştiu totuşi că ţi-ar place, pentru că simţul afacerilor nu l-a atrofiat în tine pe cel al naturii. Eşti un mare amator de păduri înalte, de grădini şi de castele. Te pricepi la decoraţiuni şi la clădiri şi ai dovedit-o făcând din Burlingame un loc fermecător. Totuşi am să-ţi spun pur şi simplu că Guérets este o casă plăcută de ţară, dar care nu are nimic special sau somptuos. Aşa încât ai să fi puţin decepţionat, pentru că te aşteptai probabil ca povestindu-ţi

de Touraine, regiune cu arhitectură istorică, să-ţi vorbesc de şemineuri sculptate, sau ferestre cu despărţituri şi despre scări gemene, toate având ecusoane cu salamandre şi flori de crin. Ei bine! dragul meu, nu este aşa şi asta pentru motivul că proprietatea Guérets nu a fost construită nici de Francisc I, nici de Caterina de Medicis. Ea are o origine mai modestă, datorată unui domn Gombault, medic al ducelui de Choiseul, care şi-a însoţit protectorul în exil la Chanteloup şi a construit, lângă castelul acum dărâmat, pur şi simplu o casă stil Ludovic al XV-lea, înconjurată de grădină fermecătoare şi aşezată la distanţă de două seringi de pădurea Amboise.

În această casă s-a instalat familia Jersainville: dl. De Jersainville a moştenit-o de la una din mătuşile sale. Bătrâna doamnă umpluse Guérets cu un groaznic mobilier Louis-Philippe, dar nu se atinsese de lambriurile care împodobeau cea mai mare parte a camerelor. Familia Jersainville le-a reparat şi a aruncat mobilele disparate ale mătuşii, înlocuindu-le cu o mobilă veche fără mare valoare, dar drăguţă şi plăcută la vedere. Familia Jersainville a făcut rost de o bucătăreasă excelentă. Ei locuiesc la Guérets patru sau cinci luni, în fiecare an. Îi înţeleg şi îi aprob, căci timpul pe care l-am petrecut acolo mi s-a părut scurt şi minunat.

De altfel, aş fi fost tare ingrată dacă nu m-aş fi simţit bine în această locuinţă. Primirea care mi s-a făcut a fost încântătoare şi cordială. Ştii că o iubesc mult pe prietena mea Madeleine şi cred, fără să mă laud, că mă răsplăteşte cu o oarecare afecţiune. Aşa încât ne-a făcut mare plăcere să fim din nou împreună după această lungă despărţire. Aveam atâtea lucruri să ne spunem! Am început prin complimente. Madeleine a ţinut să mă asigure că aceşti cinci ani nu dăunaseră prea mult înfăţişării mele şi am putut, fără să mint, să-i răspund cu aceeaşi amabilitate. Madeleine, într-adevăr, mi s-a părut că arată foarte bine. Aceiaşi ochi frumoşi, aceeaşi gură frumoasă, aceeaşi bărbie

îndrăzneaţă, aceeaşi înfăţişare elegantă pe care o avea la optsprezece ani. O singură diferenţă totuşi. O lăsasem cu părul şaten şi o regăseam cu o nuanţă de un roşcat auriu intens. Dând această nuanţă părului ei, reparase doar o scăpare a naturii. În acest punct, dl. De Jersainville era de aceeaşi părere cu mine. Identitatea de păreri în privinţa părului a inaugurat buna înţelegere dintre noi, ceea ce m-a bucurat foarte mult, căci Jersainville este un băiat fermecător şi aş fi fost dezolată să mă considere o intrusă.

Sosirea mea îi pricinuise de fapt oarecari temeri, căci Jersainville nu are decât un singur defect: ţine la comoditatea lui şi nu poate suferi să fie stingherit. Astfel încât vestea sosirii mele îl îngrijorase puţin. Şi pe drept cuvânt; o americană numeşte oare o persoană sportivă, agitată, în veşnică activitate şi plină de curiozităţi? Nu va trebui s-o plimbi prin toată regiunea, să-i organizezi petreceri şi deplasări, să-i găseşti ocupaţii, s-o distrezi şi s-o amuzi? Or, Jersainville are oroare de acest gen de viaţă şi de acest fel de oameni. Ce bucuros a fost când a descoperit că nu eram deloc aşa cum se temea că voi fi; că dimpotrivă avea de-a face cu o persoană liniştită! A fost cu adevărat uşurat când a aflat că veneam la Guérets să mă odihnesc şi nu să cutreier drumurile ca turistă; într-un cuvânt. Că nu va avea nicio obligaţie faţă de mine. După ce s-a asigurat că sunt un musafir inofensiv faţă de maniile lui, m-a găsit dintr-o dată adorabilă. Nu ceream să vizitez nici Chenonceaux, nici Chambord, nici Azay, nici Ussé. Astfel de lipsă de interes din partea mea depăşea toate speranţele lui. Mi-a mărturisit-o cu naivitate. Înţelegând că nu-i ameninţam securitatea, a avut faţă de mine toate atenţiile de care este capabil.

Trebuie să spun, totuşi, că asta nu înseamnă prea mult. Jersainville este fiinţa cea mai distrată, cea mai zăpăcită, cea mai căzută din lună pe care am întâlnit-o. Asta este felul lui. Sunt momente când este cu adevărat absent faţă de tot ce-l înconjoară.

Dar Jersainville este cu adevărat un om cu gust. El şi-a instalat o colecţie de pipe într-una din cele mai nostime camere ale casei. Ea servea drept cabinet doctorului Gombault. Lambriuri plăcute încadrează panouri pictate care înfăţişează nişte maimuţe-farmacişti, înconjurate de arabescuri. Bunul Gombault pare să arate, prin această glumă murală, că nu făcea mare caz de măiestria şi nici de confraţii lui. Fapt este că pe aceste panouri este desenată o întreagă menajerie de maimuţe împopoţonate cu robe, toci pătrate, peruci şi ochelari, jucându-se cu atributele profesiunii pe care o parodiază în mod destul de ireverenţios. Unele mânuiesc lansete şi cuvete, altele retorte şi şorţuri. Multe dintre ele, după cum bine îţi închipui, sunt înarmate cu instrumentul drag lui Molière şi pe care Pravaz l-a perfecţionat pentru întrebuinţări mai delicate.

Printre aceste ţopăieli maimuţăreşti şi doctorale şi-a instalat dl. De Jersainville fumoarul şi l-a aranjat într-un mod care i-ar fi plăcut cu siguranţă sufletului hâtru şi mucalit al domnului Gombault. Doctorul ducelui de Choiseul ar fi regăsit aici unul din gusturile cele mai îndrăgite pe vremea lui. Secolul al optsprezecelea – nu îţi spun nimic nou, dragul meu Jérôme – a avut pasiunea obiectelor turceşti şi chinezeşti. O întreagă artă fermecătoare şi aeriană s-a născut din aceste imitaţii orientale. Decoraţiuni, tablouri, desene, gravuri, stofe, epoca a creat un întreg mobilier baroc sub influenţa celor O *mie şi una de nopţi* ale d-lui Galland, a *Scrisorilor persane* ale d-lui de Montesquieu şi a *Povestirilor* d-lui Voltaire. A fost o adevărată invazie de statuete groteşti orientale cu două cozi şi de paşale cu trei cozi. Ele au pus stăpânire pe etajere, au ocupat vitrinele, s-au instalat în rame, s-au înfăţişat în furnirul comodelor şi al paravanelor. Şi cu aceste obiecte drăguţe, în care influenţa chineză se îmbină cu rococoul, şi-a împodobit Jersainville fumoarul, această încăpere îngustă şi lungă cu panourile ei împodobite cu maimuţe şi părţile de deasupra uşilor

înfăţişând personaje ale Imperiului Ceresc al d-nei de Pompadour şi ale Regatului lui Zadig. Jersainville a aşezat acolo două scrinuri ciudate, unul lăcuit în negru şi auriu, altul lăcuit într-un roşu pal, aproape roz şi un divan turcesc demn de o sultană de operă.

Aşadar, în acest fumoar îşi petrece cea mai mare parte a timpului său bunul Jersainville, fie citind, fie visând, fie fumând. Dimpotrivă, Madeleine îşi face rareori apariţia aici, ceea ce de altfel pare să îi fie indiferent soţului ei. Şi nu pentru că Madeleine şi cu el nu ar trăi bine împreună. Nici pe departe. Ei sunt în relaţii foarte amicale, dar, în fond, lui îi pasă prea puţin de soţia lui. Cred că atunci când s-a căsătorit cu frumoasa Madeleine de Guergis, dl. De Jersainville a fost mai cu seamă fermecat de zestrea impunătoare pe care ea i-o aducea. Jersainville, înaintea căsătoriei, era aproape ruinat, ceea ce l-a determinat să nu se prea formalizeze de întâmplările neplăcute din viaţa d-nei de Guergis mama. Datorită acestor lucruri, chiar după moartea acesteia, fata nu era uşor de măritat. Aşa considerau măicuţele de la Sainte-Dorothée. Astfel încât au fost fericite că Jersainville, băiat de familie bună, a acceptat, fără să-l prea aprofundeze, trecutul puţin tumultuos al răposatei sale soacre. Jersainville fu deci acceptat. Cât despre măsura în care ereditatea putea s-o influenţeze pe Madeleine, nu se poate spune că-l preocupa prea tare.

Şi totuşi ar fi fost poate cazul să fie puţin atent. S-ar fi cuvenit ca Madeleine să nu fie lăsată tot timpul cu ea însăşi – şi cu alţii. Dar, ce vreţi? Jersainville nu avea nici vârsta nici caracterul unui mentor, după cum nu le are de altfel pe ale unui tiran sau ale unui poliţist. Poate că lucrurile ar fi stat altfel dacă ar fi fost cu adevărat îndrăgostit de Madeleine; or, Jersainville nu este cu adevărat îndrăgostit decât de odihna şi de liniştea lui; de rest îi pasă destul de puţin şi în scurtă vreme nu a mai dat importanţă faptelor şi isprăvilor Madeleinei. În această privinţă, indiferenţa lui

este desăvârşită iar indiferenţa este în acelaşi timp un lucru bun şi rău. Este un lucru rău, pentru că Madeleine ar fi avut nevoie să fie îndrumată şi supravegheată. Este un lucru bun, pentru că orice încercare de îndrumare ar fi putut să nu reuşească şi de aici s-ar fi iscat între Madeleine şi soţul ei înfruntări neplăcute. Aşa încât, hotărârea pe care au luat-o este, în fond, cea mai cuminte din câte ar fi putut lua. Madeleine nu se amestecă niciodată în treburile d-lui de Jersainville care, la rândul lui, îi acordă o deplină libertate.

Este momentul să nu îţi mai ascund, dragul meu Jérôme, că prietena mea Madeleine uzează şi abuzează de această libertate. A avut multe aventuri, dacă se pot califica astfel hotărâri amoroase atât de rapide şi atât de simple ca cele pe care le ia cu o nepăsare liniştită şi o deplorabilă uşurinţă.

Madeleine de Jersainville este, într-adevăr, o fiinţă pur instinctivă şi nu ai putea izbuti să o faci să admită că este ceva rău în a-ţi acorda favorurile cui îţi place, îmi pare puţin rău, pentru că, odată ce mă voi instala şi eu la Paris, voi fi obligată să o văd din ce în ce mai rar. Madeleine este o companie foarte compromiţătoare şi, fără să fiu îmbâcsită de prejudecăţi, nu ţin totuşi să fiu categorisită printre divorţatele libertine. Ce prostie să te compromiţi în mod inutil! Vreau să duc o viaţă ordonată. De aceea intenţionez să plec cât mai repede de la hotelul Manfred şi să închiriez un apartament. Nu ştiu încă unde voi locui. Am să încep să caut. Va fi o ocazie ca să cunosc Parisul. Îmi place acest oraş şi mi se pare că voi fi încântată să fiu fericită în el. Nu mi-o lua în nume de rău, bunul meu Jérôme, ai făcut ce ai putut ca să-mi asiguri aici o viaţă plăcută. Restul îmi revine mie.

Prietena ta,
LAURE DE LÉRINS"

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame

San Francisco (Statele Unite)
Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 26 decembrie

„Dragul meu Jérôme,

Ai să râzi de mine când ai să primeşti această scrisoare. Da, sunt tot la hotel Manfred. Am o cameră în care abia mă pot mişca, din cauza cuferelor, pentru că nu am închiriat încă apartamentul de care îţi vorbeam. Nu crede totuşi că şederea mea prelungită în acest hotel familial are vreun motiv sentimental, ca să nu zic mai mult. Nu îţi închipui că urmez exemplul prietenei mele Madeleine şi că sunt îndrăgostită de vreun Adonis cu meniu fix. Nu, dragul meu Jérôme, şi dacă inima mea a bătut, n-a fost pentru un frumos cavaler. Parisul e de vină. Este plin de farmece şi ele mi-au răpit timpul până acum.

Da, dragul meu prieten, de mai bine de o lună de când sunt aici, cochetez cu Parisul şi mărturisesc că sunt fermecată de acest flirt. Nu te mira prea tare. Fără să ne cunoaştem, Parisul şi cu mine eram deja vechi prieteni. Foarte adesea, când erai la slujba ta din Market Street şi când rămâneam singură la Burlingame, scoteam din bibliotecă planul acestui Paris, care era pentru mine un oraş pe jumătate fabulos. Îl întindeam sub ochii mei şi îl priveam timp îndelungat. Cu degetul urmăream străzile sale principale, aleile, bulevardele sale. Mă opream la pieţe. Căutam monumentele cele mai vestite, în care includeam, firește, marile magazine. Ce de plimbări am făcut în acest Paris îndepărtat şi pentru mine aproape himeric, din care nu cunoşteam decât locul împrejmuit pe care se ridica pensionul Sainte-Dorothée! Să pot să hoinăresc liberă, fără ghid, fără constrângere, după bunul meu plac şi inspiraţia capriciului, oprindu-mă unde vreau - mi se părea o ipostază a raiului.

Ei bine! acest vis îl realizez de mai bine de o lună şi

această realitate este o încântare. Ai să spui că sunt caraghioasă, Jérôme, dar tu cunoşti Parisul; îţi este familiar; ţi-ai petrecut aici tinereţea; ai trăit aici şi, când te-ai fixat în America pentru afaceri, întâi provizoriu, apoi definitiv, ai păstrat în minte imagini felurite ale Parisului. El ţi-a satisfăcut curiozităţile. Dar în ce mă priveşte gândeşte-te că Parisul rămăsese pentru mine un vis de şcolăriţă, un domeniu inaccesibil pe care nu-l zărisem decât dincolo de gratii. Când ne-am căsătorit, speram că Parisul se va lumina pentru mine cu razele lunii de miere. Dar, în loc de asta, m-ai aruncat într-un pachebot şi m-ai dus acolo ca un obiect cucerit! Anii au trecut şi când mă gândeam la Paris, îmi spuneam: «O Paris, când te voi vedea, voi fi fără îndoială o doamnă bătrână. Ar fi fost totuşi amuzant să calc pe trotuarele tale cu un pas încă sprinten, să hoinăresc pe străzile tale cu un mers tânăr, să oglindesc în vitrinele tale un chip frumos, să fiu încă la vârsta când poţi fi privită, urmărită».

Pentru că, vezi tu, dragul meu Jérôme, în America, nouă franţuzoaicelor şi chiar franţuzoaicelor corecte, ne vor lipsi întotdeauna aceste plăceri ale străzii; ne vor lipsi acele schimburi de priviri, acele mici manifestări de admiraţie culese în treacăt, în timp ce hoinăreşti. Să fi o femeie tânără şi frumoasă, pe stradă, la Paris, este o plăcere specială, pe care nu o întâlneşti nicăieri altundeva. Să te plimbi într-o zi frumoasă şi friguroasă de-a lungul magazinelor elegante de pe Rue de la Paix şi de pe Bulevarde, la ora la care se aprind felinarele şi lumina străluceşte în vitrine, în mijlocul unei mulţimi simpatice, este o impresie delicioasă pe care merita să o fi resimţit. Fără îndoială, în America, sunt multe străzi şi bulevarde, multe prăvălii şi magazine; există trecători, dar nu există oameni care hoinăresc!

Vai! hoinăreala, dragul meu Jérôme, ce invenţie minunată. Am petrecut acum o lună întreagă în care nu am făcut altceva decât să hoinăresc. Ei bine! niciodată nu m-

am distrat atât. Da, în fiecare dimineaţă, timp de o lună, m-am îmbrăcat pentru Paris. Pentru Paris mă pudram pe nas, îmi făceam unghiile, mă parfumam. În fiecare dimineaţă, pentru el îmi puneam pantofii cei mai frumoşi, rochia care-mi stătea cel mai bine, pălăria cea mai cochetă. Cu ce pas sprinten coboram scara! Alergam spre Paris. Dintr-o dată mă aflam faţă în faţă cu el. Mirosul lui îmi umplea nările, zgomotul lui îmi umplea urechile, înfăţişarea lui îmi sărea în ochi şi, veselă, zglobie, îmbătată, porneam în recunoaştere şi străbăteam întreg oraşul.

Cred că îţi închipui că în aceste plimbări zilnice nu urmam niciun plan metodic. Nu am vizitat Parisul aşa cum fac americancele noastre. Ele îl împart în felii, ca pe un tort, şi înghit cu lăcomie fiecare din aceste felii. Absorb astfel, în fiecare zi, un anumit număr de biserici, de muzee, de monumente şi alte curiozităţi. Presupun că nu mă vezi comportându-mă în acest fel. Nu, ceea ce vroiam era să mă familiarizez cu locul unde voi trăi de aci înainte, şi mijlocul cel mai bun mi s-a părut a fi să mă ghidez după întâmplare, sau mai bine spus să mă las în voia simpaticului Zeu al hoinărelii.

Şi bine am făcut că am procedat astfel. Nu există ghid mai bun la Paris decât Parisul însuşi. Ce de surprize ne rezervă! Ce de lucruri minunate ne arată şi pe care le iubesc cu pasiune încă de pe acum! Minunatele lui cheiuri, fastuoasele sale Champs-Elysées, Luxembourgul, piaţa Vendôme şi Montmartre! Am urcat acolo într-o dimineaţă frumoasă, răcoroasă şi limpede. A fost una dintre primele mele plimbări. De acolo, Parisul întreg mi-a apărut vag, misterios, enorm, precis. Acesta era deci Parisul în care urma, în sfârşit, să trăiesc, care îmi va oferi în mod liber toate aceste bucurii, mari şi mici. Ah Jérôme, gândeşte-te, să contempli după placul inimii surâsul Giocondei sau manechinele şic din Rue de la Paix!

Oricât de frumos şi de seducător mi s-a părut Montmartre, nu voi locui totuşi acolo. Nu sunt nicio boemă,

nicio artistă, sunt o cuconiţă foarte onorabilă, căreia îi trebuie o locuinţă paşnică şi comodă. Aşa încât am s-o caut poate în vechile cartiere liniştite de pe malul stâng. Pentru moment, nu am hotărât încă nimic. Mă las. Încă cu totul în voia genului de viaţă pe care ţi-l descriu. Prezintă multă atracţie, dar în curând am să mă „aşez” şi am să mă comport ca o persoană plină de demnitate şi grijulie de consideraţia cu care e privită. Din toate câte îţi povestesc, o să am mare grijă să nu spun nimic celor câteva doamne bătrâne pe care le cunosc aici şi pe care va trebui să le fac să accepte noua mea situaţie. De aceea, peste câtva timp, va trebui să mă hotărăsc să pun capăt hoinărelilor mele şi să consacru câteva ore pe zi vizitelor necesare. Până acum, mărturisesc, nu am avut curajul să-mi impun aceste formalităţi. Eram prea îndrăgostită de Paris ca să mă preocup să-mi oficializez legătura cu el. Totuşi, am făcut un prim pas în acest sens, căci alaltăieri m-am dus să o văd pe respectabila mea mătuşă Brégin, la Sainte-Dorothée.

De altfel, nu am îndeplinit această faptă vitejească fără să-mi iau câteva precauţii prealabile. Mai întâi am trimis, înainte de venirea mea, o scrisoare foarte respectuoasă, destul de detaliată, din cele mai modeste şi, cred, destul de bine adusă din condei. Îi expuneam mătuşii mele, într-un limbaj fără ocolişuri şi fără fanfaronadă, importantul eveniment, care avusese loc în existenţa mea. Am povestit împrejurările cu naturaleţe, dar şi cu o oarecare rezervă şi cu toată cuviinţa posibilă. În încheiere, lăsam să se înţeleagă discret că voi aştepta, pentru a mă prezenta la vorbitor, ca să fie manifestată dorinţa de a apărea. Ţineam înainte de toate ca să nu mă prezint acolo ca o intrusă sau ca o vinovată.

Ceea ce face să fiu vinovată este că râd încă şi acum gândindu-mă la deruta pe care scrisoarea mea a produs-o desigur în rândurile minunatelor măicuţe de la Sainte-Dorothée. Ce comentarii, ce discuţii va fi stârnit? Gândeşte-te, dragă prietene, pentru doamnele acestea cumsecade

sunt, în fond, o oaie râioasă, o biată rătăcită, un suflet pierdut. Cum! o fostă elevă a pensionului Sainte-Dorothée să fie acum o femeie divorţată! Nu este groaznic? Ce scandal! De câte ori, în faţa acestei ruşini familiale, biata şi buna mea mătuşă n-a trebuit să ridice ochii la cer pe deasupra ochelarilor ei! Oare nu ea adusese această dezonoare comunităţii, introducându-mă ea elevă la Sainte-Dorothée? Ah! ce de conciliabule trebuie să se fi produs în privinţa atitudinii ce trebuia adoptată faţă de mine! Aşa încât nu am să-ţi ascund că răspunsul la scrisoarea mea s-a lăsat puţin aşteptat. A sosit totuşi. Era un model de prudenţă şi de ambiguitate. Punctul principal, fireşte; nu era tratat. Totuşi, după infinite preambule şi numeroase consideraţii generale, eram invitată să vin s-o văd pe mătuşa mea la vorbitor.

În vederea vizitei, m-am îmbrăcat cu un desăvârşit bun gust. Ţinuta mea avea ceva intermediar între cea a unei văduve şi a unei fete tinere, cu o nuanţă de doamnă de o anumită vârstă. Închiriasem, pentru această împrejurare nu o umilă trăsură, ci un cupeu frumos cu un cal. La ora fixată, acest vehicul confortabil şi modest se oprea în faţa porţii pensionului Sainte-Dorothée. Am avut mare grijă să-mi pun talpa pe scară înţelept de încet, sub ochiul scrutător al surorii portărese, care mă privea cu curiozitate şi pe care am salutat-o în treacăt cum este obiceiul. Apoi am străbătut hotărât marea curte pavată. La ghereta de la poartă, mi-am făcut biletul. De acolo, am fost condusă la vorbitorul cel mare. Era gol şi îţi mărturisesc că mi-a părut mai bine, pentru că am revăzut cu o oarecare emoţie lambriurile cenuşii şi fotoliile de rips verde care împodobesc vasta încăpere. Aceste amintiri din trecut au fost însoţite, dragul meu Jérôme, de un scurt gând la adresa ta. Acolo mi-ai făcut cinstea să mă bagi în seamă! Dar nu am avut răgazul să mă înduioşez, prea multă vreme. După un zgomot îndepărtat pe parchetul dat cu ceară, am recunoscut pasul tărăgănat al mătuşii mele de Brégin. După

numele ei de călugăriţă maica Sfânta-Véronique. M-am ridicat şi am înaintat spre ea. Momentul era delicat: nu trebuia să mă arăt nici prea grăbită, nici prea rezervată. Maica Véronique este atentă la lucrurile cele mai neînsemnate şi cum are o minte subtilă şi mediocră, face deducţii infinite.

În ciuda acestor precauţii, primirea ei a fost, aşa cum mă aşteptam, mai degrabă rece. Ah! nu am învinovăţit-o pe biata mea mătuşă. Primesc cu siguranţă instrucţiuni în această privinţă şi era prea bună călugăriţă ca să facă altceva decât să se conformeze. Rezerva ei de comandă era perfect explicabilă. Eram, în fond, îţi repet, dezonoarea pensionului. Cazul meu nu avea scuze. Spune şi tu, o fetiţă care, datorită perfectei educaţii primite la Sainte-Dorothée, datorită renumelui mondial al acestei cucernice instituţii, avusese norocul deosebit de a fi fost luată în căsătorie fără zestre şi care, după cinci ani de căsnicie, se întorcea din America divorţată şi, ceea ce este mai rău, fără o vină gravă din partea soţului! De la bun început, mătuşa mea m-a făcut să simt această nuanţă şi multe altele, prin însuşi felul în care părea că mă ţine la distanţă. Nu trebuie să fi, pe drept cuvânt, sever faţă de o persoană care nu numai că şi-a compromis situaţia mondenă, dar, fără îndoială, şi situaţia ei materială, căci, în sfârşit, ce mă voi face acum?

În privinţa acestui ultim punct, am putut s-o liniştesc lesne pe maica Véronique şi conversaţia noastră a început de aci. Mătuşa mea a părut foarte mulţumită de asigurările pe care i le-am dat. Ea a suspinat cu uşurare ca şi cum i-aş fi ridicat o piatră de pe inimă. După care, şi-a încrucişat braţele pe burtica ei rotundă şi m-a privit cu o oarecare bunăvoinţă. Fără îndoială, eram tot o femeie divorţată, în afara sânului Bisericii, dar nu eram o divorţată săracă. Este o mică diferenţă, chiar pentru sufletele cucernice, şi mătuşa mea nu ar fi trecut-o cu vederea. În ciuda situaţiei mele nereglementare, îmi dădeam totuşi seama că nu-i făceam o impresie prea proastă. Ţinuta şi îmbrăcămintea

mea dovedeau că nu-mi pierdusem în întregime calităţile atât de franţuzeşti de decenţă şi de tact. Mătuşa mea se aştepta să mă vadă îmbrăcată cu vreo rochie ţipătoare, cum arborează deseori mamele micilor eleve americane în vizitele lor transatlantice la vorbitorul de la Sainte-Dorothée. Dar eu eram îmbrăcată simplu şi cu gust. Ce păcat că eram divorţată! Desigur că maica Véronique îşi spunea că era foarte regretabil că o văduvie oportună nu m-a scutit de prostia pe care o făcusem. Aşa e! dragul meu Jérôme, maica Véronique te-ar fi sacrificat cu dragă inimă în interesul religiei şi al moralei oficiale!

După aceste preliminarii, am văzut destul de repede unde vroia să ajungă mătuşa mea. Un al doilea punct o preocupa. Aveam sau nu intenţia să mă recăsătoresc? Mătuşa mea ţinea foarte mult să fie lămurită asupra acestui lucru. Fără îndoială, divorţul lezează întotdeauna legile divine, totuşi există divorţuri şi divorţuri, şi o despărţire, chiar voalată sub pretextul convenienţelor mutuale şi al consimţământului reciproc poate să ascundă anumite scuze. Bărbaţii sunt atât de vicleni, atât de brutali! Măicuţele, care nu prea îi cunosc direct, nu au pentru ei o mare stimă. Bietele femei au uneori mult de suferit şi căsătoria nu este totdeauna un rai! Sunt aşadar cazuri când vina unei femei divorţate se atenuează ciudat şi când poţi aproape să i-o treci cu vederea. Singurul caz în care nu există nicio scuză este o a doua căsătorie. În acest caz, scandalul este şi mai mare. O femeie divorţată care se recăsătoreşte riscă să-şi perpetueze păcatul, să-i adauge o posteritate.

Din nou am putut s-o liniştesc pe maica Véronique şi asta în mod sincer. Ea a părut mai întâi foarte mulţumită de declaraţia mea, dar apoi s-a întunecat la faţă. Pentru prima oară, de la începutul conversaţiei noastre, îmi cerceta cu grijă chipul. Ea mă privea cu o insistenţă aproape stânjenitoare. Ce descoperise oare, dintr-o dată, pe faţa mea? Purtam pe frunte stigmatul blestemului? După

strâmbătura bunei doamne, puteam să cred cel puţin că mă urâţisem în mod îngrozitor de pe vremea când taţii elevelor se uitau după mine la vorbitor. Dar nu, nu era asta; dimpotrivă, biata mea mătuşă regreta din tot sufletul că Domnul îmi lăsase câteva daruri destul de plăcute. Ce puteam face acum cu aceste farmece zadarnice care, de altfel, nu îmi fuseseră de un mare folos, din moment ce nu reuşiseră să-l facă pe soţul meu să treacă peste imperfecţiunile mele morale şi să-mi accepte toate capriciile, rezervându-şi doar plăcerea frumuseţii mele?
Acum, mai cu seamă, la ce îmi putea oare folosi că aveam ochi frumoşi, o gură proaspătă, un păr bogat? Aceste avantaje deveneau pentru mine tot atâtea primejdii. Toate acestea se puteau vedea în privirile neîncrezătoare ale maicii Véronique. Îţi jur că ar fi fost încântată să fiu chioară, şchioapă sau cheală. Ar fi preferat cu siguranţă să fiu oloagă decât aşa cum eram, căci nu era oare extrem de probabil că palidele mele farmece vor atrage complimentele interesate ale bărbaţilor şi propunerile lor necinstite? Şi nimic nu o asigura că nu mă voi lăsa prinsa în capcana lor. Femeile sunt sensibile în faţa acestor elogii masculine şi îngâmfarea le poate duce la multe prostii. Mătuşa Véronique, în forul ei interior, îmi făcea onoarea să mă creadă în stare de cele mai mari prostii.

În realitate, buna mea mătuşă îşi făcea griji pentru virtutea mea şi era clar că se temea că nu voi şti să o păstrez intactă. Va să zică, aş fi putut să am amanţi! Îşi muşca buzele la gândul acestei dezonorări, totuşi nu a îndrăznit să-mi împărtăşească presupunerile ei. Şi pe această temă eram pe punctul să o liniştesc dar, zău, îi dădusem deja destule asigurări pentru o primă vizită şi nu am rezistat la plăcerea de a o lăsa să-şi chinuiască puţin slaba minte cu acest subiect şi chiar să o necăjesc în răutate aducând vorba despre Madeleine de Jersainville. Am mărturisit că petrecusem tocmai o lună şi jumătate la ea, la conacul Guérets.

Auzind acest nume şi această veste, mătuşa mea a făcut cea mai comic decepţionată mutră cu putinţă. Cum, abia întoarsă din America, fiind într-o situaţie care îmi impunea menajamentele cele mai delicate, o frecventam în intimitate pe Madeleine de Jersainville! Maica Véronique era literalmente torturată. Caritatea îi interzicea să-mi dezvăluie nebuniile amoroase ale Madeleinei, tot caritatea îi poruncea să mă prevină asupra unor relaţii atât de pernicioase. Ce avea de făcut? Soluţia la această problemă nu fusese prevăzută în instrucţiunile pe care maica Véronique le va fi primit de sus. Totuşi, pentru că mă temeam ca mătuşa mea să nu ia iniţiativa să mă prevină de pericol şi, cum nu vroiam să risc să ascult lucruri neplăcute despre Madeleine, am invocat faptul că era târziu şi am cerut permisiunea să mă retrag. Mătuşa mea a fost foarte fericită de diversiunea care îi dădea timpul să raporteze persoanei în drept. Când ne-am despărţit, m-a bătut cu afecţiune pe obraz spunându-mi: «Micuţa mea Laure, îmi pare bine că te-am revăzut. Mai vino;
uneori să asculţi sfaturile bătrânei tale mătuşi...» Şi a adăugat: «Ar fi mai bine decât s-o vezi prea des pe Madeleine de Jersainville. Se spune că este cam cochetă...»

Madeleine puţin cam cochetă! Nu ţi se pare delicios eufemismul, dragul meu Jérôme? În sfârşit, după cum vezi, vizita mea s-a desfăşurat foarte bine, deşi, câteva zile mai târziu, am primit o scrisoare de la mătuşa mea, prin care îmi comunica că maica superioară spera că, în ciuda dificultăţilor poziţiei mele, vor continua să existe relaţii bune între pension şi mine. Ea nu se îndoia de asemenea că, atunci când se va ivi ocazia, voi consimţi să mă asociez la anumite opere de binefacere patronate de comunitate. Aceste vorbe amabile sunt un indiciu că scrisoarea prin care voi fi solicitată nu va întârzia! Din fericire, dragul meu Jérôme, dărnicia ta m-a pus în situaţia să pot satisface din plin aceste mici obligaţii. Tot ea mi-a permis să-mi ofer o mică bijuterie pe care o văzusem pe Rue de la Paix, într-

una din primele mele plimbări şi la care m-am gândit adesea de atunci. Este o inimă formată din pietre fără valoare, dar cu gust montate. Când am pus-o la gât, mi s-a părut că Parisul însuşi mi-l oferea în semn de bun venit. Nu te ofensa de aceste semne de curtenie din partea marelui oraş. Atâta timp cât n-am să le încuviinţez decât pe acestea, maica Véronique poate să doarmă liniştită. Apropo, pe când te recăsătoreşti? S-ar zice că mă regreţi.

Prietena ta,
LAURE DE LÉRINS.”

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 12 ianuarie

„Dragul meu Jérôme.

Sunt foarte fericită de vestea bună pe care mi-o aduce cablograma ta.

Iată-te în sfârşit căsătorit şi drăguţa domnişoară Hardington trebuie să fie pe deplin mulţumită. Gândeştete, este soţia bărbatului celui mai elegant şi celui mai distins din San Francisco, pentru că pot să ţi-o spun acum când nu mai eşti soţul meu ci căsătorit cu alta.

Până acum, într-adevăr, deşi eram divorţaţi legal,exista încă între noi un fel de legătură care mă reţinea să-ţi vorbesc foarte deschis. Asta dădea scrisorilor mele ceva artificial şi de împrumut, pe care simt că nu o să-l aibă pe viitor. Acum nu ne mai rămâne într-adevăr nimic din trecutul nostru comun decât o sinceră şi loială camaraderie. Cred că noua ta soţie nu se va ofensa. Este foarte

inteligentă şi înţelege plăcerea pe care o am scriindu-ţi. Sper că ea va considera că are în mine o prietenă sigură şi devotată. Noua ta soţie te adoră. Sunt încântată de acest lucru, pentru că este foarte plăcut pentru un bărbat să ştie că este iubit nebuneşte. Asta îl scuteşte până şi să fie drăguţ, ceea ce nu ţi se va întâmpla niciodată. Totuşi, cum doresc din tot sufletul ca sentimentul Aliciei pentru tine să fie trainic, lasă-mă să-ţi transmit câteva mici gânduri care sunt aproape nişte sfaturi.

Ai mari calităţi în dragoste, dragul meu Jérôme, şi-mi face plăcere să o recunosc. Dar ai un defect pe care vreau să ţi-l semnalez, căci ar putea să pună în primejdie fericirea voastră conjugală. Nu eşti atent, Jérôme.

Or, a fi atent cu o femeie este unul din lucrurile pentru care ea îţi este cel mai mult recunoscătoare şi la care este cu deosebire sensibilă. Nu vreau să vorbesc, bineînţeles, de această atenţie care este una din formele politeţii şi care este desemnată mai exact cu expresia: atenţii. „A avea atenţii” pentru o femeie este fermecător, este drăguţ şi nu este de prisos. Înseamnă să dovedeşti o galanterie înnăscută, care are valoarea ei şi este meritorie. Femeile le sunt recunoscătoare bărbaţilor pentru aceasta. Dar aceste „atenţii” pe care le acceptă cu plăcere nu au decât o legătură îndepărtată cu „atenţia” pe care o pretind, chiar şi inconştient, din partea oricui participă la viaţa lor.

Da, Jérôme, nu ajunge, cu o femeie, cu soţia ta, să ai „atenţii”, trebuie să fii „atent”. Prin asta înţeleg că trebuie să te străduieşti, zi de zi, clipă de clipă, să o înţelegi, să încerci să-ţi dai seama de variaţiile ei de caracter şi de temperament. Trebuie să o observi cu migală şi să-i dai impresia că trăieşte într-o atmosferă vigilentă. Această impresie de a fi înţeleasă, înconjurată, susţinută, de a fi privită cu o grijă inteligentă, este foarte preţioasă pentru o femeie. Ea îi este un sprijin preţios, îi dă un sentiment de bunăstare şi de securitate. O ajută să comunice cu cel care o iubeşte. Astfel se ţes între cei ce se iubesc mii de

raporturi delicate, indisolubile, care le întăresc legătura, o apără parcă cu o reţea cu ochiuri strânse.

Această vigilenţă ţi-a lipsit faţă de mine, dragul meu Jérôme, această pătrundere atentă şi grijulie. Ţi-a lipsit şi am suferit din pricina aceasta, fără să-ţi spun. Orice femeie în locul meu ar fi suferit în aceeaşi măsură, aşa încât nu crede că este o pretenţie personală a mea. Aşa se face totuşi că vieţile noastre, în ciuda tuturor aparenţelor unei legături fericite, s-au izolat reciproc, s-au disociat încetul cu încetul. Fără să ne dăm seama exact, am ajuns destul de repede să ne dezinteresăm unul de celălalt, vreau să spun din punct de vedere sentimental şi pasional. Rămâneam legaţi de legături aparente, dar fără o soliditate reală. În fond, doream atât unul cât şi celălalt să ne regăsim libertatea. Am dat impresia că ţi-o iau înainte în reluarea în posesiune a vieţilor noastre, dar dorinţa exista în noi simultan. Credeam că ne atingem prin rădăcinile noastre şi ne amestecasem doar crăcile. A sosit un moment când, de comun acord, ne-am degajat. Fenomenul era inevitabil şi nu l-am putut evita. Criza, din fericire, nu a avut nimic tragic. Am suportat-o amândoi foarte bine.

Nu vreau nicidecum să spun că nu ne-am iubit. În ceea ce mă priveşte, ştii ce sentiment am avut faţă de tine. Poate fi considerat dragoste, dacă nu găseşti că este nedemn de acest cuvânt un amestec de simpatie, de stimă, de prietenie şi încă de ceva mai mult. Ştiu bine că toate acestea la un loc nu alcătuiesc dragostea, aşa cum o definesc romancierii, dar aşa simt mulţi oameni cumsecade, care se mulţumesc cu această variantă. Iar tu, nu mă îndoiesc că m-ai iubit în felul tău. M-ai omagiat printr-o înclinaţie violentă, destul de violentă pentru a înăbuşi, pentru un moment cel puţin, celelalte interese ale tale. Mă gândeam la asta zilele trecute. În acel vorbitor de la Sainte-Dorothée, unde mă dusesem să o vizitez pe mătuşa mea Brégin. Aşteptând să apară, îmi aminteam cum ai intrat, în acelaşi vorbitor, acum cinci ani. Veneai ca

să îndeplineşti o obligaţie. Deodată, din întâmplare, ai privit spre colţul sălii în care mă aflam. Acolo stătea o mică elevă, care purta uniforma urâtă a casei; dar sub această rochie prost croită ai ghicit un trup bine făcut; la această elevă de pension ai descoperit o fată tânără; în această fată tânără, o femeie şi, deodată, ai simţit dorinţa subită să fii privit de aceşti ochi, atins de aceste mâini, chemat de această gură. Apoi posedarea acestei fiinţe, până adineauri necunoscută, ţi s-a părut dintr-o dată indispensabilă şi, pe loc, ai fost hotărât să faci orice ca să-ţi satisfaci dorinţa.

Da, dragul meu Jérôme; tu atât de înţelept, atât de serios, ai avut momentul tău de nebunie în dragoste. Semănai cu unul din acei căutători de aur din California care, în timpurile eroice al lui Bret-Harte, îşi disputau, cu pistolul şi cuţitul, pepita minunată la care râvneau. Erai asemeni acelor vânători din America de Nord care răpesc pe fata şefului în galopul mustangului lor. Din fericire, pentru mica persoană în chestiune nu era nevoie de eforturi aşa de mari. Era disponibilă, şi nu avea nimic împotrivă să te urmeze. De altfel, ea înţelegea foarte bine ce simţeai pentru ea. Această furie autentic californiană o flata. Şi apoi, necesităţile impuse de situaţia mea materială mă predispuneau să accept propunerea ta. Totuşi, acest ultim motiv nu ar fi fost suficient ca să mă decidă, îmi plăceai, Jérôme, şi m-am lăsat convinsă.

Astfel ai dus cu tine la capătul pământului pe mica elevă de la Sainte-Dorothée, spre uimirea măicuţelor. Ceea ce este mai curios în aventura noastră este că, după ce ţi-ai satisfăcut dorinţa de mine, ai continuat să mă iubeşti sau mai degrabă să iubeşti în mine amintirea violentei emoţii senzuale pe care ţi-o pricinuisem. Ai fost fericit şi, cum eu nu păream nefericită, totul ţi s-a părut că merge cât se poate de bine în cea mai bună dintre lumile noi. Am devenit pentru tine un obiect plăcut, pe care îl regăseai în fiecare seară acasă, când te întorceai de la treburile tale. Fără să mai constitui pentru tine acea atracţie intensă din primele

noastre luni de căsătorie, am continuat să fiu un substanţial divertisment, dar nu ţi-a dat în gând să te ocupi de mine, în sensul profund al termenului. A! ai avut faţă de mine atenţii delicate, dar nu m-ai înconjurat cu acea atenţie vigilentă de care ţi-am vorbit adineauri! Niciodată nu te-ai arătat câtuşi de puţin curios de schimbările care se puteau produce în mine. Şi, totuşi, mă schimbam fără ca să ştii, pentru că toate se schimbă - asta este viaţa. De aceea, încetul cu încetul, bunul meu Jérôme, văzând că nu-ţi sunt necesară, m-am restituit mie însămi. Tu o ştiai tot pe Laure de Lérins pe care ai remarcat-o la vorbitorul pensionului. Nu băgaseşi de seamă că o altă fiinţă se născuse în ea. Aceasta nu părea să aibă vreo contingenţă cu tine şi ea îţi rămânea străină. Nu te-ai sesizat niciodată de prezenţa ei, nu te-ai interesat de aspiraţiile, de visele, de trebuinţele ei. În comedia vieţii noastre, nu ai jucat rolul „Indiferentului”, ai jucat rolul „Neatentului”.

Aceasta a fost povestea noastră sentimentală, dragul meu Jérôme. Dacă ţi-o expun aici, n-o fac câtuşi de puţin ca să mă plâng. Ceea ce a fost trebuia să fie. Oricum, nici nu ai avut intuiţia gusturilor mele de independenţă şi de libertate! Dar să trecem mai departe. Să nu îţi închipui mai cu seamă că dându-ţi aceste explicaţii urmăresc să revendic vreo superioritate faţă de tine, în numele clarviziunii mele. Câtuşi de puţin, ceea ce îţi spun nu are altă raţiune decât să te previnã de o primejdie posibilă. Alicia ta este o tovarăşă de viaţă fermecătoare, dar fereşte-te să faci din nou greşeala pe care ai făcut-o faţă de mine. Şi ea se va schimba; caracterul ei se va modifica. Femeile sunt fiinţele cele mai puţin statornice. Urmăreşte-o pe Alicia cu ochi grijulii. Nu o lăsa să se transforme fără ştirea ta, că de nu, îţi va scăpa. Fii atent, Jérôme. Este recomandarea pe care ţi-o fac din prietenie... Nu o interpreta ca un regret, ci ca un simplu semn de interes pentru trăinicia fericirii tale.

Nu am să închei această scrisoare înainte de a-ţi repeta ceea ce ţi-am mai scris. Sunt fericită în noua mea existenţă.

Viaţa la Paris, aşa cum o duc eu, este minunată şi aş recomanda-o oricui îi place independenţa şi singurătatea. Nicăieri, mai bine decât la Paris, nu îţi poţi satisface această înclinaţie şi totuşi am să-i pun capăt din proprie iniţiativă. Nu râde de aceste contradicţii, sunt întru totul feminine. Da, mă pregătesc să părăsesc scumpul meu hotel Manfred, de care m-am legat de la întoarcerea mea de la Guérets şi unde încep să devin decan, nu de vârstă, slavă Domnului, ci de şedere. Încă de mâine, am să mă apuc aşadar în mod serios să caut un apartament şi să mă resemnez să mă întorc la viaţa civilizată, pentru că, până acum, am trăit la Paris ca o adevărată sălbăticiune. De aceea, pentru a mă pregăti să reintru în rândurile societăţii, am să încep cu destoinicie şirul de vizite la câteva bătrâne prietene ale mamei, care mai sunt în viaţă şi dintre care unele s-au interesat vag de mine. Este o formalitate plictisitoare, dar absolut obligatorie, căci doamnele bătrâne dispun de reputaţia noastră. Din fericire, această plictiseală va fi oarecum compensată de spectacolul comic pe care mi-l vor oferi cu siguranţă. Am să-ţi scriu cum mă vor fi primit aceste Parce[1]. Te va amuza, ca şi pe Alicia. Parcă o văd, dând din umerii ei frumoşi şi repetându-ţi cu aerul ei cuminte şi sentenţios «Franţuzoaicele astea sunt nebune!»

Ea va avea dreptate în trei sferturi şi jumătate din cazuri, dar câtuşi de puţin în ceea ce mă priveşte. Proiectele mele sunt, dimpotrivă, foarte cuminţi. Trebuie să duc o viaţă strict ordonată şi care să nu dea loc nici unei insinuări răuvoitoare. Ştiu că situaţia mea este cam delicată, dar, ce naiba, poţi să nu fi căsătorită şi să nu fi neapărat o stricată! Şi contrariul este, de altfel, posibil în aceeaşi măsură. Pildă este scumpa mea Madeleine de Jersainville! Nu am revăzut-o încă. Plecând de la Guérets, se ducea pentru câtva timp la Monte-Carlo. De altfel, ţi-am spus, nu intenţionez s-o văd decât rar şi să nu apar prea des în public în mult prea

[1] În mitologia latină, cele trei zeiţe care au în mâini firul vieţii omului de la naştere până la moarte. (N. tr.)

îndoielnica ei companie. Pe curând, dragul meu Jérôme. Cele mai bune gânduri lui Alicia. Sunt cu afecţiune prietena ta

LAURE DE LÉRINS

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 28 februarie

„Dragul meu Jérôme,

De când ţi-am scris ultima dată, am făcut lucruri mari, dintre care principalul a fost să reţin un apartament.

Îţi voi spune, mai întâi, că nu este situat în niciunul din cartierele Parisului pe care le prefer. Nu voi locui aşadar nici într-una din acele frumoase locuinţe din Place Vendôme, a cărei nobilă ordonare stil Ludovic al XIV-lea o admir atât, nici într-una din acele vechi reşedinţe din timpul lui Ludovic al XIII-lea care înconjoară Place des Vosges. Nici înaltele faţade de piatră, nici pitoreştile pavilioane de cărămidă nu o vor adăposti pe prea supusa ta slugă. Nu voi fi găzduită nici de acele case simpatice care înconjoară grădina de la Palais-Royal şi din ale căror balcoane cu vase sculptate o poţi privi. Nu trebuie să-ţi închipui că apartamentul este situat în vreunul din acele demne şi posomorâte imobile de pe cheiul Malaquais, şi nici în vreo încăpătoare şi elegantă clădire de pe Avenue du Bois. Nici în preajma Louxemburgului, nici în centrul cartierului Saint-Germain nu-şi va fixa căminul Laure de Lérins. Din motive diferite şi principalul este că o asemenea locuinţă ar fi grevat prea mult resursele bugetului meu. După această constatare, a trebuit să mă îndrept spre locuri mai modeste.

Cum şovăiam între malul drept şi malul stâng, am avut o

clipă intenţia să-mi rezolv nehotărârea fixându-mi domiciliul în insula Saint-Louis. Mărturisesc ca fermecătoarea ciudăţenie a acestui vechi cartier mă tenta destul de mult. Mă plimb acolo deseori şi este unul din locurile „de visat” preferate. Îmi place foarte mult. El alcătuieşte în Paris o mică provincie insulară, care are farmecul ei original şi special. Nu pot să-mi închipui că insula Saint-Louis depinde de administraţia municipală. Nu, nu pot să mă resemnez să nu consider insula Saint-Louis ca un Stat independent, beneficiind de privilegii şi de autonomie. Este pentru mine un fel de Val-d’Antoine, de Republică Saint-Martin, de Principat Monaco. Trebuie să posede un statut independent. Acolo trebuie să se trăiască după moravuri şi obiceiuri strict locale. Nimeni nu îmi va smulge convingerea că insula Saint-Louis are un guvernator, şi că acest guvernator locuieşte în casa Lauzun, un episcop, şi că acest episcop are drept episcopat casa Lambert, un mare judecător, şi că acest magistrat îşi are reşedinţa în casa Bretonvilliers. Toate aceste persoane trebuie să poarte costume speciale şi semne adecvate, să purceadă la ceremonii misterioase, la ceremonii secrete. Noaptea, aceste cortegii, aceste procesiuni fantastice parcurg cu siguranţă străzile tăcute ale insulei; apoi, dimineaţa totul reintră în ordine, vraja se destramă şi insula îşi reia înfăţişarea obişnuită, pe jumătate burgheză, pe jumătate populară, cu clădirile ei demodate, cu casele ei vechi, cu prăvălioare. Ah! fără îndoială, Jérôme, dacă aş fi locuit în insula Saint-Louis, aş fi descoperit lucruri ciudate şi Femeia fără Cap, care se află la colţul străzii Le Regralier ar fi venit să-mi facă confidenţe stranii! Dar nu mă aflu la Paris spre a visa, ci spre a trăi aici şi fantomele nu constituie o tovărăşie! De aceea, în ciuda lucrurilor tentante din acest cartier, în ciuda frumoaselor privelişti pe Sena, în ciuda demnităţii melancolice a caselor străvechi, am renunţat să devin o insulară. Nu voi fi un Robinson al insulei Saint-Louis. Nu-i voi cunoaşte secretele, nu-i voi explora misterul!

Deci cartierul pe care l-am ales este infinit mai puţin romanesc, dar se potriveşte mult mai bine cu genul de viaţă pe care intenţionez să-l adopt. Nu este nici elegant, nici popular, nici pustiu, nici zgomotos. Strada unde voi locui are un nume decent, uşor de reţinut şi de pronunţat. Acest ultim punct m-a preocupat foarte mult. Cu mania actuală de a da străzilor numele unor oameni mai mult sau mai puţin mari, eşti expus să-ţi petreci viaţa sub patronajul unui domn reprezentat de un ansamblu de silabe care nu îţi plac şi care pot chiar să te scoată absolut din fire. Or, acest grup de silabe eşti obligat să-l pronunţi de zece ori pe zi, să-l auzi repetat de prieteni, să-l încredinţezi furnizorilor, să-l scrii pe corespondenţa ta. În tot cursul zilei, depinzi astfel de un personaj pe care nu îl cunoşti, pentru care nu ai nicio admiraţie, nicio simpatie şi care îţi impune să foloseşti o sonoritate neplăcută, odioasă sau ridicolă.

E o nimica toată, ai să-mi spui. Da, dar este o nimica ce are totuşi importanţa ei şi aceste lucruri mici contribuie să-ţi fie viaţa plăcută sau neplăcută. Ele au o parte infimă, dar reală, în fericirea noastră. Aşa încât nu aş fi vrut pentru nimic în lume să mă ponosesc cu o stradă al cărei nume mi-ar fi displăcut prea tare. Dimpotrivă, trebuie să fie încântător să fi întrucâtva oaspetele unui pictor sau al unui scriitor îndrăgit. Şi, dacă mă văd foarte bine locuind pe Rue Marivaux, pe Rue Alfred de Vigny, pe Rue Eugène Delacroix sau pe Rue Watteau, nu pot să-mi închipui cum aş locui pe Rue Hippolyte Flachat sau pe Boulevard Raspail.

Cel mai bun lucru nu este oare să alegi o stradă al cărei nume nu poate atrage atenţia, nu evocă nicio amintire precisă şi pare să nu mai aparţină nimănui, având ceva ireal şi imaginar? În numele acestui principiu şi încă pentru alte câteva motive, m-am hotărât să închiriez un apartament pe strada Gaston de Saint Paul.

Strada Gaston de Saint Paul! Nu găseşti că este întru totul satisfăcător de vag? Gaston de Saint Paul pare semnătura unui dansator regăsită pe un vechi carnet de

bal. Gaston de Saint Paul! Gaston este drăguţ şi familiar, Saint Paul este elegant şi aristocratic. Acum, cine era de fapt acest Gaston de Saint Paul? Am să-ţi spun alta dată, când mă voi fi informat despre el. Fie să nu am în ceea ce îl priveşte vreo surpriză neplăcută, pentru că sunt sigură că aş fi în stare să nu mai îmi placă atât apartamentul meu drăguţ. Este comod şi bine împărţit. Casa, confortabilă, nu este dintre acele clădiri noi de tot, în care totul pare de carton. Fără să fie veche, simţi că a fost deja pusă la încercare. Alt avantaj; apartamentul era liber. Pentru mine constituia o condiţie esenţială, pentru că e groaznic să cunoşti oamenii care au locuit înaintea ta şi după care urmezi! Să ai în ochi amintirea chipurilor, ce neplăcut! Să ştii ce mobile aveau şi unde erau aşezate! În presupunerile, în amestecurile, în promiscuităţile acestea este ceva care îmi repugnă. Asta mi-ar fi suprimat toată plăcerea instalării. În timp ce a intra într-un apartament gol nu este deloc acelaşi lucru. Ştii, fireşte, că vii acolo în locul altor fiinţe omeneşti, dar atâta tot. Molusca a ieşit din cochilie. Este suficient să cureţi, să freci, să speli şi să zugrăveşti şi poţi aproape să crezi că eşti primul care locuieşte acolo. Dacă nu ar fi fost aşa, nopţile mi-ar fi fost bântuite de spectre de contribuabili şi de fantome de locatari.

Celălalt subiect, oarecum important, despre care vroiam să-ţi povestesc, dragul meu Jérôme, sunt vizitele pe care le-am făcut la prietenele mamei. Dacă, atunci când ne-am căsătorit, acum cinci ani, nu m-ai fi dus în America cu o grabă care nu părea să prevestească situaţia în care suntem astăzi, te-aş fi prezentat atunci acestor respectabile doamne în vârstă. Nu ar trebui să ţi le descriu şi să-ţi trimit portretul lor prin poştă. Dar m-ai smuls cu atâta grabă şi atâta gelozie de la altar la pachebot, încât a trebuit să le anunţ în scris pe aceste văduve onorabile de cursul destinului meu. Ştiu bine că acest destin nu le preocupa în cel mai înalt grad. Ele nu mai erau, de altfel, în relaţii prea strânse cu mama mea care, la moartea tatei, se retrăsese

la Nisa. Aveam atunci şapte ani. Când le-am revăzut la Paris, aveam patrusprezece. Iarna următoare, mama a murit şi mătuşa mea de Brégin m-a introdus la Sainte-Dorothée. Cu un an înainte de aceste întâmplări, am făcut cunoştinţă cu cele câteva prietene pe care mama le vedea pe atunci, printre care d-na Bruvannes şi d-na de Felletin. Ele două au fost singurele care s-au interesat puţin de soarta mea. Pentru celelalte eram „micuţa de Lérins” şi nimic mai mult. Îşi mai aminteau oare de mine?
Fiindcă nu eram sigură şi vroiam, pentru motivele pe care ţi le-am spus, să intru în relaţii cu ele, am găsit de cuviinţă să le împrospătez puţin memoria. Aşa încât am redactat pentru ele un fel de scrisoare-circulară, în care le aminteam cine eram şi în care le ceream favoarea să mă prezint la ele. Din mai multă prudenţă şi pentru a evita orice neînţelegere, le-am explicat pe scurt situaţia mea.

Îţi mărturisesc, dragul meu Jérôme, că toate răspunsurile la circulara mea au fost favorabile, în afară de unul. Persoana care mi-a adresat-o şi al cărei nume nu ţi-l voi spune, îmi dădea de înţeles, în termeni destul de morocănoşi, că nu avea nicio poftă să mă vadă. Ea făcea o aluzie discretă, dar fermă, la divorţul meu. Este adevărat că se spune că această persoană l-a chinuit în aşa hal pe primul ei soţ, încât acesta a luat hotărârea să-şi tragă un glonte în cap, ceea ce i-a permis văduvei să se căsătorească cu amantul ei. Deşi această zgripţuroaică dulceagă îi face viaţa imposibilă, acesta din urmă, hotărât să nu-şi pună capăt zilelor, se mulţumeşte să-şi ofere din când în când un răgaz, aplicându-i jumătăţii sale magistrale lecţii cu cravaşa. Ştiu aceste lucruri de la biata mama. Ea nu ascundea cât o amuză gândul că această d-nă B… atât de sfidătoare, atât de înfiptă, cu moţul fals şi cu dantura tot falsă, trece periodic prin vergile conjugale!

Afară de acest afront, pe care l-am suportat cu seninătate, toate celelalte misive au fost bine primite şi mi-am început imediat vizitele. Nu am să ţi le povestesc pe

toate, căci unele, deşi utile mie, au fost prea lipsite de interes, dar vreau să-ţi vorbesc despre unele care te vor amuza poate. Te duc aşadar la ducesa de Pornic-Lurvoix, a cărei primire era importantă pentru mine. Părinţii mei erau cu dânsa în relaţii asidue, pentru că tata a fost ofiţer de ordonanţă al generalului duce de Pornic-Lurvoix. După moartea tatei, ducele şi ducesa aveau obiceiul să-i arate mamei o oarecare consideraţie. Aşa încât ţineam mult să reiau relaţiile cu ei. Ducesa se întorsese tocmai la Paris de la castelul de pe Eure, şi se reinstalase în reşedinţa ei din Rue de Baume. Cu scrisul mare de preot de ţară, ducesa îmi comunicase că mă poate primi, în orice zi, pe la ora două.

Am fost punctuală la întâlnire.

Casa luxoasă în care trăieşte este într-adevăr impresionantă, cu poarta pe care se află doi sfincşi şi curtea circulară, tăiată în formă de cruce de două alei perpendiculare, pavate cu piatră cenuşie. Clădirea, în stil Gabriel, are o înfăţişare nobilă, dar nu trebuie privită decât de la distanţă. Decepţia începe chiar din vestibulul mare şi cu proporţii frumoase. Ducesa de Pornic-Lurvoix, pe care cerul a înzestrat-o cu toate virtuţile, a fost năpăstuită de un gust atroce, datorită căruia a reuşit să strice, atât cât i-a stat în putinţă, această frumoasă locuinţă şi, ceea ce este mai ciudat, săvârşind această crimă, ea a crezut că îndeplineşte o datorie de familie. Într-adevăr, aşa ducesă de Pornic cum este, se făleşte şi mai tare cu faptul că e născută Le Rebufard de la Verlade şi că e fiica contelui Le Rebufard, ministru de interne al regelui Louis-Philippe. Aşa încât a dat ascultare acestui sentiment când a încărcat reşedinţa din Rue de Baume cu mobile îngrozitoare, lăsate moştenire de hoţul ăla bătrân de Rebufard. Nu am să-ţi descriu toate ororile. Ele dezonorează saloanele, împodobite într-un mod înfiorător şi lamentabil de încărcat, cu mai multe portrete în picioare ale acestui celebru şi neplăcut personaj. Este înfăţişat în toate costumele

funcţiilor pe care le-a deţinut, cu mutra lui acră şi vicleană, aerul aspru şi nerod. Cât despre efigiile familiei Pornic-Lurvoix, nu sunt cu siguranţă prea preţuite. Am putut să-mi dau seama de acest lucru în timp ce străbăteam curtea reşedinţei. Uşa remizei era deschisă şi un birjar, cu o înfăţişare ridicolă de ţârcovnic, curăţa, ai fi zis cu apă sfinţită, lacul coşcovit al unui antic docar. Am aruncat în treacăt o privire spre remiză. Care nu mi-a fost mirarea! Pe peretele din fund, atârnat aşa, fără ramă şi direct pe perete, se lăfăia un minunat portret ecvestru al mareşalului de Lurvoix, învingătorul prinţului Eugene şi al lui Mariborough. Bătrânul mareşal, cu peruca, platoşa, haina, cordonul lui albastru şi cizmele imense cu pâlnie, dirija, cu bastonul lui împodobit cu flori de crin, o bătălie simbolizată de grenada aruncată între picioarele calului său. Avea cu totul altă înfăţişare totuşi acel Lurvoix din remiză decât Le Rebufard din salon!

Cel mai comic este că ducesa nu-l tratează mult mai bine pe soţul ei decât pe strămoşii lui militari. Bietul general de Lurvoix nu a dus o viaţă uşoară cu soţia lui, aşa încât s-a hotărât să se ramolească încetul cu încetul. Asta a început încă de când era în activitate, dacă se poate spune, şi tata îi uşura cu îndemânare treburile. Cu toate acestea a trebuit să fie pensionat. Era într-o stare jalnică ultima dată când l-am văzut. Mama era deja foarte bolnavă în momentul acela. M-a dus cu ea în vizită la ducesă care, văzând că mă plictisesc, m-a trimis să iau gustarea în sufragerie. Generalul îndeplinea aceeaşi ceremonie în tovărăşia valetului său. Stătea pe scaun, cu şervetul legat la gât, ca un copil. Valetul îi dădea să bea cacaua cu linguriţa, trăgând din când în când sforile unei păpuşi costumate în zuav, ceea ce îl amuza mult pe dl. duce care îşi arăta mulţumirea bătând din palme şi murdărindu-şi şervetul.

Cât despre ducesă, este imperturbabilă şi am găsit-o neschimbată, în ciuda celor şaptezeci de ani bătuţi pe muchie. Este o femeie scundă, aproape pitică, cu un cap

mare şi mâini enorme. Trupul ei firav este ascuns într-un fel de mantie îmblănită. Poartă un rulou de păr cărunt şi două bucle lungi. Am găsit-o aşezată pe un scaun scund, cu mâinile ei mari încrucişate pe un pântece rotund, acest pântece care a fost nenorocirea vieţii ei, pentru că nu a putut da casei Pornic-Lurvoix moştenitorul care ar fi perpetuat în acelaşi timp interesanta rasă a familiei de Rebufard. Şi faptul părea să i-l reproşeze cu amărăciune portretul în picioare al ministrului, sub privirea iritată a căruia ducesa şi cu mine am început conversaţia.

Nu îţi voi relata cu de-amănuntul, dragul meu Jérôme, detaliile acestei întrevederi istorice. Îţi rezum numai punctele importante. Principalul era pentru mine să ştiu părerea ducesei asupra situaţiei mele de femeie divorţată. Mă va primi oare întrucâtva pe furiş sau mă va socoti printre relaţiile ei mărturisite? În fond ar fi trebuit să ştiu dinainte ce gândea... Ce înseamnă, în ochii unei ducese de Pornic-Lurvoix, o căsătorie cu un domn Cartier domiciliat în America? Ce importanţă putea să aibă că trăiam sau nu cu acest domn? Cât despre divorţ, prezenta cel puţin avantajul că nu mai eram d-na Jérôme Cartier şi că m-a făcut să redevin Laure de Lérins. Acest ultim punct era pentru dânsa esenţialul. Aveam din nou un nume decent, care putea fi purtat cu plăcere. Sunt de aci înainte o persoană pe care poţi s-o prezinţi fără niciun inconvenient într-un salon aristocratic. Era totuşi mai bine decât să fi rămas d-na Jérôme Cartier. În fond, reintrarea în posesia numelui meu de altădată îmi asigură protecţia binevoitoare a ducesei. Ea mi-a dat să înţeleg că, dacă m-aş dovedi adaptabilă şi amabilă, aş putea fi folosită cu succes într-unul din cele mai serioase ateliere de lucru pentru binefaceri şi să fiu admisă să particip la câteva vânzări în scop de binefacere, organizate cu persoane alese. Desigur, nu mă vedea încă patronând totul sau în calitate de şefă a casieriei, dar aş putea fi o foarte drăguţă ajutoare!

Cu aceste asigurări m-am despărţit de ducesă. În fond,

întrevederea a avut un rezultat apreciabil. Am început din nou să exist, ca să spun aşa, în ochii ducesei. A! reprezint încă foarte puţin, un embrion, un atom de praf, dar exist, ceea ce este mult şi ceea ce nu putea să fie, dragul meu Jérôme, d-na Cartier! Aşa încât nu am omis, în timp ce îmi luam rămas bun de la ducesă, să-mi exprim recunoştinţa faţă de ea. A părut mulţumită de procedeu şi şi-a exprimat mulţumirea, vorbindu-mi încă mai bine de un sfert de ceas despre colicile pe care le avusese în noaptea aceea. Hotărât lucru, făceam progrese pe planul familiarităţii şi am crezut că nu mă va lăsa să plec fără să-mi prezinte pe toţi membrii familiei Le Rebufard, care se strâmbau în ramele lor pe pereţii salonului. Cinstea ar fi fost mare, dar aş fi preferat să-i fac o reverenţă bunului mareşal Lurvoix, atât de bine dispus în fundul remizei unde se afla. Din păcate, nu l-am mai văzut la plecare. Uşa era închisă... Chiar în clipa aceea, docarul tras de un cal antic pornea la drum. Tolănit pe perne, l-am zărit pe duce care se ducea să-şi facă plimbarea zilnică... Mi s-a părut foarte slăbit, bietul bătrân, şi mă tem că nu o s-o mai ducă mult!

Aceasta este, dragul meu Jérôme, prima cariatidă a viitoarei mele situaţii mondene, cea de-a doua merită şi ea să-i schiţez portretul. Este vorba de d-na Grinderel, soţia lui Grinderel, eminentul administrator de la *Banques Réunies.* Dacă ducesa de Pornic îşi are reşedinţa pe Rue de Baume, cea a d-nei Grinderel este pe Rue de Monceau. Nu ştiu unde a cunoscut mama familia Grinderel, dar îmi amintesc foarte bine că am fost odată la ei şi că d-na Grinderel a venit într-o zi să mă vadă la pension. Era de ajuns ca s-o trec pe lista mea.

M-a primit, de altfel, cu multă amabilitate şi pot să-ţi spun că vizita nu mi-a fost deloc neplăcută, nu pentru că mi-ar fi făcut o mare plăcere să stau de vorbă cu ea, ci pentru că, în timp ce vorbeam cu dânsa, aveam în faţa ochilor cele patru admirabile tablouri ale lui Chardin care împodobesc holul cel mare al reşedinţei. Sunt patru naturi

moarte, reprezentând, una o pâine şi o lămâie, alta un cazan cu fructe, a treia nişte vânat şi a patra nişte peşti. Aceste patru pânze de Chardin, la d-na Grinderel par nişte tablouri de familie, căci dânsa este din rasa burghezelor vânjoase. Au parcă importanţa unei embleme. Dna Grinderel, într-adevăr, pare făcută mai mult să meargă la piaţă decât în lume. Ce mai precupeaţă de peşte, ce mai brutăreasă ar fi putut să fie! Este înaltă, vânjoasă şi îndesată, pătrată. Are trăsături frumoase şi grosolane, la fel şi ochii. Trupul ei e parcă zidit din var şi nisip. Este, îţi repet, tipul perfect al burghezei. Văzând-o, ai crede că nu este preocupată decât de grijile casei şi de probleme materiale. Ei bine! te-ai înşela în mod prodigios! Sub acest înveliş viguros, cu acest fason de gospodină, d-na Grinderel ascunde un suflet spălăcit şi romanţios, o incapacitate absolută de a-şi conduce gospodăria.

Cu înfăţişarea ei marţială, d-na Grinderel este o visătoare şi o zăpăcită. Inaptitudinea ei în ceea ce priveşte viaţa curentă este extraordinară. Nu se descurcă absolut deloc. Ştie acest lucru şi de aci un fel de timiditate specială. Să discute cu furnizorii, să le poruncească slugilor este pentru dânsa un adevărat canon. Să dea ordine îi pare un act aproape neuman. Aşa încât Grinderel se ocupă de toate în casă, el comandă meniurile, ţine socotelile, face cumpărăturile. Merge chiar până la a supraveghea toaletele soţiei, şi a fost văzut nu o dată, după ce ieşea de la vreun grav consiliu de administraţie, în care se dezbătuseră enorme interese financiare, oprind cupeul la uşa croitoresei sau a modistei.

Această intervenţie conjugală face ca d-na Grinderel să fie una din femeile cele mai ciudat îmbrăcate din Paris, dar, în schimb, casa Grinderel este admirabil întreţinută. Dl. Grinderel se înscrie în tradiţia marilor perceptori şi a somptuoşilor fermieri generali[1] de altădată. Acest omuleţ

[1] Om de afaceri, având dreptul să perceapă impozitele (înainte de Revoluţia franceză din 1789). (N. Tr.)

sfrijit de care e numai sufletul şi care, cu ochelarii lui cu lentilă groasă şi rame de aur, pare pe jumătate mort şi orb, este un cunoscător de artă dintre cei mai distinşi. Acest mânuitor de bani este şi un mânuitor de bibelouri. Colecţia d-lui Grinderel este una din cele mai considerabile şi cele mai alese din Paris. Îi este interzis, fireşte, soţiei să se atingă de ceva. Căci este distrată şi nu are mână bună. Astfel încât, neocupându-se nici de casă, nici de toalete, are, cum se spune, „mult timp la dispoziţie”. Acest timp şi-l petrece citind romane foileton.

Aceste foiletoane, de altfel, au cam zăpăcit-o. Pentru d-na Grinderel, viaţa este plină de capcane şi de primejdii. Aşa încât nu iese din Paris, şi prin Paris înţelege cartierele bogate ale Capitalei şi, îndeosebi, Champs Monceau. Oriunde altundeva nimeni nu este în siguranţă! Primejdia de a trăi constituie principala temă a conversaţiei d-nei Grinderel. Se spune că alături de birjar ea aşază un agent al Siguranţei travestit în valet. Cât despre călătorii, a renunţat din totdeauna să facă vreuna dincolo de împrejurimile Capitalei. Să depăşeşti fortificaţiile i se pare deja o ispravă demnă de persoane imprudente şi extravagante.

Acest sentiment a contribuit în bună măsură să-i inspire un adevărat respect faţă de mine. Spune şi tu, o persoană care s-a dus în America şi, ceea ce este încă mai curios, s-a şi întors de acolo! Nu este oare o minune? Această mirare am putut-o citi pe chipul ei când m-am dus să-i prezint cele cuvenite. Mă contempla cu surprindere şi emoţie. Cum, atât de tânără încă, traversasem Atlanticul, străbătusem un continent întreg şi, din această formidabilă aventură, mă întorsesem vie şi nevătămată, cu amândoi ochii, cu amândouă urechile şi toate membrele? De câte uimitoare primejdii nu scăpasem oare? Mai este de mirare că, într-o astfel de ţară, îmi pierdusem soţul! Un divorţ este nimica toată pentru cineva care a trebuit să îndure atâtea altele. Trebuie să îmi acord tot respectul că am scăpat atât de ieftin!

Buna şi confuza d-nă Grinderel nu putea să presupună nici măcar o clipă că am trăit acolo, timp de cinci ani, într-un *cottage* elegant şi confortabil, aşezat în împrejurimile unui mare oraş şi că locul numit Burlingame era un fel de Saint-James californian. Ea nu putea înţelege cum de nu am fost scalpată de pieile-roşii şi nu mi-am petrecut timpul trăgând din pistol cu cowboyi, că nu am mânuit *tomahawckul*[1] şi lasoul, că nu am locuit într-un *wigwam*[2] şi că nu am mâncat *pemmican*[3] la fiecare masă, ca în romanele lui Gustave Aymard, ale lui Mayne Red sau ale lui Gabriel Ferry, care constituiau deliciile ei. Aceasta depăşea înţelegerea ei şi credea că îi ascundeam peripeţiile existenţei mele în savană sau pampas pentru a-i menaja sensibilitatea. Aşa încât a încercat să-mi stoarcă mărturisiri. Aş fi putut foarte uşor s-o fac să creadă, dragul meu Jérôme, că eşti tatuat din cap până-n picioare, că ai un inel în nas şi pene pe cap. Credea că tăcerea mea se datorează modestiei. Dar nu eram la capătul suferinţelor! Dacă scăpasem de primejdiile îndepărtate, îmi rămânea să le evit pe cele ale Parisului. O femeie tânără singură este expusă la multe atacuri şi la multe primejdii. Şi buna d-nă Grinderel punea la dispoziţia mea puţina experienţă pe care o avea pentru a mă conduce în acest labirint.

Se înţelege că nu am refuzat propunerile atât de amabile ale d-nei Grinderel care, fără să fie spirituală ca d-na Geoffroy sau d-na du Deffant[4], are totuşi un salon influent. Deşi fără mari aptitudini pentru acest rol, ea este totuşi soţia lui Grinderel şi puterea acestuia este un centru de atracţie suficient pentru ca recepţiile soţiei sale să fie foarte frecventate. Este aşadar folositor să am un punct de sprijin pe acest teren şi-l voi avea. Va fi cam greu la început, căci va trebui mai întâi să suport sfaturile d-nei Grinderel, dar

---

[1] Armă în formă de topor a indienilor din America.

[2] Colibă sau cort indian.

[3] Preparat din carne uscată.

[4] Persoane din înalta societate, având saloane celebre în secolul al XVIII-lea. (N. tr.)

am să mă obişnuiesc şi intenţionez să profit în schimb de avantajele casei.

Cele pe care sper să le am datorită d-nei de Glockenstein sunt şi ele apreciabile. Dânsa se împrietenise cu mama în timpul unei şederi la Nisa. Dl. de Glockenstein este neamţ şi soţia lui este belgiană. Amândoi sunt foarte bogaţi şi ea poate trece încă drept destul de frumoasă. Este o femeie de vreo cincizeci de ani, cu trăsături regulate şi plăcute. Are particularitatea că în momentul când gândeşte face o strâmbătură destul de comică. În acel moment, îşi strânge buzele într-un anumit fel. La asta se adaugă un machiaj îndrăzneţ şi naiv în acelaşi timp şi un păr vopsit auriu. Seara îşi pune o aluniţă mare la începutul sânului care este voluminos. Are un apartament frumos la răscrucea Champs-Elysée-ului. Ea l-a ales spre a putea asista de la geam la toate sosirile capetelor încoronate.

D-na de Glockenstein are, într-adevăr, un salon politic, dar unul adevărat, nu din cele unde se sporovăieşte în gol despre evenimentele din ziare şi se hotărăsc dintr-o margine de ţară destinele Europei. Salonul d-nei de Glockenstein are personalitate şi nu e plictisitor. Plin de femei frumoase, în el se discută despre literatură, teatru, fără să fie omise discuţiile curtenitoare. Numai că, uneori, între două uşi sau la fumoar se întâlnesc oameni care ar putea cu greu să se vadă în altă parte şi care nu ţin să fie văzuţi împreună. Salonul d-nei de Glockenstein este un teren neutru, o aşa-zisă casă de întâlniri diplomatice.

Calitatea mea de femeie destul de frumoasă nu a fost deci în defavoarea mea pe lângă d-na de Glockenstein. Îi trebuie partenere plăcute pentru comediile internaţionale care se concep la adăpostul ei. Şi am văzut imediat că îi plăceam şi că mă aprecia la justa valoare. A socotit că puteam fi în salonul ei o prezenţă utilă; mi-a făcut tot felul de avansuri şi de amabilităţi; m-a invitat la masă pentru, a doua zi seara. M-am scuzat invocând că stăteam încă la hotel, că nu-mi desfăcusem cuferele şi că nu-mi voi începe

viaţa mondenă decât în primăvara viitoare. Totuşi, ţinusem să vin să-i prezint cele cuvenite unei persoane de importanţa ei. M-a aprobat în toate privinţele şi ne-am despărţit cele mai bune prietene din lume, nu fără ca ea să-mi fi pus totuşi anumite întrebări puţin indiscrete cu privire la divorţul meu. Am înţeles că nu se ocupă doar de chestiuni politice o interesează şi cele amoroase şi ea le abordează sub forma lor cea mai fizică. Vroia cu orice preţ să ştie dacă despărţirea noastră avea drept cauză că am fost nemulţumiţi unul de celălalt dintr-un anumit punct de vedere. Aceste lucruri par să aibă mare importanţă pentru d-na de Glockenstein. Nu mi-a ascuns nimic despre felul ei de a face dragoste, despre plăcerea pe care o resimte. Am lăsat-o să vorbească pe acest subiect îndelung şi elocvent şi astfel am scăpat de indiscreţiile ei. De altfel, îţi repet, nu intenţionez să întreţin cu persoanele pe care ţi le-am enumerat decât relaţii de utilitate şi de simplă politeţe.

Să nu înţelegi totuşi prin asta, dragul meu Jérôme, că am intenţia să trăiesc la Paris într-o singurătate sentimentală desăvârşită. Ştii că sunt oarecum obişnuită cu această singurătate şi acest obicei ţi-l datorez ţie. În anii pe care i-am petrecut împreună, am pierdut obişnuinţa de a-mi descărca sufletul. Erai un om ocupat şi dintre ocupaţiile tale nu eram, trebuie să recunoşti, chiar cea mai importantă. M-am obişnuit să trăiesc foarte mult singură. Îţi aminteşti că mă retrăgeam ore îndelungate în biblioteca de la Burlingame. Acest fel de a-mi petrece vremea nu îmi displăcea prea mult, în fond. Totuşi nu am niciun motiv să-l continui la infinit. Acum că locuiesc la Paris, nu voi renunţa să-mi fac prieteni.

Da, aş fi bucuroasă să am o prietenă, dar nu pot decât să aştept ca întâmplarea să fie binevoitoare cu mine. Uneori, împrejurări de familie sau de educaţie ne oferă o prietenie în care sufletul şi mintea să fie satisfăcute. Aceste prietenii sunt preţioase şi au şanse să dureze toată viaţa. Or, acest noroc, nu l-am avut. Trebuie deci să aştept întâmplarea. Ea

o să-mi ofere acest lucru rar şi fermecător, o prietenie sau un prieten.

Cred, într-adevăr, că poate să existe prietenie atât între un bărbat şi o femeie cât şi între două femei sau doi bărbaţi. Gusturile asemănătoare şi schimburile de idei care constituie prietenia nu necesită nicidecum o identitate de sex. Mi se pare că aş putea foarte bine să am sentimente de prietenie faţă de un bărbat, fără ca să se infiltreze ceva tulbure sau echivoc. Aş face bucuros o asemenea experienţă. Aş dori foarte mult să ies din această singurătate sentimentală în care am trăit până acum, dar câtuşi de puţin datorită dragostei. Poate că n-am să gândesc mereu ca acum şi o să vină odată clipa când va renaşte în mine dorinţa de a iubi. Pot să adaug chiar că am s-o privesc fără teamă. Dacă acest lucru se va întâmpla, am să-ţi dau de veste, dragul meu Jérôme, va fi pentru mine un mijloc să-mi lămuresc sentimentele. Ai să-mi serveşti drept piatră de încercare.

Până atunci, am să-ţi spun că, printre vizitele pe care intenţionam să le realizez, am păstrat-o la urmă pe cea pe care mă bucuram s-o fac minunatei d-ne Bruvannes. Este singura care prevăd că-mi va produce o adevărată plăcere şi mă întreb de ce am amânat-o atât. Trebuie într-adevăr să fi fost nebună după Paris, aşa cum am fost, ca să nu mă duc, încă de la sosirea mea, să o văd pe această bună d-nă Bruvannes. Cu atât mai mult cu cât amânarea era aproape o ingratitudine. D-na Bruvannes mi-a arătat întotdeauna un real interes. Ea o iubea în mod sincer pe mama. Totuşi, în timpul experienţei mele americane, am neglijat-o puţin. Din fericire, ea nu este o femeie care să se formalizeze. De îndată ce am anunţat-o de venirea mea, mi-a răspuns în modul cel mai afectuos şi mai prevenitor. Apreciez cu atât mai mult acest lucru, cu cât ea are, în acest moment, necazuri mari în legătură cu nepotul ei, Antoine Hurtin. Când spun griji, sunt sigură că îţi închipui cu totul altceva decât ceea ce este. Presupui, firește, că este vorba de bani.

Ce prostie a putut să mai facă acest flăcău voios şi petrecăreţ, care îşi împarte timpul între jochei şi fete şi a cărui îndeletnicire de noapte este să urmărească în cercuri şi tripouri norocul care, fără îndoială, nu îi este mereu credincios? Ţi-o închipui pe mătuşa Bruvannes obligată să cârpească cu înverşunare vreun pantalon sau să înlăture vreun creditor pretenţios? Ei bine, te înşeli! Dacă Antoine Hurtin a jucat, şi-a jucat sănătatea. A căzut bolnav destul de grav de o criză de neurastenie acută, care l-a obligat să-şi întrerupă brusc, modul de viaţă. Această criză l-a transformat pe vlăjganul de Antoine Hurtin într-un personaj melancolic, foarte afectat de boala lui, convins că nu va mai putea să reia niciodată viaţa de altădată. În plus, foarte dificil la boală. Această situaţie o mâhneşte adânc pe d-na Bruvannes, dar asta nu a împiedicat-o să mă primească cu bunătatea ei obişnuită. Cât despre divorţul nostru, o miră tot atât cât o mirase căsătoria. Aşa cum era uluită că mă luai de soţie fără zestre, nu poate să înţeleagă că ai consimţit să te desparţi de o persoană atât de drăguţă ca mine. Este adevărat că nu o cunoaşte pe Miss Alicia Hardington şi nu ştie că sunt înlocuită în mod avantajos.

Cu toate necazurile ei, d-na Bruvannes s-a oferit să mă ajute cu orice ar putea să-mi uşureze instalarea la Paris şi mi-a făcut cele mai amabile propuneri, întrerupându-le cu văicăreli privitoare la sănătatea nepotului ei. Ah! dacă nu ar fi dus această viaţă absurdă, dacă ar fi făcut o căsătorie paşnică! Am încercat s-o încurajez şi s-o sfătuiesc cum am putut. I-am spus că aceste stări de epuizare nervoasă sunt destul de frecvente la businessmen-ii americani şi că o şedere mai îndelungată în aerul curat al Elveţiei sau o călătorie întăritoare pe mare vor curma cu uşurinţă depresiunea fizică.

Vorbeam de toate astea, când cineva a intrat în salon. Noul venit era un prieten al lui Antoine Hurtin, singurul pe care consimte, din capriciu, să-l vadă acum şi care se numeşte dl. Julien Delbray. Este, de altfel, foarte bine şi are

o înfăţişare plăcută. Se pare că acest băiat foarte drăguţ şi inteligent se pricepe de minune la bibelouri şi mobile. Prezentându-mi-l, d-na Bruvannes mi-a spus că ar putea să-mi fie extrem de util în proiectele mele de instalare şi m-a asigurat de amabilitatea lui. Dl. Delbray mi-a dat şi el, în mod foarte politicos, aceleaşi asigurări. Dar cu un aer cam distrat, aşa încât mă îndoiesc puţin, dacă nu de competenţa, cel puţin de simţul lui practic. Pot să adaug că, dacă se pricepe la bibelouri, nu se pricepe tot aşa de bine să recunoască chipurile. Am avut, într-adevăr, onoarea, luna trecută, într-o dimineaţă, pe când luam masa la restaurantul *Foyot,* să stau la o masă destul de aproape de a lui, dar el nu pare să mă fi reţinut, în timp ce eu îmi amintesc perfect de el. De altfel, nu sunt deloc ofensată în vanitatea mea de această lipsă de memorie şi faptul nu mă va împiedica să-l consult pentru viitoarele mele cumpărături. Am să-i urmez chiar cu plăcere sfaturile, dacă se potrivesc cu gustul meu. Îţi strâng mâna, dragul meu Jérôme, şi rămân cu afecţiune a ta

LAURE DE LÉRINS”.

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
Hotel Manfred, str. Lord Byron

Paris, 16 aprilie

„Dragul meu Jérôme,

Tot de la eternul hotel Manfred şi nu din apartamentul de pe strada Gaston de Saint Paul îţi scriu. Îţi închipuiai poate că m-am instalat. Nicidecum şi nimic nu e gata acolo. Cel mai ciudat este faptul că această întindere poate fi imputată, ghici cui? D-lui Julien Delbray în persoană. Da, dragul meu, aşa stau lucrurile.

Îmi închipui ce mutră ai să faci, pentru că deşi nu mai

sunt soţia ta şi nu mai eşti răspunzător de faptele şi isprăvile mele, eşti încă foarte în stare, sunt sigură, să fi oarecum gelos pe mine. Sper chiar să fii şi aş găsi umilitor să nu fii. Ar fi o dovadă că nu ai păstrat despre mine genul de amintire pe care pretind totuşi să ţi-l fi lăsat. Vanitatea mea feminină ar fi ofensată. Linişteşte-te totuşi, nu doresc ca gelozia asta să te frământe şi să-ţi facă necazuri. Vreau doar să te îngrijoreze puţin în ceea ce mă priveşte şi să te indispună un pic. Vreau să împrospăteze în tine amintirea pe care ţi-am lăsat-o. Aştept un omagiu din partea ta, nu pretind să te supun unei pedepse. Aşa încât nu aş fi supărată să intri puţin la bănuieli cu acest Julien Delbray.

Să nu îţi închipui totuşi că a cucerit subit un loc important în viaţa mea şi că inima mea participă câtuşi de puţin în afacerea asta. Nu, dl. Delbray mi se pare pur şi simplu pe cale să devină acel tovarăş şi prieten pe care mi-l doream şi a cărui absenţă a constituit o lacună în existenţa mea. Nimic mai mult, cel puţin pentru moment. Tot ceea ce pot să-ţi spun este că mi se pare a prezenta unele din calităţile cerute unui prieten plăcut şi unui foarte drăguţ tovarăş. Pot să adaug că sunt toate şansele ca să nu trecem de acest stadiu, niciunul, nici celălalt. În această privinţă, am indicii pe care ţi le pot comunica.

Să revenim deci la acel dejun din luna ianuarie, la care făceam aluzie la sfârşitul ultimei mele scrisori. Era una din dimineţile în care, aşa cum ţi-am mai scris, eram cu adevărat beată de libertatea mea pariziană. Acest prânz băieţesc, singură la restaurant, îmi apărea ca o ispravă delicioasă. Aşa însufleţită, eram, crede-mă, foarte frumuşică în dimineaţa aceea. Fără îndoială că dl. Delbray – care era pentru mine în momentul acela domnul de la a treia masă – a băgat de seamă acest lucru, pentru că mi s-a părut că mă examina într-adevăr cu o anumită plăcere. Or, privirile atente ale acestui domn nu mă stânjeneau deloc. Îmi spuneam: «Iată o persoană care mă găseşte foarte bine după toate probabilităţile şi produc asupra lui un efect

destul de puternic. O să-şi amintească de mine în mod duios».

Or, două luni mai târziu, îl întâlnesc la d-na Bruvannes pe admiratorul meu de la *Foyot.* Se fac prezentările… şi sunt forţată să constat că nu produsesem asupra lui o impresie de neşters. Dl. Delbray îmi uitase cu desăvârşire chipul. Trebuie să recunoşti, Jérôme, că nu aşa începe o mare dragoste. Ar fi potrivnic tuturor tradiţiilor sentimentale!

Poţi totuşi, ştiu bine, să obiectezi că situaţia se poate interpreta altfel, în ceea ce mă priveşte. Într-adevăr, eu sunt aceea care recunosc în dl. Delbray pe conmeseanul de la *Foyot.* Înseamnă că m-au izbit cu deosebire farmecele distinctive ale acestui personaj. La asta am să-ţi dau un răspuns foarte simplu, care rezultă din starea de spirit în care mă aflam atunci. Eram, în clipele acelea, în ceea ce se poate numi o criză de observaţie foarte specială. De curând sosită la Paris, plină de curiozitate pentru tot ce vedeam, aveam ochiul deosebit de treaz. Observând, în fiecare zi, lucruri noi, memoria devine mai ascuţită şi mai suplă. Dl. Julian Delbray a profitat pur şi simplu de această facultate momentană şi nu trebuie să tragă nicio concluzie în avantajul lui. Faptul că mi-am amintit de el nu dovedeşte că are ceva remarcabil în sine. Nu rezultă nici că aş fi dispusă să-i acord vreo atenţie deosebită. Dacă ar fi aşa, ţi-aş spune-o fără înconjur, din moment ce am pornit pe drumul sincerităţii.

Lăsând gluma deoparte, cred că dl. Delbray şi cu mine suntem într-adevăr într-un simplu acord de simpatie unul faţă de celălalt, deşi cea pe care a resimţit-o el pentru mine, la început, a fost oarecum neglijentă. Într-adevăr, a treia zi după întâlnirea noastră la d-na Bruvannes, ducându-mă din nou în vizită pe cheiul Malaquais, am aflat că pleca într-o călătorie. Se ducea să petreacă două săptămâni, în provincie, la mama lui. Te rog să crezi că această veste nu m-a afectat întru nimic şi nu mi-a pricinuit nicio decepţie. Ce-mi păsa mie că dl. Delbray va lipsi din oraş? O să mă

împiedice să fac vizite la dragii mei negustori de antichităţi?

Numai că uneori, în aceste vizite, întâmpin dificultăţi. Desigur, este amuzant să cumperi mobile vechi, dar trebuie să ai grijă să nu fie prea noi. Este adevărat că până la urmă nu este aproape nicio diferenţă. Pe de altă parte, este neplăcut să fi înşelat şi trebuie, ca să te înşeli cât mai puţin, un ochi format pe care nu îl am încă. Aşa încât, două săptămâni după aceea, când am primit la hotel o scrisoare, de altfel foarte bine adusă din condei, de la dl. Delbray, care se oferea, cu puţina lui pricepere, să-mi stea la dispoziţie, n-am cutezat să fac pe mofturoasa şi să refuz ajutorul unui ghid amabil şi informat.

Căci poţi să mă crezi, dragul meu Jérôme, acceptând propunerile d-lui Delbray, nu mă gândeam decât la ce folos îmi puteau aduce şi era un gest perfect egoist. Faptul că acceptam nu mă obliga la nimic. D-na Bruvannes mi-l lăudase foarte mult. Îmi vorbise ca despre un om cu o perfectă educaţie, un spirit distins. Aveam şanse să găsesc în el un tovarăş plăcut de plimbări prin Paris. Poate că îl agreasem cam repede şi fără înconjur, dar, la urma urmei, nu eram liberă să fac ce vreau? Aşa încât, împăcându-mi toate scrupulele, i-am răspuns d-lui Delbray invitându-l la masă la hotel Manfred.

Acestea au fost, dragul meu Jérôme, începuturile unor relaţii care, deşi perfect inocente, îmi sunt totuşi din cele mai plăcute şi mai profitabile, căci îi voi datora d-lui Delbray clipe fermecătoare şi utile. El este, într-adevăr, încântător şi se pricepe la cumpărături. Am să-i datorez aşadar câteva mobile aproape autentice. Tot datorită lui voi cunoaşte un Paris care, fără el, mi-ar fi rămas probabil necunoscut. Există Parisuri foarte felurite pe care nu ţi le voi enumera şi nu îţi voi trimite un mic „eseu” asupra Capitalei. Totuşi, trebuie să recunoşti că există, în mare, două Parisuri: cel al străinilor şi cel al parizienilor. Îl cunoşteam oarecum pe primul, dar dl. Delbray a luat asupra lui să mi-l arate pe cel de-al doilea.

Şi el mi-a dezvăluit un Paris într-adevăr nou. Să nu-ţi închipui, cel puţin, că aceste descoperiri au presupus mari dificultăţi. Nu, nu mi-a organizat o vizită la mari duci sau mici ducese. Nu m-a dus în niciun loc periculos sau suspect. Nu am avut de-a face nici cu vânzători de haine vechi, nici cu apaşi şi n-a fost nevoie să fim escortaţi, în plimbările noastre, de vreun detectiv. N-am fost nevoiţi să ne machiem. Niciun travesti nu ne-a fost necesar. N-am purtat nici ochelari albaştri, nici bărbi false. Expediţiile noastre au avut loc în plină zi, fără să necesite vreo pregătire specială. Ne-am mulţumit, dl. Delbray şi cu mine, ”să ieşim împreună” şi să gustăm laolaltă farmecul Parisului, ale cărui aspecte pitoreşti el le cunoaşte de minune.

Nimeni, într-adevăr, nu cunoaşte mai bine decât el străzile, locuinţele vechi, toate curiozităţile artistice şi istorice. Dar este nu numai un „cicerone” desăvârşit, ci şi un cunoscător al „specialităţilor”. Este un dicţionar viu al „micilor adrese”. Îţi poate spune unde se vând, în orice domeniu, cele mai bune produse, unde se găsesc acele specialităţi de la Aix, fursecuri cu cremă de migdale, cele mai proaspete şi unde poţi cumpăra cea mai fină pânză de Friza. Cât despre magazinele cu lucruri de ocazie, le cunoaşte pe dinafară. De când îi urmez sfaturile şi binevoieşte să mă îndrume în căutările mele, am şi achiziţionat, pentru apartamentul meu din strada Gaston de Saint Paul, lucruri foarte frumoase, pe care în niciun caz nu le-aş fi descoperit singură şi pe care m-a ajutat să le obţin foarte convenabil. M-a determinat, pe de altă parte, să renunţ la altele care mi se propuneau la un preţ prea mare şi care erau de o autenticitate dubioasă. În sfârşit, ca să-ţi mărturisesc totul, nu mă mai pot lipsi de el şi rezultatul este că luăm masa împreună aproape în fiecare zi.

Luăm masa camaradereşte, sub formă de pic-nic, şi ne plătim fiecare partea. Am pus această condiţie pentru agapele noastre. În felul acesta, ne simţim mult mai în voie. De obicei la prânz facem planul pentru ziua respectivă. De

fiecare dată, aştept cu o teamă amuzată ce îmi va mai propune. Odată ce am hotărât, plecăm, fie pe jos, fie cu trăsura. Într-o zi, de pildă, cum voiam să cumpăr ceva sticlărie veche cu pereţii irizaţi şi care par presăraţi cu praf de aripi de libelulă, m-a condus într-o ciudată prăvălioară, în care am găsit exact ceea ce doream. Vânzătorul acestor lucruşoare fragile şi misterioase locuieşte pe strada Seguier. Această stradă, extraordinar de îngustă, face ca prăvălia să fie foarte întunecoasă. Datorită unor obscure similitudini, desigur, vânzătorul se ocupă în acelaşi timp cu mineralogia şi cu împăiatul. Este o adevărată negustorie de vrăjitor. Sunt sigură că seara păsările lui se transformă în minerale şi că mineralele devin păsări. Într-o vitrină există câteva astfel de văsuleţe irizate, care par să facă parte din ambele domenii. Este cu siguranţă o magie la mijloc şi, pe urmă, de ce omul ăsta vinde sticlăria aceasta la un preţ derizoriu? Dl. Delbray este geniul acestei ocazii nesperate. Jérôme, îţi spun că am dat de cineva de care nu mă pot lipsi!

Zilele trecute, cum tocmai cumpărasem din cutia unui buchinist[1] de pe chei un exemplar destul de frumos, fără coperţi – *Sonetele* lui Petrarca – dl. Delbray mi-a promis că mă va conduce la un legător ca să repare volumul. Acest legător este un italian ciudat, originar din Siena, care s-a stabilit la Paris şi locuieşte pe strada Princesse. Dl. Delbray mi-a povestit că acest Neroli – este numele sienezului – a trebuit să-şi părăsească ţara în urma unei întâmplări amoroase în genul lui Stendhal. Trebuie să fie ceva cu stilet şi otravă. Dl. Pompeo Neroli nu pare să fie un om căruia să-i intri uşor în voie şi când mânuieşte poansonul pare să-şi amintească de pumnalul naţional.

Dl. Neroli este deosebit de simpatic datorită tuturor acestor lucruri. În legătură cu aceasta, observă cum calitatea de italian ne face să fim mai indulgenţi faţă de acest gen de moravuri. Dacă dl. Neroli ar fi fost francez, şi

[1] Buchinist – anticar. (N. tr.)

s-ar fi născut, de pildă, la Épernay, gândul că şi-a înfipt cuţitul în alt locuitor din Champagne ne-ar fi într-o oarecare măsură mai neplăcut. Dar dl. Neroli e italian, dl. Neroli e sienez, păţania lui capătă imediat ceva romantic care înflăcărează imaginaţia.

Cred că începi să înţelegi, dragul meu Jérôme, plăcerile şi avantajele pe care le am în tovărăşia aproape cotidiană a d-lui Delbray. Datorită lui, m-am dezbărat de singurătatea care m-ar fi apăsat oarecum până la urmă. Am întâlnit în persoana lui un însoţitor fermecător şi comod, cu o conversaţie plăcută, variată şi lipsită de pedanterie. În plus, competenţa lui remarcabilă îmi este preţioasă. Nimic mai firesc aşadar că îmi place tovărăşia lui. Dar mai ciudat este faptul că s-a pretat cu atâta bunăvoinţă la genul de relaţii pe care-l întreţin cu el. Ce folos poate oare să-i aducă?

Această întrebare mi-am pus-o de mai multe ori mie însămi. Am reflectat destul de îndelung şi iată concluziile la care am ajuns.

Este evident că există, mai întâi, în complezenţa prevenitoare pe care mi-o arată dl. Delbray, dorinţa de a-i fi agreabil d-nei Bruvannes. M-a întâlnit la ea. Ea m-a recomandat, dl. Delbray ţine să onoreze această recomandaţie. Dar explicaţia nu e suficientă. I-am adăugat alta care o completează şi care mi-a venit în minte acum, că-l cunosc mai bine pe prietenul meu. Julien Delbray este un băiat fermecător, foarte inteligent, foarte bine înzestrat, cu tot felul de curiozităţi intelectuale, dar având ca trăsătură de caracter o regretabilă nehotărâre care îl împiedică să-şi stabilească un scop precis în viaţă. Această nehotărâre, asupra originii căreia nu sunt fixată, l-a îndepărtat de orice carieră, de orice meserie. Julien Delbray este un trândav. Imaginaţia lui vie îl face să întrevadă toate posibilităţile şi îl dezgustă dinainte de realizarea lor, arătându-i pe rând inconvenientele fiecăreia din cele pe care le-ar putea aborda. În aşa fel încât, la treizeci şi patru de ani se află în faţa vieţii într-o situaţie de aşteptare care îi

provoacă o oarecare tristeţe. Îţi repet, Julien Delbray este un trândav şi un trândav cu imaginaţie. Acestei trândăvii îi datorez în parte amabilitatea pe care mi-a arătat-o. Sunt pentru el o ocupaţie.

Totuşi, ai să-mi obiectezi că această trândăvie nu explică întru totul zelul lui faţă de mine. Un băiat de vârsta lui poate totuşi să găsească alte distracţii decât să se joace de-a ciceronele şi de-a ghidul în Paris. Şi apoi, este inadmisibil ca să nu aibă o iubită.

Ei bine! tocmai, sunt încredinţată, dragul meu Jérôme, că nu are nicio iubită, cel puţin în momentul acesta; aşa încât m-am gândit că actuala lui vacanţă sentimentală a contribuit puţin să-l apropie de mine. Desigur, este prea inteligent ca să nu îşi fi dat seama, încă de la începutul relaţiilor noastre, că nu sunt în niciun caz o persoană în căutare de aventuri sentimentale sau de alt fel. Nici el, de altfel, nu are deloc aerul unui aventurier sentimental; totuşi este foarte probabil că, dacă i s-ar prezenta ocazia, nu ar dispreţui-o. Şi acesta este, mi se pare, punctul care ne va ajuta să reconstituim înlănţuirea de motive care l-au făcut, în mod inconştient poate, să-mi poarte de grijă, lucru pentru care, de altfel, îi sunt foarte recunoscătoare. Să reţinem deci, mai întâi, dorinţa de a-i face plăcere d-nei Bruvannes; apoi, să admitem că dl. Delbray a gustat puţin distracţia pe care i-o ofeream în lipsa lui de ocupaţie şi care nu contrazicea întru nimic obiceiul lui de a hoinări; în sfârşit, pe măsură ce m-a cunoscut mai bine, să admitem că i-a plăcut întrucâtva persoana mea, fără ca acest sentiment să depăşească o simpatie destul de tandră. În toate acestea, deci, dragostea nu a intervenit. Totuşi, este un băiat destul de frumos şi trebuie să fie, prin urmare, puţin încrezut. Probabil că şi-a spus: «Haide! s-o plimbăm frumos pe această mică doamnă. Asta îi face plăcere d-nei Bruvannes şi pe mine nu mă plictiseşte, căci, de fapt, îmi place destul de mult. Dacă, din întâmplare, am să-i plac şi eu, ar putea să iasă o aventură foarte plăcută. De altfel,

dacă lucrurile iau o altă întorsătură, n-am să fiu nici decepţionat, nici mâhnit. Am să mă opresc la acest stadiu fără nicio supărare. Mi se pare că are calităţi de prietenă, ceea ce este destul de rar. În sfârşit, îi place conversaţia şi compania mea, ceea ce mă măguleşte.» Şi aşa s-a făcut, pot să jur, că dl. Delbray a devenit însoţitorul meu asiduu şi de aceea am ţinut să ţi-l prezint mai pe larg.

Aşa încât, dragul meu Jérôme, dacă ţi se aduce la cunoştinţă în îndepărtatul San Francisco că fosta ta soţie este înamorată de un francez încă tânăr, de talie mijlocie, bine făcut, şi dacă eşti înştiinţat că poate fi întâlnită cu el în locurile cele mai felurite ale Parisului, ai să ştii exact care este adevărul în acest cancan. Mărturisesc că dacă ducesa de Pornic, d-na Grinderel, sau d-na de Glockenstein m-ar vedea în tovărăşia d-lui Delbray, ar fi poate mai puţin încrezătoare decât tine. Dar ducesa nu iese decât la biserică, d-na Grinderel este miopia întruchipată şi d-na de Glockenstein m-ar ierta cu uşurinţă. Şi dimpotrivă, nu m-ar ierta dacă ar şti că nu este nimic între dl. Delbray şi mine. Cât despre Madeleine de Jersainville, purtarea mea i s-ar părea de-un haz nebun. Să nu fi amanta unui bărbat cu care ieşi de trei-patru ori pe săptămână, care este relativ tânăr, care e departe de a-ţi displace, aceasta i s-ar părea o sfidare a bunului simţ şi cea mai mare aberaţie. Am văzut-o, de altfel, foarte puţin, în ultima vreme. Are cu siguranţă o nouă pasiune. Ah! dacă ar putea cel puţin să aibă o legătură trainică ce binecuvântare ar fi! Asta ar feri-o de veşnicele schimbări în care se înjoseşte prea mult. Prietena ta

LAURE DE LÉRINS

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco (Statele Unite)
4, Strada Gaston de Saint Paul.

Paris, 2 mai

„Dragul meu Jérôme,

Am părăsit, în sfârşit, absurdul meu hotel Manfred, mi-am luat rămas bun de la strada Lord Byron, şi iată-mă instalată la mine acasă. Prin cuvântul instalare, nu îţi închipui nimic asemănător cu atât de perfect confortabilul tău *cottage* de la Burlingame. Nu am deloc însuşirile tale de organizator şi sunt incapabilă de acele mici invenţii de detaliu atât de ingenioase în care tu excelezi şi care aduc atât confort în viaţă. Aşa încât, sunt convinsă că ai găsi locuinţa mea puţin nomadă şi rudimentară. Aşa cum este totuşi, şi oricât de incomplet ar fi aranjată, nu ţi-aş suporta cu plăcere criticile, căci, mărturisesc că îmi place extrem de mult în dezordinea şi improvizarea ei. Desigur, amenajarea practică nu este poate complet pusă la punct, dar este ornamentată în mod plăcut şi am adus câteva piese vechi fermecătoare, pe care le-am achiziţionat, în cea mai mare parte, datorită indicaţiilor d-lui Delbray. El m-a sfătuit să cumpăr uşile de lemn sculptat pe care le-am pus la camera mea, deosebit de drăguţa lustră, nu prea mare, în cel mai pur stil Ludovic al XVI-lea, care se leagănă atât de frumos pe tavanul budoarului meu, uimitoarea comodă lăcuită, de care sunt tot atât de mândră ca şi de elegantul şezlong. Până acum, am trăit pur şi simplu pe stradă, pe străzile dragi ale Parisului, atât de felurite, atât de animate, atât de simpatice, pe aceste străzi care par să aparţină la zece oraşe diferite. Dar, astăzi, am chef să stau acasă. Mi-am pus un capot; mi-am aşezat şezlongul lângă geam. Pe geam se vede un colţ proaspăt de cer de vară şi copacii mari de pe cheiul Debilly. Sena curge la câţiva paşi de mine. Se aud trăsuri; trecătorii îşi urmează drumul. Îi privesc fără să doresc să mă strecor printre ei. Astăzi mă bucur că nu am nimic de făcut. Sunt mulţumită gândindu-mă că voi sta toată ziua în tovărăşia mea. Mi se pare că Parisul nu mă interesează aşa de mult ca visurile mele.

Pentru că astăzi, dragul meu Jérôme, trebuie să mă gândesc la un subiect serios. De aceea m-am hotărât să-ţi scriu. Ideile mi se clarifică atunci când mă străduiesc să ţi le expun pe hârtie. Ele capătă o oarecare ordine, pe care nu o au altfel şi care nu-mi este inutilă pentru ca să reuşesc să mă descurc, deoarece nu sunt ceea ce se numeşte o fire meditativă. Cum încep să mă gândesc, mă las în voia capriciilor imaginaţiei mele, în timp ce, cu pana în mână, raţionez mai bine asupra subiectelor care mă preocupă. În acest scop, am cerut să mi se aducă lângă mine o măsuţă de scris. Cu orice risc, am spus că nu sunt acasă pentru nimeni. Nu vreau să văd pe nimeni astăzi. Nu vreau să am în faţa ochilor decât propria mea imagine.

Aceste pregătiri, care nu sunt lipsite de solemnitate, îţi arată că este vorba de ceva aproape grav. Într-adevăr, prietene, am anumite temeri pe care vreau să ţi le încredinţez. De patru zile, în urma unor împrejurări care nu prezintă interes prin ele însele, s-a întâmplat să nu-l văd pe dl. Julien Delbray şi, nevăzându-l, îmi dau seama că îmi lipseşte. Or, dragul meu Jérôme, tocmai asta mă îngrijorează şi mă îndeamnă să încerc să văd limpede în sufletul meu.

Ştii, nu-i aşa, ce camaraderie foarte amicală există între dl. Delbray şi mine şi ce perfect tovarăş de plimbare şi de hoinăreală am găsit în el. Ştii cât ţin la această camaraderie! Mi-ar fi mult prea greu să mai întâlnesc ceva asemănător. Aşa încât îţi dai seama ce disperată aş fi dacă sentimentul de simpatie pe care-l am faţă de dl. Delbray s-ar modifica indiferent cum. Raporturile noastre s-au stabilit pe un teren excelent şi nu aş vrea pentru nimic în lume să survină vreo schimbare. Am sentimente de prietenie faţă de dl. Delbray şi nu-mi doresc altceva faţă de dânsul. M-ar mâhni ca în ele să se strecoare ceva în plus şi ceea ce mă tulbură este că nu sunt foarte sigură că este aşa!

Am promis, dragul meu Jérôme, să fiu sinceră cu tine. Uite ce mă supără, mai ales în frământarea pe care ţi-o

împărtăşesc. Dacă, prima dată când m-am întâlnit cu dl. Delbray, aş fi avut faţă de el un sentiment care să mă pună în gardă, m-aş fi resemnat pur şi simplu.

Nu am luat niciodată hotărârea să nu iubesc, dacă se prezintă ocazia. Sunt tânără şi nu am niciun motiv să-mi condamn inima la inactivitate. Pentru o femeie liberă cum sunt eu, a avea un iubit mi s-ar părea un lucru firesc; dar, dacă este vorba de un iubit, vreau ca acest personaj fatal să mi se înfăţişeze în toată prezenţa lui despotică. Doar astfel este acceptabilă dragostea şi pretind ca ea să mă cuprindă cu o violenţă irezistibilă. În aceste condiţii, dragostea ne înlătură toate scrupulele, ne distruge toate raţionamentele. Chiar mai mult, ne împiedică să prevedem toate constrângerile pe care ni le va impune, răul pe care ni-l va putea face. Datorită acestui gen de orbire pe care ne-o aduce, iubitul este o fiinţă mascată, voalată, misterioasă, nocturnă, ca în vechiul mit al lui Psyche. El nu mai reprezintă iubitul, el este dragostea însăşi. El are ceva impersonal.

Dar ca acest bărbat, înainte de a-ţi fi iubit, să fi fost mai întâi o cunoştinţă a ta, iată un lucru care mi se pare într-adevăr inadmisibil! Este în asta ceva puţin ridicol, după părerea mea. Cum? iubitul să fie în acelaşi timp un bărbat ale cărui defecte şi obiceiuri să le cunoşti, pe care ai fi în stare să-l judeci aşa cum este şi pentru care dragostea nu ar fi decât o deghizare? Sub costumul senzual sau sentimental pe care îl adoptă, să rămână domnul Cutare despre care ai avut părerile tale, cu care ai fost mai mult sau mai puţin prieten! Ah! ce confuzie supărătoare! Prietenul acesta nu va lăsa urme supărătoare asupra iubitului? Aceasta nu riscă să strice totul? Uite, nu pot să-mi închipui un iubit demn de acest nume decât ca un învingător neprevăzut. Niciodată nu am să mă resemnez să consider ca atare un prieten care a reuşit să joace un rol pentru care nu era făcut. Nu poate fi decât un uzurpator viclean!

Iată ce gândesc în privinţa acestui subiect important, dragul meu Jérôme. Vezi deci că dl. Delbray nu îndeplineşte deloc condiţiile pe care eventual le-aş pretinde şi, totuşi, îţi repet, sunt destul de îngrijorată în ceea ce mă priveşte. Femeile sunt atât de pline de contradicţii! Totuşi, liniştește-te, nu sunt încă în situaţia să mă întreb dacă există şanse sau nu să devin într-o bună zi iubita d-lui Delbray. Nu s-a întâmplat încă nimic, nici din partea mea, nici din partea lui, care să-mi permită să-mi pun o asemenea întrebare. Este foarte probabil, aşa cum îţi spuneam într-una din scrisorile mele, că, dacă m-aş oferi d-lui Delbray, el nu ar refuza. Nu am, într-adevăr, nimic deosebit de dezgustător, dar nu pot să presupun că el se preocupă prea mult de această posibilitate. Mi-a arătat întotdeauna un respect amical. Niciodată nu mi-a «făcut curte». În prietenia pe care mi-o dovedeşte, nu am de ce să nu cred că îl distrez puţin, îndepărtându-i obişnuita lui melancolie... Mă doreşte oare cu adevărat? Nu mi se pare probabil, deşi sunt modestă când spun acest lucru. Nu! Din partea d-lui Delbray nu este decât ceva involuntar în îngrijorarea pe care ţi-o încredinţez şi pe care mi-o pricinuieşte fără să-şi dea seama.

Trebuie acum, dragul meu Jérôme, să-ţi spun în ce împrejurări s-a ivit această îngrijorare cu privire la sentimentele pe care mi le inspiră, poate, dl. Delbray. Zilele trecute, mi-a propus să vizităm atelierul unuia dintre prietenii lui, sculptorul Jacques de Bergy. Dl. De Bergy este foarte talentat şi ideea să facem această escapadă mă amuza foarte mult. Aşa încât am primit cu plăcere. Prietenul lui are la Ternes un mare atelier; când am intrat acolo, însoţită de dl. Delbray, am fost imediat încântată. Figurinele pe care le modelează sunt cu adevărat fermecătoare. Este regele unui adevărat popor de păpuşi de lut, dar de păpuşi însufleţite cu toate farmecele vieţii. Toate atitudinile, toate liniile trupului feminin sunt întruchipate în ele cu arta cea mai delicată şi cea mai veridică. Dl. De Bergy este un artist încântător şi o

persoană manierată. Mergeam de colo colo prin atelier, când, întorcându-mă spre a-l felicita pe dl. De Bergy pentru una din statuetele lui, mi-am dat seama că schiţa ceva pe pagina unui carnet. Fără îndoială, sub cutele rochiei mele, ochiul exersat al sculptorului ghicise atitudinile trupului meu şi fixa în fugă desenul. Dându-mi seama, am roşit şi am resimţit o jenă subită. Cum, dincolo de veşmintele mele, apărusem ca şi goală în faţa ochilor lui!

Jena s-a transformat într-un fel de mânie. El a făcut ca şi cum nu şi-ar fi dat seama de nimic şi şi-a pus liniştit carnetul în buzunar. Eram iritată de această indiscreţie artistică şi i-am arătat-o scurtându-mi vizita. Câteva clipe mai târziu, dl. Delbray şi cu mine ne-am despărţit de el. Mergeam unul alături de celălalt pe bulevard. Mă gândeam la micul incident care avusese loc: «Totuşi, îmi spuneam, este cam agasant să fi pozat fără să vreau, pentru acest domn de Bergy; dacă, cel puţin, aş fi făcut-o pentru dl. Delbray! L-am privit. Gândul că ar fi putut să mă vadă «fără văluri» nu-mi era deloc neplăcut. A fost o impresie de-o clipă şi nedefinită, dar ce poate să însemne? Nu-mi era, aşadar, indiferent?

Tot mergând, îl examinam cu o atenţie neobişnuită. Mi se părea aproape că nu-l văzusem niciodată, într-atât mă obişnuisem cu el. Deodată, mi s-a înfăţişat sub un unghi ciudat de nou. Cum, aşa era deci! Am să profit de ocazie ca să ţi-l descriu.

Dl. Julien Delbray nu mai este un om tânăr, din moment ce are treizeci şi patru de ani, dar asta nu-l împiedică să aibă ceea ce se numeşte «un fizic» plăcut, fără ca să fie un Adonis sau un Antinous. Chipul lui nu este urât, fiind ceea ce se numeşte simpatic. Se compune dintr-o alăturare de trăsături care nu au nimic prea deosebit în sine, dar care produc laolaltă o impresie favorabilă. Figura lui nu atrage atenţia, dar dacă, dintr-un motiv sau altul, ţi-ai aţintit privirea asupra lui, poţi fi mulţumit, dacă nu eşti prea dificil. De altfel, are ochi frumoşi, ceea ce este esenţial pentru un

bărbat. Înfăţişarea distinsă. Pot adăuga că are maniere excelente. Ştie să intre într-un salon, să iasă, să salute, are ţinută. În tot ceea ce face, lasă impresia unui om foarte bine crescut. Buna lui creştere s-a grefat pe o plămădeală fină şi delicată, în conversaţie e agreabil. În plus, instruit, afabil, serviabil şi drăguţ.

Acestea sunt, fără îndoială, dragul meu Jérôme, calităţi. Le întâlneşti rareori împreună la acelaşi om şi prezenţa lor la dl. Delbray poate justifica faptul că l-am remarcat imediat şi că mi-a inspirat o încredere amicală de îndată ce l-am cunoscut. Nimic mai firesc deci că m-am ataşat de el şi că i-am căutat compania. Singurătatea în care trăiam a înlesnit intimitatea care s-a stabilit repede între noi. Totuşi, simpatia şi recunoştinţa pe care le am faţă de el nu justifică gândurile pe care am descoperit că le am în ceea ce-l priveşte. Este foarte evident că, în scena care s-a petrecut la dl. De Bergy, s-a produs ceea ce putem numi, dacă vrei, un «fapt nou». Rămâne de văzut dacă ceea ce am simţit vine din propria mea iniţiativă sau dacă am suferit doar, fără să ştiu, reflexul unui sentiment neprevăzut pe care dl. Delbray l-a încercat, poate, faţă de mine.

Or, nimic în purtarea lui nu mă poate face să cred că are faţă de mine altceva decât un sentiment de prietenie. Aşa încât schimbarea vine din partea mea şi aceasta ridică mult mai multe dificultăţi în încercarea mea de a lămuri lucrurile. Este mult mai uşor să-ţi dai seama că eşti iubit decât să recunoşti că iubeşti. Şi, de altfel, mă întreb acum dacă am prea mare interes să lămuresc acest al doilea punct. Adineauri mi se părea că nu se poate altfel; acum mi se pare mult mai puţin folositor. Poate că este în revirimentul meu o oarecare laşitate? Poate că, fără să-mi mărturisesc singură, îmi este mai plăcut să rămân în expectativă? Noi, femeile, nu simţim oare o anumită plăcere când ştim că dragostea ne dă târcoale? În ciuda celor pe care ţi le-am spus, dorim în mai mică măsură decât pretindeam ca ea să ni se înfăţişeze brusc şi violent, mai cu seamă când lucrurile

se petrec în noi. De ce să mă lipsesc de o distracţie în fond inofensivă? Dacă am un sentiment puţin prea tandru faţă de prietenul meu Julien Delbray, de ce să mi-l formulez? Dacă îl constat, dealtfel, este oare foarte sigur că aş avea curajul să mi-l interzic? Un astfel de sentiment colorează şi nuanţează viaţa în mod plăcut. Dacă începe să devină supărător, poţi întotdeauna să găseşti un mijloc să-l satisfaci. Şi acest mijloc este atât de simplu, dragul meu Jérôme! Este însă puţin probabil să ajung până acolo, cu atât mai mult cu cât împrejurările ne vor despărţi în curând. Este vorba, într-adevăr, ca el să plece, la începutul lui iunie, într-o croazieră destul de lungă pe Mediterana cu d-na Bruvannes şi Antoine Hurtin. Medicii îi recomandă cu insistenţă acestuia aerul de mare spre a se vindeca. Ei spun că singurătatea în mişcare, monotonia vieţii maritime îl voi însănătoşi cu siguranţă. Dl. Hurtin a acceptat să încerce acest remediu mai degrabă costisitor, căci d-na Bruvannes a închiriat ca să-l plimbe pe nepotul ei un iaht foarte frumos. Dl. Delbray a acceptat să participe la călătorie.
Peste o lună deci, va pleca aşa cum a venit şi cu el va dispare uşoara tulburare pe care mi-a pricinuit-o. La întoarcerea lui, va fi vară, nu voi mai fi probabil la Paris, căci am intenţia să mă duc să petrec câteva săptămâni la d-na de Glockenstein, în castelul ei de la Heiligenstein. Apoi, mă voi duce puţin la Guérets, la familia Jersainville. La toamnă, am să-l revăd cu plăcere şi nu am să-ţi mai scriu despre el scrisori ca aceasta, care mi se pare puţin ridicolă.

Nu găseşti, dragul meu Jérôme, că proiectele mele sunt cum nu se mai poate de înţelepte? Această înţelepciune mi-a venit în timp ce îţi scriam. Când îţi spuneam că cel mai bun lucru, ca să te lămureşti asupra ta însuţi, este să-ţi fixezi visările pe hârtie! Dacă se vor ivi altele, am să ţi le transmit, din moment ce ai fost drăguţ şi mi-ai spus că această corespondenţă nu te plictiseşte. Cât despre mine, mă amuză enorm. O găsesc destul de picantă. Nu este într-adevăr comic ca, după ce am fost căsătoriţi timp de cinci

ani de zile, fără să ne fi ocupat prea mult unul de celălalt, despărţirea să fi creat între noi o intimitate de la distanţă, cel puţin neaşteptată? Dar de ce să ne mirăm, viaţa nu este oare o urzeală de contradicţii?

Cu afecţiune a ta

LAURE DE LÉRINS.”

D-lui Jérôme Cartier, *Burlingame*
San Francisco (Statele Unite)

4, str. Gaston de Saint Paul

Paris, 12 mai

„Dragul meu Jérôme,

Tot eu sunt şi, zău, mi-e cam ruşine că te tot deranjez cu smângăliturile mele; aşa că am o poftă grozavă să nu îţi vorbesc despre mine în scrisoarea asta. Ce părere ai avea de o scrisoare pur descriptivă, în care să încerc să-ţi arăt că am stil şi că sunt spirituală? Ce-ai zice dacă ţi-aş trimite un răvaş în genul meu? Cum ţi s-ar părea, de pildă, descrierea lunii mai la Paris? Atenţie! Încep.

Ştiam de mult că primele zile ale verii pariziene sunt delicioase şi că vara este un anotimp fermecător pe malurile Senei. Mi-am dat seama de asta chiar atunci când eram închisă la pensionul Sainte-Dorothée. În ciuda libertăţii noastre foarte înguste, în care ne ţineau închise aceste respectabile doamne limitate, vara pătrundea totuşi până la noi. Ea ne făcea semn cu o rază de soare mai aurie ce străbătea ferestrele sălii în care ne făceam lecţiile; îşi făcea simţită prezenţa făcând să pâlpâie, în ritmul unui vânticel nocturn, veioza din dormitor. Dar mai cu seamă în grădină simţeam farmecul ei tulburător.

Ah! dragul meu Jérôme, cât era de încântătoare vara în această grădină mare, înconjurată de ziduri vigilente! Cât de proaspătă şi de liniştită! Câte flori frumoase ne oferea!

Ce frunziş plăcut înverzea în fiecare an! Ce de copaci bătrâni plini de nobleţe din ţarcul nostru se împodobeau fastuos şi agreabil cu frunze noi între zidurile noastre! Această grădină îndrăgită făcea suportabilă captivitatea în care trăiam. Mi-a plăcut mult grădina pensionului Sainte-Dorothée. Mi-a plăcut primăvara şi vara. Mi-a plăcut şi toamna. Este, de altfel, surprinzător de mare şi de misterioasă ca grădină într-un oraş, căci cuprinde o parte importantă a fostului parc al prinţilor de Treville, din a căror reşedinţă, servind încă drept clădire principală maicilor, face parte şi frumosul vorbitor unde am avut onoarea să te întâlnesc şi să mă semnalez atenţiei tale. Este frumos şi acest vorbitor, cu lambriurile lui antice şi acolo mi-am format cu siguranţă gustul pentru bibelouri şi decoruri vechi. Dar grădina este încă mai minunată, cu lunga ei peluză centrală, cele două alei mărginite de carpeni stufoşi, alei majestuoase, la capătul cărora se afla ceea ce se numea labirintul. Dincolo de labirint, se afla bazinul mare. La mijloc, un grup cu Amor şi Psyche. Din Psyche, măicuţele făcuseră o Fecioară foarte frumoasă şi, din Amor, un Iisus adolescent, plin de graţie şi de cochetărie. Datorită acestei iscusite transformări, convenienţele erau salvate, dar ne întrebam de ce mama şi fiul stăteau aşa în mijlocul unui bazin. Toate celelalte statui din parc fuseseră modificate de măicuţe, după aceleaşi principii. Din Marte războinic, făcuseră un sfânt Gheorghe; din Jupiter, scoseseră un sfânt Iosif şi aşa mai departe! Pentru mai multă siguranţă, pe soclul fiecăreia dintre aceste statui deghizate, o plăcuţă arăta noua ei atribuţie. Ah! ce naiv şi ce simpatic era totul! De altfel, procedând aşa, acele maici de ispravă de la Sainte-Dorothée nu erau oare în tradiţia primitivă a bisericii? Şi ea transforma în chipuri sfinte zeii păgânismului.

Acestea erau singurele schimbări pe care le-au făcut în grădină. Îi păstraseră apele, pomii, florile şi-i permiteau frumoasei veri s-o înfrumuseţeze după placul ei. Acolo,

dragul meu Jérôme, am gustat farmecul ei parizian, acel farmec pe care-l găsesc acum răspândit în tot oraşul şi care îi dă nu ştiu ce aer de sărbătoare şi de bucurie. Ah! acest Paris în luna mai, cât de mult aş putea să-ţi vorbesc de el şi să te plimb printr-însul în tovărăşia mea! Aş putea să te duc pe cheiurile, pe bulevardele, pe aleile lui.

Dar degeaba divaghez şi bat câmpii, dragul meu Jérôme, mofturile astea nu te vor înşela. Simţi cu siguranţă că aceste ocolişuri ascund o anumită poftă de a-ţi vorbi de mine şi micile mele subterfugii sunt zadarnice. Totuşi, ceea ce am să-ţi spun nu este deloc spre cinstea mea. Persoana care îşi termina ultima scrisoare în aşa fel încât să-ţi lase o idee destul de bună despre înţelepciunea ei nu s-a menţinut deloc pe această linie lăudabilă. Ce vrei, dragul meu Jérôme, femeile sunt o veşnică contradicţie...

Iată deci că revin, dragul meu Jérôme, la un punct de care credeam că pot să te scutesc. Într-adevăr, după ce ţi-am scris şi convinsă că luasem o hotărâre înţeleaptă, trebuie să-ţi mărturisesc că nu am găsit uşurarea la care mă aşteptam. De câte ori îl vedeam pe dl. Delbray, aceeaşi problemă sentimentală mă frământa mai neliniştitor. De câte ori îmi puneam întrebarea agasantă: «dl. Delbray îmi este oare atât de indiferent cât cred?» încetul cu încetul, dubiul îmi devenea insuportabil. Lucrul cel mai grav este că până la urmă aş fi ajuns să-l iau în pripă pe acest prieten fermecător. Era un rezultat inadmisibil şi o situaţie inacceptabilă, aşa încât într-o bună zi m-am hotărât să dezleg problema şi să încerc o experienţă hotărâtoare.

Prietena mea Madeleine de Jersainville mi-a oferit posibilitatea să încerc experienţa şi ideea mi-a venit datorită unei întâmplări. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

O să ţi se pară poate ciudat, dat fiind termenii în care sunt cu Madeleine şi relaţiile mele aproape zilnice cu dl. Delbray, ca cei doi să nu se fi cunoscut. Aşa stăteau totuşi lucrurile şi nu îmi venise în minte să-i pun în legătură. Când am făcut constatarea, ea mi-a sugerat, îţi mărturisesc,

anumite gânduri. De ce, în fond, evitasem ca Madeleine şi dl. Delbray să se întâlnească? Gândindu-mă bine, exista în această purtare o intenţie de netăgăduit din partea mea. Nu voisem să-i pun pe unul în prezenţa celuilalt. Nu trebuia să recunosc în asta, ca să fiu sinceră cu mine însămi, ceva premeditat? Nu era oare un indiciu care putea să mă lumineze în privinţa chestiunii care mă preocupa? Nu era în asta umbra unei uşoare gelozii preventive? Mi-ar fi fost oare foarte plăcut ca dl. Delbray să-i dea prea multă atenţie d-nei de Jersainville sau ca d-na de Jersainville să-i dea lui prea multă atenţie?

Şi mă gândeam la asta, zilele trecute, privind-o pe Madeleine de Jersainville. Era aşezată pe un taburet la picioarele şezlongului meu. Îmi povestea, râzând, una din recentele ei nebunii. În acel moment, a sunat cineva la uşă. Jupâneasa l-a introdus pe Julien Delbray. Nu îl aşteptam în ziua aceea şi nu dădusem nicio dispoziţie cu privire la el, dar prezenţa lui în clipa aceea m-a contrariat. Totuşi, l-am primit bine şi l-am prezentat d-nei de Jersainville. Dl. Delbray venise să mă anunţe că plecarea iahtului d-nei Bruvannes era fixată pentru 2 sau 3 iunie.

Antoine Hurtin se hotărâse în sfârşit să-şi îmbarce neurastenia pe mări, după prescripţia doctorului Tullier. Auzind acest nume, Madeleine, care părea că nu dădea atenţie conversaţiei noastre, l-a întrebat pe dl. Delbray dacă mai văzuse familia Tullier de la o anumită serată cu dansuri spaniole, când fuseseră aşezaţi, din întâmplare, destul de aproape unul de celălalt, fără să se cunoască. Dl. Delbray îşi amintea foarte bine de această vecinătate şi am constatat chiar că păstrase o amintire mai precisă decât a întâlnirii noastre la restaurantul *Foyot* şi acest lucru m-a indispus puţin, dar m-am înseninat totuşi când el m-a informat că unul din prietenii lui din Bretania, dl. De Kerambel, cumpărase la o licitaţie, în apropiere de Guérande, o foarte frumoasă consolă Ludovic al XVI-lea pe care vroia s-o revândă. Dl. De Kerambel, cunoscând

slăbiciunea prietenului său Delbray pentru lucrurile vechi, îi trimisese consola. Acesta venise să-mi propună să trec pe la el ca să văd dacă obiectul era pe gustul meu.

Aştepta răspunsul şi îţi mărturisesc, dragul meu Jérôme, că eram puţin mirată. Niciodată nu îmi ceruse să vin la el. Mi se întâmplase de mai multe ori, în cursul plimbărilor noastre, să îl las în uşa casei lui. Niciodată nu îmi propusese să urc. Îmi vorbea deseori de bibelouri care îi împodobeau apartamentul şi niciodată nu îşi manifestase dorinţa să mi-l arate.

Cum se făcea că s-a abătut de la rezerva lui obişnuită în prezenţa d-nei de Jersainville, şi încă sub un pretext atât de neserios? Nu era nicio grabă să văd chiar atunci acea consolă şi dl. Delbray insistase cu destulă înflăcărare ca să nu îmi amân vizita. Da, de ce alegea o zi în care d-na de Jersainville se afla la mine, cu atât mai mult că era obligat, în acest fel, să-i propună lui Madeleine să ne însoţească? Toate acestea mi-au trecut prin minte destul de repede, în timp ce tocmai îmi aminteam că aveam oră, tot în ziua aceea, la o mică lenjereasă care locuia pe strada Guénégaud şi pe care mi-o recomandase d-na de Glockenstein.

De abia invocasem scuza cu lenjereasa, că am şi auzit râsul Madeleinei de Jersainville:

— Dragă Laure, dar eşti nebună cu lenjereasa ta; n-are decât să aştepte; de altfel, am maşina jos, te duc la dl. Delbray şi de acolo, în strada Guénégaud.

Dl. Delbray încuviinţa din cap şi cu o amabilitate deosebită o rugă pe d-na de Jersainville să binevoiască a-i face cinstea să zăbovească şi ea câteva clipe în modesta lui locuinţă.

Apartamentul în care locuieşte Dl. Delbray se află la al doilea etaj al unei case care nu are decât trei etaje. Scara este acceptabilă, nimic mai mult. Slujitorul care a venit să ne deschidă are o ţinută corectă, dar văzându-l pe stăpânul lui însoţit de două doamne, a părut foarte măgulit. Aşa

încât s-a înclinat şi mi-a zâmbit binevoitor. Madeleine de Jersainville mai cu seamă i-a produs o vie impresie. Afurisita se făcuse frumoasă, în ziua aceea, în timp ce eu arătam prost şi nu eram bine pieptănată. Îmi pusesem pălăria în grabă înainte de a ieşi. Mi-am dat seama de aceasta privindu-mă în oglinda care împodobeşte anticamera d-lui Delbray. Este o oglindă ornată în stil italian cu flori şi păsări. De altfel, tot apartamentul este aranjat cu un gust foarte personal.

Consola despre care era vorba se afla într-un fel de fumoar-bibliotecă, care pare să fie camera principală a locuinţei. Este împodobită cu divane mari, acoperite cu covoare orientale şi supraîncărcate eu perne din stofe vechi. Iar consola d-lui de Kerambel este o mobilă foarte frumoasă, în perfectă stare. În timp ce discutam, dl. Delbray şi cu mine, ce preţ se cuvenea să ofer, Madeleine se plimba dintr-un capăt în altul al camerei. Eu o priveam cu coada ochiului în timp ce vorbeam. Frumoasa mea prietenă părea nervoasă şi agitată. Privea cu atenţie bibelouri pe care cu siguranţă nu le vedea, scotea, din rafturile bibliotecii, cărţi care nu o interesau câtuşi de puţin. Cum se spune în mod vulgar, îi căşunase ceva. Niciodată nu o văzusem aşa. Deodată, s-a prăvălit pe unul din divane. Şi-a sprijinit capul de perne, în timp ce cu un picior bătea nervos covorul.

Nu era, în această atitudine şi în acest gest nimic ciudat, nu-i aşa? Ei bine, dragul meu Jérôme, m-a izbit totuşi impresia de voluptate lascivă care se degaja din toată fiinţa ei. Această lascivitate emana din obrazul tăcut şi din trupul nemişcat. Era atât de puternică, încât eram oarecum jenată şi ruşinată. Deodată, am avut intuiţia că asistam la unul din acele elanuri pătimaşe care o mai împinseseră pe Madeleine de Jersainville în atâtea braţe.

Da, aveam intuiţia subită că obiectul acestei patimi era Julien Delbray. Şi el nu era insensibil la impudoarea naivă a acestei făpturi frumoase, întinsă acolo, pe acel divan, tot

atât de dezbrăcată în rochia ei, tot atât de îndrăgostită în poza ei ca şi când ar fi fost culcată pe un pat! Nu, el nu era insensibil şi îmi dădeam seama de asta după vocea lui sacadată şi aspră, după privirea lui ascunsă. Da, eram martorul unei subite înţelegeri senzuale care se stabilise între aceste două fiinţe, şi poate un martor inoportun.

În momentul acela, dragul meu Jérôme, mi-a dat în minte să încerc experienţa la care făceam aluzie la începutul scrisorii mele. M-am hotărât repede. Sub un pretext oarecare, îi voi lăsa împreună numai pe ei doi, pe dl. Delbray şi pe Madeleine. Dacă voi fi geloasă la gândul că dl. Delbray stă în tête-à-tête cu Madeleine, cu această uşor abordabilă şi voluptoasă Madeleine, ale cărei subite intenţii îmi apăruseră cu claritate, dacă gândul acesta mi-ar fi fost neplăcut şi m-ar fi făcut să sufăr, voi fi sigură atunci că sentimentul pe care îl am pentru dl. Delbray nu era o simplă prietenie; dimpotrivă, dacă nu voi încerca nimic asemănător, dacă voi fi fericită gândindu-mă că un prieten profita în acest fel de o ocazie plăcută, voi fi pe deplin liniştită în ce priveşte îndoielile mele sentimentale. Oricum, experienţa va fi decisivă.

În acest timp, mă apropiasem de divanul pe care Madeleine era şi acum întinsă şi am întrebat-o cu perfidie dacă nu era puţin obosită. Înainte chiar de a fi răspuns, i-am propus să merg singură la lenjereasa din strada Guénégaud. Iar ea va putea aştepta aci până îi voi trimite înapoi maşina. Aceasta îi va evita un drum cam lung şi se va putea întoarce direct acasă, unde aş fi putut, bineînţeles, s-o las; dar fiind grăbită, acest ocol m-ar face să risc să n-o mai găsesc pe d-na Rosine la magazin. Dl. Delbray va fi încântat să rămână la el câteva clipe în plus. Pe măsură ce vorbeam, chipul Madeleinei radia de plăcere. Dacă ar fi îndrăznit, sunt sigură că ar fi sărit să mă îmbrăţişeze. Era evident că-i îndeplineam o dorinţă tăinuită. Cât despre dl. Delbray, rămăsese, în timpul scurtei noastre conversaţii, perfect impenetrabil. I-am spus la revedere

Madeleinei, Ea s-a scuzat că nu mă însoţeşte, soarele puternic din timpul zilei îi dăduse o mică migrenă. Dl. Delbray m-a însoţit până la uşă. Ultimele cuvinte pe care le-am schimbat au fost în legătură cu consola. Îi va telegrafia d-lui de Kerambel preţul pe care îl ofeream pentru ea.

După ce am ieşit, m-am oprit pe ultima treaptă a scării, şi am suspinat adânc a uşurare. Îmi voi lămuri mie însămi, în sfârşit, sentimentul pe care îl aveam faţă de dl. Delbray. O cunoşteam destul de bine pe Madeleine pentru a nu avea niciun dubiu asupra a ceea ce urma să se întâmple, în lipsa mea, între ea şi dl. Delbray. Pe d-na de Jersainville o apucase una din acele fantezii subite şi violente care sunt specialitatea ei.

O auziseam de mai multe ori pe Madeleine povestind aventuri de genul celei pe care o favorizasem prin plecarea mea. Drăguţa mea prietenă gusta prea mult aceste iubiri trecătoare, ca să mă îndoiesc de rezultatul colocviului în care o lăsasem cu dl. Delbray. Acum, se punea întrebarea cum voi suporta eu situaţia pe care o creasem. Impresiile mele urmau să mă lămurească asupra sentimentelor ce le aveam şi aceste impresii mă pregăteam să le analizez în cele mai mici nuanţe, să le filtrez prin sita cea mai deasă, să le studiez bucăţică cu bucăţică. Şi tu ştii, dragul meu Jérôme, că sunt o destul de bună „psihologă”, o destul de atentă observatoare, mai cu seamă când sunt propriul meu obiect de observare. Iată deci cu exactitate ceea ce am notat.

Când am coborât scara de la dl. Delbray, m-am oprit pe trotuar. Era într-adevăr un sfârşit de zi minunat, o zi din acele veri pariziene a căror blândeţe şi strălucire tocmai ţi le lăudam. Pe stradă era linişte şi în aer stăruia un miros de praf umed. O stropitoare azvârlea un jet lung şi suplu de apă irizată. Trotuarul umed răspândea o răcoare plăcută. Aveam poftă să umblu, dar maşina Madeleinei de Jersainville se afla în faţa mea. M-am urcat cuminte şi i-am dat şoferului adresa din strada Guénégaud. Maşina a pornit,

m-am sprijinit de perne şi m-am instalat comod. Mai întâi, am constatat că maşina era excelentă, suspensia elastică, cauciucurile umflate exact cât trebuia. Interiorul acestei maşini era impregnat tot cu acele parfumuri violente şi cu mosc care îi plăceau Madeleinei. De agăţătoarea de argint atârna un săculeţ; l-am deschis; conţinea câteva bancnote, un carnet, un creion, diferite fleacuri, o cutie de pudră, două rujuri de buze. În faţa mea, o pendulă mică încastrată în panou arăta ora cinci şi trei minute. În acel moment mi-a venit în minte un catren pe care îl citisem, acum câteva zile. Într-un mic almanah vechi pe care mi-l dăduse dl, Delbray. Iată-l:

Pendula şi Iulia mea ca roua
Au menire diferită:
Cu una numeri fiece clipită
Pe care-o uiţi lângă cea de-a doua.

Aceste versuri proaste le-am repetat automat de câteva ori maşinal. Doar traversând Place de la Concorde le-am pus în aplicare. În acel moment de la plecarea mea din Rue de la Baume, m-am gândit pentru prima oară la situaţia în care îi lăsasem pe Madeleine şi pe dl. Delbray şi îţi mărturisesc că în clipa aceea situaţia mi s-a părut mai degrabă comică. Ce mutră putea oare să facă dl. Delbray în faţa cinismului atât de drăguţ şi de dezarmant al Madeleinei, căci nu putea să fi ascuns prea mult timp ceea ce aştepta de la el? Madeleine de Jersainville nu este o femeie care îşi ascunde sentimentele. Probabil că tocmai i le împărtăşea cu impudoarea calmă care o caracterizează. De altfel, se poate foarte bine ca dl. Delbray să o fi scutit de oboseala unei mărturisiri. Nu este niciun băieţandru, niciun boboc, dar poate că nu este obişnuit cu genul de sinceritate amoroasă a unei Madeleine de Jersainville! Şi, de două sau trei ori, râzând, am repetat catrenul.

Da, din ce în ce mai mult, ceea ce numeam «afacerea din

Rue de la Baume» mi se părea comică. Bietul Delbray trebuie să fie puţin zăpăcit de un noroc atât de neprevăzut. Ah! după ce îşi va reveni, o să-mi fie recunoscător. Madeleine îl plăcea foarte mult. Am putut să-mi dau seama de acest lucru, şi femeile îndrăzneţe ca Madeleine sunt minunate pentru oameni nehotărâţi ca Delbray. Nu îl va deranja cu siguranţă prin sentimentele şi statornicia ei. Dragostea lor nu va dura mult. În curând Madeleine va alerga spre alte aventuri şi Delbray se va întoarce la mine cu coada între picioare şi dezumflat, căci toţi bărbaţii sunt vanitoşi, au resentimente faţă de femeile pe care nu le-au putut fixa. Şi totuşi nu îi voi fi oferit în acest fel o mică recompensă pentru faptul că a fost atât de drăguţ faţă de mine? Nu mă îndoiesc că dl. Delbray va lua astfel lucrurile. Dacă nu, voi fi dezolată să îl supăr câtuşi de puţin, pentru că am într-adevăr faţă de el în acest moment multă prietenie şi îi doresc cu atât mai mult bine, cu cât îmi dau seama că această prietenie nu este într-adevăr decât prietenie. Experienţa pe care o începusem reuşise în favoarea mea. Începeam să mă liniştesc întru totul.

În fond, dragul meu Jérôme, aveam un sfârşit de zi minunat. Încercam un sentiment de libertate şi de independenţă foarte plăcut. De acelaşi sentiment m-am bucurat, ca să spun aşa, fizic şi social, la sosirea mea la Paris. Acum, mi se părea asigurată libertatea mea sentimentală. Mă eliberasem de îndoiala supărătoare care mă tulburase. Savuram un calm delicios şi mă cufundam mai moale în pernele maşinii. Pâlnia claxonului răsuna ca un instrument al victoriei. Maşina mergea acum de-a lungul cheiurilor Senei. Fluviul curgea cu o molcomeală fericită. Totul mi se părea armonios şi perfect şi am urcat cele două etaje ale d-nei Rosine, lenjereasa din strada Guénégaud, cu supleţe şi sigură de mine ca în zilele mele cele mai bune.

D-na Rosine este o femeie frumoasă, puţin trecută. Are degete lungi şi delicate şi mi-a făcut o adevărată plăcere când am văzut-o mânuind linourile fine şi dantelele uşoare.

Îmi scosesem pălăria şi corsajul şi încercam nişte combinezoane, în timp ce d-na Rosine îmi lăuda avantajele şi calităţile lor, ce plăcute erau la purtat. O ascultam distrată privind într-o oglindă ce imagine plăcută reflecta linia elegantă şi armonioasă a umerilor mei şi frumoasa rotunjime a sânilor. Desigur, nu i-aş fi putut oferi d-lui Delbray aceeaşi bogăţie de forme ca prietena mea Madeleine; totuşi dăruirea persoanei mele nu ar fi fost nici ea de dispreţuit. Dar destinul hotărâse să fie altfel şi dl. Delbray nu va putea să facă niciodată comparaţia la care mă gândisem; între timp d-na Rosine terminase potrivirea lenjeriei fine pe care mi-o proba.

Când am ieşit de la d-na Rosine, orologiul mare de la Institut arăta ora şase şi un sfert. Eram în continuare foarte bine dispusă. Pe când traversam şoseaua, un biciclist, atingându-mă uşor, m-a salutat în trecere, cu una din acele glume pariziene puţin îndrăzneţe, din care nu vrem să reţinem decât omagiul lor indirect la adresa farmecelor noastre. I-am aruncat deci biciclistului curtenitor cea mai indulgentă dintre privirile mele şi m-am dus să mă sprijin de parapetul cheiului, în spaţiul dintre două lăzi de buchinişti. Fără îndoială, în momentul de faţă, Madeleine se pregătea să părăsească Rue de la Baume. Poate că şi plecase, iar dl. Delbray, rămas singur, se gândea la ciudata aventură prin care trecuse. Trebuie să fi avut şi el metrese, era probabil totuşi uluit de rapiditatea succesului său pe lângă Madeleine de Jersainville. Fără îndoială chiar, în loc să-i fie recunoscător, avea faţă de ea puţin dispreţ. În seara cu dansuri spaniole la doctorul Tullier, când o remarcase pe d-na de Jersainville, nu presupusese nicidecum că această frumoasă doamnă va veni într-o zi să se întindă pur şi simplu pe divanul lui. Zău, m-ar fi amuzat să ştiu ce impresie îi făcuse d-lui Delbray frivola mea prietenă. Am fost pe punctul de a opri o maşină şi a porni spre Rue de la Baume.

Plecasem de lângă parapet şi hoinăream aşa, când mi-

am dat seama că mă aflam tocmai în faţa locuinţei d-nei Bruvannes. Ea este aproape întotdeauna acasă după ora cinci şi mi-a venit ideea să intru să-i fac o mică vizită. Am fost introdusă în salonul rotund unde stă de obicei. Citea în acel moment dintr-o carte veche, cu margini roşii. Fără îndoială unul din autorii greci sau latini, al căror studiu o distrează. Când am intrat, a pus deoparte cartea şi a întors spre mine faţa lungă şi galbenă. Cu aerul ei viril şi studios, d-nei Bruvannes i-ar şedea, zău, foarte bine îmbrăcată în preot sau în judecător! M-am interesat, mai întâi, de sănătatea nepotului ei. Antoine Hurtin se simţea ceva mai bine. Nu mai era aşa de sumbru şi de întunecat. Perspectiva viitoarei călătorii cu iahtul nu părea să-i displacă. În legătură cu aceasta, d-na Bruvannes era bucuroasă că mă vede şi, dacă nu aş fi venit, mi-ar fi scris, pentru că vroia să mă roage să mă alătur pasagerilor croazierei! O! nu va fi o călătorie prea veselă. Vor fi pe bord dl. şi d-na Subagny, vechii ei prieteni, care îl hotărâseră pe dl. Gernon, celebrul elenist, să-i însoţească şi dl. Delbray. Atâta tot. Antoine este atât de sălbatic! Rămânea liberă o cabină mare şi d-na Bruvannes o punea la dispoziţia mea.

Propunerea m-a surprins. Ce motiv putuse oare s-o determine să-mi adreseze subit această invitaţie? Cum de Antoine Hurtin, care de-abia dacă mă cunoştea şi a cărui misoginie maladivă dl. Delbray mi-o descrisese de câteva ori, consimţea să mă aibă în preajmă? Mi-am permis să-i fac această remarcă d-nei Bruvannes. Ea a protestat: «Cum poţi să presupui că nepotul meu nu ar fi încântat să accepţi să ne însoţeşti? Ba dimpotrivă, el a insistat ca să te invit. Te asigur că Antoine are multă simpatie pentru dumneata». Apoi a adăugat cu bunătate: «De altfel, probabil că Julien Delbray, în care are mare încredere, i-a vorbit elogios de dumneata. Vorbeşte cu atâta prietenie de persoana dumitale. Spune mereu că nu eşti o femeie ca oricare alta. Iar la rândul meu am declarat şi eu că eşti fermecătoare. Haide, micuţa mea, acceptă propunerea noastră, ai să faci

o călătorie interesantă».

I-am mulţumit şi am rugat-o să-mi dea un răgaz de câteva zile, înainte de a-i da un răspuns definitiv. Ceea ce mi-a rămas cel mai prezent în minte din conversaţia cu d-na Bruvannes este că dl. Delbray îi vorbea deseori despre mine lui Antoine Hurtin, şi în termeni elogioşi. Acest gând îmi făcea o oarecare plăcere. Eram măgulită să ştiu că mă aprecia favorabil. Această simpatie mărturisită îmi dădea oarecare satisfacţie. Şi totuşi, este foarte probabil că nu se gândeşte deloc la mine în clipa aceasta. O imagine fulgerătoare mi-a trecut prin minte şi m-a făcut să tresar. Îl vedeam pe dl. Delbray în braţele Madeleinei de Jersainville. Nu era un gând vag, era, îţi repet, o imagine reală, precisă, vie. O vedeam pe Madeleine întinsă pe divan, pe jumătate dezbrăcată, cu capul sprijinit pe perne. Dl. Delbray era aplecat asupra ei. Se sărutau!

Fără îndoială momentul hotărâtor al încercării. O clipă plină de importanţă. Această imagine urma să determine revelaţia exactă a sentimentelor mele. Voi putea oare să suport, fără gelozie, fără amărăciune, fără ură această privelişte care nu mai avea pentru mine nimic imaginar? Ca să fiu mai sigură, mi-am precizat şi mai bine viziunea. Cuplul de îndrăgostiţi exista în faţa ochilor mei cu o intensitate crescândă. Nu pierdeam niciuna din expresiile chipurilor lor. Aşteptam la rece zguduitura revelatoare. Buzele îmi tremurau de teamă. Lumea întreagă putea să se schimbe. Am închis ochii. I-am redeschis, toate lucrurile care mă înconjurau se aflau la locul lor. Nimic nu se transformase. Madeleine şi iubitul ei îmi dispăruseră din minte. Imaginea se dizolvase, se vaporizase. Otrava nu acţionase.

M-am întors acasă pe jos, foarte bine dispusă, liniştită, calmă. Mă alarmasem degeaba. Acum sunt sigură că nu-l iubesc, deşi am pentru el multă prietenie şi o adevărată afecţiune. Nu este mai bine aşa, atât pentru mine cât şi pentru el? În acelaşi timp s-a lămurit şi asupra lui, în cazul

când avea nevoie de acest lucru. Chiar dacă a avut nişte veleităţi amoroase la adresa mea, ele nu au rezistat, cu siguranţă, la avansurile Madeleinei.

Iată-ne deci despovăraţi, şi unul şi celălalt, de un dubiu care ar fi putut să compromită bunele noastre relaţii şi să ne ducă pe o cale greşită. Astfel încât mă felicit că am procedat aşa cum am procedat. Totuşi este foarte posibil să nu mă duc toamna viitoare la Guérets. Mi se pare că nu mi-ar face prea mare plăcere s-o revăd pe Madeleine. Este ciudat dar, nu-i aşa, când eşti femeie, te mai contrazici.

Aşa s-a petrecut, dragul meu Jérôme, ziua mea de încercare. O sfârşesc cu tine, scriindu-ţi şi spunându-ţi că sunt prietena ta afectuoasă

LAURE DE LÉRINS

D-lui Jérôme Cartier. Burlingame
San Francisco (Statele Unite)

4, str. Gaston de Saint Paul

Paris, 22 mai

„Dragul meu Jérôme,

Ar fi trebuit să-ţi trimit deja urmarea ultimei mele scrisori, dar am fost foarte ocupată zilele acestea cu drumuri absolut indispensabile, acelea pe care le ai întotdeauna de făcut înainte de o plecare. Am să lipsesc din Paris două luni şi pentru această călătorie a fost nevoie să fac pregătiri pe care le-am terminat de abia acum. Prin asta înţelegi că am acceptat invitaţia d-nei Bruvannes. La 2 iunie trebuie să fiu la Marsilia, unde iahtul îşi aşteaptă invitaţii pe care trebuie să-i plimbe pe Mediterana. Aceşti invitaţi sunt cei pe care ţi-i înşiram în scrisoarea trecută. Antoine Hurtin vroia să ia şi un medic, dar doctorul Tullier s-a opus categoric.

Aşa încât mă voi îmbarca pe bordul *Amfisbenului* acesta este, într-adevăr, numele iahtului pe care d-na Bruvannes l-a închiriat. Dl. Hurtin, dintr-un capriciu pe care nu-l înţeleg prea bine, a vrut neapărat să schimbe numele vaporului. Julien Delbray a fost deci însărcinat să fie naşul *ex-Nereidei,* care se numeşte *Amfisbenul.* Dl. Delbray a propus acest nou nume. Se pare că un amfisben era un fel de şarpe fabulos, având un cap la fiecare din extremităţi, şi care merge atât înainte cât şi înapoi. Această particularitate prezintă o oarecare analogie cu un vas cu aburi şi justifică destul de bine numele dat de dl. Delbray. A fost destul ca propunerea să fie primită cu entuziasm. Îmbarcaţi pe *Amfisben,* vom vizita Corsica, Sicilia, Arhipelagul. Dar înainte de a pleca, trebuie să te pun la curent cu starea mea de spirit.

Deci, după încercarea la care hotărâsem să mă supun şi ale cărei împrejurări şi rezultat ţi le-am descris, eram sigură, aşa cum îţi spuneam, că nu-l iubesc pe dl. Delbray. Da, că nu îl iubesc pentru că, deşi şovăiam să folosesc acest cuvânt cam mare, după anumite indicii puteam să cred că nutream într-adevăr un asemenea sentiment faţă de el. Să reţii că, în fond, nu aş fi considerat nicidecum că este o catastrofă sau o nenorocire. Nu mi-am interzis, la urma urmelor, să iubesc şi, deşi dl. Delbray nu corespunde exact cu idealul meu, nu mi se părea nicidecum că aş fi făcut o alegere dezonorantă. Nu mai este foarte tânăr, dar are un chip plăcut, o înfăţişare şi un caracter agreabile. Ceea ce mă agasa, mai cu seamă în cazul meu, era faptul că poate mă îndrăgostisem de el, fără a fi în stare să-i inspir sentimente asemănătoare. Fără îndoială, a fost fermecător şi atent faţă de mine, dar nu găseam nimic în purtările lui care să depăşească limitele unei respectuoase politeţi. Drăguţ, atent, complezent, nu arătase în niciun fel că ar fi, câtuşi de puţin, îndrăgostit de mine. Or, vanitatea mea de femeie nu putea admite să mă îndrăgostesc de el, fără să-mi dau seama, fără ca el să fi făcut nimic care să justifice

această favoare. În fond, ideea mă exaspera. Dacă ar fi trebuit să fie aşa, m-aş fi resemnat fără îndoială, ca multe altele, dar cred că l-aş fi urât. Dar eu nu doream deloc să-l urăsc pe dl. Delbray, aşa cum nu doream să-l iubesc. Totuşi, vroiam să mă lămuresc cu orice preţ. De aceea am făcut experienţa pe care ţi-am relatat-o.

Povestindu-ţi-o, dragul meu Jérôme, credeam în mod sincer că nu îţi ascunsesem nimic şi aşa ar fi fost, cu siguranţă, dacă nu aş fi aflat, două zile mai târziu, anumite detalii pe care nu le ştiam în momentul în care îţi scriam. Dă-mi voie, aşadar, să-ţi completez povestea.

M-ai lăsat, dacă îţi aminteşti, pe deplin liniştită în ceea ce mă priveşte şi pe deplin edificată asupra sorţii d-lui Delbray şi a Madeleinei de Jersainville. Nu mă îndoiam că o înţelegere rapidă şi plăcută s-a stabilit între ei. Gândul că erau fericiţi în felul lor mă satisfăcea. Fericirea lor trebuia să fie, probabil, scurtă, dar reală. Această idee m-a amuzat în tot cursul zilei următoare. Aşa încât am fost destul de mirată când am primit, în momentul când mă aşezam să iau masa, câteva rânduri de la dl. Delbray. Îmi transmitea răspunsul telegrafic al d-lui Kerambel, în legătură cu consola la care nici nu mă mai gândeam şi adăuga că pleca în seara aceea spre a petrece câteva zile la Clessy-le-Grandval. Clessy-le-Grandval este un orăşel unde locuieşte mama d-lui Delbray. Dacă mă gândesc, această călătorie era foarte firească. Vroia să-şi ia rămas bun de la mama lui înainte de a se îmbarca. Totuşi, scrisoarea avea ceva forţat. Aşa încât m-am întrebat dacă nu conţinea o mică minciună. Nu cumva mă anunţa că pleacă spre a se folosi de acest pretext ca să nu mai vină să mă vadă un timp şi să-şi asigure astfel, înainte de plecarea la Marsilia, deplina libertate de mişcare? Frumoasa Madeleine de Jersainville nu era probabil străină de acest subterfugiu care m-a făcut să râd. Fără îndoială, mă voi face că îl cred. Asta mă scutea să merg la Madeleine să aflu cum o mai duce cu migrena. Eram de altfel foarte liniştită în ceea ce o privea.

D-na Bruvannes mă aştepta a doua zi la dejun. Urma să mă întâlnesc aici cu dl. şi d-na Subagny, viitorii noştri tovarăşi de călătorie. După masă, am făcut câteva cumpărături şi m-am întors acasă. Jupâneasa mi-a deschis uşa şi m-a anunţat că d-na de Jersainville aştepta în salon. Într-adevăr, Madeleine era prea bună! Îmi făcea o vizită de digestie.

Ei bine, dragul meu Jérôme, mă înşelam. Da, am să-ţi vestesc lucrul cel mai ciudat, cel mai straniu, cel mai neaşteptat şi, pentru a ţi-l spune, mi-ar trebui toate adjectivele d-nei de Sévigné[1]. Fireşte, te scutesc de ele. Află aşadar fără înconjur că Madeleine de Jersainville nu a fost metresa d-lui Delbray nu, după cum bine îţi închipui, că ea s-ar fi împotrivit, ci pentru că dl. Delbray a refuzat nişte avansuri foarte măgulitoare de altfel. Într-adevăr, după ce i-am lăsat singuri, Madeleine nu a întârziat să abordeze subiectul care o interesa. Ea însăşi mi-a povestit scena şi nu era posibil ca dl. Delbray să se înşele asupra intenţiilor frumoasei lui musafire. S-a înşelat atât de puţin, încât deznodând braţele pe care i le petrecuse în jurul gâtului şi aşezându-se alături de ea pe divan, i-a vorbit aproximativ în felul următor: «Doamnă, sunteţi frumoasă, fermecătoare şi îmi păreţi bună, de aceea am să vă vorbesc cu toată sinceritatea. Scuzaţi postura ridicolă a unui bărbat care procedează ca mine. Desigur, darul pe care păreţi dispusă să mi-l acordaţi de bună voie este nepreţuit şi fermecător, în orice altă ocazie, v-aş fi nespus de recunoscător, dar, în acest moment, sunt incapabil să gust această rară favoare. Port în suflet o mare dragoste şi aceasta mă face insensibil la tot ceea ce nu e în legătură cu ea. Iubesc o altă femeie. Ştiu că ea nu mă iubeşte şi, fără îndoială, nu mă va iubi niciodată, dar ea mă face inapt de orice altă dragoste, chiar aceea care nu ar fi decât capriciu şi plăcere». Acestea au fost cuvintele d-lui Delbray. Madeleine, trebuie să mărturisesc, le-a dat mai mult pitoresc şi mai puţină

[1] Scriitoare mondenă în gen epistolar – 1626 – 1696 (N. tr.)

gravitate, redându-mi-le şi le-a însoţit de comentarii familiare pe care nu ţi le voi repeta. Nu îţi voi reproduce nici râsetele din timpul povestirii şi tonul cu care a încheiat adăugând: «Ştii, acest domn Delbray al tău, n-am să-l uit, e un tip ciudat!» În veselia ei era, de altfel, poate, şi o uşoară decepţie. Ce vrei, este firesc, Madeleine nu este obişnuită cu asemenea discursuri şi cu un asemenea procedeu!

Şi acum, dragul meu Jérôme, am şi eu o confidenţă să-ţi fac. Ţi-ar veni să crezi că dacă această persoană la care făcea aluzie dl. Delbray era o anume Laure de Lérins nu aş fi deloc supărată? Mai mult încă, mi-ar face plăcere. Gândul că dl. Delbray m-ar putea iubi mi-ar fi plăcut. M-am gândit mult la lucrul acesta. Fără îndoială, nu sunt îndrăgostită de el, dar îmi inspiră stimă, prietenie, afecţiune. Aşa încât, nu aş fi câtuşi de puţin ofensată dacă ar reuşi să schimbe în mine acest sentiment în ceva mai tandru şi mai intim. Ce vrei, îi sunt recunoscătoare pentru dovada de prietenie pe care mi-a dat-o. Prea puţini bărbaţi ar fi capabili de aşa ceva. Câţi dintre ei ar consimţi să se expună acestui gen de ridicol pe care el l-a înfruntat lăsând-o să iasă, aşa cum intrase, pe o Madeleine de Jersainville? Câţi bărbaţi ar sacrifica o plăcere imediată pentru nişte sentimente mai delicate? Ei bine! Dl. Delbray a făcut acest lucru şi de aceea îmi este simpatic.

Totuşi, voi fi pretenţioasă. Consimt să fiu iubită, însă doar într-un anumit fel. Dacă dl. Delbray îndeplineşte condiţiile mele, nu mă voi împotrivi să fiu într-o bună zi a lui. Dar va şti el să mă convingă? Va şti să exprime ceea ce simte pentru mine? Ceea ce mă sperie puţin din acest punct de vedere este felul extrem de rezervat în care s-a comportat faţă de mine până acum. Fără nebuna asta de Madeleine, nu aş cunoaşte nici astăzi pasiunea lui! Totuşi, vreau să-i dau şanse de câştig. Va şti oare să profite de ele? Orice femeie simte nevoia să fie cucerită. Nu ne dăruim niciodată decât celor care înţeleg să ni se impună. Dl. Delbray face parte dintre aceştia?

Timp de două luni vom trăi alături. Este o ocazie foarte bună, pe care i-o ofer să mă convingă de dragostea lui, să-mi arate de ce calitate este. Ce va ieşi până la urmă? Nu ştiu. Sunt ca „amfisbenul”, al cărui nume îl poartă iahtul. Voi merge înainte sau înapoi? O să vedem, şi am să-ţi scriu la întoarcere, dragul meu Jérôme, căci, pentru moment, am abuzat de răbdarea şi de atenţia ta. Dacă mi-ai fi acordat tot atâta atunci când eram căsătoriţi, nu te-aş fi părăsit niciodată şi aş fi încă la tine la Burlingame, în loc să cutreier mările pe frumosul iaht de şase sute de bute, călătorind cu nouăsprezece noduri pe oră, iaht care va duce cu sine, în tovărăşia unei perechi în vârstă, a unei respectabile doamne latiniste, a unui savant dornic să se aerisească şi a unui vlăjgan neurastenic, cuplul de „amfisbeni” pe care îl formăm, dl. Delbray şi cu mine.

Rămâi cu bine, dragul meu Jérôme.

Prietena ta călătoare

LAURE DE LÉRINS.”

PARTEA A TREIA

3 IUNIE, PE MARE, DUPĂ PLECA-rea de la Marsilia. Am adus pe punte caietul alb, mare, al lui Neroli. L-am aşezat pe o măsuţă sub o lampă electrică şi m-am instalat într-un fotoliu mare de răchită.

Este o noapte minunată, spuzită de stele, o noapte adâncă şi blândă. Marea e liniştită, netedă. *Amfisbenul* înaintează domol. Aud zgomotul regulat, monoton, vesel, pe care îl face apa de-a lungul bordajului. De pe puntea din spate unde mă aflu, îmbrăţişez cu privirea tot iahtul brăzdat de cele două catarge şi de coş. Simt în masa lui vibraţia surdă a elicei. Coasta a dispărut…

Toată lumea doarme. Dl. şi d-na Subagny au fost cam greu încercaţi în aceste prime ore ale călătoriei. Nici Gernon nu s-a descurcat mai bine. Antoine, care acum era furios că a plecat, a rămas în cabina lui. D-na Bruvannes s-a încuiat în cabina ei. D-na de Lérins la fel. Iată-mă singur. Noaptea este frumoasă, călduţă, tăcută. Şeful de cart şi-a luat în primire serviciul. Soneria a vibrat, stridentă în aerul marin. O uşoară umezeală nocturnă îmi răcoreşte mâinile încinse.

Ieşirea din Marsilia a fost cam neplăcută, cum se întâmplă deseori. La ora patru, *Amfisbenul* a pornit. Sirena a gemut prelung; încet şi cu grijă iahtul s-a degajat dintre vasele care îl înconjurau, apoi a depăşit fortul Saint-Jean şi am ieşit în larg. O hulă luminoasă ne-a întâmpinat.

Apa era de un albastru sumbru şi magnific, obositor pentru ochi. Am navigat printre insule, de-a lungul unei coaste stâncoase şi dantelate, pe care apusul soarelui a

zugrăvit-o în culori minunate.

M-am urcat pe pasarelă. Apoi s-a lăsat amurgul. La masă, nimeni nu a apărut, în afară de Gernon care s-a aventurat până în sufragerie. Răul de mare, care i-a dat de furcă între insulele Pomèque şi insula Ratonneau, îi făcuse poftă de mâncare. Mănâncă într-un mod îngrozitor, ca cineva care nu îşi plăteşte masa. Cred că perspectiva de a petrece două luni fără nicio cheltuială a contat mult în hotărârea de a primi invitaţia d-nei Bruvannes. Totuşi după această cină copioasă, a apărut din nou îngrijorat, şi după puţin timp a dispărut. Marea este totuşi, acum, perfect liniştită, atât de liniştită încât scriu cu uşurinţă. Dacă scrisul meu este neregulat, aceasta se datorează faptului că îmi tremură mâna de teamă şi de bucurie...

Cum îmi mai bate inima! Mă gândesc la ea. Toată această frumoasă noapte marină este plină de prezenţa ei. Prezenţa ei! Ce uimitor şi preţios îmi pare acest cuvânt! în fiecare zi, timp de două luni, în fiecare zi, la fiecare oră, va fi aici. Este aici. Până în ultima clipă am crezut că va inventa vreun motiv ca să nu facă această călătorie. Azi dimineaţă, ducându-mă să o aştept la gara din Marsilia, tot mai eram convins că nu va fi în tren. Ah! ce uşurare, când am văzut-o coborând din vagon cu acea fermecătoare supleţe a corpului care se potriveşte atât de bine cu ritmul puternic şi delicat al mării! Părea foarte veselă şi mi-a întins mâna cu drăgălăşenie. O revedeam prima dată după călătoria mea la Clessy, de la acea poveste absurdă cu d-na de Jersainville. Ce îi povestise oare nebuna aceea? Ah! de ce mă pusese Laure într-o asemenea situaţie? Probabil că nu am să aflu niciodată. Poate că a regretat că a procedat astfel, pentru că, pe drumul de la gară la port, mi-a vorbit aproape cu tandreţe.

Şi la urma urmei, ce importanţă are! Esenţialul nu este oare că a venit? Acest gând, în seara asta, mă umple de bucurie şi de emoţie. Da, Laure de Lérins este aici. Ea ocupă una din cele trei cabine mari ale iahtului, în

apropiere de cea a d-nei Bruvannes, şi mâine va fi la fel. Ah! câte zile de mâine în aceste două luni în care vom trăi alături! Totuşi, într-o bună zi, acest vis frumos va lua sfârşit. Da, dar atunci voi avea amintirea, minunata amintire care păstrează, care face să dăinuie, care recompune neobosită ceea ce timpul a distrus.

De ce nu i-am mărturisit încă dragostea mea? Ce ciudată ipocrizie să o las să creadă că nu sunt pentru ea decât un prieten! Vai! am să îndrăznesc oare vreodată să-i spun secretul timid al sufletului meu? De ce nu l-a ghicit ea singură? Dar eu de ce am tăcut cu încăpăţânare? De ce? Zău că nu ştiu. Unul din motivele tăcerii mele nu este oare această dorinţă de independenţă şi de libertate pe care o manifesta cu atâta înflăcărare? Mi se părea că ar fi luat o declaraţie de dragoste drept un atentat la această libertate, la această independenţă. Aşteptam ca să-i spun să se arate mai puţin neîncrezătoare, mai puţin speriată şi sălbatică. Ah! Laure, Laure de Lérins, de-aş putea, într-o noapte ca asta, legănat de o mare liniştită şi blândă, adăpostit de întunericul molatic, sub un cer de stele îndepărtate, să prind şi să strâng, în mâna mea, mica ta mână nervoasă şi parfumată şi să mă laşi să-ţi spun…!

Înainte de a intra în cabină, m-am urcat o clipă pe pasarelă. Dl. Bertin, secundul, îşi făcea cartul. Mi-a dat câteva lămuriri privitoare la drumul nostru. Din când în când, timonierul întorcea timona şi se apleca să cerceteze busola închisă în habitaclu şi luminată de o lampă electrică.

5 iunie. Suntem ancoraţi în Golful Bonifacio, în faţa micului chei străjuit de oraşul în trepte şi de marea lui citadelă galbenă. Portul nu adăposteşte, pe lângă iaht, decât câteva bărci şi câteva corăbii cu pânze. Golfuleţul, a cărui intrare se lărgeşte formând un fel de lac cu ape perfect liniştite, este înconjurat de ziduri înalte formate din stânci abrupte, în care sunt săpate grote umede şi

întunecoase. După prânz, propun să coborâm pe ţărm. D-na Bruvannes nu pare dispusă. Antoine este la ora siestei. D-na Subagny nu şi-a revenit din primul contact cu marea şi declară că nu-l va lăsa cu niciun chip pe soţul ei să se mai obosească plimbându-se după o noapte agitată. Dl. Gernon declară că Bonifacio nu i se pare să aibă ceva prea interesant. Singură d-na de Lérins a acceptat propunerea mea. Sper că se va întâmpla deseori acest lucru şi mă bucur. Cum este destul de cald, s-a dus să pună o rochie uşoară şi o aştept stând de vorbă cu dl. Gernon.

Dl. Gernon şi-a compus un costum ciudat pe care trebuie să-l fi cumpărat la haine vechi. Este îmbrăcat într-un fel de bluzon de pânză groasă albastră, o stofă atât de tocită că într-un anume loc pare lustruită. Poartă bluzonul cu un pantalon de pânză albă, uşor scămoşată. Şi-a înlocuit canotierul de paie obişnuit cu o cască colonială: Casca are dungi ca un pepene şi partea care trebuie să acopere ceafa coboară atât de mult, încât la anumite mişcări se loveşte de gulerul bluzonului, se ridică şi trânteşte cozorocul pe nasul bietului Gernon, care trebuie să-şi restabilească echilibrul instabil al frizurii. În ciuda acestui inconvenient, e foarte mândru de echipamentul lui. Declară, de asemenea, că e foarte mulţumit de expediţia marină la care s-a dedat şi pe care o numeşte „periplul” lui. Este foarte măgulit de a călători într-o companie atât de elegantă, aşa încât are intenţia să se conformeze moravurilor societăţii celei mai distinse. De aceea, azi de dimineaţă, a venit să mă întrebe la ce pot oare să servească anumite obiecte de toaletă, a căror întrebuinţare nu o bănuia. L-am informat cum am putut mai bine şi i-am arătat cum funcţionează cada. Această experienţă a părut să-l intereseze extrem de mult şi a admirat deosebita ingeniozitate a aparatelor. Totuşi, a lăsat apa să se scurgă fără să-şi manifeste câtuşi de puţin dorinţa să facă o baie. După care, mi-a mărturisit că ar fi putut, desigur, să se adreseze valetului, dar că a preferat să recurgă la lămuririle mele. Este hotărât să solicite cât

mai puţin serviciile personalului, pentru că ar trebui, la sfârşitul călătoriei, să le recunoască printr-un dar, obligaţie care începe deja să-l preocupe. Gernon este un om cumsecade, dar îngrozitor de zgârcit. Fapt cu atât mai puţin scuzabil, cu cât este departe de a fi sărac, m-a asigurat dl. Feller, care-l cunoaşte bine pe acest original.

Pregătirile d-nei Lérins nu au durat mult şi o văd repede apărând în vârful scării proaspătă şi elegantă. E îmbrăcată cu o rochie de pânză cafenie şi poartă o pălărie mare în jurul căreia e înfăşurat un voal mlădios care pluteşte. Barca ne aşteaptă în josul scării. În cadenţă, ramele izbesc apa şi, câteva minute mai târziu, ajungem la chei, unde suntem întâmpinaţi de o bandă de puşti care ţopăie şi gesticulează în jurul nostru. Culoarea tenului, flacăra ochilor, te ajută să recunoşti deja la aceşti puşti din Bonifacio caracteristicile italienilor. Nu ne cer de pomană. Tinerii corsicani, mai mult sau mai puţini zdrenţăroşi, sunt mândri şi discreţi. Ei se mulţumesc să ne urmeze o clipă, apoi se risipesc şi ne lasă să ne continuăm drumul.

Bonifacio este un orăşel ciudat. Străzile înguste ce coboară abrupt sunt pavate cu un pietriş aspru care roade tălpile. Casele care mărginesc strada sunt de piatră; masive, îndesate. Unele sunt împodobite cu porţi sculptate. Aspectul este pe jumătate provensal, pe jumătate italian şi nu prea îmbietor. Oamenii ne privesc cu indiferenţă, în timp ce urcăm spre cetăţuie, a cărei greoaie masă galbenă te proiectează pe cerul albastru.

Iată-ne ajunşi la această cetăţuie. La picioarele ei, se întinde o esplanadă de unde ai o privelişte cuprinzătoare a mării. În depărtare se profilează coasta Sardiniei. Tot aerul este plin de un soare strălucitor. Piatra unui mic parapet este călduţă şi d-na de Lérins o mângâie cu mâna desmănuşată, în timp ce stăm aşa, aproape fără să vorbim. Uneori un vânticel face să-i fluture voalul. Alteori o rândunică trece pe lângă noi, scoţând un strigăt ascuţit. Urmăreşte cu privirea şi se scufundă din nou în reveria ei.

Pare fericită şi liniştită. La ce se gândeşte? Ce gânduri adăposteşte această frunte plină de graţie?

Pe esplanadă, aproape de noi, sunt trei sau patru pomi cu frunziş sărăcăcios care dau puţină umbră. Un grup de băieţi şi de fetiţe s-a adăpostit acolo. Deodată d-na de Lérins mi-i arată cu vârful umbrelei.

— Ia priveşte, Delbray, ce amuzanţi sunt copilaşii ăştia!

Privesc. Scena este într-adevăr comică. Trei fetiţe s-au împopoţonat cu voaluri mari de muselină albă cu care îşi înfăşoară capul şi care le acoperă aproape în întregime. Ele ţin fiecare în mână câte un buchet de flori, înaintează făcând graţii şi salută ceremonios. Băieţii le răspund cu salamalecuri pline de gravitate şi de pretenţie. Au şi ei flori în mână. Apoi, fetele şi băieţii, terminând cu maimuţăreala, se iau de braţ şi încep să defileze cu un aer pompos şi oficial, învârtindu-se în jurul pomilor. De-a ce se joacă? De-a primirea d-lui Prefect sau de-a căsătoria? Cred că de-a căsătoria. Cortegiul are în frunte un băieţel voinic de şapte, opt ani, cu pantaloni găuriţi şi care imită minunat bubuitul tobei. Un alt ţânc mânuieşte un băţ de două ori mai mare decât el. Acesta reprezintă evident personajul paznicului de biserică. Este atât de caraghios, încât d-na de Lérins începe să râdă, apoi, deodată, se întrerupe şi rămâne tăcută, în timp ce micul cortegiu continuă să se învârtă în sunetul tobei, în jurul pomilor cu frunziş sărăcăcios, pe esplanada însorită, deasupra căreia se înalţă marea citadelă galbenă.

Ah! Laure de Lérins, de ce nu te-am cunoscut la vârsta acestor fetiţe şi de ce n-am avut atunci vârsta acestor băieţi? Am fi trăit într-un orăşel vechi, pustiu şi provincial. M-aş fi jucat cu tine. Am fi jucat şi noi, poate, jocul de-a căsătoria cu flori în mână, timpul ar fi trecut iar această amintire ar fi devenit o realitate… Vieţile noastre s-ar fi unit în mod firesc, simplu, trainic, în loc să se întâlnească la vârsta când viaţa face ca inimile să şovăie, când prea multe lucruri s-au amestecat în existenţa fiecăruia, când dragostea a devenit un joc dificil, plin de subtilităţi şi supus

întâmplării, plin de temeri, de dorinţe şi de frică…

Ne-am întors la iaht, pe străzile înguste şi înclinate de la Bonifacio, de-a lungul caselor care se întunecau. În port, barca ne aştepta, dar înainte de a ne întoarce la bord, d-na de Lérins a vrut să facă o plimbare în golfuleţ. Am trecut pe sub etrava *Amfisbenului* şi am luat-o de-a lungul peretelui înalt de stânci. Apa era de un calm profund, de un albastru aproape negru. Barca lăsa în apă o dâră lungă. Uneori, am fi putut aproape atinge pereţii stâncoşi. Ei emanau un miros ciudat de ierburi marine, un straniu parfum salin. Am mers astfel până la intrarea îngustă a portului. De acolo, *Amfisbenul* ancorat făcea o impresie foarte bună, cu carcasa lui albă, cu coşul, catargele, cu aerul lui elegant şi puternic, cu flacăra roşie pe care se detaşa emblema fabuloasă a şarpelui bicefal, al cărui nume îl poartă, acest nume ce constituie disperarea bunei d-ne Subagny, care nu reuşeşte să-l reţină uşor şi îl poceşte în fel şi chip.

6 iunie. Viitoarea noastră escală va fi Neapole, unde ne vom opri câteva zile.

7 iunie. O să începem să zărim Neapole mâine dimineaţă. *Amfisbenul* înaintează cu unsprezece noduri în mod regulat. Am avut după prânz o conversaţie cu Antoine Hurtin. Era întins pe un şezlong. Lângă el, zăcea în dezordine un vraf de romane. De când este bolnav, a început să citească, el care nu deschidea niciodată o carte. Alege, de cele mai multe ori, povestiri de călătorii. Prin aceasta compensează lipsa de activitate, pentru că croaziera pe care o fâce trebuie să fie exclusiv o cură de aer şi de odihnă. De altfel, îl găsesc mai bine, deşi el pretinde că niciodată nu s-a simţit mai prost şi că nu se va vindeca niciodată. Îi las să vorbească şi sunt convins, în ceea ce mă priveşte, că îl vom aduce înapoi la Marsilia perfect sănătos. Astăzi sta prost cu

moralul. În aceste momente, încerc să remontez, convingându-l că nimic nu e iremediabil, că trece printr-o criză din care va ieşi desigur cu răbdare şi cu voinţă, ca aceasta este părerea doctorului Tullier şi a tuturor medicilor pe care i-a consultat. De obicei, aceste discursuri îl înfurie; se lamentează, îşi blestemă ghinionul şi viaţa stupidă pe care a dus-o.

Mă aşezasem lângă el şi-i ascultam distrat; doleanţele, privind-o pe d-na de Lérins care se plimba încoace şi încolo pe punte. El şi-a dat seama că nu sunt atent şi mi-a spus supărat:

— Totuşi, dragul meu, ar trebui să mă asculţi, cu mai multă atenţie. Ah! Ştiu că am devenit cel mai mare pisălog în legătură cu sănătatea mea! De altfel, nu am dreptul să fiu supărat pe tine. Ai fost drăguţ că ai acceptat să ne însoţeşti în călătoria asta cumplit de plictisitoare... Dar nu mai protesta, este inutil. Ne plictisim şi ne vom plictisi pe vasul ăsta. Este inevitabil. Eşti un băiat de zahăr că ai venit cu noi; dar mărturiseşte că şi eu am făcut ceva pentru tine şi că merit în schimb să asculţi cu puţină îngăduinţă să-ţi povestesc despre digestia mea şi alte confidenţe de acelaşi gen, ce naiba!

Nu înţelegeam deloc ce vroia să spună. Văzând mutra mea mirată, m-a bătut pe braţ:

— Haide, dragă, nu face pe prostul, ştii foarte bine ce vreau să spun. N-ai să mă forţezi să te fac să înregistrezi atenţiile delicate pe care le-am avut faţă de tine. Ei bine, da, când ai acceptat invitaţia mătuşii mele, am avut remuşcări la gândul că ai să petreci două luni în compania sumbră a unui ramolit de genul meu, având drept orice distracţie tovărăşia zilnică a bătrânului cuplu Subagny şi a zănatecului ăstuia de moş Gernon. Atunci, mi-am spus: ”Ce-o să se facă nenorocitul de Delbray pe galera asta?” Eu, nu-i aşa, am ocupaţiile mele, respir, îmi iau pulsul, îmi studiez limba, mănânc regim, încerc să fac din mine ceva mai prezentabil decât zdreanţa care am ajuns. Mătuşa mea

mă are pe mine! Soţii Subagny nu au nevoie de nimeni. Ai să vezi ce bătrânei curioşi sunt amândoi! Iar Gernon, el gustă inefabilele delicii ale hranei şi călătoriei gratuite şi savurează prestigiul pe care-l va obţine cu croaziera lui în mediile academice. Dar tu, bietul meu Julien, ce-ai fi făcut pe scândurile astea timp de şaizeci de zile? Ai fi murit de plictiseală sau ne-ai fi părăsit la a treia escală. Şi atunci eu! Ce vrei, eşti singurul chip omenesc care nu mă dezgustă în momentul de faţă. Da, da, chiar aşa! Poate pentru că avem amintiri comune, amintiri drăguţe dinainte de petrecerile stupide care m-au ruinat. Eşti singurul om căruia n-am poftă să-i dau un picior în fund, ceea ce sunt tentat să-i fac cretinului ăsta de Gernon. Îmi eşti necesar şi nu vroiam să mă laşi în pană.

Cum dădeam din umeri, a continuat:

— Spui tu nu, dar ştiu eu cum ar fi stat lucrurile. N-ai fi suportat viaţa asta nici două săptămâni. Tu ştii cum să-ţi foloseşti timpul; eşti un băiat deştept, un fel de artist ratat în fond; ai în capul tău o mulţime de idei; ai imaginaţie; eşti un visător cum se spune; te distrează să priveşti ce culoare are marea, să numeri stelele. Îţi plac o mulţime de fleacuri, peisajele, oraşele pe care o să le vedem, o mulţime de năzbâtii. Dar nu trebuie să te simţi ofensat, ştiu bine, tot ne-ai fi lăsat baltă. Atunci, gândindu-mă la toate astea, mi-am spus: „Trebuie neapărat să găsesc ceva ca să-l reţin la bord”. Era greu. Din fericire mi-am amintit că-mi vorbeai des de d-na de Lérins. Îmi povesteai că o plimbi prin Paris, că eraţi în termeni de strânsă camaraderie. Atunci am avut o idee luminoasă şi i-am insinuat mătuşă-mi că ar trebui s-o invite şi pe d-na de Lérins. Ar distra-o să călătorească, biata copilă!

Şi ce companie plăcută va fi pentru Julien! Îi va ţine de urât. N-am să-ţi ascund că buna mea mătuşă a protestat puţin la început. Este foarte tare în domeniul convenienţelor, mătuşa Bruvannes! Dar nu m-am lăsat. I-am dovedit că, dacă un iaht este un loc minunat pentru a face curte cuiva,

este un loc nepotrivit pentru a merge mai departe. Aceste consideraţii morale au liniştit-o pe mătuşa Bruvannes şi probabil şi pe d-na de Lérins, căci, după cum vezi, a acceptat invitaţia. Rezultatul? Ai, pentru două luni, o companie plăcută în această călătorie. Ei! ce părere ai de manevra mea...?

Stewardul ne-a întrerupt. Îi aducea lui Antoine, pe o tavă, un tonic cu maderă şi gălbenuş de ouă. După ce a băut amestecul, Antoine a reluat, plescăind din limbă:

— Şi acum, misteriosul meu domn, n-ai să-mi spui că nu eşti îndrăgostit de d-na de Lérins. Ştii, mă pricep la de-alde astea. Degeaba ai să protestezi, n-am să cred o iotă. Aşa stupid şi ramolit cum par, nu mă bagi în cofă cu lucrurile astea. O iubeşti pe d-na de Lérins, amice; dovadă că, de trei luni o tot plimbi de colo până colo, eşti foarte atent cu ea. Evident, eşti complezent de felul tău, dar, totuşi, ai cam depăşit îndatoririle politeţii şi ale complezenţei. Nimeni nu acceptă să servească drept călăuză, de patru ori pe săptămână, unei persoane drăgălaşe pe care nu o cunoştea în ajun, fără să aibă ceva în vedere. Şi de nu ai fi fost pur şi simplu un prost, pentru că, să-ţi spun drept, să plimbi o femeie, nimic nu este mai plictisitor. Doamnele nu sunt niciodată gata la timp, mereu obosite şi pline de capricii ciudate. Te fac răspunzător de orice lucru neplăcut care se întâmplă. De plouă, de ninge, este vina ta. Noi suntem de vină dacă este prea cald. Şi tot noi dacă este prea frig. Şi pe urmă, o femeie nu are şir în idei. Deodată nu mai vor cu niciun preţ ceea ce doreau nebuneşte cu o clipă mai înainte.

Dimpotrivă, deodată le vine o poftă neaşteptată pe care trebuie să o satisfacem pe loc, căci altfel riscăm să trecem în ochii lor drept nişte prost crescuţi... O! ce fiinţe! Şi nu-mi amintesc de vreo escapadă amuzantă care să nu fi fost stricată de un capriciu de femeie, de vreo toană stupidă sau de vreo ceartă prostească. Ai să-mi spui, cu siguranţă, că experienţa mea nu e concludentă. Este adevărat, dar,

ştii, în fond, toate sunt la fel; cu fetele însă, poţi cel puţin să ridici tonul. Această cale mi-ar fi fost închisă cu femeile de lume, aşa încât nu am lucrat în acest sector. Totuşi, nu crede că nu am frecventat câteva femei de acest gen, dar ceea ce m-a dezgustat sunt mofturile lor, preambulele lor, tocmelile lor. În dragoste, eram expeditiv. La ce bun atâta frazeologie? O femeie nu este interesantă decât la pat. Trebuie întotdeauna, nu-i aşa, să ajungi la asta? Ele ştiu lucrul ăsta. De altfel, aşa încât în cazul că o iei prea pe ocolite, până la urmă se ofensează. Iau asta drept o lipsă de atenţie pe care nu ne-o iartă. Sunt ranchiunoase, şmecherele! Aşa că, la sfârşit, când ai pregătit totul din timp, când le-ai făcut tot felul de atenţii, când crezi că le-ai adus încetul cu încetul la punctul dorit atunci ţi se strecoară printre degete, se retrag râzându-ţi în nas. Şi nimic nu le face o plăcere mai mare decât să ne joace acest gen de feste. Adoră să-şi bată joc de noi. În dragoste, înţelegi, există un moment şi acest moment nu trebuie să-l amâni, un moment în care trebuie să forţezi lucrurile, să laşi deoparte sentimentele frumoase şi micile delicateţuri, în care scrupulele sunt inutile şi primejdioase.

Tăcu un moment, apoi continuă:

— Ei! simt că numeşti de părerea mea şi că m-ai considerat întotdeauna ca pe un personaj destul de grosolan.

Este o parte de adevăr, de altfel, în felul în care mă apreciezi. Da, ştiu, ştiu, eu sunt un c... şi tu eşti un îndrăgostit. Hai, fii sincer. Sunt sigur că nu ai avut niciodată o femeie cu forţa. Ai aşteptat întotdeauna să ţi se dăruiască. Le-ai lăsat întotdeauna timp să se hotărască să ţi se ofere. Ah! am priceput metoda ta, dragule. Mizezi pe persuasiune şi pe sentimentalitate. Da, eşti spiritual. Ce-i drept, simpatia pe care o femeie o poate avea pentru tine, dacă nu este, la început prea precisă, se poate accentua pe măsură ce îşi va da mai bine seama de calităţile tale. De altfel, trebuie să fie foarte plăcut acest gen de succese.

Desigur că e amuzant să constaţi că încetul cu încetul câştigi teren, că eşti mai bine apreciat. Fără să mai spun că trebuie să fie grozav să vezi aşa cum se coace fructul, să-l atingi, să-l palpezi, să constaţi că e timpul să-l culegi, că o să cadă de la sine. Toate acestea sunt foarte frumoase, fără îndoială. Dar trebuie să recunoşti că îţi trebuie aptitudini pe care eu nu prea le-am avut. Aveam un fizic potrivit pentru aşa ceva? Oamenii de felul meu pot să se poarte astfel? Ce aş fi câştigat dacă aşteptam să fiu mai bine cunoscut? Spune şi tu. Ţi-l închipui pe grăsunul de Antoine Hurtin făcând pe seducătorul, desfăşurându-şi graţiile? Ar fi râs toată lumea de mine. Aşa încât am ales celălalt rol şi mi-a priit atât de bine, încât poţi să admiri unde m-a adus.

Antoine Hurtin s-a oprit suspinând. La capătul iahtului, d-na de Lérins se căţăra sprintenă pe pasarelă. Silueta ei se detaşa elegant pe cerul albastru. M-am ridicat. Mă temeam ca Antoine să nu înceapă iar să-mi vorbească de dragostea mea pentru dânsa. Cred că a înţeles la ce mă gândeam, căci a adăugat puţin încurcat:

— Ascultă, Julien, trebuie să-ţi spun ceva care mă sâcâie de câtva timp. Acum patru ani nu am fost drăguţ cu tine, într-o anumită împrejurare. Am greşit şi sper că nu mai eşti supărat pe mine. Atunci am vrut, am încercat... În sfârşit, aş fi fericit dacă am putut să fac ceva ca să şterg definitiv această amintire urâtă. Dar du-te odată la d-na de Lérins, nu vezi că îţi face semn de pe pasarelă? Astăzi te-am bătut destul la cap, bietul de tine!

Ciudat om, grăsunul ăsta de Antoine! Aşadar, a vrut să-mi ofere o „compensaţie” cerându-i mătuşii sale s-o invite pe d-na de Lérins pe *Amfisben.* Din partea oricui ar fi fost ceva cam jignitor şi nedelicat, dar cu Antoine nu trebuie să judeci lucrurile la milimetru.

8 iunie. În larg. M-am urcat pe punte... Eram într-o ciudată stare de exaltare. Aerul răcoros m-a calmat. Nu s-a

făcut încă lumină, dar nu mai este totuşi întuneric, întunericul care ne înconjoară este o ţesătură mai uşoară, parcă subţiată, mai puţin consistentă, mai moale. Pe pasarelă îl întâlnesc pe secund, dl. Bertin, care este de cart. Un tânăr cu barbă blondă şi purtări plăcute. Am stat de vorbă de mai multe ori cu el şi îmi place mai mult decât comandantul, dl. Lamondon, destul de puţin comunicativ, Dl. Bertin stă aplecat deasupra planşetei unde este întinsă harta, prinsă în patru pioneze; la lumina unei lămpiţe electrice, el îmi arată drumul pe care l-am străbătut şi punctul în care trebuie să fim în acest moment. Ne apropiem. Curând, îmi arată cu degetul, la stânga noastră, o lumină îndepărtată care vine din insula Ischia. Îşi freacă palmele. În această clipă îmi dau seama că se vede pământul. Încetul cu încetul, în jurul nostru o lumină vagă s-a aşternut. Tot iahtul pare să fi ieşit din umbră. Marea este de-o ciudată paloare lăptoasă. Aerul s-a limpezit, purificat de tenebre. Sunt zorile abia mijind, cu prospeţimea lor, cu fremurul lor, cu tristeţea lor.

D-na de Lérins m-a pus să-i promit că o voi deştepta de îndată ce se luminează de ziuă. Vrea să vadă sosirea noastră la Neapole. Am părăsit pasarela şi m-am întors pe punte. Uşa salonului a rămas deschisă. Am intrat şi m-am aşezat pe divan. Nu are nimic maritim acest salon; ai putea să te crezi în vreun apartament parizian. Este confortabil şi elegant. Doar mesele sunt amenajate în vederea tangajului şi salonul are un miros ciudat, acela care, pe mare, impregnează toate obiectele. Pentru prima dată de la plecare, mă gândesc la Paris, la locuinţa mea din Rue de la Baume, la vechea casă de la Clessy le Grandval, la mama de la care voi primi o scrisoare, fără îndoială la Neapole, la mama care m-ar ierta că am uitat-o, dacă ar şti că mă aflu în faţa mizei decisive a sorţii mele.

Acum se ivesc zorile şi trebuie să mă duc s-o anunţ pe d-na de Lérins. Mă îndrept spre scara cabinelor. Jos, în culoar, becurile sunt stinse şi totul pare cufundat în beznă. Am

apăsat pe butonul electric şi becurile strălucitoare s-au aprins. Lumina luceşte pe pereţii albi lăcuiţi, pe care sunt atârnate acuarele reprezentând peşti, alge, madrefore. Este un culoar de hotel luxos. Cabina d-nei de Lérins este la capăt. Trecând prin faţa celor ale d-nei Bruvannes şi d-nei de Subagny, mă străduiesc să nu risipesc liniştea. Ceea ce fac este foarte nevinovat şi totuşi parcă aş fi un hoţ şi mă simt jenat. Îmi bate inima. Iată-mă în fata uşii d-nei de Lérins. Fără îndoială că mai doarme. Cum s-o trezesc? Să bat încet sau hotărât? Mă simt cuprins de o ciudată timiditate. În sfârşit, mă hotărăsc şi bat uşor; ciocăn mai tare. Nimic. Probabil că doarme adânc. Cel mai bine ar fi poate să mă întorc pe punte. Dar deodată mă cuprinde o imensă, o imperioasă nevoie de a o vedea. Mi se pare că-mi lipseşte de un timp nesfârşit. Ciocăn puternic. O voce limpede, veselă, îmi strigă: „Intraţi, intraţi, d-le Delbray, nu sunt încă gata de tot.” În acelaşi timp deschizând uşa mă trezesc în faţa ei. Este îmbrăcată cu o rochie lungă şi largă şi pe deasupra are o haină cu falduri din lână uşoară. Lumina e aprinsă. Cabina are un aer de sărbătoare. Din prag o contemplu, uluit, tulburat la vederea patului în care a dormit, a patului desfăcut, din care atârnă pe covor aşternutul. D-na de Lérins s-a apropiat de oglindă. Îşi aşază pe păr o elegantă caschetă marinărească. În timp ce înfige în ea un ac, îmi spune: „E drăguţ din partea dumitale că ai venit să mă anunţi. Eram deja trează, dar te aşteptam… Am văzut încetul cu încetul hubloul luminându-se. Seamănă cu un fel de lună ciudată şi tristă. Mă privea cu adevărat ochiul mării. Nu aş fi îndrăznit cu niciun chip să mă scol în faţa acestei priviri. Atunci, am aprins lumina. Suntem încă departe da Neapole? Uitaţi, sunt gata, nu mai am decât să mă încalţ.” Se aşezase pe marginea patului. Cu piciorul gol, a făcut vânt la capătul cabinei papucului verde care părea să fi păşit pe mare.

Ne-am urcat pe punte. Acum, zorile se răspândiseră pe tot întinsul cerului şi pe toată nemărginirea mării. Am

urmărit lumina lor crescândă pe chipul d-nei de Lérins. Cetatea napolitană se bănuia vaporoasă în depărtare. În curând Neapole va apare în strălucitoarea lumină a dimineţii. Se întinsese într-un fotoliu mare de răchită. Nu o vedeam decât pe ea. Îşi desfăcuse haina. Sub rochie am urmărit linia suplă a trupului. Uneori îmi semnala o nuanţă a cerului sau a mării, bărcile mari cu care ne încrucişam şi ale căror vergi înclinau molatec, velele purpurii sau galben-brune. Din când în când, d-na de Lérins îşi legăna piciorul încălţat cu un pantof de pânză albă, piciorul pe care îl revedeam, sprinten şi gol, azvârlind cât colo papucul verde, ca o ofrandă ironică liniei marine din hublou.

15 iunie. Sorrente. Am stat o săptămână la Neapole, apoi, cum era foarte cald în port şi cum un miros puternic de sulf infesta aerul, am venit să căutăm aici puţină răcoare.

Amfisbenul este ancorat în faţa plajei al cărei comic nume este Cocumella. De aici vom pleca mâine sau poimâine spre a ne continua călătoria. Escala noastră următoare, puţin cam lungă, va fi Palermo. Astăzi nu voi face altceva decât să retrăiesc săptămână noastră la Neapole. Aşadar, la Neapole am făcut multe plimbări şi excursii. D-na Bruvannes, familia Subagny, Gernon au participat şi ei destul de des. Dar Antoine nu a coborât pe pământ decât o singură dată. Se plânge şi se văicăreşte încontinuu. Totuşi starea lui mi se pare mai bună. În singura plimbare pe care a făcut-o m-a rugat să-l însoţesc. Era aproape ora cinci seara. Pe chei, am luat una din trăsurile acelea care te duc într-o zdruncinătură, împodobite fiind cu titlul pompos „carozella” şi al căror cal are la frunte o pană de fazan. Cu acest elegant vehicul ne-am plimbat prin oraş, conduşi de un lungan care plesnea furios din bici. Neapole la acea oră este încins şi prăfuit, fără să mai spun că pavajul lui dur de lavă te cam face să suferi. Cu toate

acestea, Antoine a suportat foarte bine încercarea. La întoarcere, când coboram pe via Toledo, a oprit trăsura ca să facă câţi va paşi pe jos. Tot hoinărind, am ajuns în faţa unuia din acele magazine cum se află multe pe aici, unde se vinde baga şi coral. Amuzante aceste dughene! Toate nuanţele de baga, de la cea mai închisă până la cea mai deschisă, sunt reprezentate şi găseşti toate nuanţele de coral, de la roşul cel mai aprins la rozul cel mai pal. I-am cerut lui Antoine îngăduinţa să fac câteva mărunte cumpărături. O fată destul de frumoasă ne arăta obiectele ca să alegem. Antoine o privea pe furiş şi concentrat. La plecare, s-a mai întors brusc ca s-o mai vadă o dată. Am surprins în ochii lui privirea brutală, plină de pofte a lui Antoine cel de altădată. Da, da, flăcăul se simte mai bine şi cred că începe să-i revină pofta de viaţă!

Ne-am urcat, într-o dimineaţă, d-na Lérins şi cu mine, la mănăstirea de la San-Martino. În timp ce trăsura urca panta aspră care duce la Certosa, ea părea tristă şi absentă. Am parcurs aproape tot drumul fără să vorbim şi ne-am plimbat în tăcere prin marea mânăstire însorită... S-a oprit în faţa celor două capete de mort, încununate cu lauri, care împodobesc balustrada curţii interioare. Micul muzeu, adăpostit de mânăstire, nu a reuşit s-o scoată din melancolia ei, cu toate amintirile hazlii ale vechii vieţi napolitane; cu toate portretele de comedieni şi de pictori, tablourile cu scene populare, în ciuda uimitoarei trăsuri în care Victor Emmanuel şi Garibaldi şi-au făcut intrarea triumfală la Neapole, în ciuda unui stand drăguţ cu o sută de figurine costumate şi pictate. În clipa când era să plecăm, paznicul ne-a făcut semn să-l urmăm. S-a îndreptat spre o fereastră pe care a deschis-o. Ea dădea într-un balconaş.

D-na de Lérins a scos o exclamaţie de surpriză şi bucurie. Acest balcon era suspendat în vid; agăţat de zidul abrupt al bătrânei mânăstiri, el oferea priveliştea întregului oraş, cu

clopotniţele, acoperişurile, casele, pieţele, străzile, portul lui, Neapole al cărui murmur profund, şi zgomotos ajungea până la noi într-un geamăt surd şi îndepărtat. După vizitarea acestei mânăstiri cu capete de mort împodobite cu lauri şi a muzeului cu figuri pictate, vechituri şi păpuşi, acest oraş mare, trezit din zori, activ şi colorat era o chemare la viaţă. D-na de Lérins se retrase brusc, parcă cuprinsă de ameţeală, cu ochii închişi. Am fost pe punctul, în clipa aceea, să o strâng în braţe, să-mi aşez buzele pe ochii ei închişi, să mă amestec cu acel freamăt omenesc care se înălţa până la noi şi să-i mărturisesc, în sfârşit, dragostea, frământarea, speranţa mea. Dar paznicul s-a apropiat şi ea a părăsit brusc balconul, în timp ce îi dădeam omului obolul pe care îl aştepta.

De ce nu vrea să-mi dea ascultare? De ce pare a nu dori să asculte mărturisirea dragostei mele? Vai! mă tem îngrozitor că înţeleg prea bine motivele acestei atitudini. Este un subiect pe care nu vrea să mă lase să-l abordez. Şi procedează astfel, din păcate, pentru că e bună, pentru că ar costa-o poate să fie nevoită să-mi provoace disperarea, să-mi spună că niciodată nu mă va iubi, că niciodată nu va fi a mea. Dar atunci, de ce a venit pe vas, de ce a acceptat să ia parte la această croazieră în care vom sta faţă-n faţă zile întregi? Şi de ce, uneori, pare să mă atragă spre ea cu un gest, cu o privire? Şi totuşi, nu este nici crudă, nici cochetă. Am găsit întotdeauna că este sinceră şi loială. Dacă i-aş displace, nu mi-ar fi permis, de patru luni, să o însoţesc cu asiduitate în plimbările ei. Uneori, de la începutul acestei călătorii, mi se pare că mă priveşte cu o nuanţă de atenţie specială, de interes. S-ar zice că mă ţine sub observaţie, că mă studiază. Caută să-mi cunoască gusturile, ideile despre viaţă, ceea ce nu făcea înainte când comunicam pe un ton de camaraderie puţin superficială. Cine ştie, de altfel, dacă şi-a dat scama de dragostea mea, de tăcuta mea dragoste?

Am primit o scrisoare de la Yves de Kerambel care mă anunţă că mătuşa lui, Guillidic, a murit. Biata doamnă şi-a dat sufletul a doua zi după plecarea mea la Marsilia. El moşteneşte o rentă de vreo treizeci de mii de livre şi un domeniu frumos în Algeria, a cărui existenţă ciudată văduva o ascunsese cu grijă nepotului ei. Lumea este plină, într-adevăr, de oameni ciudaţi. Mama mi-a scris şi ea o scrisoare lungă şi afectuoasă. Din viaţa ei îngustă de provincie, este fericită să ştie că sunt în aceste locuri frumoase. Există unul mai frumos, mamă, acela al dragostei şi al fericirii, dar voi pătrunde oare vreodată în el? Fac eu oare parte dintre cei care vor parveni să-i forţeze porţile de aur?

În cursul săptămânii noastre napolitane, ne-am dus fireşte să vizităm Pompei. Am fost puţin decepţionat. Fără îndoială, este un loc unic cu extraordinara lui conservare distrusă, dacă se poate spune, dar Pompei, trebuie să recunoaştem, are un pitoresc mediocru, cu străzile lui ordonate, mărginite de case asemănătoare. Unele dintre acestea sunt totuşi interesante şi ele te ajută să evoci vieţile îndepărtate pe care le-au adăpostit. Câteva sunt încă împodobite cu fresce rămase intacte sub tencuiala care le-a ferit. Cea a lui Vetti pare aproape intactă, cu camerele ei pictate care dau într-o curte interioară sădită cu flori graţioase. Dar ceea ce mi-a plăcut cel mai mult din tot Pompeiul, este o fântână, aşezată la o întretăiere de străzi. Este compusă pur şi simplu dintr-un bazin de marmură în care apa curge din gura unei măşti sculptate. Îndrăgesc această fântâna pentru că am văzut-o pe d-na de Lérins aplecându-se deasupra ei şi, cu un gest fermecător, mângâind bolul tocit al anticului mascaron. Eram singuri în momentul acela. D-na Bruvannes şi Gernon se îndepărtaseră de noi. Soţii Subagny rămăseseră în urmă ca să asculte explicaţiile paznicului. Eram singuri. Bătrâna

mască părea că zâmbeşte sub mângâierea acelei mâini uşoare.

Am profitat de absenţa celorlalţi ca s-o duc pe d-na de Lérins pe drumul mormintelor. El se află la unul din capetele oraşului şi se pierde în câmp. Monumentele funerare de pe marginile lui n-au nimic deosebit, în afară de acea melancolie care lipseşte ruinelor din Pompei, ruine prea precise, prea aride, prea didactice. Aşa încât, din Pompei nu mi-au plăcut cu adevărat decât modesta fântână şi mausoleele pe jumătate dărâmate. Pe treapta unuia din ele ne-am aşezat, d-na de Lérins şi cu mine. Cu rochia ei de o croială simplă, cu pălăria mare de paie, împodobită cu spice de grâu, se asemăna destul de bine cu fetele romane de pe fresce. La fel cu ele, purta o umbrelă rotundă. Stătea în acelaşi loc unde trebuie să se fi aşezat nenumărate fete în Pompeiul de odinioară, care acum nu mai sunt decât puţină cenuşă într-un căuş de lavă! Şi mă uitam trist la vizitatoarea de astăzi. Este ea oare în viaţa mea altceva decât un chip efemer pe care se va aşterne uitarea într-o bună zi? Soarta nu ne-a făcut să ne întâlnim decât spre a ne despărţi pe veci? Ne vom separa oare ca doi străini ai căror paşi s-au încrucişat doar pentru o clipă? Nu ne-am întâlnit oare la fântâna de la încrucişarea de drumuri, la fântâna împodobită cu o mască ironică şi frustă, la fântâna al cărei bazin nu îţi reflectă chipul, la fântâna din care nu se bea? La acest gând, mi s-a strâns inima cu spaimă. Şi totuşi, chiar dacă urma să fie aşa, am oare dreptul să mă plâng? Orice s-ar întâmpla, nu am cunoscut oare, cel puţin pentru o clipă, chipul dragostei şi al fericirii?

În timp ce îmi depăn gândurile, o linişte grea apasă oraşul pustiu. Singur scârţâitul strident al greierilor sfâşie aerul încremenit. Parcă zgomotul, cu mii de lame, lucrează invizibil pentru a măcina pietrele vechi. Deodată multiplul concert păru a se opri şi auzirăm în apropiere vocile d-nei Bruvannes şi ale soţilor Subagny, acoperite de falsetul lui Gernon. Nu ne-au zărit şi s-au îndepărtat în altă direcţie. D-

na de Lérins a zâmbit. Apoi ne-am ridicat spre a ne continua şi noi plimbarea.

Tot hoinărind pe căile pompeiene, d-na de Lérins şi cu mine am vorbit destul de mult despre Gernon. Ca şi mie, i se pare a fi un personaj ciudat. Acest savant este într-adevăr un pişicher! De când călătoreşte pe iahtul d-nei Bruvannes, bătrânul a hotărât să se dezbare de personalitatea lui de om de ştiinţă spre a-şi crea una de om de lume. În loc să rămână eruditul care este şi care ar constitui, la urma urmei, o companie suportabilă, pentru că are merite în specialitatea lui, el vrea să fie, în mod afectat, drăguţ, cochet şi galant. Da, Gernon face pe drăgăstosul cu doamnele. Ah! dacă Feller l-ar vedea, ce bucurie i-ar pricinui această privelişte şi ce privire ar arunca pe sub ochelarii lui! Dar trebuie să vezi în ce fel Gernon îşi joacă rolul. Chiar şi soţii Subagny, care îl cunosc de mult, sunt uimiţi. Nu mai este Gernon cel pe care îl cunosc. Antoine, care nu are atâta răbdare şi pe care Gernon îl plictiseşte, îl repede fără menajamente. Buna d-nă Bruvannes, care avea o sinceră admiraţie pentru cărţile lui Gernon, este cam uluită de purtările lui. Ea care se aştepta, din partea bătrânelului, la conversaţii instructive şi serioase! Ea care se bucura să viziteze locurile vestite ale antichităţii în tovărăşia unui om competent şi informat! Cu ce galanterii ciudate a putut să împestriţeze această plimbare la Pompei, când am avut norocul, d-na de Lérins şi cu mine, să ne putem izola. Este adevărat că la întoarcere a trebuit să-i suportăm madrigalurile pe care le adresa în dreapta şi în stânga, şi pe care le însoţea cu râsul lui strident şi satisfăcut.

Ne-am dus de mai multe ori la muzeu, d-na de Lérins şi cu mine. Ne plăcea să rătăcim printre numeroasele statui, dar mereu, fără greş, ne întorceam la sala celor de bronz. Prin substanţa lor primară şi strălucitoare, ele ne fermecau şi, în acelaşi timp, ne fascinau prin ritm şi mişcare. Ultima

dată când ne-am dus să admirăm nocturna frumuseţe a acestor eroi de metal, privirile ne mai erau încă îmbătate de formele lor întunecoase, când, traversând o sală, am fost atraşi de lumina unei ferestre deschise.

Ea dădea spre o curte foarte însorită, împrejmuită de un zid înalt. În această curte se aflau bucăţi de piatră sculptată, fragmente de statui şi, jos, lângă zid, un şir de ulcioare mari din pământ ars roşu şi galben. Bombate, pântecoase, ai fi zis că sunt fructe enorme sau ouă monstruoase. Şi acest zid vechi, aceste ulcioare de argilă, umflate de căldura soarelui, îmi făceau deodată impresia, aşa cum ieşeau din acea lume grecească reală şi pură, cu fantomele ei nobile şi solide de bronz pe care le lăsam în urmă, că ne aflăm în Orient. În faţa lumii din cele O *mie şi una de nopţi.*

În această săptămână la Neapole, am regăsit vechea noastră camaraderie. Şi totuşi acest fel de prietenie ipocrită îmi devine intolerabilă. Zilnic îmi jur că este ultima oară în care accept situaţia echivocă în care trăim. Totuşi, de fiecare dată amân mărturisirea care îmi stă pe buze, această mărturisire pe care mi-am închipuit-o de o sută de ori, ale cărei vorbe mi le-am repetat de o sută de ori, dar pe care şovăi să o fac, pentru că sunt laş, pentru că un cuvânt din partea ei îmi poate nărui visele. Totuşi, acest Neapole voluptuos şi arzător ar trebui să mă încurajeze, acest Neapole unde seara, în jurul iahtului, dragostea vine să-şi cânte cântecele legănate de bărcile pline de voci şi de muzică.

Într-una din serile trecute, după cină, eram aşezaţi sub cort, d-na de Lérins, Antoine şi cu mine. D-na Bruvannes, soţii Subagny şi Gernon, obosiţi după o plimbare la capul Mizene, se duseseră la culcare. Antoine aprinsese un trabuc. Era primul pe care-l fuma de când se îmbolnăvise şi acest act de curaj îi dădea o dispoziţie foarte bună.

Deodată, scoţând un rotogol de fum, Antoine mi-a spus:

— Să-ţi spun drept, aveai dreptate, secundul nostru Bertin este un băiat drăguţ. M-am dus să stau de vorbă cu el, azi după-amiază. Dar ce om ciudat! I-am cerut să-mi povestească plăcerile lui napolitane. Marinarilor ăstora trebuie să le placă femeile. Dar, hotărât lucru! Ăsta nu mi se pare a fi afemeiat. Totuşi coboară aproape în fiecare zi pe ţărm. Atunci m-am gândit că se distra şi el puţin. Nicidecum. Micul Bertin se mulţumeşte să se plimbe sentimental pe Chiaia. Şi cum îl necăjeam în legătură cu abstinenţa lui, nu spui că flăcăul roşeşte până-n vârful urechilor şi îmi mărturiseşte până la urmă că este îndrăgostit de o verişoară cu care este logodit şi că, de atunci, nu s-a mai uitat la nicio femeie. Tu înţelegi ceva, Julien? Să iubeşti o femeie şi să te distrezi cu alta nu a avut niciodată vreo importanţă. Ce nătărăi mai sunt oamenii când îşi creează complicaţii inutile!

Înainte de a-i fi putut răspunde lui Antoine, se auzi vocea d-nei de Lérins.

— Ei bine! daţi-mi voie să vă spun că vă înşelaţi, dragă domnule Hurtin. Aceste complicaţii cum le numiţi nu sunt inutile şi dl. Bertin are dreptate să-şi respecte dragostea. Asta dovedeşte că există mai mulţi oameni delicaţi decât credeţi. Uitaţi, eu cunosc oameni foarte capabili să renunţe la un capriciu care le iese în drum, fiindcă au pentru altcineva un sentiment puternic. Gătiţi acest lucru comic şi ridicol, eu nu! Dimpotrivă, este drăguţ, foarte drăguţ, şi dacă ceva asemănător mi s-ar întâmpla, aş fi extrem de mişcată.

La această declaraţie a d-nei de Lérins, Antoine a început să râdă zeflemitor şi incredul. Iar eu am râs de asemenea, ca să ascund că sunt tulburat. D-na de Lérins vroia oare să facă aluzie la povestea cu d-na de Jersainville? Să-i fi povestit dânsa cum s-a terminat vizita la mine? Aceste gânduri m-au frământat toată noaptea.

Sorrente. 17 iunie. Este ultima noastră zi la Sorrente. *Amfisbenul* trebuie să ridice ancora mâine în curul dimineţii. D-na Bruvannes, soţii Subagny şi Gernon s-au dus să facă o plimbare şi d-na de Lérins i-a însoţit... Eu am rămas la bord. Eram obosit, nervos. În loc să stau pe punte, am coborât în cabină. Am tras perdelele hubloului şi m-am întins pe pat.

Deodată, în mod intens, inopinat, m-am gândit din nou la Madeleine de Jersainville. De ce oare am refuzat ceea ce mi-a oferit, acea dăruire naivă şi spontană a fiinţei sale? Cine are dreptate, Antoine sau d-na de Lérins? Şi apoi, cine ştie dacă n-aş fi iubit-o pe Madeleine? Uneori, plăcerea te duce spre dragoste. Anumite capricii se transformă într-o pasiune durabilă. Şi iată că mă cuprinde o ciudată dorinţă retrospectivă faţă de femeia pe care de abia am întrezărit-o. Dar am înţeles repede că această dorinţă nu dânsa mi-o inspiră. Ea nu este decât o imagine suprapusă, o uşoară fantomă voluptuoasă care se destramă repede şi face loc d-nei de Lérins. Ah! Laure! Laure! zadarnic invoc uitarea, zadarnic pun stavile în faţa dragostei mele, degeaba mă las dus de insinuările laşităţii mele, îţi caut rivale trecătoare; pe tine te iubesc din tot sufletul meu plin de teamă, din străfundul inimii mele şovăielnice.

Era aproape ora şase când m-am întors pe punte. Soarele nu mai ardea aşa de tare şi aerul părea mai uşor. Cum Antoine era cufundat într-o carte, m-am dus să stau de vorbă cu dl. Bertin. De ce bărcuţa care trebuia să le aducă la bord pe d-na Bruvannes şi pe d-na de Lérins, precum şi pe soţii Subagny şi pe Gemon întârzia atât? Începusem să fiu îngrijorat, când am zărit-o pornind de la mal şi îndreptându-se spre *Amfisben.* În timp ce acostau la scară, d-na de Lérins mi-a aruncat, râzând, de jos, o minge aurie pe care am prins-o din zbor. Era o lămâie pe care o culesese în timp ce se plimba. Şi o priveam în mâinile mele, – închisă, misterioasă, ca o promisiune de fericire. O, fruct

de aur frumos al Hesperidelor, dacă coaja ta înşelătoare nu ascunde decât o cenuşă amară?!

18 iunie. În larg. După ce am părăsit Sorrente. Nu ne-am oprit, aşa cum era prevăzut, la insula Capri. Antoine, fără să se consulte nici cu d-na Subagny nici cu d-na de Lérins, a dat ordin comandantului să se îndrepte direct spre Palermo. Biata d-na Bruvannes nu a îndrăznit să spună nimic şi a trebuit să suportăm acest capriciu inexplicabil. De altfel, Antoine, care de o săptămână încoace pare într-adevăr mai bine, a redevenit foarte sumbru de două zile. Pare supărat pe toată lumea. Aşa încât ne-a pedepsit să nu vedem Capri.

În ceea ce mă priveşte, această pedeapsă mă lasă indiferent. Ce importanţă au pentru mine câteva peisaje în plus sau în minus! Toate gândurile mele nu sunt oare prinse într-un singur vis? Toate priveliştile mării şi ale pământului nu au pentru mine valoarea pe care o are un anumit chip. Antoine poate să orânduiască după voia lui escalele, n-am să fiu eu acela care va protesta. Nu mă preocupă decât d-na de Lérins.

Adineauri mă uitam la ea. Stătea aplecată pe lisă. Priveam linia suplă a spatelui ei, ceafa fragedă la umbra unei pălării mari, braţele frumoase ieşind goale din mânecile scurte şi simţeam, văzând-o astfel, o melancolie greu de împărtăşit. A stat mult timp nemişcată. La ce se gândea oare, aşa absentă? Doi marinari au trecut prin spatele ei, în picioarele goale, în costumul lor de pânză şi unul dintre ei s-a întors ca să-i arunce o privire naiv admirativă. De altfel, această admiraţie o citesc în ochii tuturor membrilor echipajului, o regăsesc la dl. Bertin, este drăguţ ca şi la dl. Lamondon, care este ursuz.

Cred că se vorbeşte de d-na de Lérins la careul ofiţerilor şi în timpul serviciului marinarilor. La gândul acesta resimt un fel de jenă şi iritare. Şi totuşi această atenţie universală se explică. D-na de Lérins este singura femeie de pe bord.

Excelenta d-nă Bruvannes are un fizic şi o vârstă venerabile, d-na Subagny se află în aceeaşi situaţie. Este deci firesc ca imaginea d-nei de Lérins să bântuie gândurile tuturor acelor bărbaţi. Este inevitabil să comenteze între dânşii graţia şi frumuseţea ei. Inevitabil, desigur, da, dar nu este mai puţin adevărat că aproape fără să-mi dau seama, sunt gelos pe aceşti necunoscuţi. Poate părea ridicol, dar ăsta-i adevărul.

Şi pe Antoine, parcă nu sunt uneori gelos? Câteodată vechea mea ranchiună înăbuşită se trezeşte; îmi amintesc de procedeele şi de perfidia lui de odinioară. Atunci, mă întreb dacă nu sunt victima vreunei uneltiri din parte-i. De ce mi-a povestit oare că el aranjase ca d-na de Lérins să fie invitată pe iaht? De ce mi-a prezentat oare această invitaţie ca un fel de revanşă a purtărilor lui din trecut? Cine ştie dacă nu este îndrăgostit de d-na de Lérins şi dacă confidenţele lui urmăresc doar să-mi înlăture bănuielile? Şi cine ştie dacă d-na de Lérins nu a acceptat să facă această călătorie tocmai datorită lui Antoine?

M-am dus de dimineaţă în cabina lui ca să aflu cum se simte, pentru că, în seara dinainte, se plânsese că este foarte obosit. L-am găsit tot culcat şi pe faţă avea întipărită expresia din zilele proaste. Mi-a vorbit mult de boala lui şi de schimbările pe care le produsese în el. De altfel, dacă se va însănătoşi, intenţiona să stea cât mai puţin la Paris. Îi va cere mătuşii sale, d-na Bruvannes, să-i cumpere o proprietate în Touraine sau în Normandie. Acolo va duce o viaţă foarte regulată. I-am obiectat că o existenţă de ascet, pentru care nu era făcut, i se va părea foarte curând apăsătoare şi că ar face mult mai bine să ducă la Paris o viaţă raţională. Cuvintele astea aproape că l-au înfuriat. Hotărât lucru, nu înţelegeam câtuşi de puţin în ce stare era. Nu vedeam că am în faţă un om sfârşit, terminat şi, chiar dacă se însănătoşea, va rămâne un fel de infirm obligat să-şi ia tot soiul de precauţii. În mod sigur nu va rămâne la Paris, dacă nu va mai putea face ceea ce îi plăcuse. Parisul,

fără sporturi, fără teatre, fără mese, fără femei, ah nu! cu niciun chip! Acum, toate astea îi sunt indiferente, dar mai târziu? Dar, pentru moment, avea oroare de femei. Numai gândul de a le atinge pielea, de a strânge în braţe un trup îi era insuportabil.

L-am ascultat cu o oarecare plăcere. Părea sincer când vorbea.

19 iunie. În larg. Am mers destul de aproape de-a lungul coastei. Este molatică şi pitorească, muntoasă şi coboară abrupt în mare. Ici-colo zăreşti câte un mic port ghemuit la adăpostul unei stânci sau câte un sat cocoţat pe povârnişul ei. În faţa lui Amalfi, ne-am oprit câteva ceasuri, doar cât să coborâm şi să vizităm catedrala antică. De la Salerne, coasta nu mai este atât de înaltă. Muntele se îndepărtează de mal şi face loc unui teren mlăştinos. Azi dimineaţă eram în faţa Pestum-ului. Antoine, puţin mai senin, a propus el însuşi d-nei de Lérins să meargă să viziteze templele. D-na Bruvannes, soţii Subagny şi Gernon şi-au manifestat intenţia să vină cu noi. Gernon, de altfel, fără entuziasm. Monumentele antichităţii nu par să-l intereseze deloc. Gernon este un om de bibliotecă, un erudit claustrat.

Şalupa *Amfisbenului* ne-a depus pe o plajă cenuşie şi joasă. În faţa noastră, la o oarecare distanţă, se înălţau templele. Se profilează pe un fond de munţi albăstrii. Un drumuleţ între două garduri vii ne conduce spre ele. Locul are un aspect insalubru şi melancolic. Pământul este umed, aerul greoi şi înfierbântat. D-na Bruvannes, soţii Subagny, Gernon înaintează încet. Dl. şi d-na Subagny înaintează, adăpostiţi de aceeaşi umbrelă. D-na de Lérins şi cu mine preluăm conducerea. Soarele arde; se simte un miros de noroi uscat şi de ierburi calde. Fluturi zburdă, muştele bâzâie. Este singurul zgomot în acest loc singuratic şi, în spatele nostru, valurile care se sparg înăbuşit pe malul pustiu şi nesănătos. Pe măsură ce ne apropiem, templele

cresc şi îşi înalţă mai sus coloanele de marmură galbenă. Un sentiment de maiestate, de bătrâneţe şi de dezolare emană din ruinele lor enorme, care mai păstrează totuşi o armonie suverană, un aspect monumental şi victorios. Printre lespezile despărţite, la baza coloanelor, cresc acante mari care îşi îndoaie voluta arhitecturală a frunzelor.

În faţa acestei sumbre măreţii, în faţa acestei înalte viziuni a trecutului, d-na de Lérins şi cu mine ne-am privit în tăcere, în timp ce pe cerul apăsător zburdă un stol de stăncuţe gălăgioase, pe care sosirea noastră le-a deranjat. De fapt, sunt mai puţin emoţionat decât aş fi crezut că trebuie să fiu. De prea multe zile trăiesc în prezenţa prea multor frumuseţi pentru ca cele mai frumoase privelişti să mă poată face să le uit. Peisajele pot să-şi aştearnă liniile, oraşele să-mi ofere aspectele lor, cerul şi marea să-şi combine culorile cele mai strălucitoare, templele să-şi înalţe în faţa mea coloanele şi frontoanele lor, gândul meu nu le va aparţine în întregime. Mă sustrag prestigiului, rezist farmecului lor. O, Pestum, de ar înflori cei o mie de trandafiri ai tăi, ei nu ar preţui cât conturul unei anumite guri, unei anumite guri tăcute şi enigmatice!

O, Laure, nu există ţară care să se compare cu chipul tău; nu există arhitectură care să se compare cu trupul tău fermecător; nu există culoare mai armonioasă decât culoarea ochilor tăi! Zadarnic mi s-ar flutura prin faţă toate ţările şi toate mările, privirile mi s-ar întoarce de la ele cu dispreţ la auzul vocii tale. O, Laure de Lérins, zgomotul paşilor tăi, fâşâitul rochiei tale în iarbă sunt pentru mine ca murmurul şi fiorul dragostei! Dar, vai! dragostea îmi va ieşi vreodată în cale sau nu voi păstra în amintire decât o urmă fugară şi un ecou abia perceptibil?

20 iunie. Palermo. Amfisbenul este ancorat în rada portului Palermo. Azi de dimineaţă am asistat la o adevărată lovitură de teatru. La ora micului dejun ne

strânsesem în sufragerie. Singur Gernon se lăsa aşteptat. Antoine începuse să-şi piardă răbdarea, pentru că îi era foame, ceea ce, în ciuda văicărelilor lui, este un semn foarte bun. D-na Bruvannes era să trimită stewardul să afle ce se întâmplă cu dl. Gernon, când l-am văzut apărând sub înfăţişarea unui personaj extraordinar, a cărui venire a fost primită cu o exclamaţie unanimă. Fără îndoială, îl aveam în faţa noastră tot pe dl. Gernon, dar un Gernon subit transformat, ca şi când o zână din poveşti l-ar fi atins maliţios cu bagheta ei magică. Nu mai purta anticul lui bluzon albastru, nici pantalonii de pânză albă. Era îmbrăcat cu un superb costum fistichiu şi cu un pantalon bufant, cu ciorapi verzi stropiţi cu galben. În locul înfricoşătoarei lui căşti coloniale, arbora o pălărie de fetru de culoarea smaraldului, de cea mai pură formă tiroleză, împodobită cu o pană cochetă de păun. La gât avea o cravată galben-canar de cel mai bun gust germano-napolitan.

Sub această deghizare, dl. Gernon arbora un aer modest şi satisfăcut şi primea complimentele noastre cu o maiestate surâzătoare. Văzând impresia bună pe care o producea, încurajat de succes a devenit vorbăreţ şi ne-a adus la cunoştinţă că profitase de şederea la Neapole spre a-şi reînnoi puţin garderoba. Acolo pusese ochii pe această vechitură uimitoare, lăsată cu siguranţă de un turist neamţ. Ah, dl. Gernon se pricepe la surprize! În timp ce îl felicitam, cu o ironie de care nu îşi dădea seama, pentru noua lui eleganţă, dl. Gernon arunca priviri galeşe spre biata d-nă Bruvannes, care făcea tot ce putea să-şi ascundă jena. Era evident, după mutrele, lui Gernon, că intrase la cheltuială dorind să-i placă d-nei Bruvannes. După micul dejun, când s-a retras în cabină să-şi dezlege nodul frumoasei cravate galbene care îl sugruma, Antoine a tachinat-o pe mătuşa lui în legătură cu dragostea pe care i-a inspirat-o lui Gernon, pentru că, pretinde el, Gernon este tare îndrăgostit. D-na Bruvannes s-a apărat cum a putut, dar mă întreb dacă, în fond, nu este măgulită de omagiile acestui bătrân scrântit.

22 iunie. D-na Bruvannes, care este bunătatea întruchipată, le-a propus lui Gernon şi soţilor Subagny să meargă să ia ceaiul la villa *Igica,* în timp ce d-na de Lérins şi cu mine vom vizita monumentele şi curiozităţile din Palermo, unde nu vom sta prea mult, pentru că Antoine pretinde că şederea în porturi îl plictiseşte şi îl oboseşte. Ceea ce îi place este navigarea pe mare, legănarea molatecă, trepidaţia înăbuşită a vaporului în mers. Nu vrea să coboare pe pământ şi plimbările noastre îl agasează, mai cu seamă când d-na de Lérins şi cu mine nu suntem însoţiţi de d-na Bruvannes, de soţii Subagny şi de Gernon. Această proastă dispoziţie incontestabilă a lui Antoine faţă de tot ce mă apropie de d-na de Lérins mă face să revin la bănuielile mele în ceea ce îl priveşte. Cât despre ea, îi arată lui Antoine destul de puţină simpatie. Este politicoasă cu el şi rezervată, nimic mai mult.

23 iunie. Ce oameni ciudaţi, soţii Subagny! Toată viaţa d-lui Jules Subagny a fost dominată de faptul că are ceea ce se numeşte „un chip de medalie”. Într-adevăr, trăsăturile lui sunt foarte regulate: un nas, drept, ochi mari, gura bine desenată. Seamănă destul de bine cu un efor grec sau cu un proconsul roman. A fost foarte frumos şi mai este şi acum. Această frumuseţe clasică i-a adus, la douăzeci şi doi de ani, norocul de a fi fost cerut în căsătorie de d-ra Lebléru, fiica marelui antreprenor de zidărie. Tânărul Subagny era sărac şi lucra ca funcţionar la primăria oraşului Paris. D-ra Lebléru nu era urâtă şi poseda o mare avere; aşa încât, dl. Subagny a profitat de întâmplarea fericită care i se oferea. Începând cu acest moment, nu a mai avut altă ocupaţie decât să se lase admirat. Cât despre ea, căsătorindu-se, îşi realiza visul de frumuseţe masculină, dar acest vis ea înţelegea să-l facă cât mai trainic cu putinţă.

Aşa încât dl. Subagny a fost supus la un regim continuu şi sever, la o îngrijire atentă şi zilnică, sub supravegherea necruţătoare a vigilentei şi îndrăgostitei d-ne Subagny.

Dacă d-na Subagny nu punea mare preţ pe chipul şi talia ei, îi impunea în schimb soţului obiceiuri igienice şi estetice din cele mai minuţioase. Totul, în viaţa d-lui Subagny, era subordonat unei singure obligaţii: aceea de a fi şi de a rămâne frumos. Această frumuseţe fizică, d-na Subagny o pândeşte ceas de ceas şi, de patruzeci de ani, cu un interes neobosit. El se supune docil exigenţelor situaţiei. S-a resemnat şi chiar a început să-i placă. Îndeplineşte cu stricteţe prescripţiile care îi sunt impuse. Îşi supraveghează hrana, îşi exersează muşchii, îşi îngrijeşte pielea şi părul, după reţete pe care le-a cules pe la specialişti. I-a consultat pe toţi şi, din toata reţetele lor, şi-a compus un cod pe care-l respectă fără slăbiciuni şi fără abateri. De altfel, d-na Subagny este mereu prezentă spre a-l aduce la ordine şi pentru a menţine respectarea preceptelor, graţie cărora dl. Subagny poate întotdeauna să ofere admiraţiei conjugale minunatul lui „chip de medalie”.

Această admiraţie mai are asupra d-lui Subagny şi un alt efect. Timpul care îi rămâne după procedurile destinate conservării lui fizice şi-l consacră reproducerii efigiei sale, prin toate mijloacele cunoscute. D-na Subagny îl ajută şi în această îndeletnicire. El este cel mai bun client al pictorilor, al sculptorilor, al gravorilor şi fotografilor contemporani.

Numărul busturilor, portretelor, plachetelor, clişeelor care au fost executate avându-l drept model este de necrezut. Dl. Subagny a fost mai pictat, mai modelat, mai reprodus decât un preşedinte al Republicii sau decât un actor de succes. Iconografia lui este considerabilă şi d-na Subagny e mândră de acest lucru. Cât despre dl. Subagny el primeşte cu plăcere aceste omagii aduse persoanei sale. Este atât de obişnuit cu ele, încât, instinctiv, chiar în împrejurările cele mai obişnuite ale vieţii, el „pozează”. Lucru curios, în fond deloc vanitos, el e, de fapt, omul cel mai de treabă de pe

lume. Îngrijindu-şi frumuseţea se achită de o funcţie. Se achită conştiincios şi fără infatuare. Ce vreţi, fizicul îţi creează obligaţii! Suportă cu răbdare toate glumele insuportabilului Gernon. Au fost colegi de liceu. Gernon profită de ocazie ca să-i declare d-nei Subagny că, pe vremea aceea, dl. Subagny nu semăna deloc cu un antic şi că el, Gernon, atrăgea atenţia mamelor la vorbitor prin fermecătoarea prospeţime a tenului.

25 iunie. În larg. În sfârşit! I-am spus! Ştie acum! Asta s-a întâmplat ieri. După ce ne-am plimbat, după masă, în Palermo cu tovarăşii noştri de călătorie, ne-am despărţit de ei, d-na de Lérins şi cu mine, ca să urcăm până la Monreale. În timp ce ei se întorceau la iaht, am luat o maşină pentru a face acest drum în afara oraşului. Străbaţi mai întâi o periferie foarte populată, fără prea mare specific. În curând drumul începe să şerpuiască. O verdeaţă frumoasă, grădini proaspete, vile pitoreşti şi baroce. Ici şi colo, de-a lungul drumului curg fântâni în bazine de un curios stil rococo. Aerul este plăcut şi călduţ, un aer cam obosit, cam languros, un aer de sfârşit de zi frumoasă, încărcat de un parfum de portocali înfloriţi. O privesc pe d-na de Lérins care stă alături de mine. Un vânt uşor flutură puţin vălul de pânză topită care îi acoperă pălăria de pai groasă cenuşiu-cafenie. Este foarte veselă astăzi. Glumeşte şi râde, se distrează de curtea comică pe care Gernon i-o face d-nei Bruvannes. Tot aşa ajungem la Monreale. Drumul duce la principala piaţă a orăşelului şi deodată te afli în faţa catedralei.

Porţile ei grele de bronz erau deschise şi am pătruns sub bolţile imense. Un mozaic acoperă pereţii şi concavitatea ei formează un fel de grotă minunată, scânteietoare şi sumbră în acelaşi timp, strălucind toată de aur vechi, bântuită de personaje hieratice. Din când în când, d-na de Lérins îmi arată câte unul cu vârful umbrelei. Întinsul naos este

aproape pustiu. Uneori se aude ecoul unui pas, al unei voci, apoi tăcerea singuratică se aşterne din nou. D-na de Lérins păşeşte înaintea mea; deodată o văd îndreptându-se spre o uşiţă croită în zidul gros; o împinge cu degetul prins în mănuşă şi exclamă surprinsă…

Nu este mare mânăstirea în care am pătruns, dar are proporţii fermecătoare şi un pitoresc barbar cu coloanele ei sarazine, încrustate cu parcele de mozaic. În pătratul pe care-l formează prispele, florile cresc într-o fermecătoare dezordine. Unii stâlpi poartă şi ei cununе. Într-un colţ al curţii interioare, în mijlocul unui bazin rotund, se ridică, izolată, inutilă, paradoxală, o coloană răsucită. Ea nu susţine nimic. Ce caută acolo? În bazinul uscat întruchipează oare jetul de apă care lipseşte? Are ceva enigmatic şi am fi stat mult timp s-o contemplăm dacă nu ne-am fi dat seama că mânăstirea ducea la o terasă, o terasă îngustă de unde descoperi o privelişte minunată a Conqua d’Oroului, a oraşului Palermo, a mării.

Ah! ce frumos era acel ceas, acel ceas de linişte, aproape amurgit, cu lumina lui slabă şi parfumurile lui îndepărtate! Dar nu gustam farmecul lui, care îmi rămânea străin. Ce importanţă aveau pentru mine aceste grădini etajate, această câmpie armonioasă şi înmiresmată, acest oraş şi această mare limpede şi albastră mărginită de orizont? Un singur gând pusese cu totul stăpânire pe mine: o fiinţă se află lângă mine şi spre ea se îndreptau toate gândurile, toate aspiraţiile şi toate visele mele. Şi această fiinţă stătea alături de mine, vizibilă, tangibilă, dar nu va fi poate niciodată a mea! Nu o voi auzi niciodată pronunţându-mi numele decât ca cel al unui străin. Niciodată gura mea nu îi va atinge buzele, niciodată mâinile mele nu îi vor îmbrăţişa trupul. Nu îmi va lăsa decât un chip trecător printre atâtea altele care şi-au şi luat zborul! Şi zilele vor trece, aşa cum a trecut ziua de azi.

O tristeţe apăsătoare mă copleşea. Mă sprijinisem de parapetul terasei, sfâşiat de o nespusă melancolie. Auzeam

în spatele meu pasul elastic al d-nei de Lérins care se apropia. Nu îndrăzneam să mă întorc, când am simţit o mână pe umărul meu. Am tresărit şi am ridicat capul. A părut surprinsă de tulburarea care mi se citea pe faţă. Atunci am simţit deodată că venise momentul să-i vorbesc. Luasem mâna d-nei de Lérins şi, încet, ca un reproş, ca o rugăciune, repetam acest nume: Laure, Laure!

Ea nu şi-a retras mâna şi, cu blândeţe, m-a tras spre o bancă ce se afla în spatele nostru. După ce ne-am aşezat, şi-a retras degetele dintre ale mele ca să-şi aranjeze voalul de la pălărie. Deja toată îndrăzneala mea de-o clipă se topise şi tăceam, inima îmi batea, gâtlejul mi se strângea.

Eu a vorbit prima.

— Haide, revino-ţi, dragul meu Delbray. Ştiu că mă iubeşti, dar ăsta nu-i un motiv să fi atât de trist. Mai bine ascultă-mă decât să faci mutra asta de victimă. Sunt foarte mulţumită că abordăm acest subiect, cu atât mai mult că nu am nimic îngrozitor să-ţi spun.

Se aplecase să culeagă o garoafă mică ce crescuse în nisipul din alee. Povara care mă apăsa s-a ridicat de pe pieptul meu. Peisajul care dispăruse aproape renăştea în ochii mei. Din nou am simţit aerul plăcut, prezenţa lucrurilor. Din nou am simţit mirosul florilor. D-na de Lérins a continuat:

— Da. Dragul meu, ştiu că mă iubeşti. Cred chiar că ai început să mă iubeşti din ziua în care m-ai întâlnit la d-na Bruvannes. De îndată ce te-am cunoscut, am constatat că nu îţi sunt indiferentă. Îţi mărturisesc că am presupus, destul de mult timp, că nu îţi inspiram decât simpatie şi prietenie. Or, tocmai acest sentiment îl aveam faţă de dumneata.

S-a oprit o clipă şi a aruncat peste balustradă garoafa pe care o ţinea în mână. A continuat:

— Îmi dau seama acum, la drept vorbind de câtva timp, că prietenia dumitale era dragoste... O! nu te alarma, acest gând nu-mi este deloc neplăcut! Dimpotrivă, aş vrea să-ţi

pot răspunde în felul în care te aşteptai din partea mea, fără îndoială. Da, aş vrea să-ţi pot spune: „Dragul meu Delbray, mă iubeşti, ei bine, şi eu te iubesc!” Din păcate, n-am să ţi-o spun.

Se exprima în mod limpede şi hotărât. Chipul ei energic şi delicat se crispă uşor. M-a fixat cu o privire sinceră şi luminoasă:

— Nu, Julien, când te văd, nu simt pentru tine acel sentiment mare numit dragoste. De asta sunt foarte sigură. M-am gândit îndelung; m-am cercetat cu atenţie. Ţin prea mult la sinceritate şi prietenie ca să te mint, ca să-ţi dau asigurări false. Nu, nu simt dragoste faţă de dumneata, în sensul romanesc al cuvântului. Asta nu e vina mea, trebuia să te resemnezi…

Din nou am simţit o apăsare pe piept, gâtul mi se strângea, ochii îmi erau umezi. Purtam în mine o jale nesfârşită ce se potrivea cu melancolia decorului. Această terasă îngustă şi lungă, cu parapetul ei de piatră veche, cu parfumul ei de flori triste, îmi apărea ca mormântul dragostei şi al speranţei mele şi am murmurat cu capul în jos:

— Laure, Laure!!…

Drept orice răspuns, a râs. Ar fi trebuit să sufăr mai mult, dar mi se părea că acest râs nu avea nimic jignitor şi duşmănos:

— Aşa sunt bărbaţii! Când te iubesc şi ţi-au făcut cinstea să ţi-o spună, nu pot suporta să nu le cazi imediat în braţe. Dar aşteaptă puţin înainte de a te văicări. Dacă nu te iubesc, în sensul în care ai vrea, nu este imposibil să-mi schimb părerea într-o zi.

Ea a oprit cu un gest strigătul de bucurie care era să-mi scape şi a continuat foarte serioasă:

— Dragostea, dragul meu, este un sentiment ciudat şi formele lui sunt felurite. Dumitale îţi revine, Julien, să mă câştigi încetul cu încetul pentru cauza dumitale. Nu îţi sunt oare favorabilă prin dragostea pe care mi-o mărturiseşti?

Da, ştiu că mă iubeşti, dar vreau să ştiu şi cum mă iubeşti şi dacă îţi voi putea realiza dorinţa. Avem amândoi ceva de învăţat despre noi înşine. Să facem cu înţelepciune această experienţă. Nu ne cunoaştem, Julien, să învăţăm să ne cunoaştem.

S-a oprit o clipă, apoi mi-a întins mâna ridicându-se de pe bancă:

— Toate astea aş fi putut să le fac fără să te previn, aş fi putut să te studiez în taină şi să te cercetez în tăcere, dar îmi plac situaţiile limpezi. Şi, pe urmă, te vedeam nefericit. Dar acum să plecăm; o să fie târziu când vom ajunge pe iaht.

I-am sărutat îndelung mâna. Tot timpul drumului, am ţinut-o într-ale mele…

În seara asta marea este liniştită. Palermo scade în urma noastră în noaptea pe care o luminează cu luminile lui scânteietoare. Mă gândesc la împrejurimile oraşului, la urcuşul spre Monreale, la catedrala lui, la micuţa mânăstire împrejmuită de coloane sarazine, la terasa înflorită în amurg. *Amfisbenul* a ridicat ancora după cină. Din partea anterioară a iahtului, priveam manevrele. Lanţul lung se înfăşură pe cabestanul cu aburi şi intra încetul cu încetul în nările vasului. Ancora a apărut, enormă, şiroind de apă şi de alge. Am văzut în ea un simbol de speranţă. Acum vasul înaintează repede pe apa întunecată cu ondulaţii abia perceptibile. M-am întors în salon unde e adunată toată lumea. D-na Bruvannes şi Gernon, joacă şah. D-l Subagny, sub privirea admirativă a soţiei lui, pozează. Antoine îşi fumează trabucul. Laure este întinsă pe un şezlong. La ce se gândeşte? Poate tot la mica mânăstire sarazină. Şi la terasa întunecoasă? Ce aşteaptă de la mine acum? Ce îi voi spune? Bietele mele vorbe vor fi neputincioase să-i exprime dragostea mea. Mi-ar trebui o elocvenţă pe care nu o am. Cum să o fac să înţeleagă sentimentul profund pe care îl nutresc pentru dânsa? Cum să-i tălmăcesc visele pe care mi le inspiră, s-o conving de locul pe care îl ocupă în viaţa

mea? Ah! fericiţi cei care ştiu să dea formă gândurilor lor, care au la dispoziţie melodia culorilor şi armonia liniilor. Cât invidiez degetele îndemânatice ale unui Jacques de Bergy! Dar eu, vai! nu sunt nici pictor, nici sculptor, nici poet, nici compozitor, nu dispun nici măcar de umilul flaut din care cânta bătrânul Feller sub ferestrele contesei lui poloneze...

2 iulie. În larg. Tocmai se împlineşte o lună de când am plecat de la Marsilia şi suntem în drum spre Malta. Din ziua de la Monreale trăiesc într-un fel de febră, într-un vis îngrijorat şi extatic. Aceeaşi viaţă a continuat la bord. Aceleaşi fapte mărunte s-au reprodus cu regularitate. Antoine este la fel de inegal în ce priveşte sănătatea şi dispoziţia. Ba pare aproape bine, ba cade din nou în ipohondria lui. Atunci tună şi fulgeră împotriva vieţii lui din trecut, blestemă nebuniile pe care le-a făcut, se irită de consecinţele deplorabile pe care le-au avut asupra lui. Îşi afişează dispreţul faţă de femei, dezgustul pentru tot ceea ce îl pasiona cândva. Alteori, este preocupat de speranţa vindecării. Este vesel, glumeşte; o necăjeşte pe biata d-nă Bruvannes insinuând că Gernon îi face curte. O ameninţă pe d-na Subagny să-l deturneze pe Dl. Subagny de la îndatoririle lui conjugale la prima escală. Este aproape curtenitor cu d-na de Lérins.

În jurul nostru orele trec după orânduirea obişnuită. Nimic mai monoton decât viaţa marinărească. Totul se îndeplineşte cu aceeaşi punctualitate, începând dimineaţa cu spălarea punţii cu apă din belşug, până la fluierul care, la apusul soarelui, dă semnalul coborârii pavilionului. Astfel, în fiecare seară văd strângându-se pavoazul şi, de-a lungul catargului, flacăra triunghiulară în care, pe un fond roşu, se conturează un Amfisben auriu. Apoi se aşterne noaptea. Carturile se succed. Focurile pe poziţii se aprind. Cobor în cabină, în afară de cazul că prefer să mă întind pe punte. Peste tot, întotdeauna, am în minte un singur gând.

Ah! acest gând, cum mă mai frământă în perfecta lui simplitate. El se rezumă în câteva cuvinte: să o fac pe Laure să mă iubească. Când pronunţ aceste cuvinte mă aflu în prezenţa problemei celei mai dificile, celei mai inextricabile. S-o fac să mă iubească! Dar cum să procedez ca să reuşesc? Atunci gândul ia căi nebănuite, se frământă, se risipeşte în mii de soluţii, se pierde în ipoteze şi sfârşeşte prin a se întoarce în acelaşi punct. S-o faci să te iubească! Temeri dureroase şi pline de desfătare în acelaşi timp! Ce de proiecte nebuneşti nu am zămislit astfel, ce de întâmplări nerealizabile nu mi-am dorit! Niciodată nu am regretat mai aprig că sunt aşa cum sunt. Niciodată nu mi-a fost mai ruşine de mine. Niciodată nu am chemat mai hulpav într-ajutor Zeii şi Spiritele. Niciodată nu am dorit mai cu sete bagheta vrăjitorului. Da, de ce sunt eu? De ce nu sunt altul, mai frumos, mai tânăr, mai seducător?

Zilele trecute, am plecat din rada Siracuzei şi *Amfisbenul* se îndrepta spre Porto-Empedocle, de unde trebuia să mergem la Girgenti. Când ieşeam din strâmtoarea Messina, s-a stârnit o puternică furtună care ne-a luat dintr-o coastă. Iahtul a început să aibă ruliu în mod vădit. D-na Bruvannes, soţii Subagny, Gernon care nu s-au născut marinari, s-au refugiat în cabina lor. Îl zăream pe Antoine care se urcase pe pasarelă ca să stea de vorbă cu comandantul. D-na de Lérins şi cu mine rămăsesem sub cort. Uneori vântul pocnea pânza. Primeam în obraz o rafală fierbinte. Voalul Laurei flutura. O meşă din coafura ei zburda şi, nervoasă, ea o aşeza la loc. Apoi, şi-a scos din geantă o oglinjoară pe care a lăsat-o să-i cadă în poală, de unde a alunecat pe punte. M-am aplecat ca s-o ridic şi, înapoindu-i-o, mi-am zărit chipul în ea.

O! bietul meu chip, cât l-am urât în momentul acela! Nu am fost totuşi niciodată un înfumurat şi nu îmi închipuiam înainte că, pentru un bărbat, a fi mai frumos sau mai urât ar putea avea o importanţă oarecare. Nu m-am gândit niciodată, până acum, să mă bucur sau să mă plâng de

chipul meu. Mi se părea satisfăcător şi lipsit de interes. L-am lăsat să înceapă să îmbătrânească fără să mă preocup de el. Dar acum ce regret amarnic resimt privindu-l! Ah! să poţi întineri, să fii seducător, să fii frumos! Şi totuşi, în timp ce încerc acest sentiment, îmi dau seama cât de ridicol şi de copilăros este. Cu toate acestea nu pot să mă abţin să gândesc altfel. Să fii frumos sau să fii puternic şi totuşi nici frumuseţea nici puterea nu fac să fii iubit. Dragostea depinde de legi misterioase, de atracţii ilogice şi inexplicabile. De aş avea profilul lui Antinous, puterea lui Napoleon, bogăţia lui Cresus, nimic din toate astea nu mi-ar putea da certitudinea după care tânjesc. Nu, oameni săraci, infirmi, modeşti au fost iubiţi cu patimă. Există fiinţe pe care totul părea să le ţină departe de dragoste şi cărora dragostea le-a surâs din plin.

Şi mereu revin la aceeaşi problemă: cum s-o fac pe Laure să mă iubească? Cum să transform în dragoste sentimentul de stimă şi prietenie pe care îl are pentru mine? Cum să operez transmutaţia magică? Prin ce miraculoasă alchimie să extrag diamantul din cărbune? Sunt ca cineva care s-ar afla în apropierea unei minuni pe care trebuie s-o facă şi, pentru a produce această minune, eu nu am decât dragostea mea. Ea trebuie s-o convingă pe Laure sau, cel puţin, să-i înduplece mila.

Mila ei! Vai! nu oare în asta constă toată speranţa mea? Când îmi va înţelege dragostea poate că va fi mişcată. Cine ştie chiar dacă nu ajunge, din milă, să mă lase să cred că mă iubeşte?

Pe mare. În aceeaşi zi. Noaptea trecută am avut un vis. Era peste ani… Eram foarte bătrân, foarte bătrân, infinit de bătrân. Nu ştiu cum, dar îmi dădeam seama de această bătrâneţe. Locuiam într-un oraş al cărui nume nu-l ştiu, într-o casă veche, foarte veche. Toate acestea, în mintea mea, erau îndepărtate, vagi, nelămurite, dar acest oraş trebuie

să fi fost la malul mării. Stăruia un miros de sare şi de iod şi în acest miros, în acest iod, în această sare, trupul meu se conserva, se macera, se întărea, ca trupul unei mumii antice. Atmosfera în acest oraş era opacă şi tulbure. Uneori, se auzeau valurile mării, apoi urma o tăcere. Şi tot uneori se auzea sirena îndepărtată şi răguşită a vreunui vas invizibil.

Trăiam acolo în deplină singurătate. Nu ieşeam niciodată din camera mea şi această cameră era veche, foarte dărăpănată. Tapetul era rupt şi, pe alocuri, atârnau fâşii de-a lungul peretelui. Camera era mobilată ciudat, cu mobile desperecheate. Se găseau acolo obiecte disparate şi stranii, a căror provenienţă nu o cunoşteam. Pe o masă a cărei lemnărie era mâncată îngrozitor de carii erau aşezate modele de vaporaşe. Erau de toate mărimile şi de toate formele. Unul dintre ele se asemăna cu cel cu care mă jucam când eram copil, în bazinul de la Tuileries. Alături se afla unul mai mare. Pe o pancartă aşezată în spatele lui era scris: *Amfisbenul.* Coca acestei jucării, vopsită în verde şi alb, era scorojită, complet acoperită de muşchi şi de alge, încrustată de scoici, ca o epavă care a stat mult timp scufundată. Ore întregi priveam acest vas minuscul. Uneori îl puneam pe genunchi şi-l legănam precum o hulă imaginară. Îl acopeream cu pulpanele halatului lung, înflorat cu care eram îmbrăcat şi ale cărui falduri bogate fâlfâiau în jurul trupului meu slăbit şi gârbovit.

În îmbrăcămintea aceasta caraghioasă mă învârteam de colo până colo în camerele pustii ale acestei case retrase. Deseori mă urcam până sus, pe scară. De acolo mă aplecam pe balustradă şi ciuleam urechile. Aşteptam pe cineva. Deodată a sunat o sonerie îndepărtată şi răguşită. S-a auzit un pas în coridor şi l-am văzut apărând pe bătrânul Feller. Era mult mai bătrân şi mai gârbovit decât mine, dar în ciuda vârstei îşi păstrase un obraz trandafiriu şi avea ochi albaştri. Ca şi mine era îmbrăcat caraghios într-un halat cu flori şi avea un flaut sub braţ. S-a aşezat lângă

mine pe o canapea, ale cărei arcuri vechi scârţâiau, apoi a scos din buzunar o medalie de argint şi a aşezat-o cu grijă pe o măsuţă dinaintea noastră. M-am aplecat ca s-o privesc. Pe faţă avea efigia unei femei foarte frumoase, coafată în stilul Imperiului al doilea[1]. Atunci Feller a dus flautul la gură şi a început să cânte o melodie săltăreaţă şi sacadată. Am recunoscut melodia. Era aceea care plăcuse odinioară contesei poloneze de care era îndrăgostit Feller. Eu ascultam cu un acut sentiment de ruşine şi inferioritate. Vai! nu aveam în buzunar medalii frumoase, nu aveam flaut, nu ştiam nicio melodie şi, totuşi, ca şi Feller, fusesem tânăr şi îndrăgostit. În clipa aceea m-am trezit; zorii îmi luminau cabina. Marinarii spălau puntea iahtului cu apă din belşug, şi apa curgea şuvoi pe geamul hubloului meu…

6 iulie. La Valletta. Insula Malta. Gernon s-a închis în cabina lui ca să pregătească un articol de revistă. Soţii Subagny au mers cu Antoine la polo. D-na Bruvannes a rămas să citească. D-na de Lérins şi cu mine am plecat să facem o plimbare pe insulă.

Se găsesc la La Valletta trăsurele amuzante acoperite cu pânză, având perdele care se pot deschide sau închide, trăsurele ai căror cai iuţi şi nervoşi urcă vioi panta abruptă care duce de la port la oraş. Este curios, acest oraş, cu marile lui „hanuri”, cu dughenele lui în acelaşi timp foarte italieneşti şi foarte englezeşti. Femeile din Malta poartă încă ciudata coafură numită „faldetta” care le acoperă capul ca o imensă scoică de stofă. Străbătând străzile acestea am ajuns la străvechea uşă medievală la ieşirea din La Valletta.

Această uşă se deschidea în zidurile care, în acest punct, au sub ele un şanţ adânc. Imediat ne-am aflat în plin câmp. Peisajul este destul de uscat şi de arid. În depărtare, marea scânteiază sub soare. I-am dat birjarului libertatea să ne

[1] Sub Napoleon al III-lea – 1852 – 1870 (N.tr.)

plimbe unde vrea. Ne-a anunţat, într-o engleză pocită, că ne duce la San Antonio.

Am aflat curând după aceea că San Antonio este unul din satele insulei. Nu prezintă niciun alt interes afară de o grădină destul de frumoasă. Această grădină este situată într-o cută a terenului care o apără de vânturile din larg. Canale mici întreţin răcoarea şi florile cresc din belşug. Duminica se cântă acolo şi locuitorii din La Valletta se duc în grupuri să asculte muzica şi să se plimbe pe alei. Astăzi grădina este aproape pustie. Laure şi cu mine ne-am plimbat destul de mult. Mi se pare că acum pot să-i spun mai bine ceea ce simt. Fireşte, sunt incapabil să-i descriu dragostea mea în toată puterea ei, dar cel puţin o fac oare să întrevadă cât e de adâncă? Mă ascultă atentă şi binevoitoare, serioasă. Mă ascultă povestindu-i viaţa mea şi spunându-i ce loc a început să ocupe în această viaţă, cum a devenit gândul ei permanent, cum tot ce a fost în minte a dispărut, cum totul în mine o aştepta.

Am hotărât, astă seară, că de la Malta *Amfisbenul* se va îndrepta spre insula Creta şi că vom vizita pe urmă câteva ciclade. Antoine a întrebat-o foarte curtenitor pe d-na de Lérins dacă acest itinerar îi convenea. Laure s-a arătat de acord.

Pe mare, 10 iulie. Marea s-a liniştit şi pot din nou să iau caietul gros al lui Neroli.

Am părăsit Malta pe o vreme foarte frumoasă şi eram deja la mai mult de jumătatea drumului spre Candia când am fost asaltaţi de o rafală de vânt extrem de violentă. Apăruse subit. Spre ora nouă seara, marea a început să se dezlănţuie şi *Amfisbenul* se tot înclina într-o parte şi într-alta. D-na Bruvannes, soţii Subagny şi Gernon nu au rezistat mult şi s-au dus în grabă în cabinele lor. Curând Antoine i-a urmat, iar d-na de Lérins s-a retras şi ea având puţină migrenă. Cum batea un vânt destul de neplăcut, am

coborât şi eu să mă culc. Eram în pat şi încercam să adorm când mi-am dat seama că ruliul creştea considerabil. În clipa aceea, au venit să închidă obturatoarele şi hublourile. Nu încăpea nicio îndoială, noaptea se anunţa dificilă. Valuri grele de apă se spărgeau, vântul se înverşuna furios; încercam zadarnic să adorm. Curând vacarmul a crescut şi mai mult. Se dezlănţuia o adevărată furtună. Mobilele au început să danseze. Un sertar de la comoda mea, pe care uitasem să-l închid, s-a prăvălit pe covor, răsturnând pe jos batistele şi şosetele. *Amfisbenul* era ca o casă bântuită de stafii, plină de gemete ciudate şi de zgomote stranii.

Am vrut să ştiu cum suporta Antoine această agitaţie şi m-am îndreptat, nu fără greutate, către cabina lui. Era culcat pe pat, cu o carte în mână, dar avea o mutră destul de jalnică. Părea speriat de faptul că încercarea prin care treceam dura atât de mult. Să mărturisesc că nu eram deloc supărat de îngrijorarea lui? Eram puţin agasat de noile atenţii cu care o înconjura pe Laure. Aceste atenţii îmi trezeau vechile susceptibilităţi. Nu îmi plăcea să regăsesc în el pe acel Antoine „în formă” de odinioară. Îl preferam pe celălalt Antoine, cel abătut şi care se văicărea, cel cu care mă împăcasem. Aşa încât privirea lui înfricoşată cu care mă întreba dacă cred că vremea proastă se va prelungi toată noaptea, m-a făcut să-l privesc din nou cu prietenie. L-am liniştit. Mediterana este o mare capricioasă. Se învolburează uşor dar se potoleşte la fel de uşor. Nu-i văzusem până acum decât zâmbetele, se cuvenea să-i iertăm poznele. În timp ce vorbeam, mă străduiam să-mi păstrez echilibrul.

După ce-am plecat de la Antoine m-am dus în cabina lui Gernon. Bietul de el era tare abătut. Agăţat de un umeraş, măreţul lui costum verde făcea gesturi largi şi se legăna ca o sperietoare, sub pălăria tiroleză care proiecta umbre ciudate şi mişcătoare. Gernon mi-a pus întrebări pline de teamă. Noile împrejurări ale periplului nostru îi potoliseră entuziasmul maritim. Ghemuit în pat, părea că se

posmogise şi pierduse din rotunjime. În realitate, era terorizat. Vocea lui de falset exasperată îi trăda tulburarea. Precis că ne scufundăm. Auzea scârţâieli sinistre. Cum se va frânge coca, o să cădem la fund. Cum ne dăduse în minte să facem această călătorie blestemată? Şi bietul Gernon se lamenta cu o voce ascuţită, întreruptă de izbitura cadenţată a valurilor ce se loveau de iaht. Groaza îl făcea să fie aproape elocvent. Se asemuia cu Ulise şi catastrofa care ne ameninţa îi amintea naufragiile antice. Se şi vedea agăţat de o epavă, în voia valurilor şi azvârlit pe o plajă neprimitoare. Cel puţin existau centuri şi colace de salvare? Dacă am putea măcar să construim o plută!

Fără să mă gândesc la aceste situaţii extreme, era totuşi evident că marea se înfuria din ce în ce mai tare. Oscilaţiile ruliului deveneau mai bruşte şi mai profunde, în covor, se săpau adâncituri sub paşii mei şi alternau cu ridicături neaşteptate. Astfel am ajuns până la cabina d-nei Bruvannes, ca şi a ei, cea a soţilor Subagny era închisă. La capătul culoarului, mi-am dat seama cu surprindere că cea a d-nei de Lérins era deschisă. Uşa la care uitase să pună cârligul se lovea tare de perete. Poate că Laure era incapabilă să se scoale să închidă uşa? M-am apropiat discret. Lumina era aprinsă. Am strigat-o. N-a răspuns nimeni. Am băgat capul pe uşă. Patul era gol. Înseamnă că se urcase pe punte? Ce imprudenţă!

Am străbătut cu greu culoarul ţinându-mă de rampă şi am urcat pe scară. Una din cele două uşi care duceau pe punte era bine încuiată. Am împins-o pe cealaltă cu toată puterea. Vântul îmi opunea o mare rezistenţă. Am ajuns afară, un suflu violent amestecat cu stropi de val m-a izbit şi m-a udat pe faţă. Iahtul înainta pe o mare agitată care tălăzuia mase sumbre albite de spumă. Cerul negru, fără nor era înstelat în depărtare. Într-adevăr un spectacol minunat această furie a mării într-o noapte senina! Poate că d-na de Lérins se refugiase în salon? M-am dus într-acolo. În salonul gol era întuneric. Laure nu era nici pe

puntea din spate. Foile cortului fuseseră luate. O lanternă mare japoneză, care fusese uitata şi pe care vântul o sfârtecase, se zbătea ca o pasăre prinsă de un fir.

Pe pasarelă, timonierul, cu ambele mâini pe roata cârmei, supraveghea busola în habitaclu. Lângă el comandantul, dl. Lamondon, scruta marea cu un ochi atent. Dl. Lamondon nu văzuse pe nimeni. Începusem să mă îngrijorez, când un gând îmi veni în minte. D-na de Lérins era probabil la d-na Bruvannes. Această presupunere m-a onorat. Zăpăcit de vânt şi de ruliu, vroiam să intru să mă odihnesc puţin în camera hărţilor al cărei adăpost de geamuri se afla acolo, când am fost întâmpinat de un râs vesel. D-na de Lérins era întinsă pe divan şi fuma liniştită o ţigară.

— Cum, dragul meu, nu mă complimentezi? Trebuie totuşi să mărturiseşti că am un aplomb de marinar! Ce vijelie! Aşa încât, pentru că mă plictiseam în cabină şi nu puteam să dorm, am venit să stau aici. Hai, aşează-te lângă mine, dar nu mă privi, pentru că vântul m-a cam ciufulit.

Mi-a făcut loc pe divan, trăgându-şi picioruşele goale în papucii de piele verde. Părul ei frumos, cu şuviţele desfăcute şi zbârlite, îi atârna greu pe ceafă. Rochia, udată de stropii unui val, i se lipea pe genunchi. M-am aşezat lângă ea şi am luat-o de mână:

— Dar eşti udă leoarcă, Laure!

A început să râdă:

— Da, e adevărat. M-a stropit un val grozav când m-am urcat pe punte şi m-a udat straşnic. Este chiar prima sfidare pe care am primit-o din partea mării, dar nu mă tem de dânsa. Am străbătut deja de două ori Atlanticul - la ducere şi la întoarcere. Am păţit mai rău în dreptul Terra Novei. Aici nu-i decât un vânticel, atâta tot. Şi pe urmă uite ce călduţ şi plăcut este. Mi-e chiar prea cald.

A dat deoparte eşarfa cu care era înfăşurată. Avea o rochie de stofă uşoară şi aproape transparentă, prin care-i puteai ghici forma trupului. Papucul verde se cambra

graţios pe piciorul gol. Afară vântul sufla brutal, marea se umfla în valuri furioase. Această violenţă a elementelor contrasta ciudat cu fragila şi delicata frumuseţe a Laurei. Ah! ce mult aş fi vrut să o iau în braţe, să o strâng la piept! Şi deodată am întins mâinile spre ea şi am exclamat:

— O! Laure, Laure, ce frumoasă eşti şi ce mult te iubesc!

Dacă vreodată în viaţa mea am fost elocvent, dacă vreodată am putut să exprim toată dragostea care umple sufletul unui bărbat, atunci a fost în noaptea aceea, în cămăruţa aceea mică legănată de valuri. Uneori, vâjâitul vântului era atât de puternic, încât îmi acoperea vorbele. Atunci Laure se înclina uşor spre mine ca să mă audă. În clipele acelea îşi ridica capul de pe perniţa de piele pe care îşi sprijinea ceafa. Se apleca înainte. Părea că mă ascultă cu plăcere. Eram îmbătat de propria mea pasiune.

Ah! ce uşurare era pentru mine, după atâtea săptămâni de şovăire şi de tăcere, să-i vorbesc liber şi înflăcărat. Laure mă asculta cu o figură atentă şi zâmbitoare. În timpul acesta furtuna se înteţea. *Amfisbenul* juca pe valuri înalte şi dificile, apoi recădea greoi. Tăcusem şi-i luasem din nou mâna în mâinile mele. Mâna d-nei de Lérins era îngheţată. Frigul pătrunse deodată prin uşă în camera hărţilor. Zorile se apropiau, desigur. Laure a tremurat uşor şi şi-a strâns pe umeri eşarfa pe care şi-o desfăcuse. A dus mâna la buzele mele şi s-a ridicat de pe divan:

— Cred, dragul meu, că ar fi mai cuminte să ne întoarcem în cabinele noastre. Dar, înainte de a coborî, să vedem ce spune comandantul.

Se sprijinea de peretele camerei ca să reziste la ruliu şi mi-a luat-o înainte pe pasarelă. Îi pusesem pe umeri un pled uitat pe divan şi am înfăşurat-o în el. Odată afară, urechile mi s-au umplut de vuietul vântului. Era atât de puternic, încât ne-am clătinat. Instinctiv, Laure s-a sprijinit de mine. Atingerea ei m-a înfiorat. Căpătând curaj datorită întunericului am luat-o de talie ca s-o susţin mai bine. D-na de Lérins nu s-a dat la o parte. Era oare indiferentă la acest

gest timid? Îi făcea plăcere? Nu i-am dat drumul decât atunci când am ajuns aproape de comandant. Secundul, dl. Bertin, venise şi el. Ne-am informat. Vântul nu slăbea şi hula punea la o încercare grea vasul care înainta încet. Înaintasem puţin în timpul nopţii şi Creta era încă departe. Cât despre vijelie, nu parca să înceteze. Discutam toate acestea când o umbră şovăitoare a apărut pe pasarelă. Era Antoine Hurtin.

În lumina slabă a zorilor ce se iveau, el era verzui şi avea o figură descompusă. Avusese rău de mare. Furios, il interpela pe comandant.

— Ia spune, comandante, o să mai dureze mult dansul ăsta? Ştii, eu m-am săturat. Nu am putea să ne adăpostim undeva şi să aşteptăm să termine vijelia asta câinoasă?

Comandantul a explicat cum stăteau lucrurile. Cu viteza cu care mergea *Amfisbenul,* ar trebui vreo zece ore ca să ajungem în portul Candia, căci din nefericire starea mării nu părea să se îmbunătăţească. Antoine bătea din picior furios şi se crampona de umărul secundului Bertin.

— Trebuie totuşi să găsim o cale să scăpăm de toate astea. Nu putem să ne tot lăsăm zgâlţâiţi aşa. Facem o călătorie de plăcere, ce dracu!

Comandantul se scărpina la ceafă.

— Ar exista o cale, domnule baron; să schimbăm ruta şi să ne întoarcem. Vasul ar fi mai apărat. Numai că... numai că există un mic inconvenient, pentru că atunci ne-am întoarce cu spatele la Creta. Uitaţi-vă, priviţi numai, domnule baron...

Comandantul aprinse becul care lumina harta desfăşurată sub geamul pupitrului. Antoine a exclamat:

— Dar puţin ne pasă, domnule Lamondon, de Creta. Esenţialul este să terminăm cât mai repede cu legănatul ăsta. Ah! eu unul m-am săturat şi dumneavoastră, nu, doamnă de Lérins?

O rafală de vânt furios i-a smuls aproape pledul în care era înfăşurată şi i-a lipit de trup rochia uşoară pe care o

purta. Şi în acelaşi timp un val enorm spălă prora *Amfisbenului*, stropindu-ne cu spumă. Am susţinut-o pe d-na de Lérins. Văzându-ne astfel, Antoine ne aruncă o privire răutăcioasă şi interesată. Familiaritatea gestului cerut de situaţie îi părea un indiciu că profitasem de această noapte răvăşită. I-am înţeles presupunerile. M-a cuprins o mare iritaţie şi o mânie înăbuşită. Privirea ironică a lui Antoine mă exaspera.. D-na de Lérins îşi culesese pledul şi se înfăşură din nou. Se făcuse lumină pe pasarelă.

— Acum vă las. Este aproape ziuă şi cred că nu am o mutră prea reuşită. Nu am poftă să fiu văzută în detaliu, nici de un misogin ca dl. Hurtin.

Înainte de a mă fi oferit s-o conduc, Laure se îndreptase spre scară şi cobora râzând. M-am aplecat pe rampă.

S-a întors, mi-a făcut un semn cu mâna. O clipă mai târziu dispăru. Pe pasarelă, Antoine se înverzea şi se albea. Comandantul s-a apropiat de el:

— Atunci, domnule baron, aşa rămâne…

Antoine a aprobat din cap. Comandantul a dat un ordin timonierului. Roata s-a învârtit sub mâna lui. *Amfisbenul* se întorsese în direcţia vântului.

L-am adus pe Antoine în cabina lui şi m-am dus să mă întind pe pat.

Marea s-a liniştit acum. Hula aproape că nu se mai simte. Vijelia a durat deci aproape treizeci şi şase de ore. Dimineaţa de azi a fost senină şi limpede. S-au deschis obturatoarele hublourilor. Uneori, un val mai colorează în verde-albăstrui rotundul lor de cristal luminos şi desenează din spumă nişte plete de sirenă în zbor. S-a făcut ordine în cabine. Scaunele au redevenit de treabă şi liniştite. Şosetele şi batistele mele au reintrat în sertar, care a fost aşezat la loc, în comodă. După harababura de astă-noapte avem o impresie plăcută de pace şi de odihnă. Terminându-mi toaleta, m-am urcat pe punte. La stânga noastră, pe direcţia orizontului se înfăţişează o linie albăstruie. Începem să întrezărim coasta Africii. Acesta este rezultatul

schimbării de rută a *Amfisbenului* fugind de furtună. A fost capriciul lui Antoine. În clipa asta îl văd pe Gernon care se îndreaptă spre mine făcând gesturi largi din mână. Ce o fi având de se agită?

În curând înţeleg semnificaţia gesturilor lui. Bietul Gernon a avut o profundă decepţie. Întrebându-l pe dl. Bertin când ajungem în Creta, secundul i-a dat vestea modificării itinerarului de către Antoine şi i-a spus că, peste câteva ceasuri, în loc să abordăm la Candia, vom intra în lacul Tunis. Antoine a neglijat să-l prevină pe Gernon şi acesta este furios. N-o să mai vadă Creta, şi atunci ce o să se întâmple cu articolul despre săpăturile de la Cnossos şi ruinele palatului lui Minos, pe care o mare revistă i le-a comandat?

Or, este vorba de o sumă importantă şi imputaţiile lui Gernon iau o formă acută. Falsetul lui se ridică la un diapazon înalt. „Ah! dacă nu sunt uimitori oamenii ăştia bogaţi! Ce puţin le pasă, ce indiferenţi sunt faţă de interesele altora! Cred că totul le este permis! Ce, îşi închipuie că nu avem ceva mai bun de făcut decât să-i distrăm? Ce, presupun că trăim din favorurile lor? Sunt într-adevăr nişte egoişti fără margini. Alţii să se aranjeze cum pot! Li se pare că nimic nu este destul de bun pentru ei şi destul de scump. De pildă grăsunului ăsta de Antoine Hurtin, cu neurastenia lui de petrecăreţ, pe care ar fi lecuit-o câteva duşuri bune, i-a trebuit să închirieze un iaht ca să-si plimbe mutrele de bolnav închipuit. Şi dacă cel puţin ar fi politicos şi atent! Dar nu! Totul pentru el, nimic pentru ceilalţi!”

Şi bietului Gernon nu-i mai trece. Da, halal de acest Hurtin care şi-a năruit sănătatea făcând chefuri şi care şi-a petrecut viaţa jucând cărţi, organizând chiolhane, mergând la vânătoare, curtând actriţe şi toate astea pe socoteala mătuşii lui. Pentru că a costat-o ceva bani pe distinsa d-nă Bruvannes! Asta o ştie de la prietenii ei Subagny. De altfel, o s-o ruineze până la urmă, vlăjganul ăsta! O avere cât de

mare nu ar putea să reziste. Fără îndoială, d-na Bruvannes este bogată, totuşi, nu-i prea ieftin să închiriezi un iaht ca *Amfisbenul* pe timp de două luni. Şi Gernon socoteşte la cât revine o croazieră ca a noastră pe *Amfisbenul,* înşirând locaţia, cărbunele, hrana şi cheltuielile de tot felul. Sufletul lui de zgârcit suferă de această cheltuială mare din jurul său şi de care totuşi profită într-o oarecare măsură. Dar aceşti bani îi aparţin d-nei Bruvannes şi mă întreb dacă Gernon nu şi-o fi închipuit serios că dânsa nu i-ar dispreţul avansurile. În acest caz, Gernon vede în cheltuielile lui Antoine un atentat la viitoarele lui interese personale. Apoi se întoarce la decepţia lui şi la ce rău îi pricinuieşte schimbarea de rută din noaptea trecută. Să renunţe la Creta din pricina unui vânticel! Ce laş! Ce curcă plouată e dl. Hurtin! Şi Gernon, cu mutricica lui roz, ridată dar împrospătată de răul de mare, a uitat ce figură jalnică avea în cabină, ce teamă îi era la fiecare oscilaţie a ruliului, groaza lui comică de a nu se scufunda. Îmbrăcat iar cu costumul verde, afişându-şi pălăria tiroleză, perorează dispreţuitor împotriva grăsunului de Antoine, în timp ce la orizont creşte, încetul cu încetul, în aerul limpede, coasta Africii apropiată şi neaşteptată.

Tunis, 13 iulie. Nimic nu pare mai puţin oriental, la prima vedere, decât Tunisul. Lacul mare cu ape netede care-l izolează de mare este lipsit de pitoresc. Văzut din port, Tunisul nu are înfăţişarea unui oraş din cele O *mie şi una de nopţi.* În faţa noastră se întinde un chei cenuşiu şi prăfuit. Ici şi colo, câţiva pomi uscaţi, docuri, barăci. Unde o fi Tunisul cel alb?

Există, totuşi, acest Tunis arab, dar se ascunde în spatele oraşului european, în spatele oraşului cu mari bulevarde, cu hoteluri, cu tramvaie. Există, dar, ca să pătrunzi în el trebuie să treci de poarta lui mare cu creneluri. În spatele acestei porţi începe un ţinut nou. Străzi înguste şi zigzagate

de-a lungul caselor albe alunecă sub pasaje acoperite, ajung la încrucişări de drumuri, se opresc în înfundături. Siluete drapate şi înfăşurate în voaluri circulă enigmatice şi tăcute. În pieţe însorite găseşti legume şi fructe... Măgăruşi izbesc sonor cu copitele în caldarâmul ascuţit. Sunete de tobă şi de flaut se aud din cafenelele închise. Este Tunisul humusurilor şi al voalurilor, Tunisul oriental şi tainic, acela ce mai rezistă invaziei europene, acela ce se reduce la labirint şi la bazaruri în întortochierea sukurilor[1].

Acest suk al Tunisului, de altfel, nu mai este pur oriental. Mărfuri ieftine franţuzeşti, italiene şi germane se lăfăie insolent. Cu toate acestea, poţi întâlni încă dughene atrăgătoare. Găseşti aici covoare în culori vii şi pitoreşti, stofe curios bălţate, voaluri subţiri, cu fir de argint sau papuci din piele tăbăcită, împletituri din fibre vegetale şi parfumuri.

Fără îndoială, în umbra prăfuită şi proaspătă a bazarurilor cu galerii lungi şi boltite, toate lucrurile astea se însufleţesc şi dobândesc un farmec pe care nu l-ar avea la noi. Câte ceva din vechiul Orient pe care îl trezesc în minte şi îl continuă se mai află în ele şi în jurul lor. Te fac să te gândeşti la caravane, la palate, la minarete, la cupole, la săli de faianţă, la dansuri, la grădini unde, în bazinul rotund al fântânilor, plutesc trandafiri culeşi. Au un nu ştiu ce tainic şi atrăgător, ceva ciudat şi îndepărtat, în ele sălăşluieşte un mister antic.

Probabil că acesta a fost şi sentimentul lui Laure de Lérins căci, în plimbările noastre prin sukuri, ea a cumpărat o mulţime de lucruri. Nu rezistă la farmecul sultănesc al unei eşarfe, la eleganţa anumitor gandura-uri[2]. Surâde prima de aceste achiziţii. Astă seară le-a înşirat toate pe punte. Părea că le priveşte cu o oarecare melancolie.

— De ce eşti tristă, Laure? am întrebat-o.

A întors capul spre mine. Ţinea în mână o eşarfă lungă şi

[1] Suk – târg în ţările arabe (N. tr.)

[2] gandura – cămaşă fără mâneci ce se poartă sub burnus (N. tr.)

mlădioasă, ţesută cu fir de argint. Adineauri, în micuţa dugheană a sukului unde negustorul ni-l arăta, acest voal ni se păruse subtil şi deosebit, el părea ţesut la lumina lunii pe vreo terasă din Bagdad. Aici, sub lumina rece a electricii, devenea cu mult mai puţin atrăgător. Cu un gest descurajat, Laure i-a dat drumul din mâini. Voalul s-a turtit şi s-a prăbuşit ca un lucru mort.

Laure a suspinat:

— Ah, nu sunt tristă, dragă Delbray, totuşi... în sfârşit! Ce vrei! Astea sunt festele pe care ni le joacă imaginaţia. Crezi că ai găsit zaimful lui Salammbô şi nu ai în mâini decât o cârpă oarecare... Dar trebuie să ştii lucrul ăsta mai bine decât oricine, visător incorigibil ce eşti!

Mă privea cu un aer afectuos, tandru şi melancolic, în depărtare, lacul Tunis sclipea sub cerul înstelat. Apele lui tulburi degajau un miros de bitum care se amesteca cu trandafirii din apropiere. Păreau a fi mirosul dragostei şi al morţii.

Tunis, 16 iulie. Mirosul de bitum al lacului Tunis este atât de puternic, încât ne-am hotărât să petrecem două zile la Kairuan. Chiar şi Antoine a consimţit să ne însoţească. Orice ar spune şi în ciuda văicărelilor, sănătatea lui se îmbunătăţeşte văzând cu ochii. Mănâncă, bea şi doarme minunat. Această lună de viaţă maritimă l-a transformat. Nu mai este bolnavul, nici convalescentul de acum câteva săptămâni. Începe să-i placă din nou viaţa. Şi-a aprins iar trabucurile şi şi-a recâştigat încrederea în el pe care o pierduse. Din nou o face să roşească pe buna d-nă Bruvannes cu vorbele lui. Totuşi, are încă pentru viitor intenţii înţelepte şi jură că nu va reîncepe felul de viaţă ale cărui excese şi nebunii era să le plătească scump. Cu toate asigurările, tare mă tem că hotărârile lui nu vor rezista la întoarcerea în Paris. Biata d-nă Bruvannes o să mai aibă poate griji de mamă-cloşcă şi nu va trebui zadarnic să facă

apel la întreaga influenţă a doctorului Tullier ca să-l supună regimului său pe acest pacient incorijibil. De aceea îl şi priveşte cu un amestec amuzant de admiraţie şi de groază. Admiraţia e pricinuită de recăpătarea puterilor lui Antoine; groaza reiese din întrebuinţarea pe care ar putea să o dea acestor forţe. Oricum, i-a revenit veselia într-atât, încât d-na de Lérins a trebuit să se arate foarte rece la glumele prea îndrăzneţe pe care le făcea la adresa ei. El a priceput şi nu pare să fie supărat pe ea. În tot timpul drumului de la Tunis la Kairuan a fost plin de atenţii faţă de dânsa.

Puţin cam neplăcut, de altfel, acest drum, pentru că în vagon era extrem de cald şi pe parcurs nu se află nimic deosebit de atrăgător. Eram şi puţin îngrijoraţi de noaptea pe care o vom petrece în Oraşul Sfânt. Din fericire Kairuanul are un hotel suportabil. Este aşezat nu departe de gară, în afara zidurilor oraşului arab. O casă mare în stil francez, cu jaluzele verzi, în faţa unei grădiniţe amărâte în mijlocul căreia stă, cam uscat, un bazin de scuar. Înăuntru am găsit camere mari, mobilate sumar, şi în care am dormit, de bine de rău, după cină. De dimineaţă, toată lumea s-a sculat devreme, dar, în ciuda acestei precauţii, era deja foarte cald când am pătruns în Kairuan prin poarta lui crenelată. Era copleşitor şi minunat.

Această poartă războinică duce la strada principală din Kairuan, singura în care se află câteva mici magazine de gen european. Afară de strada asta, Kairuanul este o întortochere nemaipomenită de străduţe încinse şi prăfuite, strânse între case care se încrucişează între ele, se întâlnesc. Uneori, apare neaşteptat câte un capăt de zid sarazin înalt, care înconjoară oraşul şi apără moscheea lui antică şi venerată.

Am ajuns aici după ce am rătăcit prin sukuri şi am mers pe multe străduţe pustii. O curte mare pavată cu marmură albă te întâmpină după intrare, iar moscheea este dominată de un minaret pătrat care se înalţă spre cerul de un albastru dur. În faţa acestui minaret se întinde

moscheea, cu cupolele ei asemănătoare unor căşti. În faţă are o galerie acoperită, de al cărei tavan de lemn sculptat sunt agăţate lanterne mari. Porţile sanctuarului dau în această galerie. Ele sunt foarte vechi şi dintr-un lemn foarte preţios.

Moscheea din Kairuan este moscheea coloanelor. Ele ţâşnesc din pavaj într-o mulţime armonioasă şi formează alei, şiruri. Sunt coloane de marmură verde, de marmură roz, de marmură roşie. Au provenienţele cele mai felurite: greceşti, bizantine sau romane şi au susţinut frontoane de temple, pridvoare de palate, bolţi de biserică. Unele au fost înfipte pe dos şi capitelurile lor le servesc drept bază. Unele chiar sunt atât de apropiate între ele, încât, dacă poţi să te strecori între fusurile lor, este semn că ai să ajungi în rai. Ele constituie misterul şi frumuseţea acestei moschei întunecoase şi tăcute, proaspete în umbra ei venerabilă, în care nu se aude alt zgomot decât lipăiala papucilor care clipocesc în picioarele noastre ca şi cum am merge pe apă. La fiecare pas te aştepţi să ţâşnească pavajul sclipitor…

La prânz, Gernon s-a arătat foarte mândru că a putut trece proba strecurându-se printre coloane şi-i clipea din ochi d-nei Bruvannes, care se făcea că nu înţelege. Cât despre mine, nu am încercat să aflu dacă voi ajunge vreodată în rai. O suflet tulburat, te temi de prevestiri!

La apusul soarelui ne-am întors la moschee şi am urcat în minaret ca să admirăm panorama oraşului. La picioarele noastre Kairuanul se întindea în cercul războinic al zidurilor lui. Îşi întinde dalajul alb al acoperişurilor aşezate în terase, străbătut de şanţurile străzilor şi de umflăturile domurilor curbe. În afara zidurilor, până la orizont, ondula un pământ cenuşiu şi despuiat. Ici şi colo, tufe de smochini cu spini. Dincolo o tabără de beduini cu corturile ei negre. Această privelişte îţi lăsa o impresie nelămurită de singurătate. Şi ce mângâiere este zâmbetul unui chip iubit, sunetul unui glas prieten! În timp ce toţi ceilalţi coborau scara minaretului, Laure şi cu mine am rămas pentru o clipă singuri pe

platformă. Atunci mi-am închipuit, după ce plecaseră, că nu îi vom mai întâlni niciodată. Parcă ar fi plecat pentru totdeauna şi ne-ar fi lăsat în acest oraş străin. În curând, după apusul soarelui, am fi plecat şi noi. Prin străzile întortocheate am fi ajuns la vreo căsuţă misterioasă şi albă. Dar, deodată, de jos, am auzit glasul lui Antoine care ne chema.

17 iulie. Pe mare. Am părăsit Tunisul şi mergem de-a lungul coastei Africii spre Alger. De acolo, proiectul este să vizităm câteva porturi ale Spaniei şi să încheiem croaziera cu insulele Baleare. După căldura puternică de la Tunis şi arşiţa de la Kairuan, vântul din larg ne înviorează în mod plăcut. Cortul mare al *Amfisbenului* ne apără de soare. Ne-am reluat locurile obişnuite. Gernon şi-a uitat furia cretană şi continuă să-i adreseze d-nei Bruvannes galanteriile lui obişnuite. Antoine şi-a scos puştile din cutii şi se distrează împuşcând pescăruşi şi păsări de mare.

Soţii Subagny au început să se cam plictisească, deşi dl. Subagny, ca să se distreze, şi-a petrecut şederea la Tunis lăsându-se fotografiat ca şef arab de către mai mulţi operatori; dar este dornic să intre din nou pe mâna masorului său şi a tratamentelor lui igienice obişnuite. Cât despre Laure, ea este de cele mai multe ori tăcută. Lângă dânsa sunt cuprins de o nouă timiditate şi de vechile mele temeri. Soarta mea se hotărăşte poate, în aceste clipe, în gândurile ei.

19 iulie. Alger. Am ancorat în radă, destul de departe de chei. Din locul unde ne aflăm, oraşul se desfăşoară în faţa noastră ca un amfiteatru – şi este foarte frumos! Văzut de pe mare, are ceva teatral şi triumfător. Îmi place acest aer de oraş cuceritor pe care-l are Algerul! Încetul cu încetul a înghiţit antica cetate barbarescă, din care nu au rămas

decât câteva vestigii care se împuţinează zi cu zi; în port vechea moschee a Pescăriei şi, sus, casele albe din Kasbah. Această Kasbah, a cărei pată orientală o zărim de aici, este partea Algerului care ne atrage, pe d-na de Lérins şi pe mine. Am regăsit aici străzile înguste din Tunis şi din Kairuan, pline de colţuri misterioase, de pasaje secrete, dar la care se adaugă aici surpriza pantelor abrupte şi a scărilor neaşteptate. Ne-am plimbat prin acele locuri la umbra zidurilor văruite; am cutreierat străzile, atinşi în treacăt de câte un burnus sau de câte un voal; ne-am plimbat ţinând în mână ghirlande de flori de iasomie înşirate pe o aţă şi părând nişte lanţuri vegetale. Era frumos şi cald. Florile pline de mireasmă se legănau pe degetele noastre. O clipă, ghirlandele noastre de flori s-au amestecat şi am fost legaţi de petale, legaţi de parfumuri.

Alger, 20 iulie. Pe când hoinăream sub arcadele străzii Bab-Azum, m-am ciocnit de un domn care hoinărea şi el, adulmecând şi în persoana căruia am recunoscut cu stupoare pe prietenul meu Yves de Kerambel; da, întocmai, Yves de Kerambel. După exclamaţiile de rigoare, ne-am aşezat într-o cafenea din Place du Gouvernement. Nu ştiu dacă l-a transformat călătoria sau moştenirea bunei mătuşi Guillidic, dar nu-l văzusem niciodată pe Yves atât de vorbăreţ şi de expansiv. Mai întâi de toate a trebuit să ascult povestea împrejurărilor în care s-a stins d-na de Guillidic, apoi căutarea, din mobilă în mobilă, a testamentului defunctei şi găsirea preţiosului act, prin care Yves devenea unicul moştenitor a treizeci de mii de livre de rentă în obligaţii ale căilor ferate şi în acţiuni la Banca Franţei, precum şi posesorul unui domeniu considerabil, situat în împrejurimile Algerului. Ştiam toate acestea în linii mari din scrisoarea pe care Yves mi-o trimisese şi pe care o primisem la Neapole, dar manifesta o plăcere atât de naivă să-mi detalieze ceea ce reprezenta marele eveniment ai

vieţii sale, încât nu aveam curajul să-l întrerup.

Ceea ce îl surprindea cel mai mult pe Yves de Kerambel în toată afacerea asta era acest domeniu algerian. Cum oare devenise mătuşa lui proprietara acestuia? Cum oare această bătrâna doamnă sedentară şi care părea să nu se priceapă câtuşi de puţin la afaceri dobândise această vastă proprietate şi cum oare, de departe, fără cunoştinţe agricole şi comerciale, îl administrase cu o atât de deosebită dibăcie? Căci Yves, după ce luase vaporul spre a-şi da seama personal în ce stare se afla noua lui proprietate, găsise exploatarea perfect prosperă. Buna mătuşă Guillidic, cu boneţica şi papiotele ei cenuşii, fusese un administrator colonial de prim ordin.

Toate acestea îl făceau pe Yves de Kerambel nemaipomenit de fericit. De altfel, era transformat. Nu mai recunoşteam în el micul boier de ţară de la Guérande, minuţios şi strâmtorat, cu pălărie de uşier şi redingotă de notar. Averea îl făcuse dintr-o dată să înflorească. Acum vorbea tare şi gesticula. Căpătase subit aplomb şi autoritate. De două săptămâni de când era la Alger, adoptase o ţinută cu adevărat colonială. Îmbrăcat tot în alb, ştia deja câteva cuvinte în arabă şi nu jura decât pe Mahomed. Ce ar fi spus oamenii la Guérande dacă l-ar fi văzut aşa?

I-am spus prieteneşte acest lucru. A început să râdă. Guérande! Pe cinstea lui că nu se va întoarce acolo!
Acum că era bogat, ce să facă în cocioaba aceea în care îşi petrecuse cei mai frumoşi ani din viaţă ducând un trai de şobolan? Ah, orice, dar de provincie se săturase! Nici vorbă să se mai plimbe încetinel pe sub copacii de pe promenadă şi să mai joace ecarte cu perceptorul. Nici gând să se mai întoarcă în Bretania cenuşie, cu ceţurile şi ploile ei. Acum că gustase soarele Africii, nu mai vroia să audă de palida lumină a occidentului! Ah, Guérande şi locuitorii ei, n-o să-l mai vadă niciodată! Avea intenţia să închirieze o mică locuinţă la Paris, să se instaleze definitiv în Algeria şi să

stea când la proprietatea mătuşii Guillidic, când la Alger.

Ascultam cu mirare discursurile entuziaste ale lui Yves de Kerambel. Îmi treceau prin minte cu mare iuţeală fel de fel de gânduri. Este deci adevărat că vine o clipă când, datorită anumitor împrejurări întâmplătoare, viaţa înfloreşte în tine şi, dintr-o dată, te descoperi a fi altfel decât credeai, o clipă când un eveniment neprevăzut te face să ai revelaţia propriului tău eu. O fiinţă necunoscută cu dorinţe noi se trezeşte în tine. De obicei, dragostea produce această transformare. Uneori, banii îndeplinesc acest rol pentru unii. Este cazul lui Yves de Kerambel. Câţiva gologani de aur şi este aproape alt om. Dar cu ce drept aş râde de omul meu de la Guérande? Situaţia în care mă aflu e asemănătoare cu a lui. Am întâlnit-o pe Laure de Lérins şi inima mea a bătut mai tare, sângele meu a curs mai năvalnic în vine, viaţa mea şi-a găsit scopul. Între timp ieşisem din cafenea şi Yves de Kerambel m-a condus în port. Când am ajuns în apropierea radei mi-a spus:

— Ei, amice, nu este frumos? Soarele ăsta, lumina asta… şi când mă gândesc că fără buna mătuşă Guillidic, mai mult ca sigur că nu aş fi cunoscut niciodată ţara asta! Şi ce ţară… pentru că, ştii, există aici femei colosale şi de toate culorile: spanioloaice, malteze, negrese, beduine, ca sa nu-ţi spun decât atât! Merită să faci călătoria. Uite, dacă vrei, o să-ţi fac cunoştinţă cu o mică kabylă[1]. Ai sa vezi dacă mint. Nu, nu te inspiră? Atunci, n-ai să mă refuzi să petreci cu mine o zi pe domeniul mătuşii Guillidic. De acord, nu-i aşa? A! ăsta e vaporaşul tău, e grozav! Drace!…

Eram pe chei. Yves de Kerambel arăta cu mâna *Amfisbenul* ancorat în radă şi a cărui elegantă siluetă se desena pe cerul albastru şi limpede.

Alger. 2 iulie. Yves de Kerambel a luat masa în seara asta la bordul *Amfisbenului.* De ce am acceptat să fac cu el

[1] kabylă – locuitoare a Kabyliei (N. tr.)

excursia până la domeniul mătuşii Guillidic? Vizita nu mă amuză câtuşi de puţin şi am fost aproape pe punctul să revin asupra promisiunii, dar bietul Kerambel ar fi fost dezamăgit. Ţine să-mi prezinte semnele prosperităţii lui recente. Şi pe urmă Antoine ar fi râs de mine. De câteva zile, mă tratează cu un amestec puţin enervant de ironie şi de milă. Simt, atunci când o însoţesc pe d-na de Lérins şi îi fac câte un serviciu mărunt, că Antoine mă plânge de „sclavia" mea. Când Yves de Kerambel a vorbit în faţa lui de scurta noastră absenţă, Antoine a făcut pe incredulul într-un mod exasperant. Nu mă vedea îndepărtându-mă, nici chiar pentru câteva ore, de d-na de Lérins. Această atitudine m-a influenţat mult în pripa cu care am acceptat invitaţia. Bărbatul cel mai îndrăgostit nu renunţă niciodată în întregime la orice respect uman. Aşa încât am avut prostia să doresc a-i dovedi lui Antoine că pot „să mă lipsesc", când trebuia, de d-na de Lérins şi am primit propunerea lui Yves. Iar Antoine, invitat să ia parte la expediţia noastră, a preferat să rămână pe iaht.

22 iulie. Alger. Yves de Kerambel îi vorbise ieri lui Antoine de nişte scamatori la care îl dusese valetul Hassan. Antoine i-a adus, astă seară, la bord, după cină. După ce au coborât din barca ce i-a adus, s-au grupat pe punte. Erau cinci, de vârste diferite şi aparţineau, după cum ni s-a spus, unei confrerii de oameni cucernici care, în afară de talentele lor speciale, exercitau meserii onorabile. Deşi făceau parte dintr-o asociaţie religioasă, nu dispreţuiau câştigul ce le revenea din ceremoniile lor. Aduseseră cu ei accesoriile necesare şi s-au ghemuit în jurul unui *brasero* în care unul dintre ei a aruncat un grăunte de tămâie, în timp ce un altul batea într-un fel de tobă. Apoi au început să facă nişte incantaţii ciudate, psalmodiind un fel de cântec răguşit şi nazal. După un timp, cât au durat aceste rugăciuni şi acest fum de tămâie, au deschis o cutie de carton în care se aflau

nişte scorpioni şi unul din vlăjgani şi-a oferit buza inferioară cleştilor acestor animale veninoase. Omul, de altfel, nu părea să simtă nicio durere, ca şi colegul lui care şi-a străpuns braţele cu ace lungi, spre încântarea echipajului de pe punte şi care se aşezase jur împrejurul nostru pentru a se bucură de acest frumos spectacol.

Între timp, cucernicii pregăteau o experienţă mai serioasă. Pacientul era un vlăjgan negricios şi bărbos. După ce şi-a scos fesul, i-a apărut ţeasta rasă proaspăt şi, în această ţeastă, unul din colegii lui a început să bată cu ciocanul un cui gros şi lung. De data aceasta jocul nu era doar respingător ci de-a dreptul oribil. Omul cu ciocanul bătea cu putere. Şiroaie de sânge începeau să curgă pe faţa şi în barba pacientului care părea insensibil. În jurul lui, colegii se fâţâiau în sunetele din ce în ce mai puternice ale tobei. Atunci când cuiul a fost bătut bine, a fost chemat unul din marinari să-l smulgă, ceea ce nu a reuşit să facă decât cu greu. După asta, omul cu cuiul, plin de sânge, s-a dus să se aşeze pe ciuci, în timp ce marinarii râdeau şi îşi dădeau cuiul din mână în mână…

Şedinţa se terminase. Atunci, aceşti posedaţi şi-au ambalat scorpionii, brasero-ul, tamburina şi barca ce-i adusese la bord i-a dus pe apa neagră şi tăcută, spre Algerul iluminat, în fundul radei, de unde ne venea, prin aerul cald, mirosul molatic al iasomiei…

Alger, 23 iulie. Miezul nopţii. Noaptea era întunecoasă, în ciuda luminilor îndepărtate ale cheiului şi a stelelor de pe cerul minunat… Eram singuri pe punte, Laure şi cu mine; ea, întinsă pe şezlong; eu, aşezat lângă ea. Am luat mâna lui Laure într-a mea. Nu şi-a retras-o. Atunci, din nou, i-am vorbit de dragostea mea. I-am spus:

— Laure, te iubesc. Zilele trec; timpul zboară. Te iubesc. Ce-mi pasă de ore şi de zile! Simt că trăiesc ceva mare şi imuabil. Te văd; eşti aici. Fiecare din privirile mele îmi arată

mai mult perfecţia şi frumuseţea dumitale. Fiecare din privirile mele adaugă o imagine celor pe care ţi le păstrez în memorie. Dragostea mea creşte cu aceste gesturi, cu aceste atitudini şi cuvinte, chiar cu tăcerea dumitale. Şi totuşi această tăcere nu este oare o gravă ameninţare adusă speranţelor mele de fericire? Aştept de la dumneata un cuvânt pe care nu l-ai spus, pe care n-ai să-l spui poate niciodată. Dar am dreptul să mă plâng. Atâta timp cât mai am dreptul să sper? Nu este deja o minunată favoare să consimţi să trăieşti pentru ochii mei? Laure, te iubesc în perfecţia şi frumuseţea dumitale.

Nu ştiu dacă vorbele mele au mişcat-o, dar mi s-a părut că mi-a strâns mâna. Mi-a răspuns cu o voce care tremura puţin:

— Te înşeli, Julien; nu sunt perfectă. Teme-te, prietene, să mă aşezi prea sus în gândurile dumitale. Nu sunt decât o femeie ca atâtea altele, ca celelalte, ca toate celelalte; am micimile mele, frivolităţile mele, capriciile mele. Ca toate sunt slabă, crudă şi inexplicabilă. Ba da, ba da… O femeie oarecare, îţi spun eu. Numai imaginaţia dumitale m-a împodobit cu merite pe care nu le am. Trebuie sa fii rezonabil, Julien. Trebuie să iei viaţa şi oamenii aşa cum sunt…

A oftat şi şi-a retras încet mâna;. Apoi s-a ridicat şi şi-a sprijinit coatele pe lisă. În depărtare, luminile Algerului se stingeau. Doar felinarele cheiului îşi prelungeau în apa neagră reflexul. O mare tăcere apăsa întreaga radă. Vapoarele ancorate sau fixate la bord formau mase întunecoase. Nu departe de noi, un mare pachebot al Companiei Transatlantice – *Isly* – dormea greoi.

De pe cheiul îndepărtat, un cântec ajungea până la noi, slab şi răguşit. Laure s-a întors către mine:

— Haide, trebuie să ne întoarcem, este târziu. La ce oră urmează să te întâlneşti cu dl. De Kerambel, mâine, la gară?

Aveam întâlnire la şapte dimineaţa. Vom fi la Ben-Tahel

la prânz, vom dormi acolo şi mă voi întoarce a treia zi după masă.

Laure mă asculta distrată. Părea preocupată. M-am uitat la dânsa. Privirile noastre se încrucişară şi m-a izbit o tristeţe în ochii ei. După ce a dispărut pe scara cabinelor, am fost pe punctul să fug după ea. Dacă această călătorie la Ben-Tahel îi displace, de ce nu mi-a spus? Aş fi renunţat cu plăcere. Dar, din păcate, în ce măsură poate să o intereseze că mă îndepărtez de ea pentru câteva ore? Şi totuşi, în seara aceasta, am simţit în glasul ei o tandreţe neobişnuită. Ah! numai de un mi-aş face speranţe deşarte!

Alger, 25 iulie. Trebuie să fiu calm. Ceea ce este nu poate să nu fi existat. În prima clipă, durerea mea a fost atât de puternică, decepţia mea atât de crudă încât am crezut că înnebunesc... Laure, ah, Laure, de ce m-ai lăsat să sper?... Dar acum, vreau să îmi lămuresc durerea. De aceea, pe această pagină albă a caietului mare al lui Neroli, cu ochii plini de lacrimi, cu sufletul îndurerat, cu o mână care tremură, scriu.

M-am întâlnit cu Yves de Kerambel la gară, la ora fixată. Ne-am urcat într-un vagon în care eram singuri. Trenul a pornit. Yves îmi vorbeşte de Ben-Tahel şi de felul cum îşi propune să mărească casa de locuit. Eu nici nu îl ascult. Gândul meu este în altă parte. Am în ochi o singură imagine. De altfel, din toată călătoria aceasta, nu-mi aduc aminte nimic. Nu mai ştiu cum ne-am petrecut ziua. Din când în când, îmi scot ceasul şi mă uit. Acele nu păreau să înainteze. În sfârşit, a sosit seara şi noaptea; am dormit adânc. M-am trezit în zori. Cu valiza făcută, am aşteptat nerăbdător clipa plecării.

Pe drum, am fumat nenumărate ţigări, în timp ce Yves îmi lăuda farmecele femeilor algeriene şi plăcuta lui metresă kabylă.

Când am ajuns la Alger, l-am depus pe Yves la hotelul lui,

iar eu am coborât în port. În timp ce aşteptam o barcă care să mă ducă la bordul *Amfisbenului,* priveam rada străbătută de ambarcaţiuni. Un mare remorcher arunca spre cer un fum gros, pe coşul lui îndesat. Am observat că pachebotul *Isly* plecase. Dar ce-mi păsa de *Isly,* de acest remorcher şi de toate celelalte vase! Nimic nu exista pentru mine decât *Amfisbenul* pe care-l zăream la locul unde era ancorat. Îmi apărea ca ceva misterios şi admirabil. Din barca în care luasem loc, mi se părea nemăsurat şi îndepărtat. Cei doi vâslaşi care mă conduceau se străduiau zadarnic; aveam impresia că nu ne apropiem şi că nu vom ajunge niciodată. Încă o dată, mi-am scos ceasul. Era ora două după amiază. În sfârşit, barca a acostat la scară. Karderel, marinarul, a prins cangea de scândura bordajului şi m-a ajutat să mă urc.

Sub cortul de la intrare nu era nimeni, nici d-na Bruvannes, nici soţii Subagny, nici Gernon, nici Antoine. Şezlongul în care stătea de obicei d-na de Lérins era gol. Fără îndoială, toată lumea se dusese să se plimbe. M-am îndreptat spre scara cabinelor şi, pe drum, m-am întâlnit eu secundul, dl. Bertin. S-a informat dacă am făcut o călătorie plăcută. Era să-l întreb unde era d-na Bruvannes, când l-am zărit pe Gernon, care venea spre noi. Dl. Bertin a plecat. În timp ce se apropia Gernon, am avut impresia netă că s-a „întâmplat ceva”. Faţa mică şi zbârcită a, lui Gernon avea o expresie zeflemitoare şi misterioasă. Îmi întinsese degetele lui uscate şi tari şi mă privea cu un aer atât de şiret, încât i-am spus încurcat:

— Bună ziua, dragă domnule Gernon. Ei, nimic nou pe aici?…

Gernon a făcut o strâmbătură în chip de zâmbet:

— Nimic nou! Ba da, ba da…

Se fandosea şi îmi savura nerăbdarea. Tare mi-ar fi plăcut să-l iau de guler şi să-l scutur în costumul lui verde. A reluat:

— Ba da, domnule Delbray, sunt lucruri noi şi am chiar

să-ţi dau o veste care o să te necăjească, aşa cum ne-a necăjit pe toţi.

S-a oprit. Inima a început să-mi bată puternic. Ştiam că era vorba de d-na de Lérins. Era oare bolnavă? Vreun accident? Gernon a continuat:

— Da, *Amfisbenul* nu mai este de aci înainte decât o navă de mâna a patrusprezecea, un ponton anonim. Şi-a pierdut cea mai frumoasă podoabă; este lipsit de cea mai graţioasă pasageră a sa.

În ciuda tonului glumeţ al lui Gernon, am simţit că pălesc. O spaimă de nedescris mă strângea de gât. Am strigat cu brutalitate:

— Dar vorbeşte odată, Gernon! D-na de Lérins…

A rânjit:

— Calmează-te, calmează-te, dragă Delbray. Nimic grav, te asigur. O simplă contrarietate. Fermecătoarea d-nă de Lérins nu mai e cu noi. A plecat…

— A plecat!…

— Da, a plecat… chiar astăzi, la ora unu.

— A plecat unde?

— Păi, în Franţa, la Marsilia. S-a îmbarcat pe pachebotul care era aici, ştii, *Isly…*

Cu degetul Gernon arăta, în radă. Un loc gol pe apă, sub soare:

— A pretins că a primit o telegramă care o chema urgent, Ştii, bătrâna mătuşă, călugăriţa, despre care spunea poveşti atât de hazlii. Ei bine! se pare că bătrânica e foarte bolnavă. Fapt este că d-na de Lérins a trimis să i se reţină o cabină pe pachebot şi pur şi simplu ne-a părăsit.

Gernon a adăugat perfid:

— Este păcat, o cuconiţă atât de drăguţă şi de care eram cu toţii puţin îndrăgostiţi, şi dumneata, Delbray, şi simpaticul Subagny, şi eu, şi Antoine Hurtin. Dl. Hurtin este dezolat…

La numele lui Antoine şi la clipirea din ochi a lui Gernon mi s-a luminat subit mintea. Antoine! Ceva îmi spunea

dintr-o dată că el nu era străin de hotărârea bruscă a Laurei, că din cauza lui plecase. Dintr-o dată anumite purtări ale lui Antoine îmi apărură într-o lumină nouă. Ah! mizerabilul! Cât de stupid fusesem să mă las indus în eroare de declaraţiile şi de mofturile lui! Deja avusesem vagi bănuieli că uneltea ceva, dar acum adevărul îmi apărea. Nu pentru mine o invitase pe Laure pe iaht; pentru el. Şi am fost pentru a doua oară înşelat de perfidia lui! După micuţa Sirville, d-na de Lérins! Da, cu mine făcuse pe misoginul şi pe blazatul. Da, o invitase la bord ca să aibă la îndemână o plăcută „distracţie” în timpul călătoriei! Fără îndoială, găsise că preţioasa lui sănătate era destul de restabilită ca să încerce să guste din acest fruct ales! Şi-i cunoşteam destul teoriile de husar, dispreţul faţă de femei, faţă de prietenie, ca să fiu convins că nu ezitase să-i întindă Laurei o capcană, să se folosească de şiretlicuri, de violenţă sau s-o ia prin surprindere. Faptul că lipseam i se păruse desigur favorabil realizării proiectelor lui. Fără îndoială că Laure rezistase acestor atacuri, dar, jignită de procedeul nedemn, nu mai voise să stea în continuare în tovărăşia acestui bădăran. Atunci părăsise iahtul şi profitase de primul pachebot care pleca! Dar de ce nu aşteptase să mă întorc? De ce?

Brusc l-am părăsit pe Gernon şi am coborât în goană scara cabinelor. Uşa cabinei lui Antoine era întredeschisă. I-am dat vânt şi am intrat.

Antoine era întins pe cuşeta lui. Fiind extrem de cald, îşi scosese o parte din haine şi se odihnea, pe jumătate gol, fumând o ţigară. La vederea acestui trup voinic de om care gustă din plin plăcerile vieţii, m-am înfuriat şi mai tare. M-am năpustit spre Antoine şi l-am zgâlţâit puternic de braţ. Cuvintele mi se sugrumau în gât:

— De ce a plecat Laure? Ce i-ai făcut? Dar răspunde, răspunde odată.

Ranchiuna pe care o resimţisem odinioară faţă de Antoine în legătură cu Etiennette Sirville se împletea cu

supărarea de acum. Antoine se desprinsese din strânsoarea mea şi se aşezase pe pat. Azvârlise la celălalt capăt al cabinei ţigara aprinsă care căzu pe covor. Cu un gest brusc, am stins-o călcând-o în picioare.

— Ei, asta e! eşti nebun? Ce ţi-a venit? D-na de Lérins… Dar ce ştiu eu de ce a plecat? Ce, m-ai rugat s-o păzesc? Nu trebuia să te duci ca bezmeticul după imbecilul ăla de Kerambel. Ei bine, da, d-na de Lérins a plecat. De ce? Pentru că a avut poftă să ne lase mască, pentru că beneficiase destul de compania noastră. Trebuia să te aştepţi, dragul meu, şi nu să fi atât de mirat, fir-ar să fie! De altfel, nu este un motiv să faci atâta tărăboi. Este vina mea dacă frumoasa Laure a şters-o? Sunt sigur că l-ai întâlnit pe canalia aia bătrână de Gernon căruia i-am frecat ridichea ieri cu privire la purtările lui ridicole faţă de mătuşa mea. Aşa încât, pentru ca să se răzbune, trebuie să fi inventat vreo răutate şi să-ţi fi povestit că d-na de Lérins a părăsit *Amfisbenul* din cauza mea. Ei bine, te previn că mergi pe o pistă greşită. Din cauza mea, d-na de Lérins, vezi să nu, păi din cauza ta, numai a ta, a plecat!

Antoine coborâse din cuşetă şi se plimba în lungul şi largul cabinei gesticulând. Era pe jumătate înfăşurat într-un halat. Picături mari de sudoare străluceau pe pieptul lui gol. S-a oprit în faţa mea şi m-a măsurat cu dispreţ:

— Da, din cauza ta, ţi-o repet. Nu vrei să înţelegi că numai pe tine trebuie să te învinuieşti de această fugă? Da, numai pe tine. Dacă e de închipuit aşa un nătărău. Dar nu este de lemn nici d-na de Lérins. Se săturase de această croazieră platonică. Am fost de douăzeci de ori pe punctul să te previn de primejdie. Dar nu m-ai fi crezut. Un om inteligent şi rafinat ca domnul Julien Delbray să creadă ceea ce îi spune un afemeiat ordinar ca Antoine Hurtin? Şi apoi, hotărâsem să rămân neutru în afacerea asta. Făcusem destul pentru tine oferindu-ţi o şansă, fir-ar a… de treabă! este un dar frumos, trebuie să recunoşti.

Şi-a şters fruntea cu mâneca şi a continuat:

— Cum, o femeie tânără, drăguţă, liberă, care te simpatizează – a dovedit-o acceptând călătoria absurdă pe care a făcut-o! — o femeie care te iubeşte şi care, în fond, nu ar fi avut nimic împotrivă să fie iubita ta. Timp de două luni îţi petreci zilele cu ea; timp de două luni doarme la douăzeci de paşi de tine şi, după aceste două luni, nu ai depăşit faza preliminariilor! Niciodată nu încerci în mod serios să termini o treabă. Nu: discursuri, suspine, melancolii şi aşa şi pe dincolo! S-a săturat mititica. Femeilor nu le plac nehotărâţii, timizii. Ţi-o arată şi degeaba. Trebuia, încă din a treia seară, să te duci la ea în cabină. Ar fi suspinat, s-ar fi apărat. Ar fi plâns sau ar fi râs, dar ar fi fost a ta, imbecilule! În loc de toate astea o plictiseşti cu jurăminte de licean! Ah, dragă Julien, ce gafă, ce gafă! Şi nu este nimic de făcut, ştii asta. Ai pierdut ocazia, ai pierdut partida. Depuneţi miza, domnilor, merge cartea neagră.

Ceva îmi spunea că Antoine avea poate dreptate, dar modul său de a vorbi mă jignea profund. M-am repezit la el:

— Tacă-ţi gura, dar taci odată.

A dat din umeri şi a reluat:

— Degeaba te răzvrăteşti, asta este şi, în fond, nu ai putea să-mi spui că nu-i aşa. Ştiu că poţi oricând să mă faci cinic. Cinic, poate, şi, să-ţi spun drept, nu am de gând să neg. Dimpotrivă, mă laud cu asta. Prefer să fiu un cinic şi să am femeia care îmi place decât să fiu un delicat şi să-mi scape printre degete cea pe care o iubesc. Ah! dacă aş fi fost în locul tău, lucrurile nu s-ar fi petrecut astfel. Ar fi trebuit până la urmă. De voie, de…

O imagine cumplită mi-a străbătut mintea. Laure şi Antoine înlănţuiţi. Mi-am ascuns faţa între mâini. Antoine m-a bătut pe umeri. Mi-am ridicat privirea. Se uita la mine cu tristeţe:

— Ce vrei, sărmane prietene, asta este, dar, încă o dată, îţi dau cuvântul meu de onoare că nu am niciun amestec în ceea ce s-a întâmplat. Şi asta spre lauda mea, fie spus foarte sincer. Îmi plăcea grozav micuţa d-nă de Lérins. Ei

bine, da, cu toate hotărârile mele lăudabile, sunt incorigibil. Ah! îmi plăcea mult micuţa doamnă Laure şi, totuşi, nu i-am spus un cuvinţel, înţelegi, niciun cuvinţel. Şi turbam când te vedeam atât de nătărău cu ea. Aşa că felul cum ai venit la mine, reproşurile tale, bănuielile tale m-au mâniat al dracului. Hai, iartă-mă că ţi-am vorbit cam brutal. Cel puţin nu eşti supărat pe mine, spune?

Am făcut un semn că nu. Eram zdrobit. Mi se învârtea capul. În cabina lui Antoine era o căldură sufocantă. În timp ce străbăteam culoarul clătinându-mă, am auzit-o pe d-na Bruvannes care mă chema. Deschisese uşa ei şi îmi întindea un plic:

— E pentru dumneata, Julien. Te-am căutat. Nu erai nici în salon. Dl. Gernon mi-a spus că tocmai te-ai întors. Ţi-a spus, nu-i aşa, de plecarea drăguţei noastre prietene? Da, o telegramă din Franţa. A trebuit să ia pachebotul de la ora douăsprezece, iată o scrisoare pe care m-a rugat să ţi-o dau.

Am luat scrisoarea pe care mi-o întindea. Îmi tremura mâna. Am bolborosit o vagă mulţumire şi m-am urcat pe punte. M-am refugiat în salon. Era pe jumătate întuneric, din pricina storurilor lăsate. Tolăniţi într-un fotoliu, dl. şi d-na Subagny îşi făceau siesta obişnuită. Dl. Subagny dormea cu capul aplecat pe piept. Dânsa, cu ceafa sprijinită de spătar, sforăia zgomotos. Am rupt plicul. Iată ce am citit. Transcriu scrisoarea ca să mi-o imprim mai bine în memorie. Nu este ea verdictul sorţii mele?

„Dragă prietene,

Când ţi se va da această scrisoare, voi fi deja departe. Nu fi prea supărat pe mine că te-am părăsit aşa, cam brusc şi că am şters-o mai mult decât englezeşte, „în stil american”. Dar de ce să continuăm o experienţă inutilă? Ţi-am promis să fiu sinceră cu dumneata; mă ţin de făgăduială. Nu te iubesc, Julien. Am crezut că te voi putea iubi, am crezut chiar, pentru o clipă, că te iubesc, dar îmi dau seama acum

că m-am înşelat. Am fost foarte aproape de dragoste; dragostea nu m-a vrut. Îmi rămâne prietenia, dar simt că prietenia mea nu ţi-ar ajunge şi eu nu îţi pot oferi mai mult. Am fost totuşi pe punctul, Julien, să fac ceva mai mult pentru dumneata. Serile trecute, în ultima seară, în timp ce îmi vorbeai de dragostea dumitale şi m-ai luat de mână, am fost pe punctul să te las să mă strângi în braţe. Dacă buzele dumitale le-ar fi căutat pe ale mele, nu ţi le-aş fi refuzat. Noaptea era întunecoasă, ceasul singuratic. Aminteşte-ţi, Julien. Da, mi se părea loaial să-ţi ofer această despăgubire. Aş fi vrut să compensez astfel faptul că ai renunţat la prietena mea Madeleine de Jersainville. Ce vrei, aşa sunt eu, am sentimentul dreptăţii! Este poate un semn că nu sunt făcută pentru dragoste. Să nu regretăm nimic, prietene. Nu trebuie să regretăm nimic. De altfel, toate astea nu erau scrise pe drapelul iahtului nostru? Priveşte-i amfisbenul, brodat în aur pe fondul roşu. Cu capetele lui opuse, nu însemna el oare că destinele noastre nu se vor uni niciodată cu desăvârşire? În ce o priveşte pe mătuşa mea, călugăriţa, este cu adevărat bolnavă. Telegrama ei mi-a servit drept pretext faţă de mine însămi, dar nu am inventat-o; nu ştiu să mint, Julien.

LAURE DE LÉRINS.”

După ce am citit această scrisoare, am simţit că mă pătrunde o mare răceală. Ceva murise în mine. Am înţeles că nu voi mai avea niciodată nici dorinţă, nici voinţă, că nu voi mai încerca niciodată să învinge nehotărârea mea înnăscută, că totul se terminase pe veci, că nu mai eram decât umbra unui om. Intram de aci înainte definitiv în categoria oamenilor de prisos, a oamenilor nedesluşiţi, vrednici de milă şi ridicoli, a căror viaţă nu şi-a găsit încununarea în realizarea unui ţel. Nu simţeam nici mânie, nici regret, ci o profundă oboseală. Am vrut să mă ridic, dar nu am putut. În fotoliile lor, dl. şi d-na Subagny îşi continuau lunga lor siestă. Capul d-lui Subagny i se legăna

pe piept. D-na Subagny nu mai sforăia şi se odihnea într-un somn profund. Era cald. Ca şi ei, aş fi vrut să adorm spre a nu mă mai deştepta.

27 *iulie. Pe mare.* Umblu încoace şi încolo, mănânc, mă plimb pe punte. Aud vorbindu-se în jurul meu. Răspund chiar, atunci când mi se vorbeşte. Chiar ieri, Gernon mi-a dat să citesc în manuscris articolul lui despre săpăturile din Cnossos. De la ieşirea lui Antonie, a renunţat să-i mai facă d-nei Bruvannes curte. Am vorbit îndelung despre Feller. Cum îl mai uitasem! Aşadar există! Feller, numismat, strada Condé. Există deci o stradă Condé, un cartier al Odéonului, un oraş al cărui nume este Paris! Deodată, m-am gândit din nou la apartamentul meu din Rue de la Baume, la prietenul meu Jacques de Bergy. L-am revăzut în atelier, înconjurat de delicatele lui statuete. Dintre ele, una se desprindea şi începea deodată să crească. Era voalată, dar, sub vălul care o acoperea, îi recunoşteam forma. Subit draperia se dădea în lături şi o zăream pe Laure. Era goală. O învăluiam toată cu privirea. Îi vedeam picioarele lungi şi suple, pântecul armonios, bustul tânăr, sânii şi mă cuprindea, privind-o, o violentă, o dureroasă dorinţă. Da, ceea ce regretam cu furie nu era dragostea ci trupul ei şi toate tainele acestuia. Aş fi vrut să-i ating pielea, să-i respir mirosul. Ce mi-ar fi păsat dacă mă iubeşte sau nu? Lunga, timida, marea dragoste ce i-o purtasem se risipise. Ceea ce îmi rămăsese era o dorinţă violentă, brutală, pasionată, animalică, o dorinţă care m-ar fi făcut să mă arunc asupra ei, cu mâini hulpave şi buze lacome.

Dar curând, am recăzut în apatia mea. Atunci, am simţit un chin groaznic, nelămurit, profund, un chin a cărui cauză păream să o fi uitat. Aş fi simţit nevoia să fiu compătimit, consolat. Un chip mi-a apărut în disperarea mea, blândul şi drăguţul chip al Germainei Tullier. Am revăzut seara de dansuri spaniole; am revăzut-o pe Madeleine de Jersainville

aplaudând sumbrele balerine.

M-am gândit la dumneata, mamă. Spre dumneata mă voi duce să caut adăpost, când *Amfisbenul* mă va readuce în Franţa. Dar ce durere am să-ţi pricinuiesc! Am să simt privirea dumitale blândă întrebându-se cu îngrijorare despre tristeţea mea taciturnă şi nu am să-ţi mărturisesc nimic din chinurile mele mute. De ce să tulbur această linişte stoică? Dumneata care te-ai sacrificat pentru libertatea mea, care ai renunţat pe jumătate la mine, pentru ca să aparţin mai mult vieţii şi dragostei, de ce trebuie să afli că sacrificiul, că renunţarea dumitale au fost zadarnice? De ce să-ţi mărturisesc că am trecut pe lângă marea aventură a sorţii mele? Şi totuşi am crezut, pentru o clipă, că avea să se îndeplinească, în seara aceea când, în camera mea din vechea dumitale casă de la Clessy, am simţit că o iubeam pe Laure de Lérins.

29 iulie. Pe mare. Am petrecut o zi la Oran. Acum, *Amfisbenul* se îndreaptă spre Malaga. Într-o săptămână totul se va sfârşi. De la Oran, i-am scris mamei ca să-i anunţ vizita mea la Clessy. Am fost pe punctul să-i scriu şi d-nei de Lérins, dar ce aş fi putut să-i spun?

Pe mare, în aceeaşi zi. Amfisbenul goneşte cu repeziciune pe o mare calmă. După prânz, am coborât în cabina mea. Am nevoie de singurătate, de linişte. Din culoar, în trecere, am aruncat o privire în cabina în care stătuse Laure. Uşa era deschisă. Jupâneasa d-nei Bruvannes închidea dulapurile, aşeza lucrurile la locul lor. Ochii mi s-au umplut de lacrimi.

În aceeaşi zi. Vom fi astă seară la Malaga. Deja patru zile! Mi-am amintit din nou ultima zi şi ultima seară la Alger. Am

rătăcit prin oraş ca un suflet blestemat. Ah! Înţeleg acum adevăratul sens al acestei expresii! Nu aş fi putut suporta compania lui Antoine, nici pe cea a d-nei Bruvannes, a soţilor Subagny sau a lui Gernon. Cum era o căldură îngrozitoare, nimeni, din fericire, nu mi-a propus să coboare pe pământ cu mine. Alger ardea literalmente, în ziua aceea. Domul moscheei Pescăriei părea să se topească în aerul încins. Am luat o maşină şi m-am dus la grădina Essai. Era pustie. Am umblat pe un pământ tare şi crăpat şi m-am plimbat îndelung pe o alee de copaci ciudaţi, nişte baobabi cred. Am stat mult timp în faţa unui tufiş de Bougainvillée, privind prosteşte florile purpurii. Apoi, m-am întors în oraş. Am continuat drumul pe jos. La un negustor arab m-am oprit din nou. Era un bătrân cu barbă albă. Mi-a arătat covoare care nu mă interesau, stofe, portofele de piele. Până la urmă, nu ştiu de ce, am cumpărat un flaconaş de sticlă cu esenţă de trandafiri. Apoi, m-am urcat la Kasbah; m-am suit şi am coborât pe nişte scări, am străbătut străzi înguste. M-am atins în trecere de bărbaţi îmbrăcaţi în burnus şi de femei voalate. Aerul era plin de un miros de piatră caldă, de usuc, de fripturi, la care se adăuga o mireasmă vagă de iasomie. Mi s-a părut că recunosc într-un trecător pe unul din posedaţii care se urcaseră la bordul iahtului, acela care bătea într-o tobă, în timp ce colegii lui mâncau scorpioni şi lăsau să li se înfigă în ţeastă, cu ciocanul, un cui lung. Ah! acest cui, mi se părea că îi simt vârful în capul meu greu! Aveam o migrenă atroce care mă strângea de tâmple.

După ce am cumpărat la un farmacist un caşet de aspirină, m-am trezit că stau la masa unui restaurant, în fundul unei săli aproape goale. Aveam în faţa mea o sticlă de şampanie frapată şi o farfurie plină. Am golit sticla aceea, apoi alta. Migrena îmi trecuse. Mă simţeam chiar bine. Singurul lucru care mă incomoda era că şiroia transpiraţia pe mine din pricina căldurii nemaipomenite. Afară de această impresie neplăcută, nu sufeream. Odată

ieşit din restaurant, am mers la voia întâmplării. Curând, m-am trezit din nou pe strada Bab-Azum. Se lăsase noaptea, mulţimea circula prin faţa dughenelor luminate. Mergeam fără să mă gândesc la nimic şi aş fi continuat această plimbare la nesfârşit, dacă nu m-ar fi strigat o voce şi în acelaşi timp o mână nu s-ar fi aşezat pe umărul meu. L-am recunoscut pe Yves de Kerambel.

Venise, după masă, la bordul *Amfisbenului,* să-şi ia rămas bun de la mine şi să-i facă o vizită d-nei Bruvannes. Dânsa îi spusese că eram pe uscat. Ce noroc că mă întâlnea! Tot vorbind, Yves m-a atras într-o cafenea. Am observat atunci că era urmat de un personaj ciudat, care purta un fes, era îmbrăcat cu un costum murdar şi avea la gât o cravată ţipătoare; mi l-a prezentat pe ciudatul lui acolit. Era valetul Hassan, un băiat util de care îmi mai vorbise şi care i-o descoperise pe mica lui kabylă. Hotărât lucru, nu puteam să plec de la Alger fără să văd această drăguţă sălbăticiune. Trebuia să cunosc puţin şi femeile de pe acest meleag, ce dracu! În timp ce Yves vorbea, Hassan, în semn de aprobare, îşi scutura fesul şi râdea arătându-şi dinţii albi, contrastând puternic cu obrazul smead.

De ce i-am urmat pe Yves de Kerambel şi pe Hassan? Nu prea ştiu. Cred că preferam orice decât să fiu din nou în cabina mea singuratică de pe *Amfisben.* Şi apoi Yves mă luase de braţ şi mă trăgea după el. Vorbea tare şi gesticula. Nu ascultam ce spunea, dar îl urmam docil. Traversasem Place du Gouvernement, o luasem de-a lungul moscheei Pescăriei şi intrasem într-o reţea de străzi înguste. Acest cartier al vechiului Alger era aproape pustiu la ora aceea. Uneori, printr-o perdea de pânză grosolană, se zăreau luminile unei cârciumi, a vreunei „bombe” marinăreşti. Portul apropiat impregna aerul cu mirosuri marine. Yves a început să îngâne refrenul unui cântec breton. Îl auzisem odinioară, repetat de pescarii de la Croisic şi de la Pouliguen... Îl cântasem şi eu pe când fugeam pe dunele coastei sau când mergeam în echilibru pe potecuţele care

despart pătratele de apă roz sau cenuşii ale bălţilor sărate; îl fredonasem în vechea grădinii părăsită de la *Lambarde,* în pădurea ei de stejari pitici; îl cântasem de răsuna scara mare, culoarele lungi şi camerele pustii ale anticei case cu obloanele trase. Într-o seară, i-l fredonasem d-nei de Lérins, în barca ce, de pe cheiul de la Neapole, ne aducea înapoi spre *Amfisben.* Kardorel, marinarul care s-a născut la Piriac, surâsese când m-a auzit murmurându-l. Laurei îi plăcuse veselia lui uşor melancolică. Ce departe erau toate acestea, ce departe era totul, în seara aceasta.

Hassan se oprise în faţa unei uşi şi lovea puternic în canatul ei cu pantoful. Era o uşă mare cu cuie aparente şi ferecată solid. Casa se afla în fundul unei străduţe sordide. Aşteptam cu picioarele într-un şuvoi de apă. După un anumit timp, uşa se întredeschise şi se văzu o dâră de lumină. Hassan a spus câteva cuvinte în limba arabă şi uşa s-a deschis de tot. O femeie bătrână s-a lipit de perete ca să ne facă loc să trecem. Hassan i-a luat din mâini lampa de aramă şi a înaintat ca să ne lumineze drumul. Am urcat aşa, unul după altul, treptele unei scări dărăpănate. Ajunşi sus, o draperie s-a dat la o parte şi am pătruns într-o încăpere destul de spaţioasă. De jur împrejur erau divane acoperite cu covoare şi împodobite cu perne. Am căzut pe unul din ele, istovit. Femeia bătrâna parlamenta din nou în arabă cu Hassan. De tavan se legăna agăţată o lanternă.

Între timp bătrâna dispăruse. Hassan, cu zelul unui valet de comedie, îngrămădea perne în spatele meu şi al lui Yves. Când, în sfârşit, ne instalase confortabil, s-a dus şi s-a ghemuit într-un colţ, a luat de jos un fel de tamburină şi a început să facă un zgomot surd şi răguşit, pe care-l însoţea cântând gutural şi abrutizant, încât am închis ochii de oboseală. Nu aveam putere să vorbesc şi aş fi stat aşa la nesfârşit să ascult această melodie greoaie, când bătrâna a apărut din nou cu o tavă pe care se aflau patru ceşcuţe de cafea, în timp ce intra şi stăpâna.

Era frumoasă şi ciudată, micuţa kabylă! Era îmbrăcată cu

o şemizetă de voal cu paiete, prin care i se vedea pielea închisă şi catifelată, iar pe deasupra purta o vestă scurtă brodată. Un pantalon larg de muselină era încreţit în jurul gleznelor. S-a apropiat de divan clămpănind din papucii de piele galbenă, apoi, fără niciun preambul, s-a aşezat între Yves şi mine. Vedeam astfel de foarte aproape faţa ei închisă la culoare şi fardată, ochii strălucitori, nasul cu nările largi, surâsul umed şi cărnos în care luceau dinţii albi. Lângă al meu, îi simţeam trupul suplu şi cald. Ea râdea, legănând cerceii mari care îi atârnau de urechi şi făcând să sune brăţările care îi înconjurau mâna, în timp ce Yves, cu mâna sub şemizeta de voal, palpa pe ascuns sânul femeiuştii şi Hassan zdrăngănea mai tare din tamburină.

Yves părea foarte aprins şi am înţeles că era timpul să mă retrag. În clipa când era să mă ridic de pe divan, am simţit că un braţ îmi înconjura gâtul. Brusc, fata mă atrăgea spre ea. Nu aveam deloc poftă de glumă şi am respins-o destul de brusc, dar jocul îi plăcea şi cu greu evitam buzele ei roşii, groase şi frumoase care le căutau viguros pe ale mele. Mica negricioasă se dovedea mai puternică decât mine. Era sprintenă ca o jivină tânără. Râsul ei răguşit răsuna în încăperea sonoră în care tamburina lui Hassan încetase. Yves, încântat, îndemna copila la luptă. Încetul cu încetul a început să mă enerveze să fug în mod ridicol de această mutrişoară învăpăiată, cinică şi fardată şi de strângerea acestui trup iute şi suplu, din care emana un miros cald de carne, de mirodenii, de tămâie şi de trandafiri. Cu fiecare efort pe care îl făceam să mă desprind din îmbrăţişarea lui, îl respiram din plin.

O ameţeală rea m-a apucat şi zău nu ştiu cum s-ar fi sfârşit totul, dacă Hassan nu ar fi găsit de cuviinţă să intervină. Un dialog gutural s-a stabilit între el şi kabylă.

Între timp, mă ridicasem de pe divan şi îmi luam rămas bun de la Yves de Kerambel. Hassan urma să coboare cu mine şi să-mi arate drumul. Yves mi-a urat drum bun şi, strângându-mi mâna, mi-a spus, arătându-mi-o pe kabylă

care se ghemuise botoasă în mijlocul pernelor şi îmi făcea grimase dispreţuitoare într-o oglinjoară de buzunar. „Este drăguţă, nu? muieruşca asta! Dar ai făcut rău că te-ai jenat, dacă ţi-ar fi făcut plăcere, dragă… Ştii, eu nu sunt gelos.” Despărţindu-mă de Hassan, i-am dat câţiva gologani de aur pentru kabyla Aissa.

Şi mă gândesc din nou la braţele ei bronzate, la corpul ei suplu, la chipul ei cinic şi fardat şi mă gândesc poate cu regret. De ce nu sunt ca Yves de Kerambel! Laure, dragostea este crudă şi îţi rezervă decepţii, totuşi nu pot să regret că te-am iubit, că te-am iubit aşa cum te-am iubit, că aş fi vrut să nu te dobândesc decât prin libera ta consimţire, că te-am preferat sărutărilor uşuratice ale Madeleinei de Jersainville, că nu am putut găsi uitarea, chiar trecătoare, a tristeţii mele în braţele altei fiice a Evei. Şi vreau ca numele tău să fie ultimul cuvânt pe care îl voi scrie pe caietul mare al lui Neroli: Laure de Lérins, Laure…

D-lui Jérôme Cartier, Burlingame
San Francisco. Statele Unite

25 *iulie. Pe mare. La bordul pachebotului Isly*

„Dragul meu Jérôme, îţi scriu de pe mare şi această mare este aşa cum îmi place, adică perfect calmă. Croaziera noastră, dealtfel, a fost excelentă din acest punct de vedere şi nu am fi putut dori o vreme mai frumoasă decât cea care ne-a favorizat din momentul plecării noastre de la Marsilia. Am avut totuşi de îndurat un fel de furtună care ne-a surprins când mergeam de la insula Malta la insula Creta şi care ne-a obligat să schimbăm ruta. *Amfisbenul* care ne ducea şi-a meritat, deci, numele de şarpe fabulos care merge atât înapoi cât şi înainte. Iahtul nostru are, aşadar, motive să poarte acest nume, din moment ce, deşi era în drum spre Candia, ne-a dus la Tunis. Acest mic

eveniment nautic, datorat capriciilor valurilor şi voinţei d-lui Antoine Hurtin care a hotărât astfel, a avut drept consecinţă modificarea itinerariului călătoriei noastre. Trebuia să vizităm insulele din Arhipelag şi, în loc de asta, am mers pur şi simplu de-a lungul coastelor Tunisiei şi Algeriei. Oricum, aceste două luni de navigare mi-au făcut mult bine şi mi-ai găsi, dacă ai putea să mă vezi, o mină excelentă. Mi-am petrecut timpul în modul cel mai acceptabil. Am văzut în condiţii tare proaste lucruri foarte frumoase, aşa cum se întâmplă de cele mai dese ori în astfel de excursii. Aşa a fost şi cu a noastră; cu toate acestea păstrez o amintire foarte plăcută.

Nu pentru că societatea – ca să nu îţi ascund nimic - nu ar fi putut fi mai la înălţime, dar era suportabilă şi chiar mai mult decât atât. De altfel, chiar dacă nu ar fi fost aşa, nu am să încep, acum că i-am părăsit, să-mi denigrez tovarăşii de drum. Găsesc asemenea deprecieri de foarte prost gust, cu atât mai mult cu cât d-na Bruvannes a fost deosebit de atentă şi prevenitoare faţă de mine, lucru pentru care îi sunt foarte recunoscătoare. Ea mi-a dat cea mai frumoasă cabină de la bord şi nu am putut să fiu decât foarte mulţumită de d-na Bruvannes şi de felul cum s-a purtat. Ce vină are dacă aspectul ei viril şi caracterul loial impun mai multă stimă decât afecţiune. D-na Bruvannes merită să inspire prietenie. În plus, este foarte inteligentă şi foarte instruită, dar fără niciun fel de pedantism. Nu numai că nu este înclinată să facă paradă, dar îi este parcă ruşine să arate ce ştie. Greaca şi latina care îi sunt atât de dragi i se par a fi un dublu păcat împotriva ignoranţei obişnuite a femeilor.

Dimpotrivă, nepotul ei Antoine Hurtin este de o incultură desăvârşită. Asta nu îl împiedică să discute despre orice, cu o siguranţă de sine uimitoare. De altfel, la ce i-ar servi să ştie ceva? Genul de viaţă pe care l-a ales îl scuteşte de acest lucru. Bunul Antoine nu a avut altă ocupaţie decât să se ţină de petreceri. Asta nu i-a adus foloase prea mari şi a

trebuit să se cuminţească. S-a îmbarcat destul de bolnav, dar croaziera a avut efecte foarte bune asupra sănătăţii lui. Se întoarce aproape vindecat de neurastenie. Cât despre dl. Gernon, el este, în definitiv, un om destul de amuzant. S-a descoperit, între cer şi apă, mare compozitor de madrigaluri. Îi făcea d-nei Bruvannes o curte de un comic de vodevil, care ne-a distrat destul de mult. Nu eram în termeni răi cu acest bătrân caraghios, ca şi cu dl. şi d-na Subagny, adevărate figuri ale unui muzeu de ceară. În fond, tot acest anturaj îmi era destul de indiferent şi ştii, dragul meu Jérôme, că, pentru mine, interesul principal al acestei călătorii era concentrat în persoana d-lui Julien Delbray.

Despre el vreau acum să-ţi vorbesc şi am să încerc s-o fac cu cea mai deplină sinceritate. Ştii că acceptasem să particip la croazieră, pentru că mi se părea o ocazie favorabilă să studiez sentimentele d-lui Delbray faţă de mine şi să-mi dau seama, în mod definitiv, de ale mele la adresa lui. Când m-am îmbarcat, ţi-am spus, nu aveam prea mari îndoieli asupra celor dintâi, dar mai aveam câteva incertitudini asupra celor din urmă. Julien Delbray mă iubea, dar eu îl iubeam oare pe Julien Delbray? Aveam două luni spre a lămuri această mică problemă. Mi-a ajuns mai puţin.

Îţi voi spune, dragul meu Jérôme, că în destul de scurtă vreme indiciile deja serioase pe care le aveam despre dragostea d-lui Delbray s-au schimbat în certitudine. Nu era doar foarte îndrăgostit de mine; mă iubea în cel mai înalt înţeles al cuvântului; mă iubea cu pasiune, profund. Orice cuvânt, orice privire, chiar şi tăcerile lui o dovedeau. Eram iubită.

Este fermecător să fi iubită, Jérôme, şi este un lucru foarte plăcut pentru o femeie să vadă ce dragoste inspiră, mai cu seamă, poate, când această dragoste este plină de respect, de timidităţi, de tandreţe, de taină, de transe şi de bucurii ascunse. Toate dorim să fim martore şi părtaşe în acest joc delicat şi atrăgător. Ne pretăm cu plăcere la toate

peripeţiile lui şi mă pregăteam să mă bucur de toate aceste subtilităţi. Dar am început repede să fiu îngrijorată şi tulburată. Da, dl. Delbray depăşea toate aşteptările mele. Desigur, ştiam că Julien mă iubea, dar am descoperit dintr-o dată ce violenţă, ce intensitate atingea acest sentiment la el. Ai să-ţi poţi da seama, când ai să afli că am fost, într-adevăr, prima lui dragoste mare. Până atunci, fusese libertin sau sentimental, îndrăgostit chiar, dar nu iubise niciodată. Am asistat la noutatea pasiunii la dânsul. Şi este un lucru ciudat, vezi tu, un om pasionat... Cum dă asta celor mai simple vorbe ale lui o valoare specială, un accent deosebit!

Dl. Delbray mă iubea cu disperare. Era pentru mine un fapt cert. Dar eu, îl iubeam oare în aceeaşi măsură? După ce anume poate să-şi dea seama o femeie că iubeşte cu adevărat? Această chestiune mă preocupa extrem de mult. După ce m-am gândit serios, mi se pare că primul, cel mai adevărat semn de dragoste este şovăiala pe care o ai să ţi-o mărturiseşti ţie însăţi. Şi eu mă aflam tocmai în această stare. La această dovadă se adăugau altele. La ce-ar servi să ţi le expun detaliat? Ar dura prea mult şi mă împiedică să ţi le împărtăşesc un fel de pudoare intimă, pe care nu poţi s-o blamezi. În sfârşit, ca să-ţi rezum situaţia, după un matur examen al sentimentelor mele, am dobândit destul de repede convingerea că îl iubeam pe dl. Delbray.

După această constatare, îţi închipui, dragul meu Jérôme, că nu mai am să-ţi raportez decât lucruri extrem de simple. Logica, într-adevăr, ar voi astfel. Când un bărbat şi o femeie se iubesc, când sunt amândoi liberi, când nicio consideraţie mondenă sau morală nu-i desparte, sau nu-i opreşte, rezultă de obicei un fapt bine cunoscut şi asupra căruia nu ai nevoie de mari lămuriri. Parcă te văd că mă rogi să nu ţi le dau şi ai sări cu destulă plăcere peste această parte a scrisorii mele. Această mică indispoziţie ar fi, de altfel, foarte masculină. Bărbaţii au deseori chiar cei cu mai multă libertate de spirit şi de sentimente, anumite gelozii obscure

şi misterioase. Intră în partea voastră de inexplicabil, căci un bărbat este tot atât de enigmatic ca o femeie, deşi altfel. Dar linişteşte-te, bunul meu prieten, nu ni s-a întâmplat nimic, d-lui Delbray şi mie, din ceea ce presupui probabil şi nu vei citi, sub pana mea, povestirea nici unei scene pasionate sau voluptoase. Nu am câtuşi de puţin să-ţi anunţ, aşa cum ai putea să te aştepţi, că dl. Delbray este amantul meu şi că sunt metresa lui, şi că o să ne retragem într-un colţ îndepărtat ca să gustăm în pace fericirea.

Şi totuşi, Jérôme, cu cât mă sondez mai mult, cu cât reflectez la sentimentul pe care-l port, cu atât sunt mai sigură că îl iubesc pe dl. Delbray. Cred chiar că îl voi iubi întotdeauna. Da, îl iubesc şi iată, totuşi, ce am făcut.

Ieri de dimineaţă, dânsul a plecat, cu unul din prietenii lui, urmând să lipsească câtva timp. Trebuia să viziteze o proprietate pe care acest prieten o posedă la câteva ore distanţă cu trenul de Alger.

Dl. Delbray urma să se întoarcă după amiază. Or, la puţin timp după ce părăsise iahtul, am pretextat pe lângă ceilalţi că o telegramă mă rechema subit în Franţa. Această telegramă, de altfel, nu era falsă. Stareţa mânăstirii Sainte-Dorothée îmi telegrafia că mătuşii mele, călugăriţa, îi slăbeau puterile văzând cu ochii.

Cum de ştia maica stareţă unde se afla *Amfisbenul,* nu este oare un exemplu grozav de perspicacitate monahică? Aş fi putut, desigur, să-mi amân plecarea şi să aştept ca *Amfisbenul,* a cărui croazieră se apropia de sfârşit, să mă aducă din nou la Marsilia, dar deodată am luat o hotărâre. Vasul *Isly* al Companiei Transatlantice ridica ancora a doua zi la ora douăsprezece. Am trimis să mi se reţină o cabină. Fără să mai întârzii, am început să-mi fac bagajele şi, la ora exactă, eram la bordul vasului *Isly* de unde îţi scriu. Îţi închipui, care va fi fost, când s-a întors, surpriza bietului meu prieten Delbray, care nu putea, într-adevăr, să se aştepte la nimic de acest fel!

Să nu crezi, pentru nimic în lume, că este vorba de un

capriciu de femeie sau o stratagemă prin care, din cochetărie, am vrut să fiu regretată. Nu, sentimentul pe care îl am nu admite asemenea fantezii şi asemenea manevre. Hotărârea pe care am luat-o este o hotărâre gravă şi, deşi poate părea pripită, nu înseamnă că nu am gândit-o bine. Totuşi, nimic în vorbele şi în purtările mele nu-l puteau face pe dl. Delbray să prevadă o asemenea întorsătură. Să o şterg aşa, pe nepusă masă, constituie faţă de el un procedeu îngrozitor, care, desigur, l-a ofensat profund. Probabil că l-a resimţit ca ceva dureros de inexplicabil. Reţine, în plus, că ultimele ore pe care le-am petrecut împreună au fost deosebit de afectuoase. Rămăseserăm singuri pe punte. Era o noapte frumoasă, călduroasă, înmiresmată. Îmi vorbea înflăcărat de dragostea lui. Eram emoţionată ascultându-l, cu atât mai mult cu cât eram hotărâtă să profit de prima ocazie ca să-i arăt că trebuie să renunţe la orice speranţă ca dragostea lui să fie „încununată” vreodată de izbândă, cum se spune în cărţi. Totuşi, cred că i-am răcorit cam brutal iluziile. În sfârşit, ca să le distrug cu desăvârşire, i-am încredinţat d-nei Bruvannes o scrisorică pentru el, pe care trebuie s-o citească acum şi pe care contez ca să-şi fixeze sentimentele pe care doresc să le păstreze faţă de mine.

Da, dragul meu Jérôme, dorinţa mea cea mai aprigă este ca dl. Delbray să rămână cu cea mai proastă amintire cu putinţă despre mine şi ca purtarea mea să-i lase în inimă o ranchiună înăbuşită. Sunt de acord să-mi reproşeze cu amărăciune contradicţiile şi ceea ce ar putea să numească perfidiile mele. De-ar putea uita repede aventura decepţionantă pe care aş fi putut-o constitui în viaţa lui! Ah! cel puţin de n-ar suferi că m-a pierdut şi de n-ar şti niciodată că l-am iubit, că îl iubesc!

Pentru că îl iubesc pe Julien, îl iubesc profund şi cu pasiune şi l-am părăsit tocmai pentru că-l iubesc. Şi, din dragoste, nu voi fi niciodată a lui.

Simt, dragul meu Jérôme, că după această mărturisire îţi

spui că sunt complet nebună. Ei bine, nu, te înşeli. Ba dimpotrivă, sunt teribil de raţională. Procedând aşa cum am procedat, mă conformez înţelepciunii celei mai riguroase. Da, îl iubesc pe Julien şi Julien mă iubeşte, dar tocmai dragostea lui mă sperie, sau mai exact felul dragostei lui. Ce vrei, a trebuit până la urmă să ajung la această constatare; dl. Delbray trebuie aşezat în categoria oamenilor imaginativi. Or, nimic nu este mai primejdios ca acest fel de parteneri pentru o femeie care iubeşte. Julien Delbray este un om cu imaginaţie. Dragostea pe care mi-o poartă este o dragoste oarbă, o dragoste care nutreşte toate iluziile unui suflet arzător şi romantic. El şi-a făcut despre mine o idee care nu are nicio legătură cu ceea ce sunt în realitate. M-a înzestrat cu toate perfecţiunile, mi-a atribuit toate meritele. Am devenit pentru el un idol şi nu am vrut să decad în ochii lui. Am preferat să zdrobesc imaginea pe care şi-a făcut-o despre mine, decât să-l las să constate încetul cu încetul fisurile şi defectele ei.

Mă înţelegi acum, dragul meu Jérôme? Aceste iluzii frumoase pe care i le-am inspirat lui Julien, nu am putut să mă resemnez la ideea că se vor risipi încetul cu încetul în contactul cotidian cu realitatea mea. Nu vreau să risc să asist, zi cu zi, la lamentabila metamorfoză care nu ar întârzia să se producă, atunci când şi-ar da seama că a greşit. Nu aş putea suporta acest chin prea crud. De aceea l-am lăsat să creadă că nu îl iubesc. De aceea am fugit fără să întorc capul. Ah! dacă privirile noastre şi-ar fi luat rămas bun. El ar fi văzut într-ale mele ceea ce trebuie să nu ştie niciodată!

Dar încă o dată, nu crede că m-am purtat fără chibzuinţă, că m-am lăsat pradă unei simple neîncrederi în mine, unei temeri care te face să dai înapoi înaintea fericirii. Hotărârea pe care am luat-o am cumpănit-o îndelung. Am înţeles degrabă ceea ce se petrecea între Julien şi mine, echivocul primejdios în care eram antrenaţi. Întâmplarea mi-a oferit un avertisment izbitor. Lasă-mă să-ţi povestesc acest

episod al călătoriei noastre. A fost pentru mine o revelaţie.

Eram pe coastele Siciliei. *Amfisbenul* îşi aruncase ancora la Porto-Empedocle. De acolo trebuia să mergem la Girgenti, care a fost anticul Agrigente, şi să vizităm faimoasele temple. În acest scop, am tocmit o trăsură şi un ghid. În timpul zilei, totul a mers bine, dar, pe când admiram nobilele ruine ale acropolei agrigentine, cei doi vlăjgani care ne conduceau şi pentru care sosirea noastră era o rară binecuvântare, îşi petrecuseră desigur timpul, ca nişte buni sicilieni, estimând şi imaginând probabila noastră generozitate, anticipând dărnicia ce trebuia să urmeze, nedându-i drept limită decât fantezia lor.

Nu ştiu până unde merseseră pe această cale. Sigur e că în momentul când le-am dat ceea ce credeam că li se cuvenea, adăugând totuşi un surplus foarte onorabil, decepţia lor a fost imensă. Îi mai văd şi acum pe aceşti oameni necăjiţi, pe micul dig pe care ne îmbarcam, privind în palme, cu o dezolare mişcătoare şi comică în acelaşi timp, moneda de aur la care se redusese în mod jalnic himerica lor speranţă. Şi am părăsit în mod ruşinos, în mijlocul unei gesticulaţii furioase şi decepţionate, pământul Siciliei, deasupra căruia se ridica în seara aceea, peste măslinii de argint şi dealurile arămii, o lună plină, sulfuroasă care trebuia să li se pară acestor nefericiţi care ne însoţeau de departe cu blestemele lor nejustificate minunata şi iluzoria monedă de care îi frustrasem, din păcate, fără voia noastră!

Dar, vai!, acest sărman ghid sicilian nu este oare simbolic pentru ceea ce sunt oamenii imaginativi? Păţania lui nu este exact ceea ce li se poate întâmpla? Ca şi el, disperă şi se lamentează când realizarea nu corespunde cu visul lor. Ca şi el, au crezut în binefaceri minunate şi rămân uimiţi în faţa unui obol atât de mediocru. Decepţia acestui amărât de sicilian himeric nu era oare o pildă instructivă pentru ceea ce îl aştepta pe Julien? Într-o zi l-aş fi văzut contemplând, în palma lui convulsivă, efigia micşorată şi

depreciată a dragostei lui. Acest gând nu am putut să-l îndur. Mărturiseşte, dragul meu Jérôme, că era mai bine să fac ceea ce am făcut. Spune-mi că am dreptate.

Să nu tragi totuşi concluzia că renunţând la Julien am renunţat la dragoste. Crezi, acum că am simţit bucuria de a fi iubită, că am să mă mulţumesc cu prietenia bunei d-ne Bruvannes sau a minunaţilor Subagny şi o să-mi petrec restul existenţei în tovărăşia ducesei de Lurvoix, a d-nei Grinderel sau a d-nei Glockenstein? Nu, dragă prietene, sunt hotărâtă să trăiesc şi nu să vegetez; fără asta ar fi fost perfect inutil să te părăsesc pe tine şi dragul nostru Burlingame. Dacă sufăr de hotărârea pe care am luat-o, am ferma intenţie să nu rămân neconsolată. Voi avea iubiţi, Jérôme; este un lucru foarte probabil. Nu vor fi la înălţimea la care ar fi fost dl. Delbray, dar, cel puţin, ceea ce vor iubi în mine nu va fi imaginea iluziilor lor, ci femeia în carne şi oase care sunt, cu micimile, imperfecţiile, defectele ei, cea pe care Julien ar fi descoperit-o, totuşi, până la urmă în mine şi care ar fi riscat să-i facă intolerabilă pierderea idealului său. Bietul Julien, ce păcat că nu a ştiut să mă vadă aşa cum sunt!

Ce face oare la ora asta? Fără îndoială că s-a refugiat în cabină şi reciteşte scrisoarea mea. Se lamentează că nu a ştiut să se facă iubit de mine. Se acuză de stângăcii pe care nu le-a făcut; îmi reproşează purtarea mea. Poate că plânge pur şi simplu. Mi se pare că-l văd. Stă în faţa micului său birou pe care, în timpul călătoriei, îi plăcea să-şi scrie impresiile într-o carte mare legată în pergament. Poate că mă compară cu şarpele cu două capete care este gravat pe coperţile volumului, acest misterios *Amfisben,* al cărui nume iahtul d-nei Bruvannes îl poartă şi care, cu dublul lui mers înainte şi înapoi, este însăşi emblema contradicţiilor omeneşti şi a incertitudinilor care există în sentimentele femeilor şi în orice lucru în viaţă şi dragoste?

Acestea sunt motivele pentru care, dragul meu Jérôme, îţi scriu de la bordul vasului *Isly,* pachebot destoinic al

Companiei Transatlantice care mă va duce să debarc mâine pe cheiul Marsiliei. Înţeleapta sau nebuna ta prietenă

LAURE DE LÉRINS.”

EPILOG

NU IUBITUL MEU JULIEN DELbray scrie pe caietul mare pe care i l-a dat legătorul din Siena, Pompeo Neroli, ci eu, Laure de Lérins, iubita lui.

Tocmai a intrat simpaticul valet Marcellin, aducând ceaiul. A aşezat cu eleganţă tava pe o măsuţă lângă divan şi a pus două lemne groase pe foc. Înainte de a se retrage, mi-a adresat o privire binevoitoare, apoi a ieşit pe vârful picioarelor. Cele două lemne uscate s-au aprins cu flăcări frumoase. Ceainicul are un sfârâit liniştitor. Lumina lămpilor este blândă şi voalată. Este călduţ şi plăcut în jurul meu. Mă simt bine. Mi-am scos pălăria şi taiorul şi mi-am pus un capot larg şi comod. Mi-am scos ghetuţele şi mi-am vârât picioarele în nişte papuci de piele verde cu botul întors, asemănători cu cei pe care îi purtam pe *Amfisben,* şi iată-mă aşteptând ca Julien să binevoiască să-mi facă onoarea să se întoarcă. A fost obligat să facă două vizite indispensabile: una lui Jacques de Bergy, cealaltă d-lui Feller. La întoarcere, trebuie să meargă să se intereseze de Antoine Hurtin, care este din nou destul de bolnav. Poate că va încerca să treacă să-i spună şi doctorului Tullier, care azi are zi de consultaţie.

Tot un fel de consultaţie trebuie să dea Julien lui Jacques de Bergy şi d-lui Feller. Pentru prima oară în viaţa lui, Jacques de Bergy este cu adevărat îndrăgostit; dar, de data asta, nu mai e vorba de o „independentă”. Treaba este infinit mai serioasă şi nu se va sfârşi cu o raită de şase

săptămâni pe Coasta de Azur. Nu, Bergy nu se mai gândeşte să-şi aplice teoriile despre dragoste. Iubeşte, şi iubeşte o fată cuminte, iar această fată este d-ra Germaine Tullier, fermecătoarea nepoată a doctorului. Bergy este foarte îndrăgostit şi a devenit, pe loc, timid ca un licean. Doctorul îl înspăimântă şi Julien s-a obligat să deschidă tratativele de rigoare. Cât despre dl. Feller. Cazul lui este şi mai curios. Şi el vrea să se căsătorească, dar alegerea lui s-a oprit asupra unei mici modiste din cartierul Odéon, care locuieşte într-o cameră din casa de pe strada Condé. Dl. Feller a cunoscut-o pe scară. Ar putea să-i fie bunic, dar asta nu l-a împiedicat să-i ofere d-rei Lucile Lupin – acesta este numele eroinei acestui roman comic – să devină, de-a binelea, d-na Feller. Argumentul curatei nebunii pe care vrea s-o comită este că d-ra Lucile Lupin, deşi s-a născut pe Rue des Quatre-Vents, seamănă leit cu o poloneză, o anume contesă Janeska, de care Feller a fost foarte îndrăgostit în tinereţea lui.

Capriciul acestui bătrân mărturisesc că îmi este mai degrabă simpatic. Cine n-a făcut în viaţa lui o nebunie? Şi eu însămi nu eram pe punctul de a comite cea mai ireparabilă nebunie? Nu eram nebună când am părăsit *Amfisbenul* şi când i-am scris bietului meu Julien scrisoarea răutăcioasă pe care am rupt-o zilele trecute? Totuşi, luând această primejdioasă hotărâre nechibzuită, credeam că sunt de o ireproşabilă înţelepciune. Mai mult, eram mândră de hotărârea mea şi nu eram departe de a mă considera o eroină. Simţeam un fel de bucurie stupidă gândindu-mă că pentru dragoste îmi sacrificasem fericirea.

Cu aceste sentimente m-am întors de la Marsilia, unde mă lăsase vasul *Isly,* la Paris. Cu aceeaşi convingere m-am dus să petrec luna august la castelul d-nei de Glockenstein şi m-am oprit în septembrie la Meudon, la familia Grinderel. Spre sfârşitul şederii mele la ei, am primit o scrisoare de la Madeleine de Jersainville care îmi amintea că-i promisesem să-i fac o vizită la Guérets. M-am reîntâlnit cu plăcere cu

frumoasa mea prietenă. Era neschimbată şi mi se părea, hotărât lucru, o creatură inferioară. Ce idee ciudată îşi făcea despre dragoste! Cum, ea nu vedea mai mult în dragoste decât plăcerea să te duci să te dezbraci la un domn mai mult sau mai puţin oarecare?

Aceste gânduri mă preocupau şi viaţa la Guérets se scurgea monoton şi lin. Nici o singură dată Madeleine nu mi-a vorbit de Julien. Uitase probabil complet eşecul ei din Rue de la Baume. La rândul meu, m-am abţinut să pronunţ numele d-lui Delbray. Totuşi mi se întâmpla uneori să mă gândesc la el. Deseori, când mă plimbam singură în pădurea Amboise şi în timp ce călcam în picioare primele frunze moarte, mi se părea că aud un pas în urma mea. Într-o zi când mă urcasem până la pagoda Chanteloup şi când, din etaj în etaj, ajunsesem în vârful acestui ciudat bibelou, am încercat o tentaţie confuză să încalec peste mica balustradă şi să mă arunc jos. În seara aceea, l-am rugat pe Jersainville să-mi acorde ospitalitate în fumoarul lui. Întinsă pe canapeaua otomană, privind vag frescele care împodobeau încăperea, am aspirat adânc în budoarul consolator fumul uitării.

Când m-am întors la Paris, nu am putut să nu mă duc s-o văd pe d-na Bruvannes, căci riscam să fiu ingrată. Dânsa mi-a arătat că-i face multă plăcere vizita mea. Am aflat de la ea că Julien petrecuse sfârşitul verii la Clessy le Grandval, la mama lui. D-na Delbray îi scrisese de curând d-nei Bruvannes că fiul ei o va părăsi peste puţină vreme. Câteva zile după aceea, soţii Jersainville şi-au anunţat sosirea.

O revăd încă pe Madeleine – acum exact două săptămâni – intrând în salonaşul meu. Era o după-amiază însorită, dar cum începea să fie frig, era îmbrăcată cu o haină mare de lutru. Se aşezase lângă foc şi şi-a îndreptat tălpile pantofilor spre flăcări. Am vorbit de una, de alta, apoi deodată mi-a spus râzând:

— Ştii, domnul tău Delbray, ei bine, s-a domesticit teribil!

Am făcut fără să vreau un gest de surpriză. Ea a

continuat:

— Cum să nu, dragă, l-am întâlnit la Bois, azi de dimineaţă. Ne-am plimbat împreună şi a fost foarte drăguţ cu mine, atât de drăguţ încât avem întâlnire mâine la ora cinci.

Şi-aplecat ochii ei frumoşi şi a suspinat:

— Ce vrei, băiatul ăsta îmi place şi gata. Eu nu sunt ranchiunoasă…

După plecarea Madeleinei am stat mult timp şi m-am uitat la foc.

Buturugile aprinse îşi amestecau flăcările şerpuitoare care se îmbrăţişau, se cuprindeau, se despărţeau, se îndepărtau şi se strângeau din nou în braţe. Atunci, m-am gândit la amfisbenul care era brodat pe pavoazul iahtului, m-am gândit la Julien, m-am gândit la mine însămi şi, cu capul între mâini, am plâns mult timp.

A doua zi, la ora patru, m-am oprit cu caleaşca în faţa bisericii Saint-Philippe du Roule. Am ajuns pe Rue de la Baume. Am trecut prin faţa portarului fără să mă-ntrebe nimic. Aveam o voaletă groasă. Pe scară, mi-am ridicat-o. Inima îmi bătea atât de tare, încât abia puteam să urc scările. În faţa uşii, m-am sprijinit de perete ca să încerc să respir. Apoi mi-am apropiat degetul de butonul soneriei. Am auzit paşi. Uşa s-a deschis. Era Julien. Când m-a văzut, s-a făcut foarte palid. Deja buzele mele se lipiseră de ale lui. Apoi am închis ochii. Când i-am redeschis, eram întinsă pe divan. Julien stătea în genunchi în faţa mea.

Pendula a bătut ora cinci. De abia a încetat să sune şi s-a auzit soneria la uşă. Julien a părut contrariat. I-am spus la ureche:

— Este punctuală.

El m-a privit mirat. Atunci am râs.

Soneria a sunat de mai multe ori, apoi s-a făcut din nou linişte. Am auzit pe stradă, jos, zgomotul unei maşini.

Îl iubesc…